

Beheerplan

Leekstermeergebied Ruimte voor vogels

Definitief juli 2016

Beheerplan Leekstermeergebied

Ruimte voor vogels

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Drenthe op 5 juli 2016

Colofon

Dit beheerplan is een uitgave van de provincie Drenthe

Postbus 122

9400 AC Assen

Tel. 0592-365555

www.provincie.drenthe.nl

Opgesteld door: Prolander

Postbus 50040

9400 LA Assen

Tel. 0592-365500

www.prolander.nl

Grafische verzorging – Docucentrum provincie Drenthe

Fotoverantwoording – Alle foto's Hans Dekker, tenzij anders vermeld

© Provincie Drenthe, juli 2016

Inhoud

	Samenvatting	8
1	Inleiding	14
1.2	Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (19)	15
1.3	Doel en functie van het beheerplan	16
1.4	Status en vaststellingprocedure van het beheerplan	17
1.5	Uitvoering van het beheerplan	17
1.6	Leeswijzer	19
2	Instandhoudingsdoelen	20
2.1	Kernopgaven	20
2.2	Instandhoudingsdoelstellingen	20
2.2.1	A119 Porseleinhoen (<i>Porzana porzana</i>)	21
2.2.2	A122 Kwartelkoning (<i>Crex crex</i>)	22
2.2.3	A295 Rietzanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	24
2.2.4	A041 Kolgans (<i>Anser albifrons</i>)	25
2.2.5	A045 Brandgans (<i>Branta leucopsis</i>)	26
2.2.6	A050 Smient (<i>Anas penelope</i>)	27
3	Gebiedsbeschrijving	28
3.1	Herinrichting	28
3.1.1	Periode voor 2008	28
3.1.2	Herinrichting (2008-2012)	29
3.2	Geografie en eigendomssituatie	31
3.3	Abiotiek	33
3.3.1	Landschap	33
3.3.2	Geomorfologie	36
3.3.3	Bodem	37
3.3.4	Reliëf	38
3.3.5	Waterhuishouding	40
3.3.6	Kwantiteit oppervlaktewater	40
3.3.7	Kwaliteit oppervlaktewater	41
3.3.8	Grondwater	45
3.4	Biotiek	48
3.4.1	Mossen	48
3.4.2	Planten	48
3.4.3	Weekdieren	49
3.4.4	(Dag)vlinders	49
3.4.5	Libellen	50
3.4.6	Vissen	50
3.4.7	Amfibieën en reptielen	50
3.4.8	Vogels	50
3.4.9	Zoogdieren	52
3.5	Vogelrichtlijndoelen: broedvogels	52
3.5.1	Porseleinhoen (A119)	53

3.5.2	Kwartelkoning (A122)	53
3.5.3	Rietzanger (A295)	56
3.6	Vogelrichtlijndoelen: wintergasten	58
3.6.1	Kolgans (A041)	58
3.6.2	Brandgans (A045)	60
3.6.3	Smient (A050)	61
3.6.4	Behoud van draagkracht, omvang en kwaliteit van leefgebied	62
3.7	Historische ontwikkeling	63
3.8	Systeemanalyse	64
3.8.1	Broedvogels	65
3.8.2	Niet-broedvogels	65
4	Plannen, beleid en bestaand gebruik	67
4.1	Overzicht beleid en beheer	67
4.1.1	Europees beleid	67
4.1.2	Rijksbeleid	68
4.1.3	Provincie Groningen	74
4.1.4	Provincie Drenthe	78
4.1.5	Gemeentelijk beleid	84
4.2	Bestaand gebruik	84
4.2.1	Toetsmethodiek bestaand gebruik	84
4.2.2	Waterhuishouding	85
4.2.3	Recreatie en toerisme	87
4.2.4	Wonen en infrastructuur	92
4.2.5	Landbouw	93
4.2.6	Natuurbeheer	94
4.2.7	Faunabeheer	95
4.2.8	Gaswinning	96
4.2.9	Drinkwaterwinning	96
4.2.10	Militaire activiteiten	96
4.2.11	Luchtvaart	96
4.2.12	Onderzoek en monitoring	97
5	PAS-GEBIEDSANALYSE	98
5.1	Aerius	98
5.2	Stikstofgevoeligheid	98
5.3	Ontwikkelingsruimte	99
6	Visie en uitwerking kernopgaven en instandhoudingsdoelen	100
6.2	Maatregelen	101
6.2.1	Kwartelkoning	102
6.2.2	Brandgans, kolgans en smient	103
7	Uitvoeringsprogramma	106
7.1	Verantwoordelijkheid uitvoering maatregelen	106
7.2	Juridische kaders uitvoering beheerplan	106
7.3	Uitgevoerde maatregelen	107
7.3.1	Inrichtingsplan Herinrichting Peize	107
7.4	Uitvoering maatregelen	107

7.5	Monitoring	108
7.5.1	Inleiding	108
7.5.2	Overzicht bestaande monitoring	108
7.5.3	Overzicht monitoring ten behoeve van instandhoudingsdoelen	109
7.5.4	Opgave monitoring	111
7.6	Kosten en financiering	112
7.6.1	Financiering	112
7.6.2	Synergie is efficiënt en effectief	113
7.6.3	Provincie voert regie	113
7.6.4	Verwerving/functiewijziging	113
7.6.5	Inrichting en beheer	113
7.6.6	Subsidies	114
7.7	Communicatie	114
7.7.1	Communicatieplan	115
7.7.2	Borging uitvoering	115
7.8	Sociaal-economisch perspectief: richting geven aan ontwikkelingen	116
7.8.1	Sociaal-economische gevolgen van de maatregelen	117
7.8.2	Sociaal-economische gevolgen in relatie tot vergunningverlening: nieuwe activiteiten	117
7.8.3	De waarde van het gebied voor andere functies dan natuur	117
8	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving	118
8.1.1	Bestaand gebruik en vergunningverlening	119
8.1.2	Drainage en beregening	120
8.1.3	Voorwaarden en kaders bestaand gebruik	120
8.1.4	Toekomstige activiteiten en vergunningverlening	121
8.1.5	Procedure vergunningverlening	122
8.2	Toezicht en handhaving	126
8.2.1	Reikwijdte	126
8.2.2	Regie	127
8.2.3	Maatregelen en middelen	127
8.2.4	Relatie met andere wet- en regelgeving	127
8.2.5	Doelgroepen	128
8.2.6	Betrokken instanties en organisaties	130
8.2.7	Nalevingsstrategie	131
8.2.8	Gebiedsspecifieke aandachtspunten	132
8.2.9	Monitoring en evaluatie	133
8.2.10	Contact	133
	Bijlagen	135
1	Literatuurlijst	136
2	Verklarende woordenlijst	139
3	Gebruikte afkortingen	140
4	Toetsing bestaande activiteiten	142
6a	Mossen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	152
6b	Planten Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	154
6c	Dagvlinders Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	158
6d	Libellen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	159
6e	Vissen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	160
6f	Amfibieën en reptielen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	161

6g	Broedvogels Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (2012-2015)	162
6h	Zoogdieren Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	165
6i	Groninger ganzenakkoord - 27 mei 2014	166

Samenvatting

Wat is Natura 2000?

Europa kent een enorm gevarieerde natuur. De Europese Unie is zich daarvan bewust. In de jaren negentig heeft zij een netwerk van natuurgebieden ontworpen om de belangrijkste natuur op haar grondgebied duurzaam te beschermen. Dit netwerk heet Natura 2000. In dit netwerk wordt de voor Europa kenmerkende natuur met haar landschappen, planten en dieren beschermd. De Natura 2000-gebieden zijn aangewezen op grond van twee Europese richtlijnen, de Habitatrichtlijn uit 1979 en de Vogelrichtlijn uit 1992. De eerste richtlijn is gericht op de bescherming van specifieke soorten natuur, planten en dieren; de tweede richtlijn beschermt een groot aantal vogelsoorten.

Voor elk Natura 2000-gebied zijn specifieke doelen opgesteld. De verschillende Europese landen zijn verplicht om deze doelen te realiseren. In Nederland heeft het ministerie van Economische Zaken een lijst opgesteld van gebieden die in het Europese Natura 2000-netwerk zijn opgenomen. In de Europese Unie gaat het om bijna 26.000 gebieden, ongeveer 18% van het totale grondgebied van de lidstaten. In Nederland zijn 165 gebieden aangewezen (13,4% van ons land), waarvan 14 in Drenthe (8,3% van onze provincie).

Met het oog op de toekomst

Het Leekstermeergebied is 1.582 hectare groot en aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege bijzondere vogelsoorten zoals rietzanger, porseleinhoen en kwartelkoning. In de winter trekt het gebied veel kolganzen, brandganzen en smienten aan die op het Leekstermeer rusten en in de weilanden rondom het meer foerageren.

In dit beheerplan staat welke maatregelen nodig zijn om de waardevolle natuur in het gebied duurzaam te behouden. Bovendien beschrijft het beheerplan hoe het gebied in elkaar zit en welke natuur er voorkomt. Ook recreatie, landbouw en infrastructuur krijgen aandacht. Het beheerplan is zes jaar geldig, waarna het gevoerde beheer tegen het licht wordt gehouden. Vervolgens wordt het plan geactualiseerd. In de eerste periode van zes jaar zijn de maatregelen vooral toegespitst op het tegengaan van verdere achteruitgang van de natuur. In de jaren daarop is het streven gericht op verbetering van de kwaliteit. Een belangrijk aspect van het beheerplan is, dat het wordt gebruikt als basis voor beslissingen als er vergunningen voor nieuwe activiteiten in en om het gebied worden aangevraagd.

Kennismaken met het Leekstermeergebied

Het Natura 2000-gebied bestaat uit het eigenlijke Leekstermeer (335 ha) en de omliggende polders, boezemlanden en landbouwgebieden. Het ligt tussen de stad Groningen en de dorpen Roden, Roderwolde en Leek in de provincies Groningen en Drenthe. Het Natura 2000-gebied vormt het noordwestelijke deel van het natuur- en waterbergingsgebied De Onlanden, dat verder bestaat uit de Eelder- en Peizermaden. Dit laatstgenoemde deel ligt buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Het waterschap slaat in tijden van veel neerslag overtollig water tijdelijk op in de polders van De Onlanden zodat de inwoners van de stad Groningen droge voeten houden.

Het Leekstermeer is ontstaan als natuurlijke verbreding van het Leeksterhoofddeep. Door afkalving van de venige oevers en afgraving voor het winnen van turf werd het meer steeds groter. De laaggelegen gebieden rondom het meer werden in de loop van de eeuwen ingericht als landbouwpolders. Door de inrichting als waterberging zijn de polders rondom het Leekstermeer tussen 2008 en 2012 drastisch van aanzicht veranderd. De veenweidegebieden met de vele poldersloten zijn grotendeels verdwenen. Daarvoor in de plaats kwamen grote rietmoerassen en forse oppervlaktes open water, die spontaan ontstonden door het opzetten van het waterpeil en het graven van twee afvoerslenken tussen het Peizerdiep en het Leekstermeer. Planten en dieren van het weidelandschap verdwenen voor een deel om plaats te maken voor aan moeras gebonden soorten.

De recente verschijning van de otter bewijst dat de waterkwaliteit van het Leekstermeergebied sterk is verbeterd. Bijzonder is ook het voorkomen van de zeggekorfslak, een zeldzame en streng beschermde slakkensoort. In het moerasgebied komen bijzondere plantensoorten voor zoals grote boterbloem, veenreukgras en brede orchis. De groene glazenmaker is een zeldzame libellensoort die in het moerasgebied leeft.

Door zijn eeuwenlange ontstaansgeschiedenis is het Leekstermeergebied cultuurhistorisch van groot belang. Daarvan getuigen onder andere de vele veenterpen uit de Middeleeuwen.

Natura 2000-doelen

Het Leekstermeergebied is aangewezen ten behoeve van zes vogelsoorten: drie broedvogels en drie wintergasten. Het betreft de volgende vogelsoorten:

soort	type	doel
Porseleinhoen	broedvogel	2 paar
Kwartelkoning	broedvogel	5 paar
Rietzanger	broedvogel	70 paar
Kolgans	wintergast	640*
Brandgans	wintergast	110*
Smient	wintergast	640*

* Gemiddeld aantal dieren in een jaar (seizoensgemiddelde)

In het beheerplan worden de doelen voor deze vogels nader omschreven. Voor het Leekstermeergebied is door de rijksoverheid nog een extra opgave geformuleerd:

- Het realiseren van plasdrassituaties voor smienten en voor broedvogels zoals porseleinhoen en kwartelkoning.

De ontwikkeling van het Leekstermeergebied als moerasgebied blijkt goed nieuws voor moerasvogels. Natura 2000-soorten als porseleinhoen en rietzanger doen het erg goed, net als roerdomp, baardman, kleinst waterhoen en bruine kiekendief.

Knelpunten

Ganzen en smienten hebben open water nodig om te rusten en percelen met gras en wintergranen om te foerageren. Door de moerasvorming in het Leekstermeergebied neemt het oppervlak rustgebied toe, maar is de hoeveelheid geschikt voedselgebied afgenomen. In de omgeving van het Leekstermeergebied is echter voldoende voedselgebied beschikbaar. Omdat ganzen en smienten het liefste grazen op boerenland is een goede schaderegeling met de omliggende boeren getroffen.

De kwartelkoning stelt andere eisen. Deze vogel is gebaat bij terreinen die in de winter overstromen en in de zomer langzaam opdrogen. Deze terreindelen komen tegenwoordig minder voor. Voor de kwartelkoning is aangepast beheer nodig.

Een fors zoetwatermeer vlakbij een grote stad heeft een flinke aantrekkingskracht op recreanten. Watersportactiviteiten vormen de hoofdmoot van de recreatie, maar het gebied is ook ontsloten met wandel- en fietspaden. De huidige vormen van recreatie en de actuele ontsluiting staan de Natura 2000-doelen niet in de weg. Porseleinhoen en kwartelkoning houden zich in de zomer doorgaans op in ontoegankelijke delen van het rietmoeras of in weilanden waar recreanten niet komen. De Natura 2000-broedvogels verblijven in de winter in Afrika zodat ze geen last hebben van winteractiviteiten zoals schaatsen. Het is belangrijk dat de recreanten zich aan de uitgezette routes en paden houden. Vooral in de broedtijd zijn de vogels erg gevoelig voor verstoring.

Slobeend Foto: Saxifraga-Jan van der Straaten

De natuur in het Leekstermeergebied is niet gevoelig voor de neerslag van stikstof, zoals in veel andere Natura 2000-gebieden wel het geval is. Daarom is het gebied niet opgenomen in het Programma Aanpak Stikstof.

Beheer

Het huidige beheer van het Leekstermeergebied is vooral gericht op zo weinig mogelijk ingrijpen in de natuurlijke ontwikkelingen. Het is dan ook beperkt tot incidenteel verwijderen van opslag en het maaien van grazige terreindelen, vooral van de oeverlanden. Door het zeer extensieve beheer ontstaan op uitgebreide schaal rietmoerassen en moerasbossen, gunstig voor porseleinhoen, rietzanger en andere moerassoorten. De kwartelkoning heeft open gebieden nodig, die regelmatig – laat in het seizoen – worden gemaaid. Dat is ook gunstig voor de ontwikkeling van bloemrijke graslanden, die door de herinrichting voor een groot deel verloren zijn gegaan.

Een klein gedeelte van het Natura 2000-gebied bij Sandebuurt is in gebruik als landbouwgebied.

Kosten

Het uitvoeren van de maatregelen zal leiden tot het stoppen van de achteruitgang van de natuur en het realiseren van de Natura 2000-doelstellingen. Verbetering van de kwaliteit zal vooral zichtbaar zijn na de eerste beheerplanperiode. De kosten van alle uit te voeren maatregelen bedragen ongeveer € 572.000 voor de eerste beheerplanperiode van zes jaar. Het grootste deel van het geld is nodig voor het noodzakelijke maaibeheer. De rest is bedoeld voor monitoring en het verwijderen van opslag. De maatregelen worden bekostigd uit het geld dat is gereserveerd in het Programma Natuurlijk Platteland van de provincie Drenthe.

Ruimte voor activiteiten

Bij het opstellen van het Natura 2000-beheerplan en het bepalen van de maatregelen is het uitgangspunt dat nadelige maatschappelijke effecten zo veel mogelijk worden voorkomen. Om deze effecten in beeld te brengen zijn de huidige activiteiten in en om het gebied getoetst op de uitwerking op de natuur. Daaruit is gebleken dat bestaande activiteiten in het Leekstermeergebied en haar omgeving gewoon doorgang kunnen vinden. Denk aan wandelen, zeilen, fietsen, wonen en het huidige landbouwkundig gebruik. Het natuurgebied is en blijft vrij toegankelijk op wegen en paden. Dat biedt voldoende kans om van het prachtige gebied te genieten.

Als bezoekers zich niet aan de toegangsregels houden is verstoring van broedende en overwinterende vogels mogelijk. Daarom is een consequent handhavingsbeleid noodzakelijk.

De landbouw zal weinig hinder ondervinden van de bescherming van de aangewezen vogelsoorten. De ganzen en smienten kunnen in de winter wel voor schade zorgen door vraat aan wintergranen en gras. In het door de provincie Drenthe aangewezen rustgebied mogen ganzen niet worden bejaagd of verjaagd. De boeren krijgen alle schade daar volledig vergoed. Met dit rustgebied waarborgt de provincie dat er vooral voor de kolgans voldoende voedselgebied beschikbaar is om de Natura 2000-verplichtingen te kunnen realiseren.

Nieuwe projecten, activiteiten en plannen die niet in het beheerplan zijn beschreven, zoals de aanleg van nieuwe wegen en paden, kunnen nadelige effecten op het gebied hebben. Dit geldt ook voor de vergroting van de toegankelijkheid en uitbreiding van vaarwegen rondom het meer. Hetzelfde geldt wanneer veranderingen optreden in het bestaande gebruik. In een dergelijk geval is er een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Daarbij is maatwerk het uitgangspunt. De aanvrager dient vooraf de effecten te toetsen op de natuur van het Leekstermeergebied. In het beheerplan staat informatie over de te nemen stappen bij een vergunningaanvraag. Op basis van de uitkomsten van de toetsing kan een initiatiefnemer een vergunning aanvragen bij de provincie Drenthe en de provincie Groningen.

Vinger aan de pols

Om de effecten van het beheer en van allerlei ontwikkelingen in en om het gebied in beeld te krijgen zijn periodieke inventarisaties van de aangewezen vogelsoorten nodig. Dit noemen we monitoring. Bestaande inventarisatieprojecten gaan gewoon door en worden waar nodig uitgebreid met extra inventarisaties. Hierdoor ontstaat een goed inzicht in de aantallen broedparen en overwinteraars en blijkt of de in het beheerplan beschreven doelen gehaald worden. Ook is het belangrijk om bij te houden hoeveel rietland, moeras en kwartelkoninggrasland er jaarlijks beschikbaar is.

Het proces dat door de herinrichting in gang is gezet is nog volop bezig. Dit proces en het beheer worden goed gevolgd om bij te houden hoe het gebied verandert. Dat maakt het mogelijk om het beheer bij te sturen als daar aanleiding voor is.

Om de resultaten van beheer, inrichting en onderzoek te analyseren en andere aspecten van beheer en behoud te volgen wordt een beheercommissie ingesteld waarin de belangrijkste partijen zoals beheerders, waterschap en provincie zijn vertegenwoordigd.

Tot slot

Aanwijzing door Europa van het Leekstermeer en omgeving als Natura 2000-gebied is een erkenning van de bijzondere natuur in dit gebied. De recente herinrichting heeft een bijzonder moerasgebied opgeleverd. Typische moerasvogels die overal zeldzaam zijn duiken op in het Leekstermeergebied en de rest van De Onlanden. In de winter vinden duizenden ganzen en smienten rust en voedsel in en om het meer. Door het uitvoeren van de maatregelen in het beheerplan is het mogelijk de Europese doelstellingen voor dit gebied te behalen. Het gebied heeft ook andere belangrijke functies. De inrichting tot waterbergingsgebied zorgt voor een grote mate van veiligheid bij extreme neerslag. Daarnaast biedt het gebied ruimte voor duizenden recreanten. Het Leekstermeergebied is en blijft een prachtig natuurerrein waarin ruimte is voor mensen, planten en dieren. Kortom: beschermen, beleven en benutten!

Meer informatie?

Drenthe:

Website: www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natura-2000

Telefoon: 0592 – 365 555

Adres: Provincie Drenthe, Postbus 119, 9400 AC Assen

Groningen:

Website: www.provinciegroningen.nl/beleid/natuur-en-landschap/natura-2000-gebieden/

Telefoon: 050 - 316 4911

Adres: Provincie Groningen, Postbus 610, 9700 AP Groningen

1 Inleiding

1.1 Wat is Natura 2000?

De lidstaten van de Europese Unie hebben met elkaar afgesproken om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen. Belangrijke instrumenten om dit doel te realiseren zijn de Europese Vogelrichtlijn en de Europese Habitatrichtlijn. In deze richtlijnen is bepaald dat er een netwerk gerealiseerd moet worden van natuurgebieden van Europees belang: het Natura 2000-netwerk. De lidstaten moeten hiertoe natuurgebieden aanwijzen die belangrijk zijn om het duurzaam voortbestaan van de meest bedreigde soorten en habitattypen te verzekeren: de Natura 2000-gebieden. Het behoud en de ontwikkeling van de natuurwaarden in deze gebieden leidt niet alleen tot kwaliteitsverbetering van de natuur ter plekke, maar geeft soorten ook de mogelijkheid zich te verspreiden naar andere gebieden, waardoor de biodiversiteit bevorderd wordt.

De staatssecretaris van Economische Zaken heeft voor Nederland 165 Natura 2000-gebieden aangewezen. Gezamenlijk hebben ze een oppervlak van ruim 1,1 miljoen hectare (13,4% van ons land). Ongeveer 69% is water, de rest (31%) is land. Een aantal gebieden is aangewezen onder de Habitatrichtlijn óf de Vogelrichtlijn, maar een flink aantal gebieden valt onder beide richtlijnen. De gebiedsgerichte bepalingen vanuit de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn zijn vanaf 1 oktober 2005 verwerkt in de Natuurbeschermingswet 1998 en sindsdien is de wettelijke bescherming van de Natura 2000-gebieden geregeld in deze wet.

Nederland is ervoor verantwoordelijk om voor 95 vogelsoorten (Vogelrichtlijn), 31 andere diersoorten, 5 plantensoorten en 51 habitattypen (alle Habitatrichtlijn) een 'gunstige staat van instandhouding' te bereiken en te behouden. Elk Natura 2000-gebied is aangewezen voor de bescherming van één of meerdere habitattypen en/of soorten. In de aanwijzingsbesluiten zijn voor elk gebied specifieke doelen – instandhoudingsdoelstellingen – geformuleerd voor de oppervlakte en de kwaliteit van de habitattypen of de leefgebieden van soorten. Voor veel soorten is daarnaast aangegeven voor welke populatiegrootte het leefgebied minimaal geschikt moet zijn. Soms is het voldoende om de oppervlakte en/of kwaliteit van een habitattype of leefgebied van een soort te behouden, maar in andere gevallen is het nodig om de oppervlakte te vergroten en/of de kwaliteit te verbeteren.

Voor elk Natura 2000-gebied moet een beheerplan opgesteld worden, waarin de maatregelen staan die genomen moeten worden om de instandhoudingsdoelen voor dat gebied te bereiken. In het beheerplan leggen Rijk en provincies vast welke activiteiten op welke wijze mogelijk zijn. Uitgangspunt is steeds het realiseren van ecologische doelen met respect voor en in een zorgvuldige balans met wat particulieren en ondernemers willen. Het opstellen gebeurt daarom in overleg met alle direct betrokkenen, zoals beheerders, gebruikers, omwonenden, gemeenten, natuurorganisaties en waterschappen. Samen geven ze invulling aan beschermen, beleven en benutten. Daar draait het om in de Nederlandse Natura 2000-gebieden.

Zorg voor de natuur (beschermen)

Met het aanwijzen van de 165 gebieden draagt Nederland bij aan het netwerk van beschermde natuurgebieden in de Europese Unie. Natuur om trots op te zijn én om te beschermen. Want in een dichtbevolkt land als Nederland heeft de natuur onze zorg hard nodig. In een beheerplan

wordt aangegeven hoe beschermen, beleven en benutten in het gebied samengaan. Het streven is om bestaande activiteiten zoveel mogelijk te blijven voortzetten, maar niet alles kan.

Ruimte voor recreatie (beleven)

Veel mensen bezoeken natuurgebieden voor rust, ruimte en natuurschoon. Om natuurbehoud en -ontwikkeling en recreëren samen te laten gaan zijn afspraken nodig tussen overheden, beheerders en gebruikers. Bijvoorbeeld de afspraak om in een deel van een Natura 2000-gebied paden aan te leggen en een ander deel af te sluiten. Zo kunnen mensen de natuur beleven, kunnen vogels en andere dieren er hun jongen groot brengen en kunnen planten worden beschermd. De afspraken zijn afhankelijk van de mogelijkheden van het gebied, de recreatiebehoefte en de waardevolle natuur die in het gebied behouden of ontwikkeld wordt.

Economie en ecologie verenigd (benutten)

Het natuurbeleid is erop gericht het leefgebied voor planten en dieren optimaal te beschermen, te onderhouden en waar mogelijk uit te breiden. Daarnaast is het zaak natuur te realiseren waar mensen actief van kunnen genieten. Het creëren van een mooi landschap om in te wonen, werken en recreëren staat hierbij centraal. In de Natura 2000-gebieden komen allerlei soorten economisch gebruik voor, zoals landbouw, zandwinning, scheepvaart en visserij. De gebruiksfuncties bestaan net als de aanwezige natuur vaak al jaren en hebben zich soms zelfs samen met deze natuur ontwikkeld. Het is dus goed mogelijk om bij deze natuurparels de balans tussen wonen, werken en recreëren te behouden. Een van de instrumenten om dat te realiseren is het opstellen van de Natura 2000-beheerplannen.

1.2 Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (19)

Het natuurgebied Leekstermeer is op 24 maart 2000 door het (toenmalige) ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aangemeld bij de Europese Commissie (EC) voor gebiedsbescherming onder de Europese Vogelrichtlijn. Op 25 april 2003 is de begrenzing van het gebied aangepast. In december 2004 is het gebied door de Europese Commissie op de lijst van beschermde gebieden geplaatst onder de naam 'Leekstermeergebied' met het nummer NL9802041. Vanaf dat moment valt het gebied onder de regelgeving van de Vogelrichtlijn. Het gebied heeft het landelijke nummer 19.

Met het inwerkingtreden van de Natuurbeschermingswet 1998 per oktober 2005, is de Europese regelgeving van de Vogelrichtlijn opgenomen in de Nederlandse wetgeving en geldt het Leekstermeergebied als Natura 2000-gebied. In het kader van de Nb-wet is in januari 2007 het ontwerp-aanwijzingsbesluit gepubliceerd. In dit aanwijzingsbesluit is de begrenzing vastgelegd en zijn de instandhoudingsdoelen beschreven. Op basis van ingediende zienswijzen en een advies van de provincie Drenthe is het ontwerp-aanwijzingsbesluit enigszins aangepast tot een definitief aanwijzingsbesluit, waarvan de publicatie is gemeld in de Staatscourant 4458, d.d. 14 maart 2011 (zie bijlage Va). Op 13 maart 2013 (Staatscourant 6334) is een wijzigingsbesluit van kracht geworden waardoor zeggekorflak (*Vertigo moulinsiana* – H1016) als complementair doel is komen te vervallen (zie bijlage Vb). Onderdeel van dit definitieve aanwijzingsbesluit is de reactienota naar aanleiding van de inspraak op het ontwerp-aanwijzingsbesluit.

De begrenzing van het Leekstermeergebied is bepaald aan de hand van de ligging van te beschermen Vogelrichtlijndoelen. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurterreinen die integraal deel uitmaken van het reservaat Leekstermeer. Bewoonde percelen en het recreatiebedrijf van Cnossen maken geen deel uit van het Natura 2000-gebied. De begrenzing van het

Natura 2000-gebied is aangegeven op de topografische kaart (figuur 1.1). Het totale gebied heeft een oppervlakte van ruim 1.543 hectare.

1.3 Doel en functie van het beheerplan

Beheerplannen van Natura 2000-gebieden hebben in grote lijnen de volgende functies:

1. Instandhoudingsdoelstellingen

Het beheerplan geeft duidelijkheid over de in het gebied in geding zijnde natuurwaarden, zoals benoemd in de aanwijzingsbesluiten, die beschermd en/of ontwikkeld behoren te worden en het te behalen niveau van bescherming en/of ontwikkeling.

2. Instandhoudingsmaatregelen

Het beheerplan beschrijft de maatregelen die noodzakelijk zijn om de doelstellingen te handhaven en/of te bereiken. De maatregelen zijn gerelateerd aan de instandhoudingsdoelstellingen, zoals die zijn opgenomen in de aanwijzingsbesluiten. Het beheerplan bevat minimaal een beschrijving op hoofdlijnen van die benodigde maatregelen en van de ecologische vereisten.

3. Bescherming

Het beheerplan geeft minimaal aan welke bestaande activiteiten niet schadelijk zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Het kan ook aangeven of voorgenomen activiteiten niet schadelijk zijn. Of een activiteit niet schadelijk is, zal op grond van objectieve gegevens en op basis van de best beschikbare wetenschappelijke kennis moeten blijken. Het begrip activiteit wordt hier geïnterpreteerd als project en handeling.

Het beheerplan vormt in aanvulling op het aanwijzingsbesluit een handvat voor het afwegingskader voor de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Op die manier wordt duidelijkheid geboden aan beheerders, gebruikers en belanghebbenden ten aanzien van de vraag welke activiteiten in en bij het Natura 2000-gebied in ieder geval schadelijk zijn en alleen in uitzonderingssituaties zijn toegestaan na toetsing overeenkomstig artikel 19j van de Natuurbeschermingswet 1998 (Habitattoets) en welke activiteiten op wettelijke gronden geen vergunning behoeven.

Dit beheerplan geeft inzicht in de relatie tussen de instandhoudingsdoelen en andere maatschappelijke belangen in het Leekstermeergebied. In dat licht wordt het bestaand gebruik beschreven met de mogelijke effecten op de natuurwaarden. Ook de op korte termijn te voorziene ontwikkelingen worden hierbij betrokken. Wanneer het bestaand gebruik aantoonbaar leidt tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen, wordt in het beheerplan vastgelegd welke maatregelen noodzakelijk zijn om deze effecten te beëindigen. Wanneer nieuwe ontwikkelingen mogelijk kunnen leiden tot negatieve effecten, zal een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig zijn. Het beheerplan kan voorwaarden stellen op het gebied van mitigerende of compenserende maatregelen waardoor een vergunningplicht eventueel kan vervallen. Dit betekent dat het beheerplan een directe bindende werking heeft voor zowel overheden, bedrijven als burgers.

1.4 Status en vaststellingprocedure van het beheerplan

De maatregelen in het beheerplan voor het Leekstermeer zijn afgestemd met de bestuurlijke partners en maatschappelijke organisaties in de regio. Daarvoor is een gebiedsgroep ingesteld, bestaande uit de volgende organisaties:

- Staatsbosbeheer
- Stichting Het Groninger Landschap
- Gemeente Noordenveld
- Gemeente Leek
- Waterschap Noorderzijlvest
- Natuur- en Milieufederatie Drenthe
- LTO Noord (Land- en Tuinbouw Organisatie)
- Stichting Recron
- Provincie Drenthe
- Provincie Groningen

Met het ministerie van Economische Zaken is gedurende het opstellen van dit beheerplan overlegd door bilaterale communicatie tussen de provincies en de programmadirectie Natura 2000.

Het bevoegd gezag is verantwoordelijk voor het opstellen van het beheerplan. De provincies Drenthe en Groningen en het ministerie van EZ zijn bevoegd gezag voor het hele gebied. Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe stelt het beheerplan vast met instemming van Gedeputeerde Staten van Groningen en het ministerie van Economische Zaken. Zij maken daarbij afspraken over gezamenlijk optreden, waar dat nodig is.

Het beheerplan kan geen rechtens afdwingbare verplichtingen opleggen wat betreft het noodzakelijke beheer. Wel leidt het definitieve aanwijzingsbesluit tot de wettelijke verplichting voor het bevoegd gezag om de doelen te behalen. Voor maatregelen is sprake van medewerking op vrijwillige basis, met toepassing van bestaande (subsidie)regelingen. Om tot juridisch bindende afspraken te komen kan het bevoegd gezag naar aanleiding van het beheerplan partijen officieel verzoeken in te stemmen met de hun toegekende rol, of bijvoorbeeld een uitvoeringsconvenant opstellen.

1.5 Uitvoering van het beheerplan

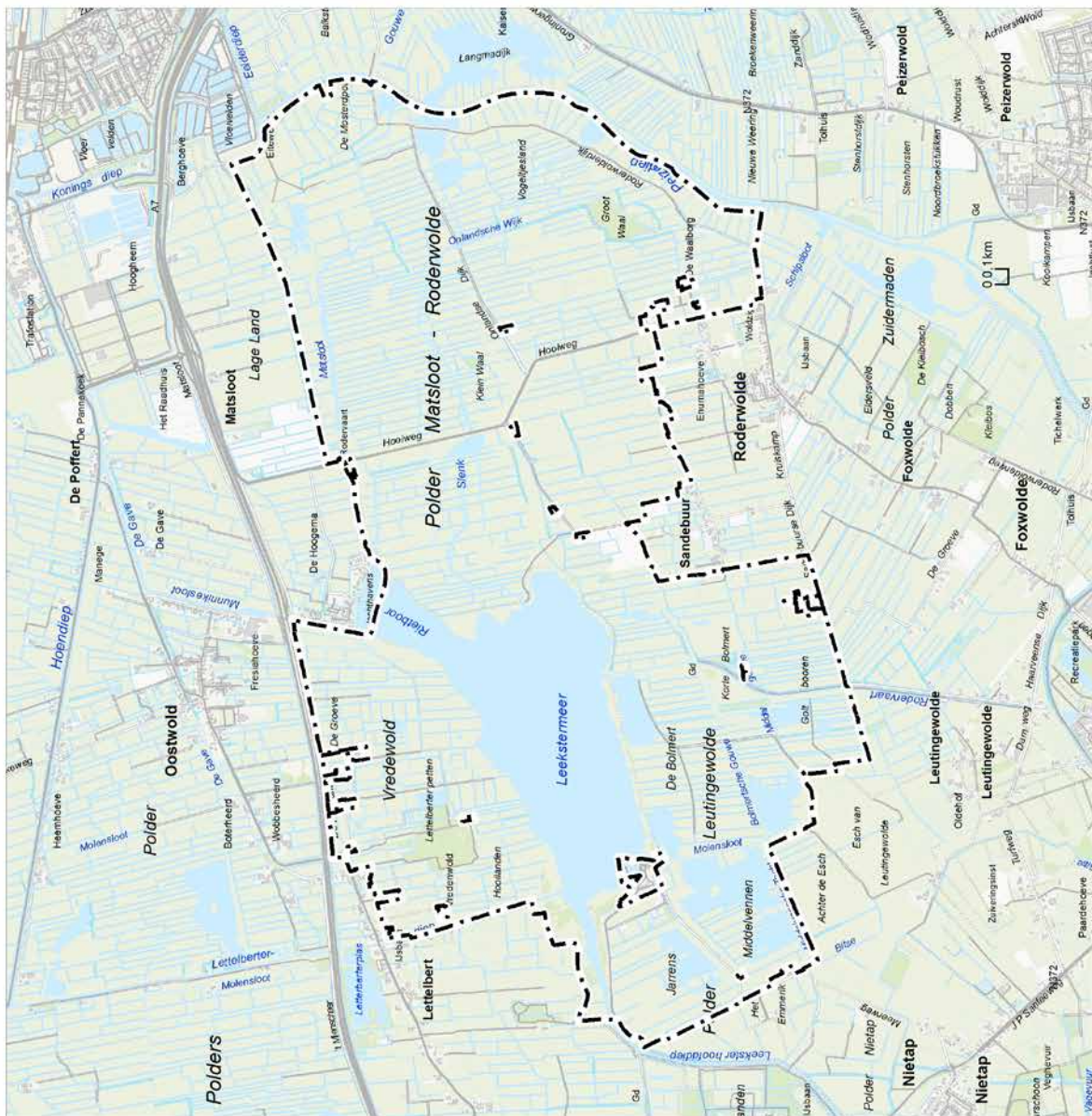
De provincie Drenthe is eindverantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen voor Natura 2000 en werkt daarbij nauw samen met andere betrokken partijen. De provincies Drenthe en Groningen zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van beheermaatregelen binnen en buiten het gebied, het realiseren van het Drentse, respectievelijk Groningse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN, zie paragraaf 4.1) en het toetsen van nieuwe plannen en projecten in of in de nabijheid van het Leekstermeergebied (vergunningverlening).

De kosten van de maatregelen zijn voor een deel gebonden aan bestaande werkzaamheden, zoals vergunningverlening, peilbeheer en beheer van de natuurgebieden. Er zijn echter ook kosten als gevolg van nieuwe maatregelen of het versneld uitvoeren van beleid. De financiering daarvan vindt zoveel mogelijk plaats met bestaande middelen.

Natura 2000 Leekstermeergebied

- Legenda
- grens Natura2000
 - water
 - akkerland
 - bos
 - grasland
 - heide
 - spoorbaanlichaam
 - overig
 - gebouw
 - spoorlijn
 - kade, wal

Project: Natura 2000 beleidsplan	Kaart: pz20150609-0212
Datum: 10-12-2015	
Bestandslocatie: G:\Projecten\Dr-G\N2000\KaartBeheerplannen	
	
GIS en Cartografie, provincie Drenthe © topografische ondergrond TD Kadaster	

Figuur 1.1 Topografie en begrenzing Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (2012)

Het beheerplan heeft een maximale geldigheidsduur van zes jaar na vaststelling. Gedurende deze zes jaar worden de effecten van het beheer gemonitord en tegen het einde van deze periode wordt het beheerplan door het bevoegd gezag geëvalueerd. Afhankelijk van de uitkomst van de evaluatie kan de geldigheid van het beheerplan met nog eens zes jaar worden verlengd of wordt een nieuw beheerplan vastgesteld.

Naast de evaluatie van dit beheerplan wordt het Natura 2000-beleid op nationaal niveau geëvalueerd. Hiervoor is het ministerie van Economische Zaken verantwoordelijk. Aan de hand van deze evaluatie zal het ministerie in overleg met de Europese Commissie en betrokken bevoegde instanties beziën welke aanpassingen van de instandhoudingsdoelstellingen en/of -maatregelen nodig zijn voor de volgende generatie beheerplannen. Deze nationale evaluatie van Natura 2000 kan er toe leiden dat doelstellingen en maatregelen voor het Leekstermeergebied in het volgende beheerplan zullen wijzigen.

1.6 Leeswijzer

Dit beheerplan bevat – inclusief deze inleiding – acht hoofdstukken. Hoofdstuk 2 geeft de instandhoudingsdoelstellingen weer zoals deze in het aanwijzingsbesluit voor het gebied zijn terug te vinden, samen met de ecologische vereisten die daaruit voortkomen. Hoofdstuk 3 bevat een gebiedsbeschrijving waarin onder meer de habitattypen, de soorten en het ecologische systeem waarin zij voorkomen omschreven worden. Het bestaande gebruik en het geldende beleid zijn in hoofdstuk 4 beschreven. Hierin worden tevens de kansen en knelpunten van de instandhoudingsdoelstellingen op korte en lange termijn en de effecten van het gebruik in en rond het Natura 2000-gebied aangegeven. In hoofdstuk 5 is de gebiedsanalyse voor het zogeheten Programma Aanpak Stikstof (PAS) uitgewerkt en in hoofdstuk 6 wordt de visie op de uitwerking van de kernopgaven en instandhoudingsdoelstellingen weergegeven. Hoofdstuk 7 beschrijft op welke wijze de afspraken in dit beheerplan uitgevoerd en bekostigd worden en wie verantwoordelijk is voor communicatie, monitoring en evaluatie van het beheerplan. Ook bevat dit hoofdstuk een toelichting op de sociaaleconomische aspecten van het beheerplan. In hoofdstuk 8 zijn de kaders voor vergunningverlening, toezicht en handhaving uitgewerkt. Dit hoofdstuk geeft ook aan welk bestaand gebruik de vergunningprocedure moet doorlopen. Het laatste deel bevat de bijlagen bestaande uit de lijst van gebruikte literatuur, gebruikte afkortingen en begrippen evenals een verwijzing naar het aanwijzingsbesluit, het wijzigingsbesluit en lijsten met flora en fauna van het Leekstermeergebied.

2 Instandhoudingsdoelen

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en telt zes instandhoudingsdoelen: drie broedvogelsoorten en drie niet-broedvogelsoorten. Overkoepelend kent het gebied twee kernopgaven.

2.1 Kernopgaven

Om richting te geven aan de uitwerking van de instandhoudingsdoelen in beheerplannen zijn in het Natura 2000-doelendocument kernopgaven geformuleerd. Deze kernopgaven hebben betrekking op met elkaar samenhangende habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. Voor het Leekstermeergebied zijn twee kernopgaven geformuleerd:

Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Meren en moerassen)

Behoud en herstel van samenhang tussen slaappleatsen en foerageergebieden, in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuis (de belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura 2000-gebieden). Voor afgesloten zeearmen en randmeren behoud van de specifieke betekenis van de verschillende onderdelen voor habitattypen en vogels. Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen (inclusief brak) met name in het deellandschap Laagveen.

- 4.11 Plasdrassituaties
Plasdrassituaties voor smient A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340¹.

2.2 Instandhoudingsdoelstellingen

De aangewezen Vogelrichtlijnsoorten van het Leekstermeergebied zijn:

Broedvogels

- A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)
A122 Kwartelkoning (*Crex crex*)
A295 Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Niet-broedvogels

- A041 Kolgans (*Anser albifrons*)
A045 Brandgans (*Branta leucopsis*)
A050 Smient (*Anas penelope*)

1 Het sterretje voor de code geeft aan dat de noordse woelmuis een prioritaire soort is van Bijlage II van de Habitatrichtlijn.

In de zogeheten essentietabel (tabel 2.1) zijn de huidige ‘staat van instandhouding’ en de instandhoudingsdoelen voor deze soorten in het Leekstermeergebied samengevat.

Tabel 2.1 Essentietabel Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (19)

	SVI landelijk	Doelst. opp.	Doelst. kwal.	Doelst. pop.	Draagkr. #vogels	Draagkr. #paren	Kern-opgaven
Broedvogels							
A119	Porseleinhoen	--	=	=		2	4,11,W
A122	Kwartelkoning	-	=	=		5	4.11,W
A295	Rietzanger	-	=	=		70	
Niet broedvogels							
A041	Kolgans	+	=	=		640	
A045	Brandgans	+	=	=		110	
A050	Smient	+	=	=		640	4.11,W

SVI	=	staat van instandhouding
--	=	sterke achteruitgang
-	=	achteruitgang
+	=	gunstig
=	=	Behoudsdoelstelling
>	=	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
W	=	kernopgave met wateropgave

2.2.1 A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)

Het porseleinhoen is een schuwe moerasvogel van zo'n 20-22 centimeter groot, behorend tot de rallenfamilie. Door zijn bruine, gevlekte bovenzijde en meer blauwgrijze onderkant is de soort goed gecamoufleerd in rietmoerassen. Door zijn verborgen leefwijze en de ontoegankelijkheid van zijn biotoop wordt hij weinig gezien; de meeste waarnemingen betreffen de kenmerkende roep die klinkt als een fluitend ‘hu-iet’, ook wel omschreven als een zweeps slag.

De voorkeursbiotopen zijn nogal ontoegankelijk: natte uiterwaarden, randen van riet-, zegge- en lismoerassen en ondergelopen graslanden. Belangrijk is de aanwezigheid van water met een diepte van minder dan 15 centimeter.

In het ondiepe water en slikkige randen onder dekking van weelderige, maar niet te dichte vegetatie vindt het porseleinhoen zijn voedsel: insecten(larven) en kleine weekdieren. Het ideale broedbiotoop bevat minimaal 1-2 hectare matig voedselrijk water. Het nest ligt doorgaans in riet-, zegge- of grasvegetaties boven of vlakbij ondiep water.

Het porseleinhoen komt voor in grote delen van Europa en West-Azië. In Europa ontbreekt de soort in IJsland, de Britse eilanden en het grootste deel van Scandinavië. In zijn hele leefgebied

Porseleinhoen Foto: Thijs Glastra

is het porseleinhoen trekvogel. De Europese populatie overwintert grotendeels in moerasgebieden van oostelijk en zuidelijk Afrika (BirdLife International, 2004).

Door zijn grote verspreidingsgebied en de stabiele populatieomvang op wereldschaal is de soort niet bedreigd. Het porseleinhoen is opgenomen in de Vogelrichtlijn Bijlage I. In Nederland is de soort als ‘kwetsbaar’ opgenomen op de Rode Lijst. De aantallen broedparen wisselen sterk van jaar tot jaar, vooral als gevolg van waterpeilschommelingen. Het aantal broedparen in Nederland bedroeg in 1998-2000 naar schatting 150-200 (Netwerk Ecologische Monitoring - SOVON, CBS).

Het porseleinhoen heeft een matige verstoringgevoeligheid doordat hij zich met name ophoudt in vegetatie waar hij zich gemakkelijk kan verbergen. Door zijn verborgen leefwijze in weinig toegankelijke moerassen is de verstoring door recreatie waarschijnlijk gering (Krijgsveld et al. 2008).

Tabel 2.2 Ecologische randvoorwaarden porseleinhoen (*Porzana porzana*)

Broedbiotoop	<ul style="list-style-type: none"> • Moerassig terrein • Permanent/periodiek natte situatie met 10-35 cm diep water • 0,5-1 m hoge vegetatie met diameter van minimaal 12,5-25 m • Voorkeur voor dynamisch milieu
Nestlocatie	In dichte vegetaties Boven of nabij ondiep water
Areaal broedbiotoop	1-2 ha matig voedselrijk water 150-250 m ² (periodiek) ondiep water
Foerageergebied	<ul style="list-style-type: none"> • Ondiep water en modderige bodem (slikranden) onder dekking vegetatie • Niet te dichte, lage en jonge moeras- en grazige vegetatie in ondiep water (10-35 cm) • Voorkeur voor een dynamisch milieu
Voedsel	Insecten(larven) en kleine weekdieren
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Matige verstoringgevoeligheid (< 100 m) • Verstoring recreanten in kleine gebieden (kanovaarders en wandelaars)

2.2.2 A122 Kwartelkoning (*Crex crex*)

De kwartelkoning is een 27-30 centimeter grote ralachtige vogel met slank postuur en relatief lange nek. De bovenzijde is warmbruin met zwarte strepen, de onderzijde blauwachtig grijs tot bleekbruin met kaneelkleurige strepen. Door zijn zeer verborgen, meest nachtelijke leefwijze wordt de kwartelkoning vrijwel uitsluitend waargenomen dankzij de karakteristieke ‘crex-crex’ roep die de mannetjes in de broedtijd laten horen.

Het leefgebied van de kwartelkoning bestaat hoofdzakelijk uit open graslanden en grazige akkers met bijvoorbeeld klaver, luzerne en karwij.

Kwartelkoning Foto: Saxifraga - Mark Zekhuis

Het voedsel bestaat in de broedtijd voornamelijk uit insecten, spinnen, slakken en ander klein gedierte. Ook wordt een visje of amfibieënlarve niet versmaad (Green et al. 1997). Buiten de broedtijd staan vooral zaden op het menu, ook als er nog voldoende dierlijke prooien beschikbaar zijn (Green et al. 1997). Dezelfde prooien zijn ook in andere vegetatietypen aanwezig, zodat verondersteld mag worden dat kwartelkoning meer is gespecialiseerd in het foerageren in een bepaald type vegetatie dan in het type voedsel (Green et al. 1997).

Kwartelkoningen broeden in een groot deel van Europa en Centraal Azië ongeveer tot aan het Baikalmeer. In Europa ontbreekt de soort in IJsland en het centrale en noordelijke deel van Scandinavië. Ondanks hun op het oog onbeholpen vlucht overwinteren kwartelkoningen in het zuiden en het oosten van Afrika bezuiden de evenaar (BirdLife International, 2004).

Het grote verspreidingsgebied en de stabiele omvang van de populatie zorgen ervoor dat de soort op wereldschaal niet bedreigd is. In Europa is de kwartelkoning opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn. In Nederland staat de soort als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst. De populatiegrootte in Nederland is sterk wisselend. Van 1990 tot 2005 was er een toename van meer dan 5% per jaar, maar de laatste tien jaar is sprake van een afname van meer dan 5% per jaar. De omvang van de Nederlandse populatie wordt geschat op 90-360 broedparen (periode 2005-2008 - Netwerk Ecologische Monitoring - SOVON, CBS). Vogelbescherming Nederland voert met het Beschermingsplan Kwartelkoning (Gerritsen et al. 2004) actie voor behoud van de kwartelkoning in Nederland.

Door zijn verborgen leefwijze in afgelegen gebieden is de soort matig gevoelig voor verstoring (Krijgsveld et al. 2008). Bovendien bevinden de meeste nesten zich in ontoegankelijke natuurerreinen of in niet vrij toegankelijke landbouwpercelen. De aanwezigheid van wandelaars in opengestelde terreinen (zoals uiterwaarden) kan mogelijk wel voor verstoring zorgen.

Tabel 2.3 Ecologische randvoorwaarden kwartelkoning (*Crex crex*)

Broedbiotoop	<ul style="list-style-type: none"> • Gesloten, kruidrijke vegetaties (> 20 cm hoog) • Permanent vochtige situatie met eventueel overstroming in de winter • Voorkeur voor kruiden- en bloemrijke hooilanden met late maaidatum • Percelen met vroeg groeiend landbouwgewas (luzerne, karwij, graszaad, winterarwe)
Nestlocatie	In dichte vegetaties Voor twee broedsels geschikt biotoop (beschikbaarheid medio mei tot medio september)
Areaal broedbiotoop	3-50 ha (meestal < 30 ha) 150-250 m ² (periodiek) ondiep water
Foerageergebied	Dagactief in beschutte vegetatie (zie broedbiotoop)
Voedsel	<ul style="list-style-type: none"> • In broedseizoen insecten, overige geleedpotigen, wormen, kleine weekdieren, kleine visjes, amfibieën(larven). • Buiten broedseizoen vooral zaden
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Matige verstoringgevoeligheid (< 100 m) • Verstoring wandelaars mogelijk relevant

2.2.3 A295 Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

De rietzanger een ca. 13 centimeter grote zangvogel van rietlanden en andere oevervegetaties, met name in laagveengebieden. Net als veel andere zangers van dit type begroeiing is de rietzanger overwegend bruin, waarbij de bovendelen donkerder zijn dan de onderdelen. De rietzanger onderscheidt zich uiterlijk van verwante soorten zoals de kleine karekiet door een donkere kop met een lichte wenkbrauwstreep.

Rietzangers stellen geen al te hoge eisen aan hun biotoop. Overal waar rietmoerassen op laagveen voorkomen kunnen ze broeden. Idealiter is er in het leefgebied zowel jong als overjarig riet aanwezig in combinatie met een goed ontwikkelde kruidlaag. Het voedsel bestaat uit insecten en andere geleedpotigen die laag in de vegetatie gevangen worden. In Nederland zijn de hoogste dichtheden te vinden in de laagveengebieden van Friesland, Noordwest Overijssel, Noord-Holland en Utrecht. Het broedgebied van de rietzanger strekt zich uit van heel Europa (behalve IJsland) tot halverwege Azië benoorden de Kaukasus en de Himalaya. Het overwinteringsgebied bevindt zich vooral in Afrika zuidelijk van de Sahara. De meeste rietzangers overwinteren in de Sahelzone.

Op internationale schaal is de rietzanger aangemerkt als 'niet bedreigd', maar wel met de aantekening dat de aantallen vogels afnemen. De rietzanger staat niet op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten. De aantallen broedparen in Nederland zijn in de twintigste eeuw gestaag gedaald van enige tienduizenden broedparen tot een dieptepunt rond de jaren negentig, toen de broedpopulatie nog slechts uit 12.000-18.000 paren bestond. Sindsdien lijkt er sprake van enige toename. De Nederlandse broedvogelpopulatie tussen 1998-2000 wordt geschat op 20.000-25.000 paren (Netwerk Ecologische Monitoring - SOVON, CBS).

Rietzanger Foto: Rienko van der Schuur

Tabel 2.4 Ecologische randvoorwaarden Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Broedbiotoop	<ul style="list-style-type: none">• Rietkragen, rietlanden, kruidige ruigten• Zowel op land als in het water staand riet• Rietvegetatie minimaal 6-12 m breed, inclusief overjarige stroken van 2-3 m breed en ouder dan 1 jaar
Nestlocatie	<ul style="list-style-type: none">• In kniklaag van overjarige rietlandvegetatie• In onderlaag ruigtekruiden en lage struiken
Areaal broedbiotoop	Minimaal 6 m brede lijnvormige moerasvegetatie
Foerageergebied	<ul style="list-style-type: none">• Onder- en bovenlaag rietland• Kruidrijk grasland• Ruigtezones• Houtopslag
Voedsel	(kleine) insecten, overige geleedpotigen
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none">• Matig grote verstoringgevoeligheid (< 100 m)• Gevoelig voor hoge recreatiedruk met betreding moerasvegetatie

2.2.4 A041 Kolgans (*Anser albifrons*)

Kenmerkend voor deze 65-78 centimeter grote gans zijn de witte bles aan de snavelbasis en zwarte strepen op de buik. Hij onderscheidt zich van de iets kleinere dwerggans behalve in grootte door de forsere snavel en het ontbreken van een gele oogring.

Kolganzen zijn strikt herbivoor. De overwinterende kolganzen in Nederland doen zich te goed aan het gras van de vele weilanden. Naast agrarische gebieden worden ook grazige natuurterreinen en kwelders benut als foerageerplek. Naast lopend foerageren op land kunnen kolganzen ook al zwemmend drijvende waterplanten eten. 's Nachts worden nabijgelegen meren, moerassen en rivieren opgezocht om te rusten.

Kolgans Foto: Rienko van der Schuur

Kolganzen broeden in de Arctische delen van het noordelijk halfrond, van Siberië tot Alaska, Canada en Groenland. De broedtijd duurt van mei tot en met juni, waarna de dieren in het broedgebied blijven om op te vetten en te ruïen. Eind augustus vertrekken de dieren naar het zuiden waar ze eind oktober aankomen in de overwinteringsgebieden. Afhankelijk van de broedgebieden overwinteren de kolganzen langs de kusten van West-Europa, de Zwarte Zee, in Oost-Azië, de westkust van de Verenigde Staten en langs de kusten van Texas en Mexico.

Mede door het enorme verspreidingsgebied zijn de aantallen kolganzen groot. De soort is dan ook niet bedreigd. De kolgans staat niet op de Rode Lijst. Kolganzen zijn in Nederland voornamelijk wintergast; het aantal overwinterende vogels ligt sinds de jaren negentig stabiel op 500.000-650.000 vogels. Het aantal broedvogels in Nederland is inmiddels opgelopen tot zo'n 400 paar.

Tabel 2.5 Ecologische randvoorwaarden kolgans (*Anser albifrons*)

Slaapplaats	Rustige en roofdiervrije, open, grotere wateren
Voedsel	<ul style="list-style-type: none">• Planten, zaden, wortels• Oogstresten• Grassen
Foerageergebied	<ul style="list-style-type: none">• Agrarische graslanden• Percelen met oogstrestanten• Percelen wintergranen
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none">• Te nabije aanwezigheid van opgaande landschapselementen (ook bewoning etc.)• Barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen• Verstoringsgevoelige afstand sterk afhankelijk van de bron van de verstoring

2.2.5 A045 Brandgans (*Branta leucopsis*)

Brandganzen zijn goed herkenbaar aan hun zwart, wit en grijze verenkleed. Met 58-70 centimeter is de brandgans kleiner dan de grauwe gans en de kolgans.

Brandganzen zijn vooral 's winters massaal aanwezig in de weidegebieden rondom de Waddenzee, in Friesland en in de Delta. Hun voedsel bestaat uit groene plantendelen, wortels en zaden. Overdag foerageren ze in rommelige, vaak grote groepen in weilanden op zoek naar gras, klaver en granen. Ook akkers en ondiep water kunnen als foerageergebied benut worden.

Het verspreidingsgebied van de brandgans is veel kleiner dan dat van bijvoorbeeld de kolgans. Brandganzen broeden in het westen van Groenland, op Spitsbergen en op de grote schiereilanden van Noord-Siberië. Recent heeft zich een broedpopulatie ontwikkeld in het Oostzeegebied, en inmiddels broeden er ook brandganzen in Nederland. In de winter trekken de brandganzen naar de Waddenzee en het westen van Schotland.

De aantallen brandganzen stijgen al jaren. Dat geldt zowel op mondiaal als op nationaal niveau. De soort komt niet voor op de Rode Lijst. Het aantal overwinterende brandganzen in Nederland is sinds 1980 met meer dan 5% per jaar toegenomen tot circa 300.000 in 2011 (Netwerk Ecologische Monitoring - SOVON, CBS). Het eerste broedgeval van de brandgans in Nederland dateert van 1984 en sindsdien heeft de broedpopulatie zich uitgebreid tot ca. 6.000 paren (in 2005).

Brandgans Foto: Rienko van der Schuur

Tabel 2.6 Ecologische randvoorwaarden brandgans (*Branta leucopsis*)

Slaapplaats	<ul style="list-style-type: none">• Vaarten, plassen en meren
Voedsel	<ul style="list-style-type: none">• Planten, zaden, wortels• Oogstafval• Eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten• Bij voorkeur korte vegetatie
Foerageergebied	<ul style="list-style-type: none">• Kwelders, schorren• Cultuurgrasland (bij voorkeur < 10 km van groot open water)• Akkers met wintergranen• Akkers met oogstresten
Gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none">• Verstoring door recreatie, jacht, landbouwbewerking en laag overkomend vliegverkeer• Extensivering graslandbeheer• Omvorming grasland tot akker• Barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen• Verstoringgevoelige afstand sterk afhankelijk van de bron van de verstoring

2.2.6 A050 Smient (*Anas penelope*)

Met 45-50 centimeter is de smient iets kleiner dan een wilde eend. Mannetjes smienten hebben een bruinrode kop met een roomgeel voorhoofd. De hals is roze en het lichaam is hoofdzakelijk grijs met een witte buik en zwarte staart. De snavel is blauwgrijs met een zwarte punt. Het vrouwtje smient is bruin gevlekt met een witte buik en donkerder bovendelen. De roep van het mannetje smient is een zeer kenmerkend 'pu-WIE', dat vaak al op grote afstand de aanwezigheid van smienten verraad.

Smienten zijn in Nederland vooral wintervogels. In deze periode foerageren ze in grote groepen op weilanden, kwelders en uiterwaarden. Ze eten allerlei plantaardig materiaal met

een voorkeur voor gras. Het accent in hun verspreiding ligt op kustgebieden, maar ook natte veenweidegebieden, meren en andere waterbekkens voldoen prima als leefgebied. Het foerageren gebeurt met name 's nachts; overdag rusten smienten op open water.

Smienten broeden in de noordelijke delen van Europa (IJsland, Scandinavië en de Baltische staten) en Azië. Zij overwinteren langs de Europese kusten en zelfs langs de Nijl en in de Sahelzone van Afrika. De Aziatische populaties overwinteren langs de grote rivieren en kustzones van Zuid- en Oost-Azië. Een klein aantal smienten overwintert zelfs op diverse plaatsen in de Verenigde Staten.

Op wereldschaal neemt de omvang van de populatie af. In sommige delen van zijn leefgebied is echter sprake van enige toename. De soort is niet als bedreigd aangemerkt (BirdLife International, 2004). De smient staat niet op de Rode lijst van bedreigde vogelsoorten. Als broedvogel is de smient in Nederland zeer zeldzaam met jaarlijks 5-12 paren. De aantallen overwinterraars namen tot 1990 toe, waarna de stand zich heeft gestabiliseerd op circa 250.000 vogels. De laatste jaren lijkt sprake te zijn van een daling tot zo'n 180.000 dieren in 2011 (Netwerk Ecologische Monitoring - SOVON, CBS).

Smient Foto: Saxifraga-Jan van der Straaten

Tabel 2.7 Ecologische randvoorwaarden smient (*Anas penelope*)

slaapplaats	<ul style="list-style-type: none">• vaarten, plassen en meren
voedsel	<ul style="list-style-type: none">• planten, zaden, wortels• eiwitrijke en goed verteerbare grassoorten
foerageergebied	<ul style="list-style-type: none">• ondiepten/oeverzones• aan water grenzende of nabij water gelegen landerijen
gevoeligheid	<ul style="list-style-type: none">• verstoring door wandelaars en watersporters• veranderingen in waterkwaliteit• extensivering graslandbeheer• drainage natte graslanden• barrières door windmolens en hoogspanningsleidingen• verstoringgevoelige afstand sterk afhankelijk van de bron van de verstoring

3 Gebiedsbeschrijving

In dit hoofdstuk worden de karakteristieken van het gebied beschreven. Het gaat hierbij om de abiotische factoren (geomorfologie, bodem, hydrologie), de biotische factoren (flora en fauna) en de landschapsecologische systeemanalyse (LESA). Samen vormen deze de basis voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen.

Een bijzonderheid van het Leekstermeergebied is dat de inrichting als waterbergingsgebied (met natuurfunctie) in 2008-2012 geleid heeft tot een complete metamorfose van het landschap. Het oorspronkelijke veenweidegebied heeft grotendeels plaatsgemaakt voor moerasgebied. Omdat de Natura 2000-doelen grotendeels gebaseerd zijn op de situatie van voor 2008, wordt voorafgaand aan de beschrijving eerst stilgestaan bij de situatie voor en tijdens de herinrichting.

De herinrichting was nodig omdat de voorafgaande jaren met enige regelmaat sprake was van ernstige wateroverlast. In 1998 moesten enkele polders onder water gezet worden om overstroming van bewoonde gebieden te voorkomen. Ook in 2007 was sprake van een kritieke situatie. Om beter voorbereid te zijn op hoge neerslagpieken is besloten om delen van Noord-Drenthe in te richten als waterbergingsgebied, waarin het van het Drents plateau afstromende water tijdelijk opgevangen kan worden. Dankzij deze waterbergingsgebieden is de kans op overstroming van bewoonde gebieden aanzienlijk kleiner geworden.

3.1 Herinrichting

3.1.1 Periode voor 2008

Voor de herinrichting bestond de omgeving van het Leekstermeer voornamelijk uit een open veenweidelandschap. Opgaande begroeiing was beperkt tot enkele houtwallen en kleine bosopstanden (Lettelberterpetten en Het Waal). Binnen het gebied lagen enkele verlande petgaten (onder andere Lettelberterpetten). Kenmerkend waren de vele vormen van grasland die het grootste deel van het gebied domineerden. De open gebieden hadden een belangrijke functie als broedgebied voor weidevogels en foerageergebied voor ganzen. Het ging voornamelijk om cultuurgraslanden met intensieve ontwatering (zie figuur 3.1a). Het waterpeil lag in grote delen van het gebied op ca. -1,3/-1,1 m NAP (winter en zomerpeil), zo'n 0,2/0,5 m onder maaiveld.

Voor 1950 lagen rondom het Leekstermeer zeer veel natte schraallanden. Door de aanwezigheid van complexe gradiënten door stuwwallen, kwel en (oude) invloeden van overstroming had het gebied een zeer gevarieerd uiterlijk met blauwgraslanden en heischrale graslanden. Door het verlagen van grondwaterstanden verdween de kwel en samen met de voortdurende bemesting van de graslanden zorgde dit voor het grotendeels verdwijnen van de schraallanden.

De Polder Matsloot-Roderwolde bestond voornamelijk uit vochtig grasland, met een heel lichte kwelinvloed. Aan de zuidkant van de Jarrens Middelvennen, op de grens van het Natura 2000-gebied, lag een oud blauwgrasland. De kenmerkende soorten waren echter al voor de herinrichting verdwenen, aangezien de noodzakelijke kwel door de ontwatering werd weggevangen.

Nat schraalland kwam verspreid door het hele gebied voor, onder meer bij Vogeltjesland, bij de Lettelberterpetten en in de polder Vredewold. Vochtig hooiland lag vooral langs de oostkant

van de begrenzing in de buurt van Vogeltjesland en de Mosterdpot en verspreid langs het Peizerdiep op plekken met kwelinvloed. Bij Vogeltjesland lag de zogenaamde 'Bloementuin', een voormalig blauwgrasland dat langzaam verruigde tot dotterbloemhooiland. Brede orchis, waterkruiskruid, dotterbloem, holpijp en schildereprijs werden hier aangetroffen.

Kruidenrijke en faunarijke graslanden waren te vinden aan de noordzijde van de polder Vredewold, maar ook in de Jarrens Middelvennen, nabij Sandebuurt en langs het Peizerdiep. Het betrof vooral graslanden die wel een natuurfunctie hadden, maar weinig karakteristieke vegetaties bevatten.

3.1.2 Herinrichting (2008-2012)

Tussen 2008-2012 zijn grote delen van de polders Leutingewolde en Matsloot-Roderwolde ingericht als natuurterrein met waterbergingsfunctie, waarbij kaden zijn verzezen en de peilen zijn verhoogd tot aan het maaiveld (zie figuur 3.2). De noordelijk gelegen polder Vredevelde en de gebieden ten noorden van Roderwolde en ten zuidwesten van Sandebuurt maken geen deel uit van de herinrichting. Voor de herinrichting zijn vier doelen centraal gesteld:

- verbetering van de verkaveling ten behoeve van de landbouw;
- natuurontwikkeling in de vorm van overstromingsmoeras en natte tot vochtige graslanden;
- waterberging ter voorkoming van hoge waterstanden in de boezem;
- vergroting van de toegankelijkheid voor recreanten door aanleg van recreatieve knooppunten, wandelpaden, kanoroutes en fietspaden.

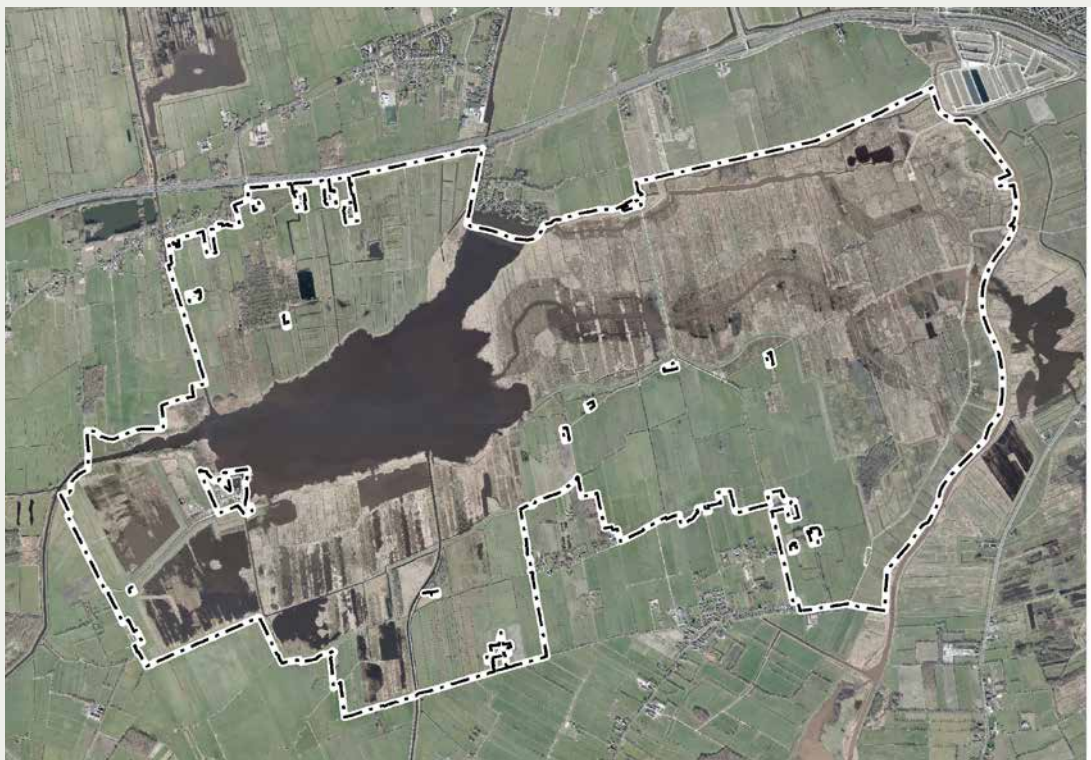
Door deze ingrepen is een groot deel van het gebied aanmerkelijk natter geworden, wat zijn weerslag heeft gehad op het landgebruik en de vegetatie (zie figuur 3.1b). Het waterpeil in de waterbergingsgebieden is met 50-70 centimeter verhoogd naar -0,93/-0,83 m NAP (zie figuur 3.3). In situaties met extreme wateroverlast kan dit stijgen tot -0,20 m NAP.

Oostelijk van het meer zijn twee slenken gegraven richting het Peizerdiep. Het water kan nu vanuit het Peizerdiep naar het Leekstermeer stromen. Daarbij wordt het enigszins gestuurd door een voorde bij het Leekstermeer, zodat het peil in de slenken in natte perioden ook iets hoger is dan in de boezem. Het Leekstermeergebied vormt nu het noordwestelijke deel van het natuur- en waterbergingsgebied 'De Onlanden' waar ook de zuidoostelijk van het gebied gelegen Eelder- en Peizermadden deel van uitmaken. De totale omvang van 'De Onlanden' bedraagt circa 2.500 ha.

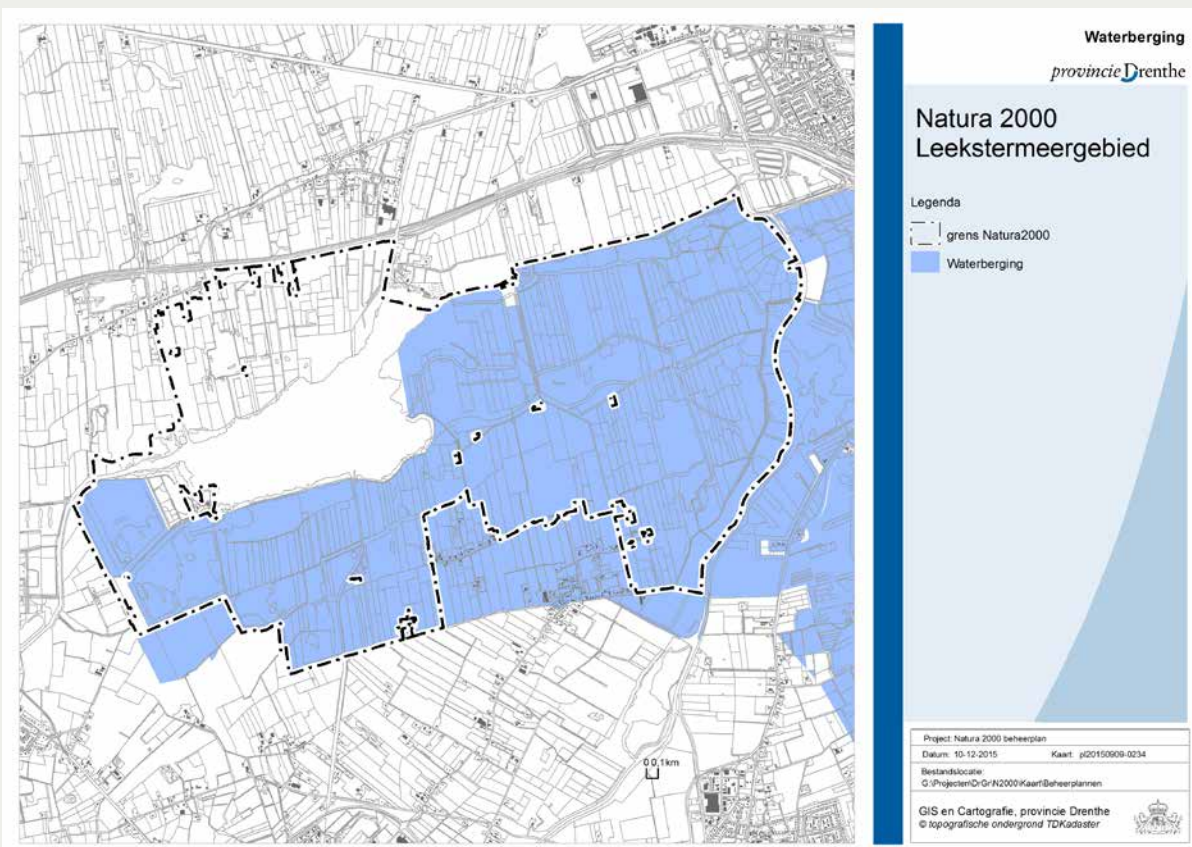
Een groot deel van de graslanden is zich aan het ontwikkelen als riet- en zeggemoerassen met de daarbij horende vegetatie en diersoorten. Alleen in de zuidelijke gebieden bij Roderwolde en Sandebuurt zijn nog graslanden te vinden. Deze graslanden zijn grotendeels particulier eigendom en in gebruik als productief grasland.

Figuur 3.1a Luchtfoto Leekstermeergebied voor inrichting (2008)

Figuur 3.1b Luchtfoto Leekstermeergebied 2012 (na herinrichting)

Figuur 3.2 Waterbergingsgebieden Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

3.2 Geografie en eigendomssituatie

Het Leekstermeergebied is 1.543 hectare groot en ligt op de grens van de provincies Groningen en Drenthe in de gemeenten Leek en Noordenveld (zie figuur 1.1). Circa 90% van het oppervlak ligt in Drenthe, de overige 10% in Groningen. Het Leekstermeer zelf heeft een oppervlak van circa 180 hectare. Het gebied ligt op de overgang van het Drents Plateau naar het laagveen-gebied van Groningen en Friesland.

Het Groningse deel van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is grotendeels eigendom van de stichting Het Groninger Landschap. Grote delen van het Drentse deel van het Natura 2000-gebied zijn eigendom van Staatsbosbeheer. Het Leekstermeer zelf is eigendom van de gemeente Noordenveld. Een aantal percelen in het gebied is particulier eigendom (zie figuur 3.3). Deze worden hoofdzakelijk als landbouwgrond gebruikt, maar hebben daarnaast vaak ook een natuurfunctie (zie ook paragraaf 4.1).

Door de Versnelde inrichting Eelder- en Peizerdiep (VIEP) zijn enkele aanpassingen doorgevoerd in de eigendomssituatie. In het Inrichtingsplan Waterbergingsgebied en Natuur Roden-Norg (juli 2007) zijn de aanpassingen in eigendom als volgt weergegeven:

- De kades, het centrale deel van de slenken zijn in eigendom van Staatsbosbeheer. Het specifieke beheer en onderhoud wordt uitgevoerd door derden op basis van afspraken tussen Staatsbosbeheer en het waterschap Noorderzijlvest, dat eigenaar is van de peilregulerende kunstwerken.

Eigendom per 1-8-2015

provincie Drenthe

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

- grens Natura2000
- Eigendom**
- Rijk
- BBL
- Provincie
- Gemeente
- Waterschap
- Staatsbosbeheer
- Verniging tot Behoud van Natuurmonumenten
- Stichting Het Drentse Landschap
- Stichting Het Groninger Landschap
- Overige

bron: Kadaster

Project: Natura 2000 beheerplan

Datum: 10-12-2015

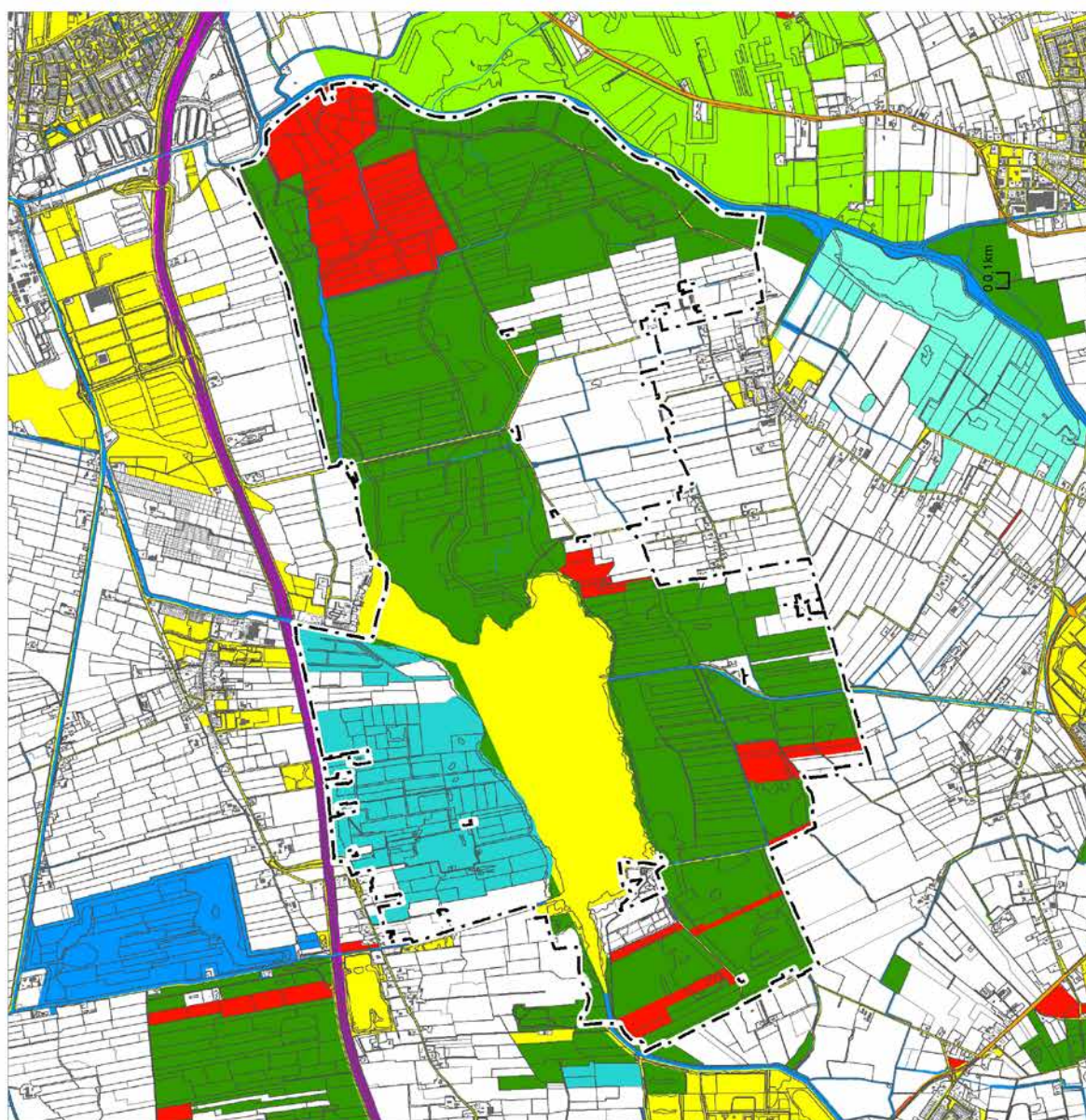
Kaart: p20150909-0230

Bestandslocatie:

G:\Projecten\Dr-Gri\N2000\Kaart\Beheerplannen

GIS en Cartografie, provincie Drenthe

© topografische ondergrond TDKadaster

Figuur 3.3 Eigendomssituatie Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (peildatum 01-08-2015)

- De wegen en fietspaden met bijbehorende bermsloten zijn of komen in eigendom bij de gemeente Noordenveld, behalve de Onlandse Dijk. Het onverharde deel van de Onlandse Dijk wordt aan de openbaarheid onttrokken en gaat in eigendom over naar Staatsbosbeheer.
- Het overige gebied is of komt bij het Plan van toedeling Roden-Norg in eigendom van Staatsbosbeheer.

De watergangen en buitenzijdes van de slenken binnen het Natura 2000-gebied komen in eigendom van Staatsbosbeheer.

Het Leekstermeer blijft in eigendom van de gemeente Noordenveld, waarbij is voorgesteld dat Staatsbosbeheer de rietzomen gaat beheren.

De kadastrale afronding van de herinrichting is nog gaande.

3.3 Abiotiek

3.3.1 Landschap

Open water

De delen met open water zijn het Leekstermeer zelf, de ten oosten van het meer uitgegraven slenken en een tweetal (uit)gegraven petgaten aan de noordkant van het gebied. De Jarrens en de Middelvennen zijn gedeeltelijk geïnundeerde graslanden die door de peilverhogingen 30-50 centimeter onder water staan. Momenteel kunnen ze beschouwd worden als open water, maar op termijn zullen ze begroeid raken. De Matsloot en de zandgaten zijn ook te beschouwen als open water. De Lettelberterpetten zijn nagenoeg dichtgegroeid en bevatten geen open water meer.

Het Leekstermeer zelf is een open watervlak omzoomd met rietkragen. Het waterpeil van het meer ligt op -0,93 m NAP. De diepte varieert tussen de 1 en 1½ meter. Er is nog een minimale invloed van het zoute water wat hier tot 300 jaar terug nog kon komen. Tot 1991 zijn waarnemingen van de zeeaster bekend. Daarna niet meer. Het riet rondom het Leekstermeer wordt in tegenstelling tot vroeger nu niet meer regelmatig gemaaid. De rietkragen vormen de overgangen van open water naar moeras. Er staan enkele zeggensoorten in, zoals pluimzegge en oeverzegge. Daarnaast zijn groeiplaatsen bekend van verscheidene soorten veenmos, dotterbloem, veenreukgras en waterscheerling.

Langs de nieuw gegraven slenken tussen het Peizerdiep en het Leekstermeer zijn 150 meter brede stroken met 10-20 centimeter verlaagd. In combinatie met de verhoogde waterstand levert dit ook open water op met geleidelijke overgangen naar moerasvegetaties. De ontwikkeling hier is nog volop aan de gang.

Ten oosten van de Lettelberterpetten ligt naast de vogelkijkhut een waterplas. Deze plas ligt geïsoleerd van de watergangen en wordt gevoed met regenwater en kwelwater. Dit uit zich in groeiplaatsen van geelgroene zegge, kruipwilg, moeraszegge, tweerijige zegge en kleine watereppe in de randzone. Een kleine 500 meter verder oostelijk ligt een tweede plas. Deze staat in verbinding met de omringende watergangen en wordt vandaaruit gevoed.

Moeras

In het hele Leekstermeergebied is sprake van een toenemende vernatting. Hierdoor vindt een ontwikkeling plaats in de richting van riet- en zeggenmoeras en nat schraalland.

Het moerasgebied omvat de twee recent ingerichte polders Matsloot-Roderwolde en Leutingewolde en het veel oudere moeras ten oosten van de Lettelberterpetten.

In een groot gedeelte van de Polder Matsloot-Roderwolde wordt gestreefd naar een winterpeil dat ca. 10 centimeter hoger ligt dan het zomerpeil. Jaarrond betekent dit een gemiddeld peil van -0,83 m NAP, waardoor het grondwater min of meer op maaiveldniveau ligt. De oost-west lopende slenken bevatten open water, langs de randen geleidelijk overgaand in plasdrassituaties. In periodes van droogte daalt het grondwaterniveau tot het boezempeil (-0,93 m NAP) en in regenrijke periodes kan het peil stijgen tot -0,20 m NAP. Door deze fluctuaties is moerasontwikkeling mogelijk, en mogelijk leidt dit ook tot de vorming van schraallanden indien hier bijpassend maaibeheer wordt uitgevoerd.

De Polder Leutingewolde heeft met -0,93 m NAP een iets lager niveau dan de Polder Matsloot. De waterstand in deze polder is gelijk aan het peil van het meer. Ook hier heeft het voormalige veenweidegebied grotendeels plaatsgemaakt voor riet- en zeggenmoeras.

Het moeras ten oosten van de Lettelberterpetten betreft voornamelijk een ruige vegetatie met riet en rietgras, maar soorten als moeraszegge, pluimzegge, poelruit, scherpe zegge, dotterbloem en grote watereppe komen voor.

Graslanden

De meeste graslanden in het Leekstermeergebied zijn na de herinrichting verdwenen. Wat rest zijn graslanden ten noorden en westen van Roderwolde en de graslanden aan de noord- en westkant van het Leekstermeer.

Aan de noordzijde van het Leekstermeer in de polder Vredewold liggen vochtige, bemeste graslanden die vooral geschikt zijn voor weidevogels. Botanisch gezien zijn de percelen van minder waarde. Door de invloed van kwel zijn de sloten wel botanisch waardevol. De betere weidevogelgebieden liggen voornamelijk in de boezemlanden. Noordelijk van de boezemlanden broeden niet veel weidevogels, waarschijnlijk door de versturende invloed van de A7. Ook ten zuiden van het meer liggen enkele percelen met vochtig en bemest grasland, met name aan de zuidrand van het gebied bij Sandebuurt en Roderwolde.

De Korte Bolmert, een oude stortplaats, bestaat uit ruig grasland. Door de verhoogde ligging wordt het gebied gedomineerd door ruigtekruiden zoals speerdistel, hennegras, brandnetel en ruige zegge. Langs de randen bij de watergangen komt onder meer moeraszegge voor.

De graslanden rondom het Leekstermeer waren tot omstreeks 2000 erg in trek bij weidevogels. Al voor de herinrichting waren deze grotendeels verdwenen. Na de herinrichting als waterberging zijn de weidepercelen in de polders Matsloot-Roderwolde en Leutingewolde omgevormd tot moeras. De graslanden rondom Roderwolde en Sandebuurt maken geen deel uit van het waterbergingsgebied. Deze percelen zijn voornamelijk in gebruik als cultuurgrasland dat hoofdzakelijk bestaat uit Engels raaigras (*Lolium perenne*). Als foerageergebied voor ganzen voldoen deze percelen prima, als weidevogelgebied hebben ze nog slechts een beperkte functie.

In het noordoosten van het gebied zijn de graslanden rondom de boerderij 'De Hoogema' aangewezen als weidevogelgebied. In de provincie Groningen is het gehele zuidelijke en westelijke deel van de polder Vredewold aangewezen als weidevogelgebied. De weidevogelgebieden bestaan voornamelijk uit graslanden gedomineerd door Engels raaigras. Bij het Emmerik aan de westrand van het gebied zorgt een opduiking van leem in het landschap voor een schralere vegetatie, met in enkele houtwallen tweestijlige meidoorn.

In de herfst en de winter is het Leekstermeergebied een belangrijk ganzengebied. Het Leekstermeer en de plassen ten zuiden van het meer vormen een goede slaapplek, met de direct omliggende weidegronden als foerageergebied. Ten opzichte van de situatie van voor de herin-

richting is het oppervlak geschikt rustgebied toegenomen maar is het oppervlak geschikt foerageergebied sterk verminderd. In het Drentse deel zijn vooral de graslanden in de omgeving van Sandebuurtrek in trek als foerageergebied. Deze graslanden zijn daarom aangewezen als ganzenfoerageergebied. Aan de Groningse kant is een groot deel van de polder Vredewold aangewezen als ganzenfoerageergebied (zie figuur 6.1). De ganzenfoeragegebieden bestaan voornamelijk uit voedselrijke graslanden zonder veel botanische waarden.

Bos

De hoeveelheid bos in het gebied is beperkt tot een tiental hectares met voornamelijk laagveenbos. In het Groningse deel zijn dit de Lettelberterpetten, in het Drentse deel staan twee bosjes in de polder Matsloot-Roderwolde. Ten noorden van de Onlandse Dijk ligt het 'Klein Waal', tussen de Hooiweg en de Roderwolderdijk ligt 'Het Waal' (ter onderscheiding ook wel 'Groot Waal' genoemd).

Het Waal is ontstaan in een beekdal zonder veen op alluviale grond. Het bos is zeker tweehonderd jaar oud en kan als zwarte bes/elzenbroekbos gerekend worden tot het habitatype 'vochtige alluviale bossen' (H91E0). Het is echter niet als doel opgenomen in het aanwijzingsbesluit. Daardoor worden er geen specifieke maatregelen opgenomen, maar vanuit de Nb-wet geldt wel een zorgplicht voor het behoud van het habitatype. Door de bedijking van het Peizerdiep is de invloed van de beek tot een minimum beperkt. In 1990 zijn bij een inventarisatie (provincie Drenthe, 1990) bittere veldkers, laurierwilg, aalbes, stijve zegge, veenreukgras, bosveldkers, blaaszegge en Gelderse roos gevonden. Verspreid kwamen diverse soorten veenmos voor. De aanwezigheid van soorten als grote brandnetel, brede stekelvaren, hennepnetel, hondsdrif, hennegras en gestreepte witbol maakte duidelijk dat het bosje aan het verdrogen was (Stortelder 2009). Sinds de herinrichting is een nieuw (hoger) waterpeil ingesteld waardoor het bosje een stuk natter is geworden. Staatsbosbeheer volgt sinds 2014 de effecten van de vernatting.

Het Waal heeft door zijn ouderdom grote historische betekenis. Bovendien bevindt zich in het bos een grote populatie zeggekorfslak, een zeldzame Habitatrichtlijnsoort. Opname van het bos in de waterberging zou betekenen dat het bos permanent te maken zou krijgen met waterstanden op of boven het maaiveld. Voor een zwarte-bes/elzenbroekbos is inundatie in de winter geen probleem, maar het is wel nodig dat het water in de zomer voldoende kan uitzakken. Volledige aansluiting op het waterbergingsgebied zou leiden tot te hoge waterstanden in de zomer en het verdwijnen van de zeggekorfslak. Daarom is voor Het Waal een aanvulling op het peilbesluit van kracht geworden (Waterschap, Noorderzijlvest, 2011). Het peil in het bosje wordt gehandhaafd op -1.1 m NAP; alleen wanneer de waterstand in het bergingsgebied stijgt tot boven -0,4 m NAP gaat het bosje meedoen als bergingsgebied.

Het bosje 'Klein Waal' betreft zeer waarschijnlijk een type dat behoort tot het verbond van elzenbroekbos (Alnion), waar zwarte els overheerst. Het Klein Waal ligt binnen het waterbergingsgebied.

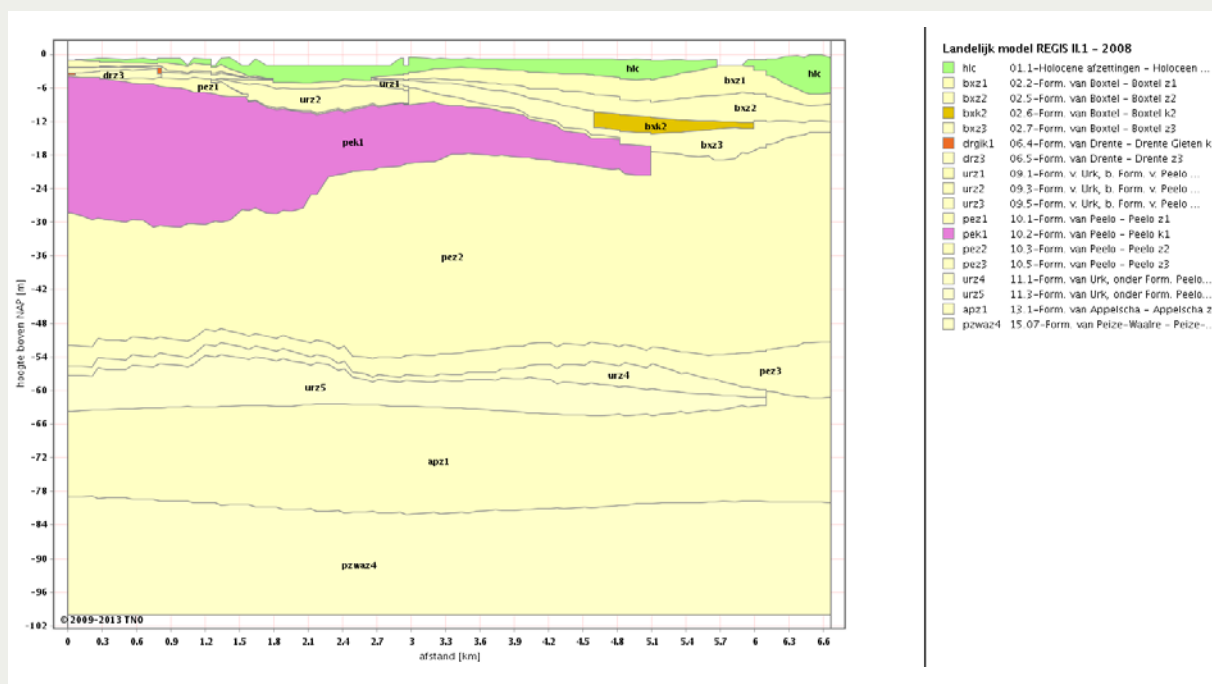
In de Lettelberterpetten ligt een elzenbroekbos. Het is een moeilijk toegankelijk terrein, maar uit de randzones zijn waarnemingen bekend van smalle stekelvaren, cyperzegge, wateraardbei, holpijp en moeraslathyrus. Zuidelijk van het bosje ligt een sloot met veel krabbenscheer. Het bos zelf bevat elzen, wilgen en op enkele hogere delen ook zomereik. Tot voor kort was het sterk verdroogd, maar door verbetering van de waterhuishouding volgt het waterpeil momenteel een meer natuurlijk verloop, zodat het bos zich beter als broekbos kan ontwikkelen.

Langs de wegen die leiden naar de Lettelberterpetten zijn op twee locaties goed ontwikkelde knotboomlanen aanwezig. De knotbomen zorgen voor kenmerkende afscheidingen tussen de weg en het naastgelegen natuurgebied.

3.3.2 Geomorfologie

De kleiige afzettingen van de formatie van Breda op een diepte van ca. 250 meter NAP vormen de hydrologische basis van het Leekstermeergebied. Het slecht doorlatende zandpakket van de formatie van Oosterhout vormt de volgende 70 meter van de bodemopbouw. De hierbovenop liggende formatie van Peize bestaat uit 25 meter zand met daarop een 20 meter dik complex bestaande uit afwisselend zand- en kleilagen. De bovenste 40 meter van de formatie van Peize bestaat weer uit een zandlaag van 40 meter. De formaties van Appelscha, Urk en Peelo die hierop volgen beslaan gedrieën een dikte van circa 100 meter. De formaties van Appelscha en Urk bestaat uit fluviaatle afzettingen, de formatie van Peelo heeft vermoedelijk een glaciaire/mariene oorsprong. Belangrijk voor het gebied is de laag potklei behorend tot de formatie van Peelo die onder het centrale en westelijke deel van het Leekstermeergebied te vinden is (zie figuur 3.4).

Figuur 3.4 Lithostratigrafische opbouw Leekstermeergebied vanaf -100 m NAP, (Bron: Regis II.1, 2008)

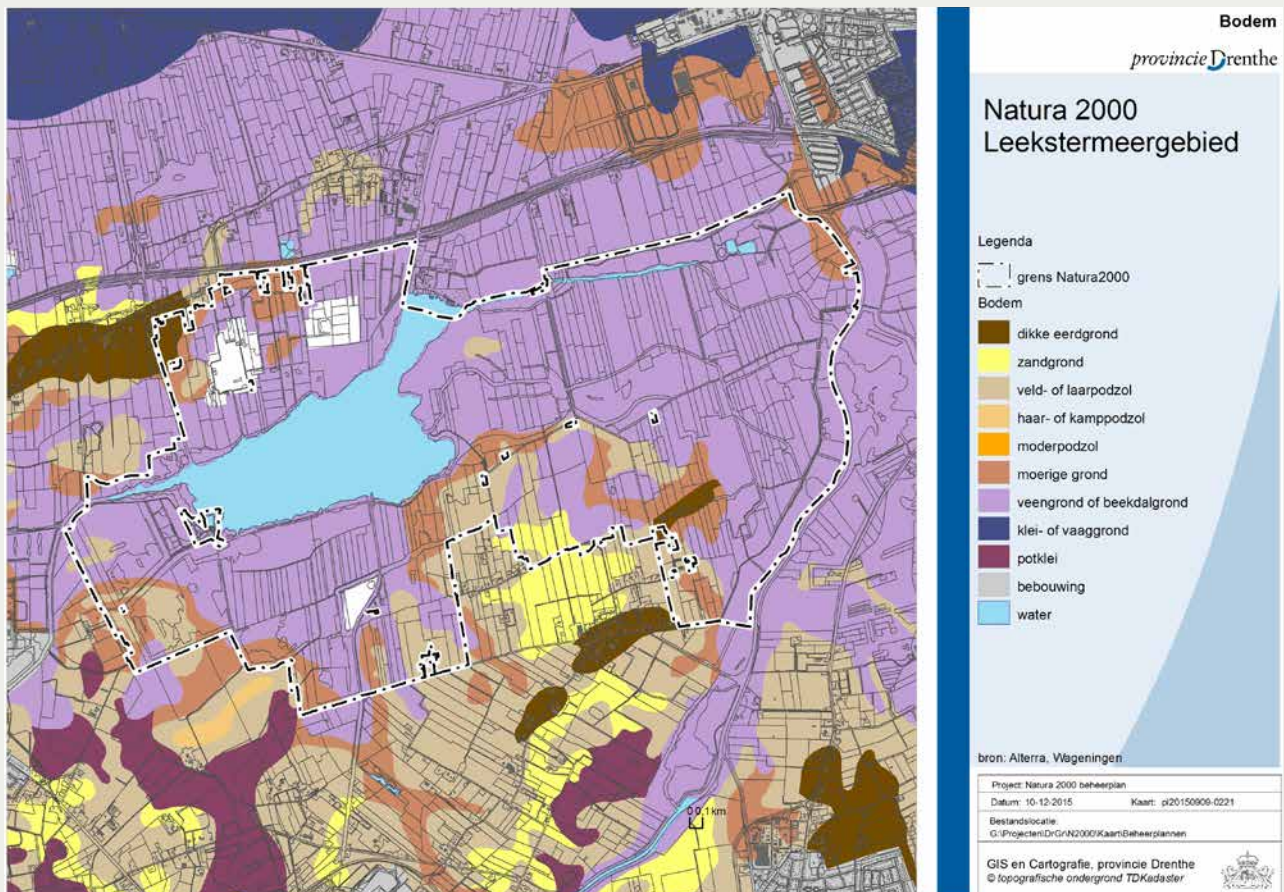
In de voorlaatste ijstijd (het Saalien, 238.000 – 128.000 jaar geleden) bedekte het landijs Noord-Nederland. Onder invloed van het landijs werden in die periode dikke lagen keileem afgezet, die zich als ruggen in het landschap manifesteerden. In de laatste ijstijd (het Weichselien, 116.000-11.500 jaar geleden) bereikte het landijs Noord-Nederland niet, maar door smeltwaterstromen vanaf het landijs erodeerden grote delen van de keileempakketten, waardoor de diepere bodemlagen weer aan de oppervlakte kwamen te liggen. De keileemruggen fungeerden hierbij als richtinggevend elementen waar de smeltwaterstromen tussendoor liepen. Aldus ontstonden in eerste instantie extra hoogteverschillen.

De bijzonderheid van het Leekstermeergebied is dat het 'oer'-Peizerdiep het grootste gedeelte van het keileem heeft weggesleten, waardoor de onderliggende zandlagen vrij kwamen te liggen. Toen aan het einde van de laatste ijstijd het klimaat droger werd, kon de wind vat krijgen op het zand waardoor dekzand werd afgezet (de formatie van Bostel). Toen het klimaat daarna warmer

werd en de zeespiegel begon te stijgen, zorgde dit in het Leekstermeergebied voor stagnatie van door vertering mineraalrijk water dat vanaf het Drents Plateau het gebied instroomde. Onder die omstandigheden werd op grote schaal (laag)veen gevormd. Door het steeds stijgende zeewater nam de invloed van de zee toe, waardoor op het veen kleilagen werden afgezet, zowel van mariene als van fluviatiele oorsprong. Op de hogere gronden tussen de benedenlopen van de beken en riviertjes ontstonden hier en daar kleine hoogvenen.

3.3.3 Bodem

Het Leekstermeergebied ligt op de overgang van het pleistocene zandgebied naar het holocene zeekleigebied. De bodem in de benedenlopen van het Peizerdiep en rond het Leekstermeer bestaat voor het grootste deel uit veengronden met een kleidek (Stiboka, 1977). Deze klei-op-veengronden zijn ontstaan onder invloed van overstromingen vanuit de beek. Langs de beeklopen is de meeste klei afgezet en komen weide- en waardveengronden voor. Het kleidek varieert hier in dikte van 15 tot 40 centimeter. Op grotere afstand van de beek komen koopveengronden voor. De bovengrond bevat hier minder lutum en bestaat uit kleiig veen. Lokaal komen vlierveengronden voor. Hier ontbreekt de kleiige bovengrond. De veenlaag bestaat voornamelijk uit rietzeggeveen en heeft in een groot deel van het Natura 2000-gebied een dikte van meer dan 120 centimeter. De iets hoger gelegen gronden bestaan uit zandgrond, al dan niet met een moerige bovenlaag. Het betreft veldpodzolgronden dan wel moerpodzolen. Het areaal zandgrond binnen het Natura 2000-gebied is beperkt tot het gebied ten noorden van Sandebuurt en Roderwolde en de uiterste noordwestrand bij Lettelbert. Alleen in het uiterste westen van het gebied (Jarrens en Middelvennen) en lokaal in het Vogeltjesland wordt keileem aangetroffen binnen 120 centimeter onder maaiveld. Daarnaast liggen in het noord- en zuidwesten van het Natura 2000-gebied (moerige) eerdgronden met keileem vlak onder of aan de oppervlakte (zie figuur 3.5).

Figuur 3.5 Bodemkaart Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (bron: STIBOKA, 2006)

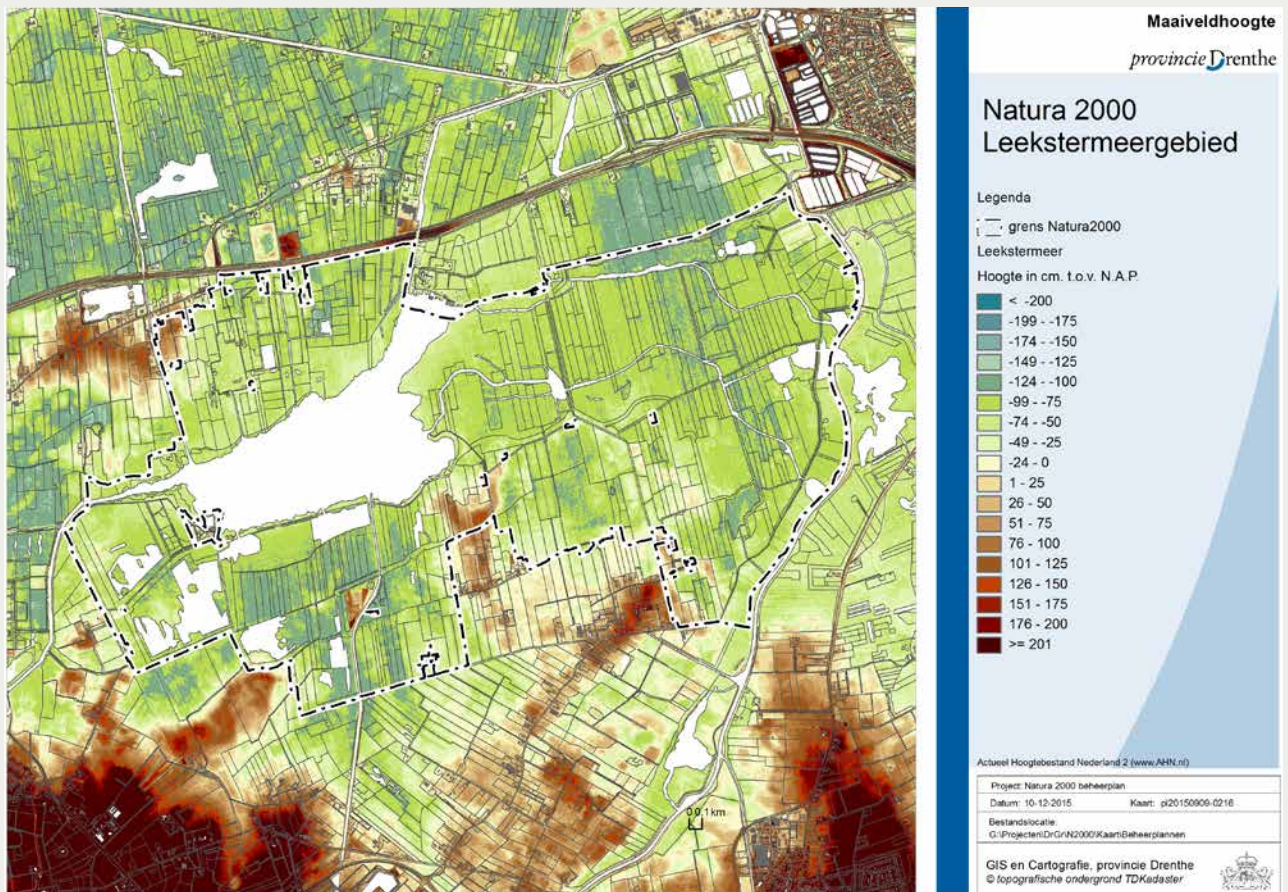
3.3.4 Reliëf

Het Leekstermeergebied is een vlak, laaggelegen gebied met relatief geringe hoogteverschillen (zie figuur 3.6). Het is feitelijk een ondiepe, ovale kom met het eigenlijke Leekstermeer als laagste deel. Het grootste gedeelte van het gebied ligt tussen -0,50 m en -1,20 m NAP. De zandkoppen bij Sandebuur in het zuiden en Lettelbert in het noorden liggen op ca. 1,4 m NAP. Het hoogste punt ligt op een voormalige afvalstort in de Korte Bolmert op 2,0 m NAP, het laagste punt net ten noorden van de es van Leutingewolde op -1,4 m NAP.

Het oorspronkelijke reliëf, zoals dat in de zandondergrond aanwezig is, is door veenvorming deels verdwenen. Depressies, waaronder de erosiegeulen van de beekdalen, zijn opgevuld met veen. Hoger gelegen delen zijn terug te vinden als zandkoppen, onder andere de Beelestukken (ten noordoosten van Peize), de Zanddijk (ten noorden van Peizerwold), Sandebuur en Middelvennen. Deze zandkoppen steken hooguit 1 meter boven de aangrenzende veengronden uit.

De maaiveldhoogte is in loop der jaren gedaald als gevolg van oxidatie van veen. Dit proces is gestopt in de delen van het veengebied die nu grotendeels weer onder water staan. Wanneer in de hoger gelegen delen de organische lagen dunner worden, kunnen in de Stiboka-classificatie de veenbodems overgaan in moerige zandgronden.

De verwachte bodemdaling als gevolg van aardgaswinning tussen Roden en Peize rond het Leekstermeer is 6 centimeter in de periode van 1995 tot 2010 (HOWA Studie, WL_Delft Hydraulics, 2000).

Figuur 3.6 Hoogtekaart van het Leekstermeergebied (bron: AHN2, 2013)

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

— grens Natura2000

□ Peilvak met

zomerpeil (boven), winterpeil (beneden)

in meters t.o.v. N.A.P.

Peilbesluit 2012

bron:
Waterschappen Reest en Wieden (2013),
Hunze en Aa's (2013),
Noorderzijlvest (2012).

Project: Natura 2000 beheerplan

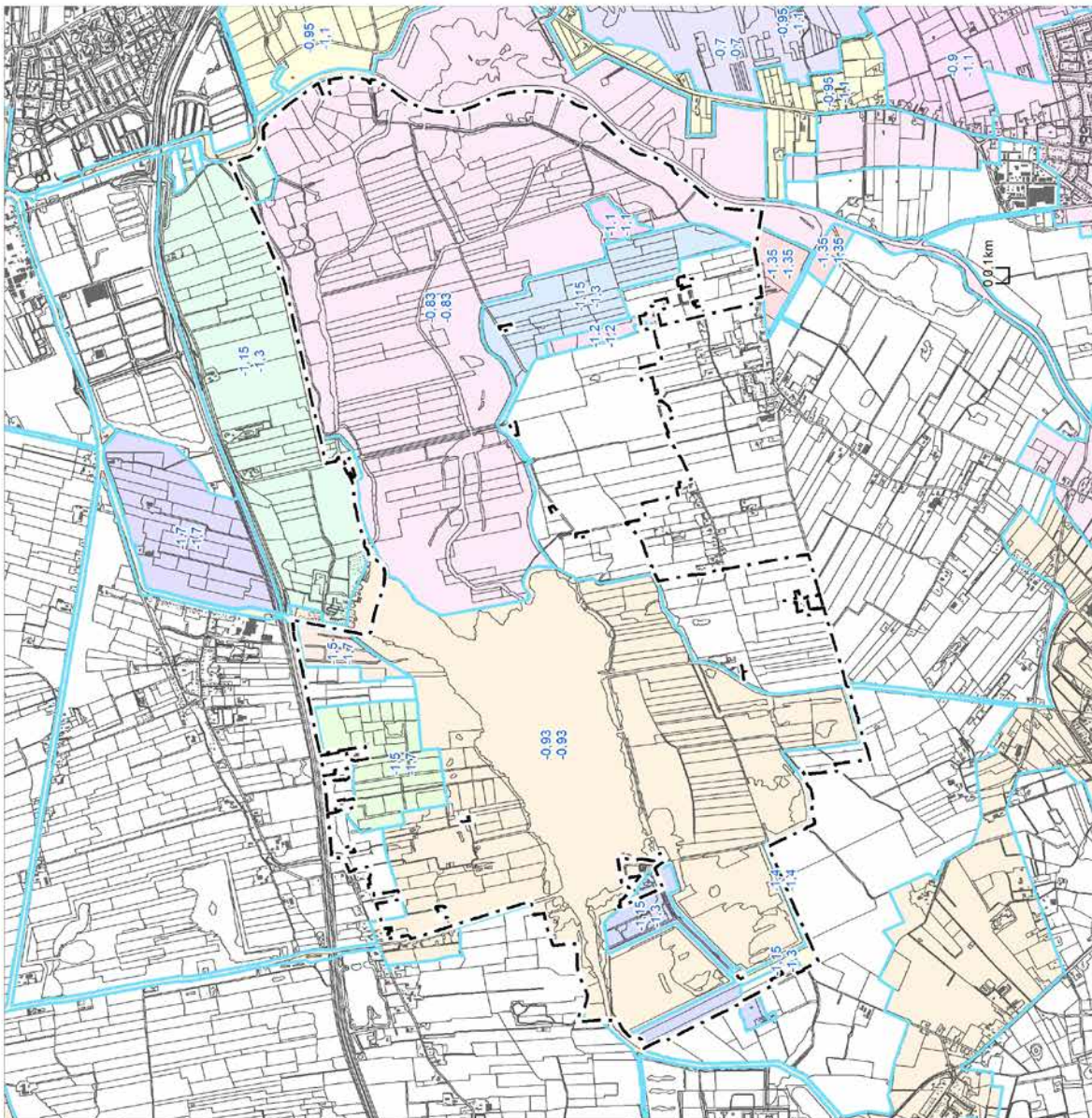
Datum: 10-12-2015

Kaart: p20150909-0235

Bestandslocatie:
G:\Projecten\Gr\N2000\Kaart\Beheerplannen

GIS en Cartografie, provincie Drenthe
© topografische ondergrond TKKadaster

Figuur 3.7 Oppervlaktwatersysteem Natura 2000-gebied Leekstermeergebied na inrichting waterberging (bron: Waterschap Noorderzijlvest)

3.3.5 Waterhuishouding

Voor het bepalen van de actuele waterkenmerken van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is een achtergronddocument water opgesteld (Rusticus en Schunselaar 2011). In dit document is het watersysteem na inrichting van de waterberging beschreven op basis van berekeningen en verwachtingen. Deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op dit document.

3.3.6 Kwantiteit oppervlaktewater

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied bestaat uit het Leekstermeer, direct aangelegen boezemlanden en in de huidige situatie omliggende polders. Het Leekstermeer is onderdeel van de Electraboezem (Waterschap Noorderzijlvest) met een streefpeil van 0,93 m NAP (zie figuur 3.6).

In het zuidwesten van het gebied zijn de polders De Bolmert, Jarrens en Middelvennen in open verbinding gebracht met het Leekstermeer. Hierdoor beweegt de waterstand in deze gebieden mee met het Leekstermeerpeil, waardoor in deze gebieden meebewegende berging optreedt. In regenrijke periodes stijgt de waterstand tijdelijk tot boven het streefpeil. In het verleden steeg het waterpeil jaarlijks boven -0,50 m NAP. Na de inrichting voor waterberging worden minder grote peilstijgingen verwacht tot circa -0,70 m NAP tijdens een gemiddelde hoogwatersituatie. In extreme situaties kan dit stijgen tot -0,20 m NAP.

De polder Matsloot-Roderwolde ten oosten van het Leekstermeer watert via twee drempels af op het Leekstermeer. Door deze drempels wordt er in de polder een gemiddelde waterstand gerealiseerd van -0,83 m NAP. In hoogwatersituaties gaat het gebied functioneren als een 'getrapte meebewegende berging'. In periodes met hogere waterstanden op de boezem stijgt het water in het Matslootgebied gelijk op met het water op de boezem. In droge perioden kan het waterpeil uitzakken tot beneden -0,83 m NAP.

In de Polder Matsloot-Roderwolde liggen enkele slenken, waardoor het water van het Peizerdiep onder gering verval naar het Leekstermeer kan stromen. Het tracé van de slenken volgt de laagste delen van het gebied. De belangrijkste functie van de slenken is om het water van het Peizerdiep en het Eelderdiep naar het Leekstermeergebied te leiden. De uitstroomopeningen in het Leekstermeer bestaan uit voordes. In het Peizerdiep/Koningsdiep is een variabele stuw aangelegd die ervoor zorgt dat het water uit het Koningsdiep niet terug het bergingsgebied in kan stromen. Het meeste te bergen water zal uit het Peizer- en Eelderdiep afkomstig zijn. Vanuit het Leekstermeer vindt afvoer plaats via de Munnikesloot en het Lettelberterdiep in noordelijke richting.

Het gebied Vredewold ten noorden van het Leekstermeer bestaat voor ongeveer de helft uit boezemland en de andere helft uit polderland. De waterpeilen en peilvlakken na inrichting zijn weergegeven in figuur 3.7. De aangegeven peilen in het polderland betreffen minimum- (winter) en maximumpeilen (zomer). De hoogste peilen worden hier verwacht in de zomer, in tegenstelling tot de waterbergingsgebieden waar de hoogste peilen in de winter worden verwacht, afhankelijk van het neerslagoverschot.

Het polderland van Vredewold wordt in de nabije toekomst ingezet voor noodwaterberging (zie figuur 3.2): wanneer het waterpeil hoger stijgt dan NAP -0,50 m loopt het water vanuit het Leekstermeer over een verlaging in de kade het gebied in. Naar verwachting zal dit echter alleen in zeer extreme situaties optreden. Het elzenbroekbos in Vredewold heeft een streefpeil van -0,93/-0,45 m NAP (zomer- en winterpeil). Dit bos is omgeven door een kade, waardoor de peilen kunnen worden opgezet wanneer gewenst (water vasthouden). Het gebiedje watert af op

het Leekstermeer. Ten noorden van de polder Vredewold ligt een polder met een streefpeil van -1,50/-1,70 m NAP (zomer- en winterpeil). Deze ligt buiten het waterbergingsgebied en watert af in noordelijke richting.

Tijdens normaal streefpeil staan aanzienlijke gedeelten van de polders onder water, met name langs de slenken, waar de bovengrond is afgegraven. De inundatiediepte is veelal minder dan 20 centimeter. In het westelijk deel van Vredewold is nog een drooglegging aanwezig van circa 20 tot meer dan 80 centimeter. Tijdens hoogwater staan bijna alle polders onder water. Het gebied Vredewold blijft bij een piekwaterstand die eens per vijf à tien jaar optreedt voor het grootste deel nog droog.

In de polders rondom het Leekstermeergebied buiten de begrenzing wordt een lager peil gehanteerd, uiteenlopend van -1,30 tot -1,80 m NAP (beide winterpeil). De gehanteerde zomerpeilen liggen 0,15 tot 0,20 meter hoger dan het winterpeil, waarmee sprake is van een onnatuurlijk watersysteem. De landbouwpolders wateren af op het Leekstermeer. Vanuit het Leekstermeer vindt afvoer plaats via de Munnikesloot en het Lettelberterdiep in noordelijke richting.

3.3.7 Kwaliteit oppervlaktewater

Voor de analyse van de waterkwaliteit is gebruik gemaakt van de gegevens van het waterkwaliteitsportaal (www.waterkwaliteitsportaal.nl), factsheets NL34M104–Eelder- en Peizerdiep en NL34M109–Leekstermeer, beiden daterend uit mei 2014.

Het Leekstermeer is een waterlichaam conform de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het maakt deel uit van het deelstroomgebied Rijn-Noord. Voor de KRW zijn de belangrijkste chemische en biologische parameters van het gebied in 2004 in kaart gebracht. Het Leekstermeer zelf is een laagveenmeer (KRW-type M14 grote, ondiepe plassen). Het Peizerdiep is volgens de KRW-systematiek ingedeeld als R12 (Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem). De chemische toestand is voor een aantal stoffen slecht.

Het aquatisch systeem in het Leekstermeer is matig ontwikkeld. Uit de KRW-beoordeling volgt dat de ecologische toestand ontoereikend is voor het totaaloordeel biologie. Door de volgende invloeden is de natuurlijke status van het waterlichaam aangetast:

- aanwezigheid van kades en dijken ten behoeve van de landbouwfunctie;
- de waterinname voor drinkwater;
- aantasting van de natuurlijke afvoer door veenafgravingen, veenmineralisatie en bodemdaling;
- vast peilbeheer en aanwezigheid van stuwen ten behoeve van de landbouw- en woonfunctie.

Opheffen van deze invloeden leidt tot significante effecten op de veiligheid en tot schade voor de landbouw. Daarom heeft het waterlichaam de status Sterk Veranderd gekregen en zijn aangepaste doelstellingen geformuleerd. De belangrijkste maatregelen die in het kader van de KRW zijn of zullen worden genomen tot 2015 zijn:

- inrichten van de gebieden rondom het Leekstermeer als bergingsgebieden;
- natuurvriendelijk schonen en gedifferentieerd onderhoud;
- reductie van de nutriëntenbelasting vanuit andere waterlichamen.

In tabel 3.1 is de ecologische toestand van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied samengevat.

Tabel 3.1 Ecologische toestand Leekstermeergebied (Bron: waterkwaliteitsportaal)

Parameter KRW	Leekstermeer	Eelder- en Peizerdiep	Omliggend gebied
Totaal oordeel biologie	Ontoereikend	Ontoereikend	Matig
Totaal-N	Slecht	Zeer goed	Slecht
Totaal-P	Slecht	Zeer goed	Slecht
Zink	Slecht	Zeer goed	Zeer goed
Koper	Slecht	Slecht	Slecht

De MTR-norm² wordt in het Leekstermeer ruim vijfmaal overschreden voor totaal-N, totaal-P, zink en koper. De ecologische toestand van het Eelder- en Peizerdiep is eveneens ontoereikend. De toestand voor totaal-N, totaal-P en zink is echter zeer goed (voldoet aan Vogelrichtlijn norm), koper scoort slecht (>5x MTR). Het oppervlaktewater in het omliggende gebied heeft een matige ecologische toestand (totaaloordeel biologie). Alleen voor zink wordt aan de normen voldaan, totaal-N, totaal-P en koper overschrijden meer dan vijfmaal de MTR.

Het Leekstermeer heeft in 2000 de score ‘laagste niveau’ gekregen volgens het STOWA beoordelingssysteem. In 2000 was de algensamenstelling soortenrijk, hoewel enkele toxische blauwalgen voorkwamen. De slechte beoordeling werd veroorzaakt door het ontbreken van waterplanten en het hoge gemiddelde chlorofylgehalte (algen!).

Het Peizer- en Eelderdiepsysteem is in 2000 onderzocht door het waterschap Noorderzijlvest in het kader van het biologisch onderzoek. De beekdelen met de functie water voor landbouw (Steenbergerloop, Grote Masloot, bovenloop Eelderdiep) hebben volgens het STOWA-beoordelingssysteem voor stromende wateren het laagste tot middelste kwaliteitsniveau. Gelet op de functie is dit voldoende kwaliteit.

De overige takken (Omgelegde Eelderdiep en Peizerdiep) hebben eveneens het laagste tot middelste niveau in de STOWA- beoordelingssystematiek voor de watertypen ‘laaglandbeek’; de kwaliteit is onvoldoende voor de toegekende functie. Deze slechte score wordt voornamelijk veroorzaakt door te weinig stroming (niet continu) en te veel organische stoffen.

Er zijn geen gegevens beschikbaar over sulfaat, ijzer en basenrijkdom. Indien het water rijk is aan sulfaat, kan het sulfaat optreden als alternatieve elektronenacceptor met als gevolg:

1. anaerobe afbraak van organische stof waarbij onder andere stikstof maar ook fosfaat vrijkomt;
2. verdringing van het aan ijzeroxiden gebonden fosfaat, waarbij ijzersulfiden gevormd worden en het fosfaat vrijkomt in het porie- en oppervlaktewater.

Beide processen zorgen voor vermesting van de omgeving, maar ook voor vermindering van het zuurgehalte. De aanwezigheid van ijzer is tevens belangrijk voor de fosfaatbinding.

Oppervlaktewaterkwaliteit na inrichting

Leekstermeer

In de huidige situatie wordt circa 75% van het water van het Peizerdiep afgeleid naar het Leekstermeer. Verder vindt aanvoer van water plaats via het Leeksterhoofddiep en de Rodervaart. De gemiddelde verblijftijd van het water in het Leekstermeer bedraagt zes dagen.

2 MTR staat voor maximaal toelaatbaar risiconiveau. Het is een norm voor de belastbaarheid van water voor een specifieke stof. Overschrijding van de norm leidt tot ongewenste milieueffecten.

Door de geringe verblijftijd zal de waterkwaliteit sterk gaan lijken op de kwaliteit van het instromende water. De oppervlaktebelasting door fosfaat (0,8 tot 1,2 mg P/m²/dag) is bij een verblijftijd van zes dagen minder belangrijk voor de waterkwaliteit.

De uiteindelijke waterkwaliteit wordt mede bepaald door de wijze van doorstroming. Het water dat afstroomt via de Rietboor (noordoostzijde van het meer) wordt snel afgevoerd via de Munnikesloot. Aan de westzijde stroomt een grote hoeveelheid water met een minder goede kwaliteit het Leekstermeer binnen via het Leeksterhoofddiep. Dit water kan snel afstromen via het Lettelberterdiep. Dominant voor de waterkwaliteit is naar verwachting de doorstroming met Peizer- en Eelderdiepwater vanuit de zuidelijke tak. Via deze tak stroomt het merendeel van het Peizerdiepwater het Leekstermeer in. Om tot afstroming te komen, moet het gehele meer worden doorstroomd. In periodes met waterberging draait de stroomrichting om en kan water uit het Leeksterhoofddiep en eventueel de boezem de waterkwaliteit tijdelijk beïnvloeden. De afvoer van water komt echter snel weer op gang en de negatieve beïnvloeding zal waarschijnlijk gering zijn. Bij wateraanvoer in de zomer kan boezemwater het meer binnenstromen. De afvoer van het Peizer- en Eelderdiep is dan gering of zelfs afwezig. In deze wateraanvoerperiodes kan de waterkwaliteit mogelijk significant verslechteren. Dit was bij de inrichting voorzien. Een stuw op de plek waar het water van het Peizerdiep het Leekstermeer instroomt had het effect nog verder verminderd, maar hier is de afweging tussen visintrek en waterkwaliteit uitgemond in een compromis in de vorm van een voorde.

Het meer staat in open verbinding met het aangrenzende natuurgebied. Hier zal in de komende periode nog een sterke nalevering van nutriënten ontstaan als gevolg van het landbouwverleden (bemesting) en P-mobilisatie als gevolg van de vernatting. Door de grote doorstroming met relatief schoon water van het Peizer- en Eelderdiep worden nutriënten snel afgevoerd en is het negatieve effect van interne eutrofiëring naar verwachting beperkt.

Het Leeksterhoofddiep is in 2005-2006 uitgebaggerd, waardoor de waterkwaliteit hier is verbeterd.

Waterkwaliteit bergingspolders

Door het opzetten van de peilen in de polders kan een sterke nalevering van nutriënten ontstaan (interne belasting). Deze interne belasting is tijdelijk, maar de duur is moeilijk in te schatten. Deze is onder andere afhankelijk van de historische fosfaatbelasting, het bodemtype, het type fosfaat in de bodem (ijzer- of aluminiumfosfaat) en de mate van vershraling die reeds is uitgevoerd. Op basis van literatuur (onder andere Lamers et al. 2005) wordt ingeschat dat de interne belasting enkele tientallen jaren bepalend kan zijn voor waterkwaliteit. Voor het afvoeren van interne belasting is doorstroming van het meer en de bergingsgebieden van belang.

In het MER Waterberging Herinrichting Peize wordt voor de toekomstige waterkwaliteit onderscheid gemaakt in drie typen gebieden:

- gestuwde berging
- meebewegende berging
- geïsoleerde poldergebieden

In gebieden met gestuwde berging is sprake van een continue doorstroming van het gebied met beekwater. De interne belasting wordt snel afgevoerd met het beekwater. De waterkwaliteit zal vergelijkbaar zijn met die van het beekwater. Door de versnelde afvoer van het fosfaat zal de duur van de interne belasting korter worden. Op de lange termijn kan het gebied gaan werken als een horizontaal doorstroomd helofytenfilter. Samen met de te verwachten kwaliteitsverbe-

tering van het beekwater mag worden verwacht dat de waterkwaliteit op lange termijn goed zal zijn. De waterkwaliteit in de gestuwde gebieden wordt dan ook als relatief goed (+) beoordeeld.

In gebieden met meebewegende berging is sprake van een permanente verbinding tussen de beek of de boezem en het bergingsgebied. Uitwisseling van water vindt vooral plaats door waterstandfluctuaties. De interne belasting wordt afgevoerd door uitwisseling tijdens de waterstandfluctuaties. De waterkwaliteit zal hierdoor vooral nabij de beek en/of de boezem verbeteren als gevolg van in- en uitstroming. Verder in de haarvaten van het watersysteem zal de uitwisseling gering zijn. De waterkwaliteit wordt daar met name bepaald door de interne belasting. In het algemeen is de waterkwaliteit een mix van door interne belasting geëutrofiëerd water en beek- en/of boezemwater. De waterkwaliteit in meebewegende bergingsgebieden met voornamelijk invloed van beekwater wordt neutraal beoordeeld. Staat het meebewegende bergingsgebied vooral onder invloed van boezemwater, dan wordt de waterkwaliteit als slecht beoordeeld. De waterkwaliteit in gebieden onder invloed van boezemwater wordt aan de westkant van het gebied nog enigszins gestuurd door een langere toevoerweg door het moerasgebied. Zo is er onder andere een onderleider aangelegd in de Meerweg tussen de Middelvennen en de Jarrens.

In geïsoleerde poldergebieden vindt nauwelijks afvoer plaats van de interne belasting. Hierdoor ontstaat een eutroof of mogelijk zelfs hypertroof watersysteem. De geringe belasting van voedingsstoffen door aanvoerwater is van ondergeschikt belang. Wel kunnen door de wateraanvoer systeemvreemde stoffen in het gebied worden gebracht. De belasting door incidentele waterberging zal gering zijn door de geringe frequentie van berging en slechte uitgangskwaliteit van het polderwater. Voor geïsoleerde gebieden met en zonder incidentele berging wordt de waterkwaliteit als zeer slecht beoordeeld.

In de 'pilotstudy naar de beste methode om het fosfaatgehalte in de bovenste bodemlaag te bepalen' is onderzoek gedaan naar de diepte van het fosfaatfront (de fosfaatverzadiging die is ontstaan door langdurige bemesting van het toenmalige landbouwgebied) in de bodem. Hierbij is met name de ijzergebonden P-fractie van belang. Voor het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is daarbij het pilotgebied De Bolmert ten zuiden van het Leekstermeer onderzocht. Het onderzoek heeft zich hier gericht op de laagste delen, die het meest frequent zullen overstroomd worden bij waterberging. De monsterpunten werden zodanig uitgekozen dat ze overeenkwamen met de plaatsen waar slenken zouden worden gegraven.

In de bovenste bodemlaag (0-15 cm) van het onderzoeksgebied is een zeer hoge fosfaatconcentratie aangetroffen. Bij de gemeten fosfaatconcentraties kunnen zich problemen voordoen op plaatsen die langdurig geïnundeerd worden. De landelijke streefwaarde van totaal-fosfaat in het oppervlaktewater is 0,05 mg P/l (CIW, 2000). Omgerekend komt dit neer op 3,3 µmol/l. Dit is de zomerwaarde voor eutrofiëringsgevoelige stagnante wateren, die verder als norm wordt gebruikt in het huidige onderzoek. De ingeschatte waarden blijken gemiddeld zo'n 47 maal hoger liggen dan de landelijke streefwaarde van 3,3 µmol/l. Bovendien is er geen enkel meetpunt waar de waarde niet overschreden wordt. De waarden op het meetpunt met de laagste gehalten liggen nog ruim zeventien keer boven de norm.

Op een diepte van 15-25 centimeter neemt de hoeveelheid gebonden fosfaat af, maar is ze nog steeds vele malen hoger dan de streefwaarden. De berekende gemiddelde fosfaatmobilisatie vanuit zowel de laag 15 tot 25 centimeter onder maaiveld als vanuit de laag 25 tot 35 centimeter onder maaiveld met circa 1 mg P/liter is ongeveer twintig maal hoger dan de streefwaarde van 0,05 mg P/liter in het oppervlaktewater (CIW, 2000).

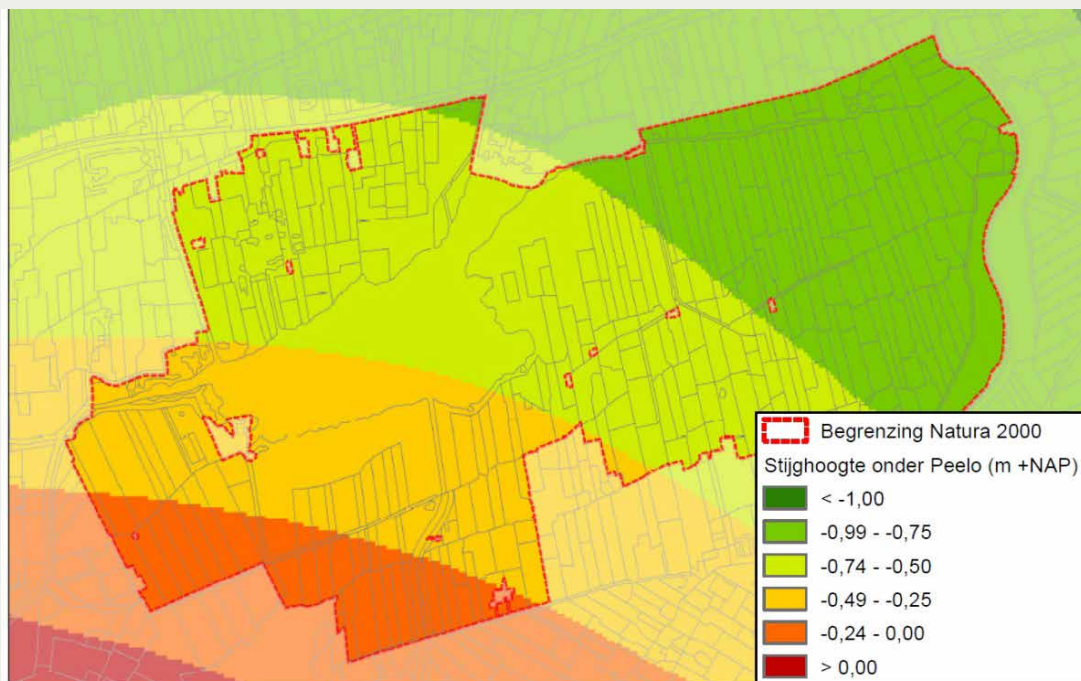
Bij bovenstaande analyse moeten enkele kanttekeningen worden geplaatst:

- De hoeveelheid fosfaat die in het water terecht komt zal afhangen van de hoogte van de waterstand: hoe groter de waterlaag die op de bodem staat, hoe meer het vrijkomend water verdund zal worden.
- Kemmers (2007) liet zien dat deze P-mobilisatie een relatief langzaam proces is waarbij het enkele tientallen dagen duurt voordat hoge waarden in het bovenstaande oppervlaktewater worden bereikt.
- Uit dezelfde studie bleek bovendien dat fosfaatmobilisatie slechts optreedt wanneer er sprake is van anaeroob water. Zolang er sprake is van zuurstofhoudend water – dat wil zeggen: sprake van voldoende doorstroming – treedt geen fosfaatmobilisatie op. Een geïnundeerde bodem is vanaf enkele centimeters diepte al zuurstofloos, ongeacht of er zuurstofrijk water overheen stroomt. Indringing van zuurstof treedt alleen op wanneer de bodem droogvalt.

3.3.8 Grondwater

De diepe regionale grondwaterstroming verloopt in noord-noordoostelijke richting. In figuur 3.8 is de stijghoogte van het diepe watervoerende pakket weergegeven. De stijghoogte is afkomstig uit het MIPWA-model (Rusticus en Schunselaar, 2011).

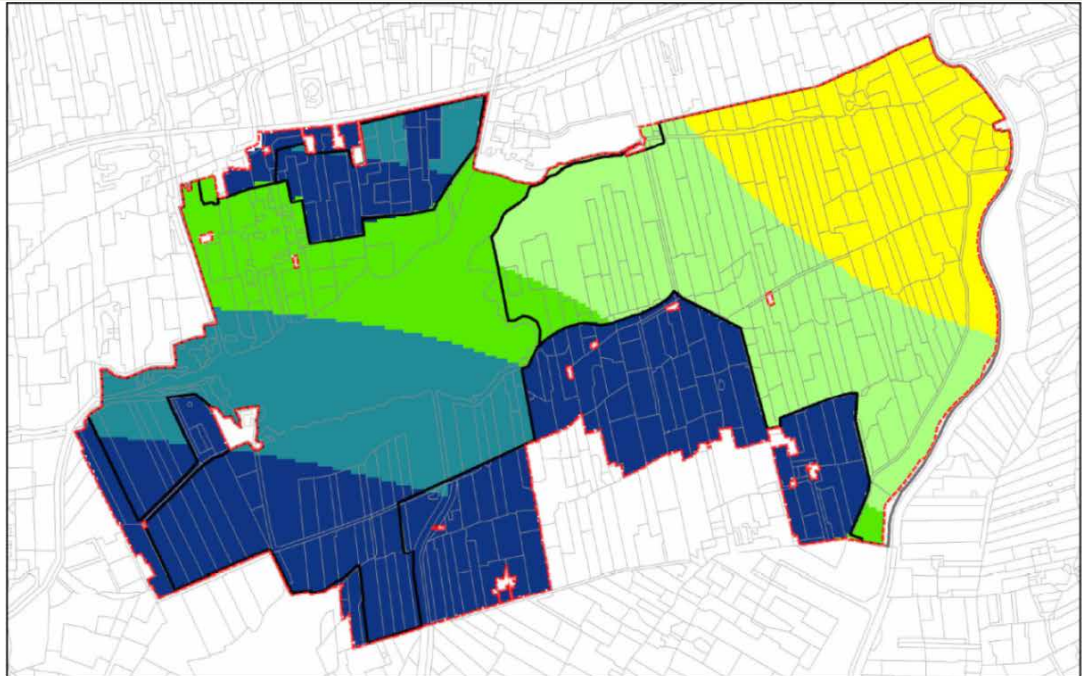
In figuur 3.9a en 3.9b is het verschil weergegeven tussen de diepe stijghoogte en het waterpeil (zomerpeil en winterpeil na herinrichting), oftewel of er sprake is van een kweldruk naar het oppervlaktewater. In het noordoostelijke deel van het gebied slaat (op basis van de berekende stijghoogte met het regionale MIPWA model, dat beperkt is gekalibreerd) de kwel om naar wegzijging. In de wintersituatie geldt die ook voor een deel van de polder Vredewold. In het resterende gebied zou ook in de situatie na de herinrichting nog steeds sprake zijn van een, zij het soms marginale, diepe kweldruk.

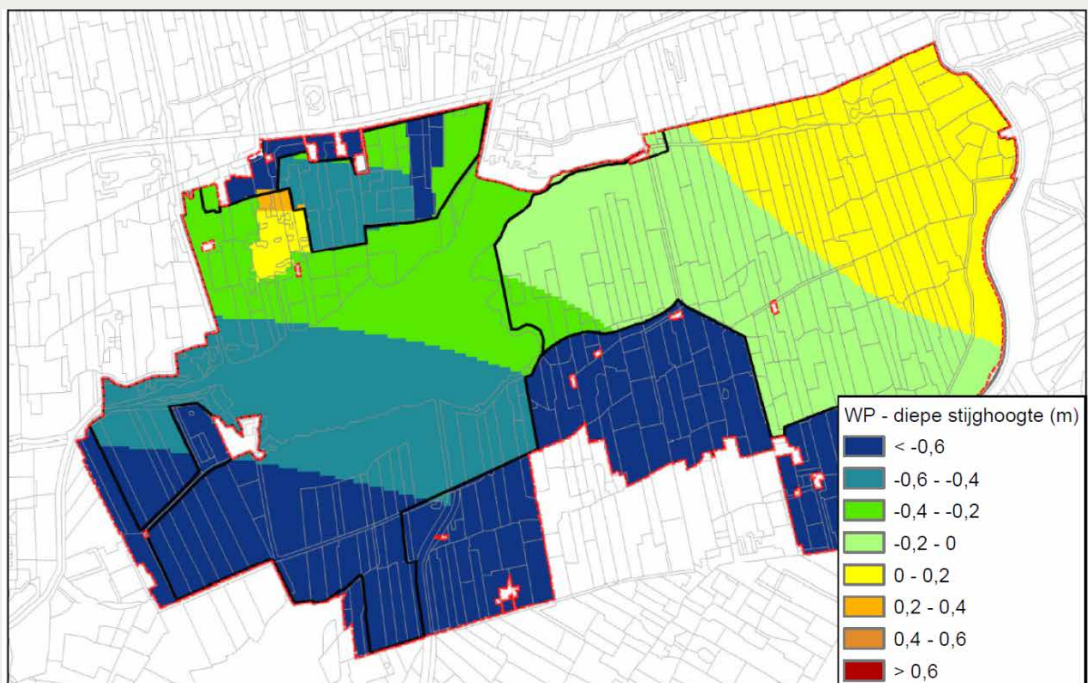
Figuur 3.8 Stijghoogte in het diepe watervoerende pakket (Rusticus en Schunselaar, 2011)

Bij deze kaarten moeten wel wat kanttekeningen worden geplaatst. In hoeverre er daadwerkelijk sprake is van kwel hangt onder meer af van de weerstand van slecht doorlatende lagen in de ondergrond. Deze weerstand wordt hier gevormd door de aanwezigheid van een potkleilaag (formatie van Peelo) van 5 tot 50 meter dik, en daarboven soms plaatselijk nog keileem. De

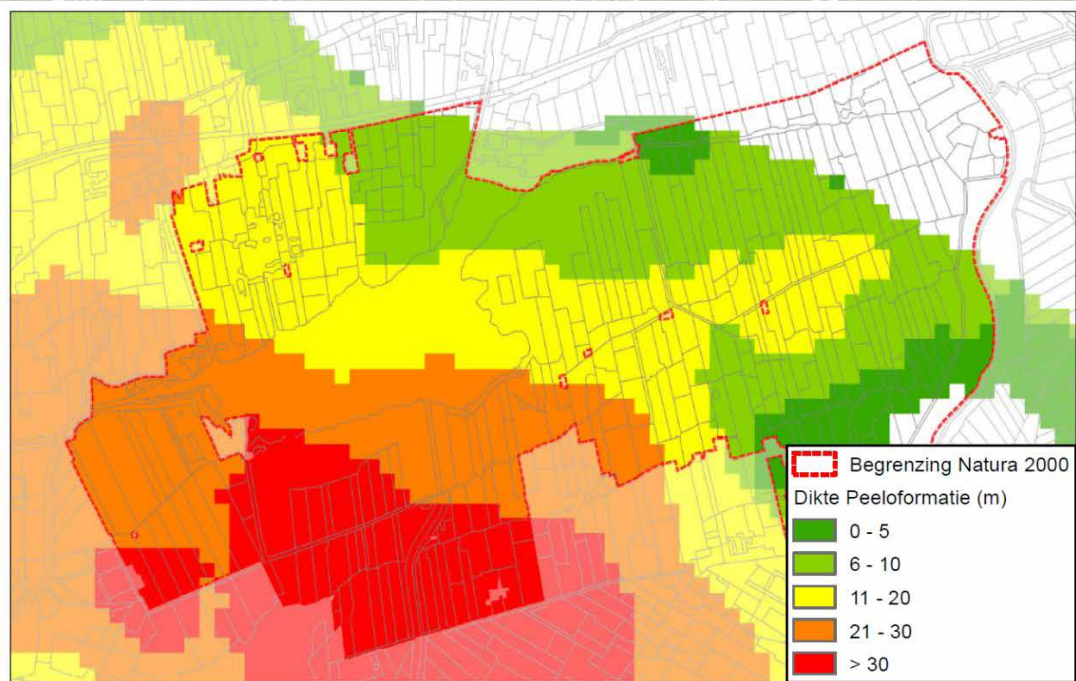
potklei is niet overal aanwezig. In figuur 3.10 is de dikte van deze laag opgenomen. De bepaling van de dikte is afkomstig uit REGIS(II) en is gebaseerd op een beperkt aantal boringen. In het oostelijke deel van gebied is de laag potklei minder dik, tot zelfs afwezig. De invloed van het diepe watervoerende pakket is daarmee in het oosten van het gebied groter dan in het westen.

Figuur 3.9a Verschilkaart zomerpeil en diepe stijghoogte (blauw/groen=kwel) (Rusticus en Schunselaar, 2011)

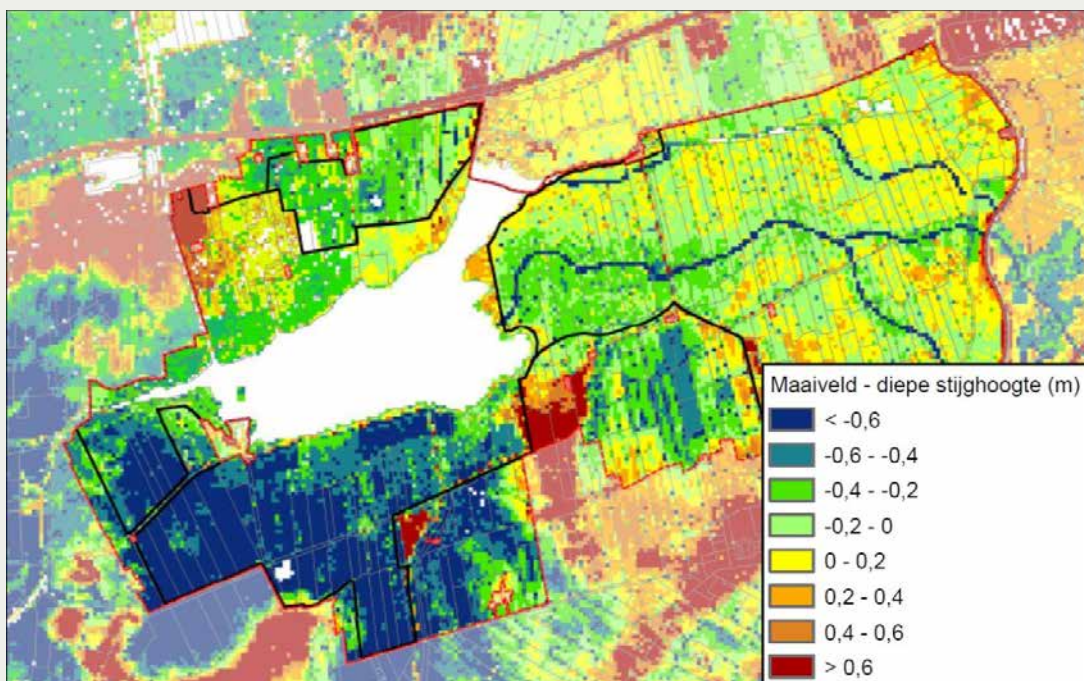

Figuur 3.9b Verschilkaart winterpeil en diepe stijghoogte (blauw/groen=kwel) (Rusticus en Schunselaar, 2011)

Figuur 3.10 Dikte potkleilaag van de Peelo-formatie (REGIS-II) (Rusticus en Schunselaar, 2011)

Voor de vegetaties is het verder van belang te weten of de diepe kwel ook tot in de wortelzone reikt. Om hier een eerste indicatie van te geven is aanvullend de diepe stijghoogte ten opzichte van het maaiveld weergegeven in figuur 3.11. In alle blauwe en groene gebieden komt de stijghoogte tot minimaal aan het maaiveld en is er dus kans op kwel in de wortelzone.

Figuur 3.11 Diepe stijghoogte ten opzichte van maaiveld (blauw/groen= stijghoogte tot aan of boven mv - Rusticus en Schunselaar, 2011)

Voor de historische situatie voor de herinrichting kan bovenstaande beeld aan de hand van vegetatieopnames worden gecontroleerd. Voor zowel de Groningse (Plantinga, 2009) als de Drentse (Brongers en Jalving, 1999) zijde van het gebied zijn vegetatieonderzoeken uitgevoerd. Daarbij zijn ook kwelindicatoren in beeld gebracht. De belangrijkste conclusies uit deze onderzoeken zijn:

- In vrijwel het gehele Groningse deel van het Leekstermeergebied is er sprake van kwel in de sloten. In de Lettelberterpetten, de Groeve en het oostelijk deel van de boezemlanden reikt de kwel tot in het maaiveld. Alle gevonden plantensoorten zijn min of meer afhankelijk van basenrijke omstandigheden en indiceren vooral een zekere basenrijkdom.
- In de Lettelberterpetten, de Groeve en omstreken en een deel van de oostelijke boezemlanden (in het Groningse deel) reikt de kwel tot in het maaiveld.
- In het Drentse deel zijn in het zuidoostelijke deel langs het Peizerdiep veel kwelverschijnselen geconstateerd. De aanwezigheid van lidsteng en holpijp wijst op kwel.

Met de herinrichting zijn de oppervlaktewaterpeilen verhoogd. Bij de nieuwe waterpeilen vindt inundatie plaats of is er slechts een zeer geringe drooglegging aanwezig. De freatische grondwaterstand zal dit beeld volgen. Er zijn (nog) geen meetgegevens of berekeningsresultaten beschikbaar van de optredende freatische grondwaterstanden. Monitoring is hier aan te bevelen, waarbij het belangrijk is om zowel de diepe stijghoogte als de freatische grondwaterstanden te meten.

Lokaal grondwater

Voor de gebieden waar keileem is achtergebleven en in de gebieden waar de potklei (formatie van Peelo) ondiep ligt, zijn ook lokale kwelsystemen actief. Het regenwater zijgt in op de hogere zandgronden, bijvoorbeeld bij Lettelbert en de rug bij Oostwold, en treedt daarna uit in de lager gelegen polders. Ook dit uit zich in het voorkomen van kwelindicatoren. Verder zijn zeer lokale systemen actief waarbij water vanuit de hoger gelegen boezemlanden opkwelt achter de kade van Polder Vredewold. Ook treedt lokale kwel vanuit het Leekstermeer naar de polders op. De in 1999 gemonitorde verspreiding van onder andere waterviolier komt overeen met het geschetste beeld van lokale hydrologische systemen. Waterviolier is een indicator voor kwel van lokale herkomst met betrekkelijk zacht water en hoge CO₂-concentraties.

3.4 Biotiek

Door de herinrichting van het gebied in de periode 2008-2012 is de samenstelling van de vegetatie drastisch gewijzigd (zie paragraaf 3.1). Als gevolg hiervan zijn de beschikbare gegevens over vegetatie en fauna van voor de herinrichting niet meer representatief voor de huidige situatie. Momenteel ontwikkelt de situatie in een groot gedeelte van het gebied zich van veenweidegebied in de richting van een laagveenmoeras.

3.4.1 Mossen

De beschikbare gegevens over het voorkomen van blad- en levermossen zijn beperkt tot de Lettelberterpetten (Blok, 2013) en omgeving (Plantinga, 2009). Het gaat dan met name om soorten die voorkomen in een elzenbroekbos (zie bijlage Va). Normaliter zijn broekbossen ook het meest rijk aan mossen. Ook is gekeken naar de omliggende zegge- en graslandvegetaties. Deze leverden echter ten opzichte van het broekbos slechts zes nieuwe soorten op. Bij de inventarisaties zijn in totaal 67 soorten aangetroffen, waarvan vier Rode-Lijstsoorten. De lijst is beperkt tot het noordelijk deel van het Leekstermeergebied en is dan ook maar gedeeltelijk representatief voor het hele Natura 2000-gebied.

3.4.2 Planten

De beschikbare vegetatiekarteringen beschrijven vooral de situatie van voor de herinrichting (Brongers en Jalving, 1999). Voor het noordelijke deel van het Leekstermeergebied is de vegetatiekartering (Plantinga, 2009) nog wel representatief, aangezien hier (nog) geen omvorming

heeft plaatsgevonden. Voor de heringerichte polders Matsloot-Roderwolde en Leutingewolde is de situatie niet meer representatief. Aangenomen wordt dat de graslandvegetaties van voedselrijke omstandigheden hier het veld hebben geruimd voor water- en moerasvegetaties, een ontwikkeling die nog steeds gaande is. Met enige voorzichtigheid mag verondersteld worden dat de voor het noorden beschreven water- en moerasvegetaties zich nu ook aan het ontwikkelen zijn in de polders Matsloot-Roderwolde en Leutingewolde. In bijlage Vb is een plantenlijst opgenomen die gebaseerd is op het vegetatieonderzoek van Plantinga (2009) in de noordelijke delen van het Leekstermeergebied.

Het Leekstermeer zelf bestaat hoofdzakelijk uit open water zonder veel waterplanten. Plaatselijk is gele plomp aanwezig. Langs de kanten groeit vooral riet met hier en daar lisdodde. In de sloten is in het noorden sprake van enige kwel zodat daar indicatorsoorten als holpijp, waterviolier en brede waterpest te vinden zijn. Op diverse plekken zijn de exoten grote water- navel (*Hydrocotyle ranunculoides*) en waterteunisbloem (*Ludwigia grandiflora*) aangetroffen, soorten die in de toekomst kunnen gaan domineren ten koste van de huidige (inheemse) watervegetatie en de daarbij horende fauna.

Het merendeel van de graslanden betreft (vrij) soortenarme, voedselrijke vegetaties die gedomineerd worden door Engels raaigras en gestreepte witbol. Ruigtes met akkerdistel, grote brandnetel en rietgras komen frequent voor. In de nattere graslanden worden soorten als fioringras, mannagrass en grote vossenstaart aangetroffen. In de boezemlanden komen ook pioniervegetaties met moerasdroogbloem en waterpeper voor. Ook zwanenbloem en krabbenscheer zijn vooral in de boezemlanden te vinden.

Het bos bestaat voornamelijk uit elzenbroek- en wilgenbroekbos. Dominante soorten zijn hier zwarte els en grauwe wilg. In de ondergroei komen oeverzegge, riet en bitterzoet voor naast gele lis, moeraswalstro, holpijp, zwarte bes en zelfs elzenzegge.

3.4.3 Weekdieren

Tijdens een excursie in 2004 werd de zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) aangetroffen in het Lettelberterpetten (Boesveld, 2005). Zeggekorfslak is een Habitatrichtlijnsoort (HR-bijlage II en IV) en daarom zwaar beschermd. In 2005 heeft in het kader van het MER Waterberging Herinrichting Peize nieuw onderzoek plaatsgevonden naar de aanwezigheid van de soort in en rond het Leekstermeergebied (Buro Bakker, 2005). De soort werd hierbij binnen het Leekstermeergebied op twee nieuwe locaties vastgesteld. In het kader van de 'Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn' werd de soort in 2006 in acht van de twaalf kilometerhokken waarin het Leekstermeergebied ligt, aangetroffen (Boesveld et al. 2007). Uit recent onderzoek van Het Groninger Landschap blijkt dat de soort verspreid vrij algemeen voorkomt in het noordwestelijke deel van het Leekstermeergebied (ongepubliceerde gegevens Oosterhuis, 2008). Daarnaast maakt Stortelder (A. Stortelder, in memo Smittenberg van 2/12/2009) melding van het aantreffen van de soort in 2009 in Het Waal.

3.4.4 (Dag)vinders

In het gebied zijn waarnemingen bekend van 23 soorten dagvlinders (zie bijlage Vc). Dit zijn vrijwel allemaal algemeen voorkomende soorten. De enige minder algemene waargenomen soorten zijn argusvlinder en oranje luzernevlinder. De argusvlinder is echter sinds 2002 niet meer gezien (bron: NDFF) en de waarnemingen van de oranje luzernevlinder berusten op incidentele waarnemingen tijdens perioden van trek.

3.4.5 Libellen

De libellenpopulatie van het Leekstermeergebied bestaat voornamelijk uit algemeen voorkomende soorten. De voormalige inrichting als open weidegebied is daar grotendeels debet aan. In bijlage Vd worden 29 soorten genoemd (bron: NDDFF). Nu de ontwikkeling naar (laagveen)moeras gaande is valt ook een ontwikkeling van de libellenpopulatie in die richting te verwachten. Een tweetal wat minder kritische soorten van laagveenmoerassen is reeds aanwezig (vroeg glazenmaker, glassnijder), maar de meer kritische soorten (bijvoorbeeld gevlekte witsnuitlibel) ontbreken vooralsnog.

In de Lettelberterpetten is een belangrijke populatie groene glazenmaker aanwezig, een Habitatrictlijn-, Flora- en faunawet- en Rode-Lijstsoort (bijlage II en IV-HR; tabel III-FF-wet) die afhankelijk is van de aanwezigheid van krabbenscheer. In 2012 werd op basis van gevonden uitsluiphuidjes geschat dat meer dan 500 individuen zijn uitgevlogen (mond. mededeling R. Oosterhuis), en in 2014 zelfs 2.100! (R. Oosterhuis in nieuwsbrief 'De Onlanden', 19-12-2014). Ook direct ten oosten van de begrenzing, in de Eelder- en Peizermaden, is een populatie groene glazenmaker te vinden. Wanneer de waterkwaliteit het toelaat kan krabbenscheer op termijn ook in de rest van het Leekstermeergebied gaan groeien, waardoor de populatie groene glazenmaker zich kan uitbreiden. Voorwaarde hiervoor is wel dat de grote watervlinder zich niet kan uitbreiden ten koste van de krabbenscheer.

3.4.6 Vissen

Van oorsprong was het Leekstermeer een helder, voedselarm en plantenrijk meer. Momenteel is sprake van een troebele, geëutrofeerde en plantenarme situatie. Het troebele water bevoordeelt met name de bodemwoelende soorten (benthivoren). Typische limnofiele soorten als zeelt en rietvoorn zijn slechts in zeer kleine aantallen aanwezig en zelfs het bestand van de snoek is erg klein (Huisman 2010). Het vissenbestand is zwaar bezet (580 kg/ha) en wordt gedomineerd door baars, blankvoorn en vooral brasem (Huisman, 2010). Waargenomen Rode-Lijstsoorten zijn grote modderkruiper, kroeskarper, vetje en winde. De grote modderkruiper is een Habitatrictlijn- (bijlage II) en Flora- en faunawetsoort met de hoogste graad van bescherming (tabel III). De kleine modderkruiper is ook een Habitatrictlijn-soort (bijlage II) waarvan de bescherming door de Flora- en faunawet recent is verlaagd naar 'laag' (tabel I). Van rivierprik (1990) en spiering (1974) zijn slechts enkele waarnemingen bekend (NDDFF). Een volledig overzicht van de waargenomen vissen staat in bijlage Ve.

3.4.7 Amfibieën en reptielen

De meeste algemene soorten zoals kleine watersalamander, bruine kikker, gewone pad en 'het groene-kikkercomplex' komen verspreid over het gebied voor. Verder zijn beperkte aantallen waarnemingen bekend van rugstreeppad (dertig jaar geleden!), poelkikker, heikikker en ringslang (Van Uchelen, 2010). De drie laatstgenoemde soorten staan op de Rode Lijst. De poelkikker is een Habitatrictlijn- en Flora- en faunawetsoort met een maximale bescherming (tabel III-FF-wet, bijlage IV-HR). Heikikker is geen Habitatrictlijnsoort maar is in de Flora- en faunawet als nationale soort aangewezen met maximale bescherming (tabel III- AmvB I). Het aantal heikikkers is de laatste jaren sterk toegenomen (med. Roelof Blauw, Staatsbosbeheer). Voor een volledig overzicht van de waargenomen soorten amfibieën en reptielen wordt verwezen naar bijlage Vf.

3.4.8 Vogels

In de periode 2012 tot en met 2015 hebben in De Onlanden (het Leekstermeergebied en de Eelder- en Peizermaden) zeker 93 vogelsoorten gebroed, inclusief 20 soorten van de Rode Lijst.

Van de aanwezige broedvogels zijn 34 soorten opgenomen in de Vogelrichtlijn (zie tabel 3.2 en bijlage Vg).

Tabel 3.2 Vogels van de Vogelrichtlijn (tabel I of II) broedend in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied in 2012 en/of 2015 (bron: Van Boekel et al. 2013, 2015).

soort (Ned. naam)	Wetenschappelijke naam	VR-code
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	A004
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	A005
Geoorde fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	A008
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	A021
Kolgans	<i>Anser albifrons</i>	A041
Grauwe gans	<i>Anser anser</i>	A043
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	A045
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	A048
Krakeend	<i>Anas strepera</i>	A051
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	A052
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	A053
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	A056
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	A059
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	A061
Bruine kiekendief	<i>Circus</i>	A081
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	A119
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	A122
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	A125
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	A130
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	A132
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	A142
Kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	A151
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	A153
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	A156
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	A160
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	A162
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	A193
Velduil	<i>Asio flammeus</i>	A222
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	A272
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>	A276
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	A277
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	A292
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	A295
Grote karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	A298

Met name de vogels van waterrijke biotopen zijn zeer prominent aanwezig. Rietzanger, rietgors en wilde eend zijn de drie meest voorkomende broedvogels. Veel broedvogels van moerassen breidden zich van 2012 tot en met 2015 flink uit (Van Boekel et al. 2013, 2015). Roerdomp en snor zaten flink in de lift en baardmannetje en kleinste waterhoen broedden voor het eerst in het gebied. Voor een overzicht van alle broedvogels zie bijlage VIg.

Voor de ralachtigen (meerkoet, porseleinhoen, waterral, waterhoen, kleinste waterhoen) betekent de moerasvorming een sterke uitbreiding van hun leefgebied. De zich sterk uitbreidende rietvegetatie zorgde voor goede omstandigheden voor deze vogels. Ook de specifieke rietvo-

gels als rietzanger, kleine karekiet, snor, baardmannetje vonden prima broedgelegenheid in De Onlanden.

Voor roofvogels en uilen was 2013 een slecht jaar. Voornaamste oorzaak was de slechte woelmuizenstand. Veel roofvogels probeerden nog wel te broeden maar gaven hun pogingen al gauw op. De lang aanhoudende kou in het voorjaar zorgde voor een late start van het broedseizoen van de weidevogels. Samen met de toenemende verruiging van De Onlanden zorgde dit voor een daling van de weidevogelstand. Het ontstaan van veel open plekken in het moeras als gevolg van langdurige inundatie in de winter zorgde lokaal voor enige goede weidevogelbiotopen.

In de winter wordt het gebied frequent bezocht door duizenden overwinterende vogels, met name ganzen. Kolgans, brandgans, toendrarietgans en smient vormen de bulk van de wintergasten. Daarnaast bezoeken ook nijlganzen, grauwe ganzen, Canadese ganzen en knobbelzwanen het Leekstermeergebied.

3.4.9 Zoogdieren

De lijst met 36 waargenomen zoogdiersoorten is te vinden in bijlage Vh. Het gaat daarbij vooral om algemeen voorkomende soorten als ree, haas, konijn en egel. Maar ook de aan water gebonden zoogdieren zijn goed vertegenwoordigd met als kers op de taart de aanwezigheid van de otter (bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn) en de waterspitsmuis, beide Rode-Lijstsoorten. Potentieel is het gebied ook zeer geschikt voor bevers. Deze zijn in het Zuidlaardermeergebied en de Hunze uitgezet en zullen naar verwachting op termijn ook het Leekstermeergebied als leefgebied gaan ontdekken. Verder is de aanwezigheid van vijf soorten vleermuizen bijzonder. In de kernopgave (zie paragraaf 2.1) wordt gesproken over de functie van het gebied als foeraargeerterrein voor meervleermuizen. Er zijn echter geen gegevens bekend over de aanwezigheid van meervleermuizen in of rondom het Leekstermeer.

De otter, de waterspitsmuis en de vleermuizen zijn de soorten met de hoogste bescherming in de Flora- en faunawet (tabel III). Steenmarter geniet een tabel II-status in de Flora- en faunawet.

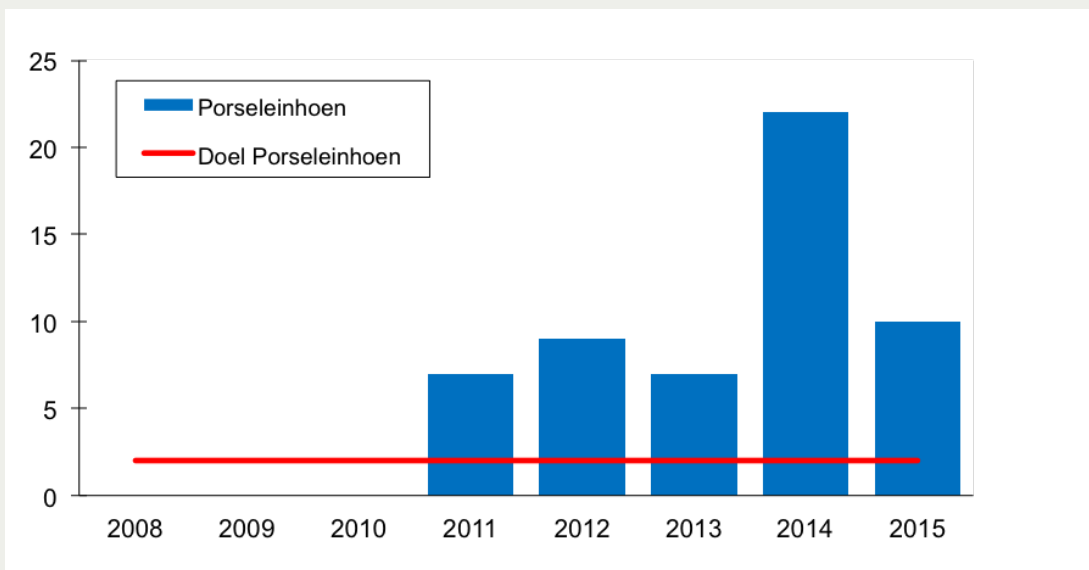
3.5 Vogelrichtlijndoelen: broedvogels

Het Leekstermeergebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. De basis daarvoor is de situatie van het gebied vóór de grootschalige herinrichting tussen 2008 en 2012. Daarna is de situatie wezenlijk veranderd. Het veenweidegebied maakte in grote delen van het gebied plaats voor moeras. Dit heeft uiteraard gevolgen voor de vogelpopulatie. De specifiek aan veenweidegebied gebonden vogels (onder andere weidevogels en kwartelkoning) gaan in aantal achteruit, terwijl specifieke moeras- en rietvogels (onder andere porseleinhoen, rietzanger, roerdomp) in aantal toenemen. Voor ganzen en smienten betekent de ontwikkeling naar moeras een toename van de oppervlakte rustgebied maar een afname van de oppervlakte foeraargeergebied.

Trendanalyses die de periode van voor en na de herinrichting beslaan moeten dan ook rekening houden met de opgetreden verschillen in leefgebied. Om die reden wordt bij de trendanalyse in deze paragraaf onderscheid gemaakt tussen de ontwikkeling voor, tijdens en na de herinrichting. Voor zo ver dit mogelijk is gezien de korte tijdsperiode tussen de herinrichting en het schrijven van dit beheerplan, wordt uitgegaan van de trend na de herinrichting.

3.5.1 Porseleinhoen (A119)

Van den Brink et al. (1996) geven voor de periode 1978-1993 geen enkel bevestigd broedgeval. Volgens de Nationale databank Flora en fauna is één territorium in 1998 waargenomen. Van Boekel et al. (2013, 2015) vonden voor de gehele Onlanden in 2012 en 2013 respectievelijk 33 en 27 territoria. In het Leekstermeergebied ging het om respectievelijk 9 en 7 territoria. In 2014 werden in het Leekstermeergebied liefst 22 territoria vastgesteld. In 2015 daalde het aantal naar 10 (zie figuur 3.12). Het lijkt er op dat het porseleinhoen voor de herinrichting in het Leekstermeergebied niet tot broeden kwam. De herinrichting heeft de situatie voor de soort sterk verbeterd. Waarschijnlijk kan het porseleinhoen nu als regelmatige broedvogel worden beschouwd.

Figuur 3.12 Aantal broedparen porseleinhoen (*Porzana porzana*) Natura 2000-gebied Leekstermeergebied, periode 2008-2015 (bron: Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON, RWS, CBS, 2013; van Boekel et al. 2013, 2015)

Behoud van het aantal broedparen en biotoop

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied heeft een opgave van draagkracht voor ten minste twee paren porseleinhoen. Het gewenste aantal heeft betrekking op gunstige jaren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie op dit, relatief hoge, niveau gewenst. Voor de herinrichting was de draagkracht van het gebied onvoldoende om hierin te voorzien. Door de herinrichting is het oppervlak moeraslandschap aanzienlijk toegenomen, waardoor het potentieel aan leefgebied is vergroot. Doordat de ontwikkeling van de vegetatie na inrichting van de waterberging spontaan is, is niet precies aan te geven waar en hoeveel geschikt broedgebied voor het porseleinhoen is en nog zal ontstaan. Wel dient rekening gehouden te worden met het feit dat de soort matig gevoelig is voor verstoring (verstoring tussen de 100 en 300 meter), en dat de grootste verstoringinvloed op de soort van kanovaarders en wandelaars in moerassige gebieden kan komen (Krijgsveld et al. 2008).

3.5.2 Kwartelkoning (A122)

Van de kwartelkoning is een goed verspreidingsbeeld aanwezig sinds 1978. Van den Brink et al. (1996) noemen de omgeving van het Leekstermeer, de Matsloot en de Peizermaden het enige gebied in Drenthe waar nog regelmatig kwartelkoningen worden gehoord. Het aantal territoria (1978-1993) schatten zij in Drenthe tussen 5-30 stuks, waarvan een groot deel in het Leekstermeergebied. In 1983 ging het om 8 roepende vogels.

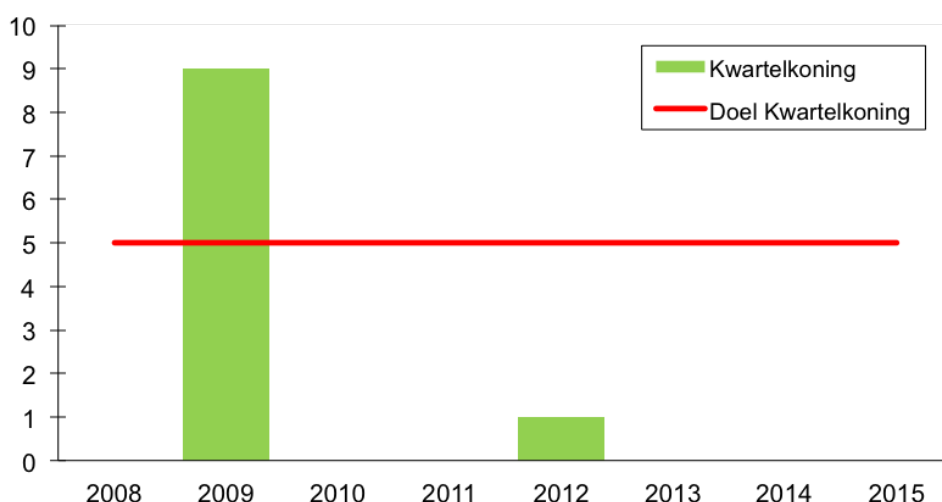
Verschillende bronnen geven informatie over de jaren na 1993 (zie tabel 3.3), maar de bronnen zijn uitgewerkt op verschillende detailniveaus, waardoor de waarnemingen niet goed te vergelijken zijn. In de tabel is het detailniveau per bron weergegeven.

Tabel 3.3 Waarnemingen van kwartelkoning (*Crex crex*) in Natura 2000-gebied Leekstermeergebied, periode 1998-2013

Jaar	Provincie Drenthe Kilometerhok	Waarneming.nl Kilometerhok	Kwartelkoning.nl Uurhok	NEM Kilometerhok
1998	8 territoria			
2000				3 territoria
2001		1 waarneming		2 territoria
2002				2 territoria
2003			6-10 territoria	5 territoria
2004			1-5 territoria	1 territorium
2005				5 territoria
2006		1 waarneming	1 territorium	1 territorium
2009			6-10 territoria	9 territoria
2012		2 waarnemingen	2-5 territoria	
2013		2 waarnemingen		

Bronnen: Provincie Drenthe, 1995, Waarneming.nl, 2011, Kwartelkoning.nl, 2011, NEM (SOVON, CBS), 2009

In 1998 was er een ‘invasie’ van kwartelkoningen in Nederland, wat ook te zien was in de aantallen kwartelkoning in het gebied. In de jaren daarna zijn er echter weinig roepende kwartelkoningen waargenomen in het Leekstermeergebied, ondanks de toegenomen aantallen in Nederland (Profieldocument kwartelkoning A122). De grotere aantallen waarnemingen in 2003 en 2009 van kwartelkoning.nl zijn te verklaren door het grove detailniveau van de weergave van de verspreidingsgegevens, maar zeker ook door het wisselvallige karakter van de aantallen broedparen in Nederland. In de periode tussen 2004 en 2009 zijn (relatief) veel vogels waargenomen in de Eelder- en Peizermaden NEM 2009), die in hetzelfde uurhok liggen als het Natura 2000-gebied, maar niet tot het Natura 2000-gebied behoren. Van Boekel et al. (2013) geven voor 2012 en 2013 twee territoria op voor de gehele Onlanden (Leekstermeergebied en Eelder- en Peizermaden), in 2012 in beide deelgebieden één territorium, in 2013 twee territoria in de Peizermaden. In 2014 en 2015 zijn geen territoria van kwartelkoningen vastgesteld (Van Boekel et al., 2015 – zie figuur 3.13).

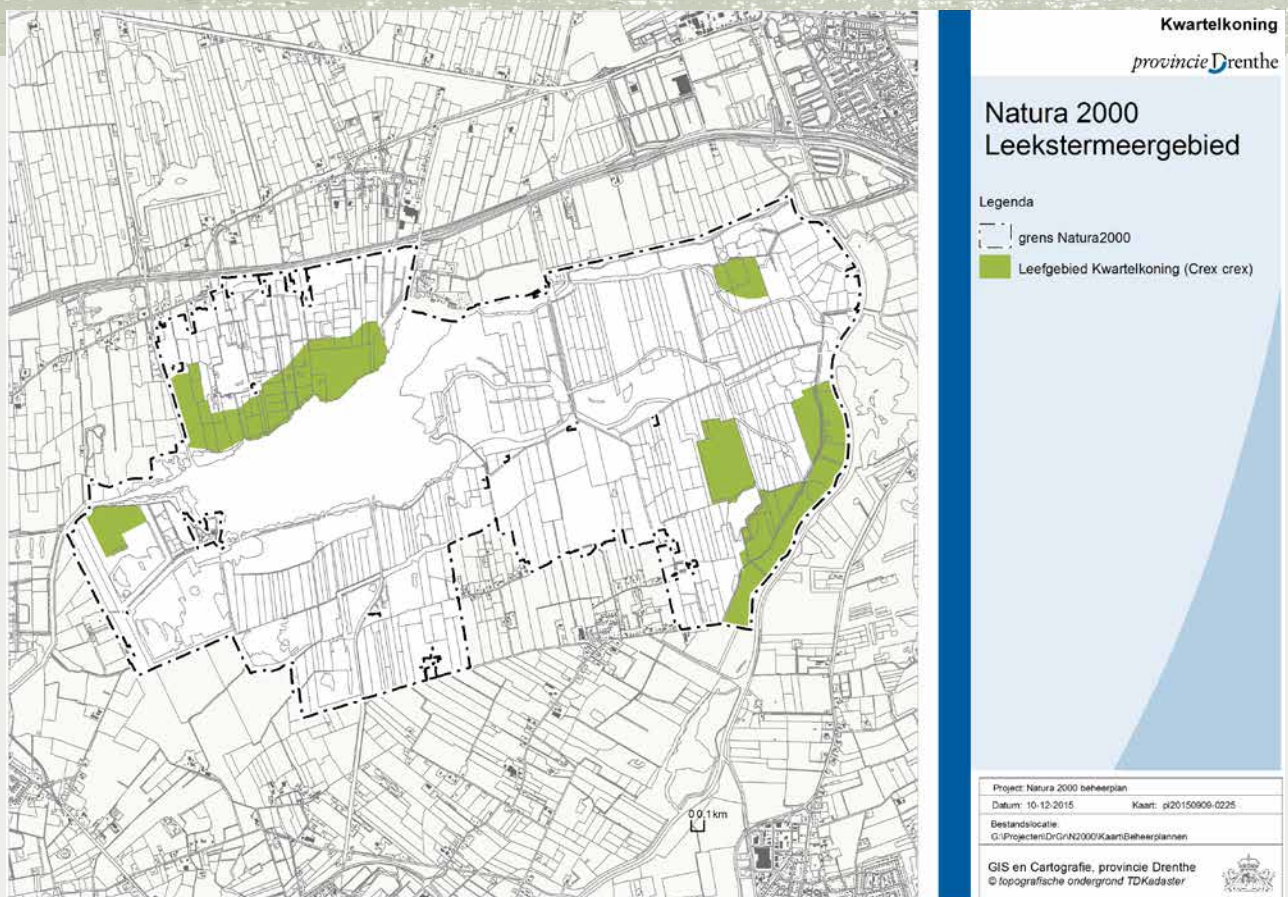
Figuur 3.13 Aantal territoria kwartelkoning (Crex crex) Natura 2000-gebied Leekstermeergebied - periode 2008-2015 (bron: Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON, RWS, CBS, 2013; van Boekel et al. 2013, 2015)

Behoud van het aantal broedparen en biotoop

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied heeft een opgave van draagkracht voor ten minste vijf paren kwartelkoning. Gezien de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie op een relatief hoog niveau gewenst. Volgens de beschikbare informatie wordt de doelstelling van vijf paar niet structureel gehaald, ook niet als daarbij de aantallen van de overige delen van De Onlanden worden meegeteld. Het is onduidelijk of de oorzaak hiervan gezocht moet worden in het Leekstermeergebied zelf of dat er sprake is van een grootschaliger effect. Bekend is dat in heel West-Europa de aantallen kwartelkoningen sterk onder druk staan (onder andere Green et al. 1997). De Eelder- en Peizermeden lijken bovendien als leefgebied aantrekkelijker dan het Leekstermeergebied, getuige de hier waargenomen aantallen.

Met name langs de randen van het gebied bevinden zich percelen met vochtige schraallanden en bloemrijke graslanden, met potentieel geschikt broedbiotoop voor kwartelkoning. In totaal betekent dit zo'n 176 hectare potentieel geschikt leefgebied (zie figuur 3.14). Hiervan wordt momenteel reeds 144 hectare gemaaid. Op de overige 32 hectare wordt geen maaibeheer toegepast (med. René Oosterhuis en Wim van Boekel). Als grootte voor een kwartelkoningsterritorium geven Gerritsen et al. (2004) een oppervlak aan van 'meestal minder dan 30 hectare'. Volgens die norm zou er dus voldoende oppervlak geschikt leefgebied aanwezig zijn voor vijf paar kwartelkoningen.

Wanneer in een perceel een kwartelkoning wordt vastgesteld, wordt laat of helemaal niet gemaaid. Als er wordt gemaaid, dan van binnen naar buiten. Goede monitoring van de lokale situatie en van de ontwikkeling van de totale populatie kwartelkoningen moet uitwijzen of er daadwerkelijk gebroed wordt in het Leekstermeergebied en of de oppervlakte beschikbaar leefgebied voldoende is voor een broedpopulatie van vijf paar kwartelkoning.

Figuur 3.14 Potentieel geschikt leefgebied kwartelkoning (*Crex crex*) in Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

3.5.3 Rietzanger (A295)

Van den Brink et al. (1996) noemen de oeverlanden van het Leekstermeergebied een belangrijke plaats voor de rietzanger in Drenthe. Voor heel Drenthe geven zij voor de periode 1978-1995 gemiddeld 200-300 paar op, waarvan het merendeel broedde in het Zuidlaardermeergebied, met daarnaast een substantieel deel rondom het Leekstermeer. De soort komt in hoge dichtheden voor in de rietkraag aan de noordwestzijde van het Leekstermeer (Oosterhuis, 2007 en ongepubliceerde gegevens uit 2008). Hier waren in 2008 ten minste 67 broedparen aanwezig. Aan de zuidzijde waren in hetzelfde jaar ter minste 44 paren bekend aan de zuidzijde van het gebied, inclusief de Matsloot en de polder Matsloot/Roderwolde. Voor de overige terreindelen van Staatsbosbeheer worden voorzichtige schattingen gedaan van 47 broedparen (mondelinge mededeling R. Blaauw). De werkelijke aantallen zullen hoger liggen. Het totale aantal broedparen van de rietzanger komt daarmee voor het broedseizoen van 2008 op ten minste 158. De informatie van SOVON gaat uit van 147 broedparen in 2008 (Netwerk Ecologische Monitoring, 2014).

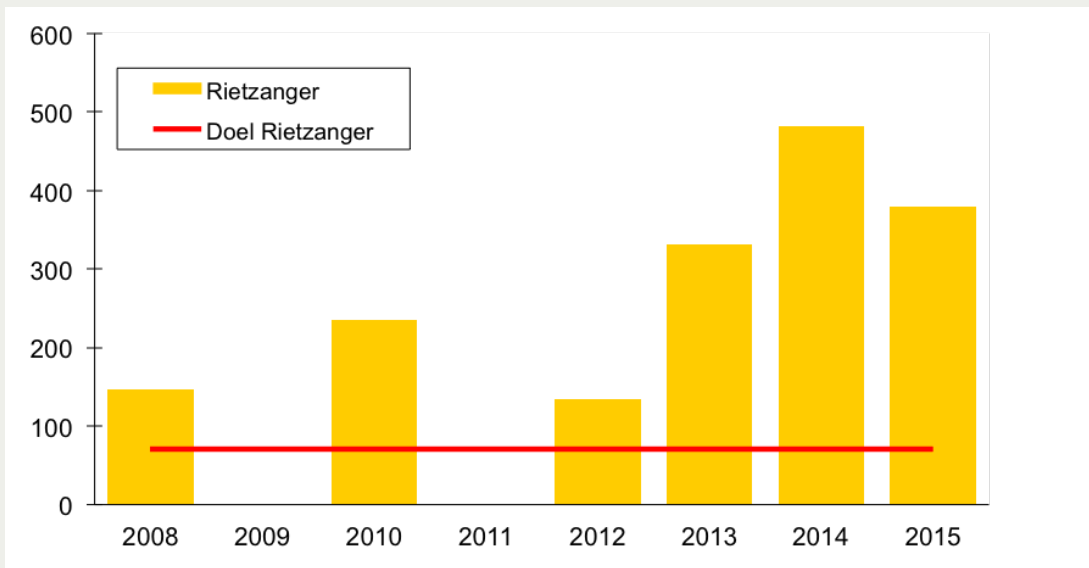
In 2010 zijn bij een integrale telling in het gehele Natura 2000-gebied 235 territoria vastgesteld (Oosterhuis, 2010). Van Boekel et al. geven voor 2012 en 2013 voor het Leekstermeergebied respectievelijk 134 en 331 territoria op. De soort komt verspreid over het gebied voor op vrijwel alle plekken waar riet aanwezig is. De belangrijkste concentratie is te vinden in de rietzone langs het meer zelf met 2-3 territoria per 100 meter rietoever. De dichtheden zijn het hoogst op de plekken waar de rietkraag overgaat in een kruidenrijke strook met onder andere zegge, pitrus, liesgras en rietgras. Een overzicht van de verspreiding (in 2010) is weergegeven in figuur 3.15.

In de telgebieden die reeds langer worden onderzocht is in de periode van 2006 tot 2013 een stijging van het aantal territoria waargenomen. Volgens Oosterhuis (2010) komt dit door een aanpassing in het gevoerde beheer, maar ook de positieve populatieontwikkelingen op (inter)

nationaal niveau kan een rol spelen. In de rietkraag langs het Leekstermeer, die qua vegetatie de afgelopen vijf jaar niet wezenlijk is veranderd, is namelijk een verdubbeling van het aantal territoria waargenomen.

Figuur 3.15 Verspreiding van rietzanger in 2010 in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (naar: Oosterhuis, 2010)

Figuur 3.16 Aantal broedparen rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) Natura 2000-gebied Leekstermeergebied, periode 2008-2013 (voor 2009 en 2011 geen gegevens beschikbaar; bron: Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON, RWS, CBS, 2013; Oosterhuis, 2010, van Boekel et al. 2013, 2015)

Behoud van het aantal broedparen en biotoop

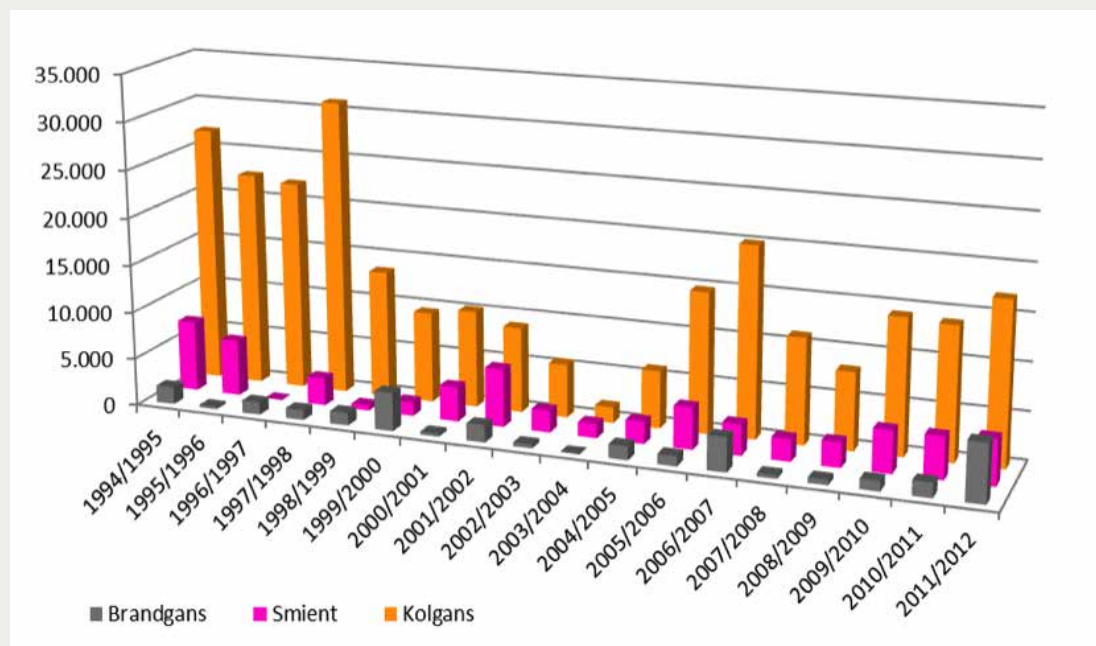
Het Leekstermeergebied heeft een behoudsopgave in: omvang en kwaliteit van broedhabitat geschikt voor 70 paren rietzanger. In de huidige situatie voldoet het gebied reeds aan dit instandhoudingsdoel. Verwacht wordt dat het aantal broedparen zich door de recente inrichting van het gebied verder zal uitbreiden, waardoor het gebied een goede sleutelpopulatie (>100 paren) voor de soort kan bevatten. Het voor een sleutelpopulatie vereiste aantal is in 2008, 2010 en de periode van 2012 tot en met 2015 al gehaald.

3.6 Vogelrichtlijndoelen: wintergasten

Het Leekstermeer en omgeving is in de winter rust- en foerageergebied voor duizenden wintergasten: vogels die 's zomers broeden in het (hoge) noorden en 's winters de grazige weiden en de rust van het open water opzoeken in zuidelijker streken. Het aantal overwinterende soorten is groot, maar slechts drie daarvan zijn aangewezen als Natura 2000-doel: kolgans, brandgans en smient, alle drie herbivore vogels die vooral gras en wintergranen eten en rusten op open water.

Om de draagkracht van een gebied voor niet-broedvogels aan te geven wordt gebruik gemaakt van de begrippen 'seizoensgemiddelde' en 'seizoensmaximum'. Het seizoensgemiddelde is het gemiddelde aantal over twaalf opeenvolgende maanden van juli tot en met juni van het volgende jaar (Voslamber en Liefting, 2011). Een seizoensmaximum is de hoogste van de maandelijkse waarden in het seizoen dat meestal loopt van oktober tot en met maart.

Het voordeel van het gebruik van een seizoensgemiddelde is dat het rekening houdt met specifieke seizoensaspecten binnen de jaarcyclus zoals doortrek. In die zin is het seizoensgemiddelde een betere maat dan een seizoensmaximum omdat een eenmalig hoog aantal vogels weinig zegt over de draagkracht van een gebied, terwijl het wel sterk doorwerkt in de berekening. Waar mogelijk geniet het gebruik van het seizoensgemiddelde dan ook de voorkeur boven het gebruik van seizoensmaxima (Voslamber en Liefting, 2011).

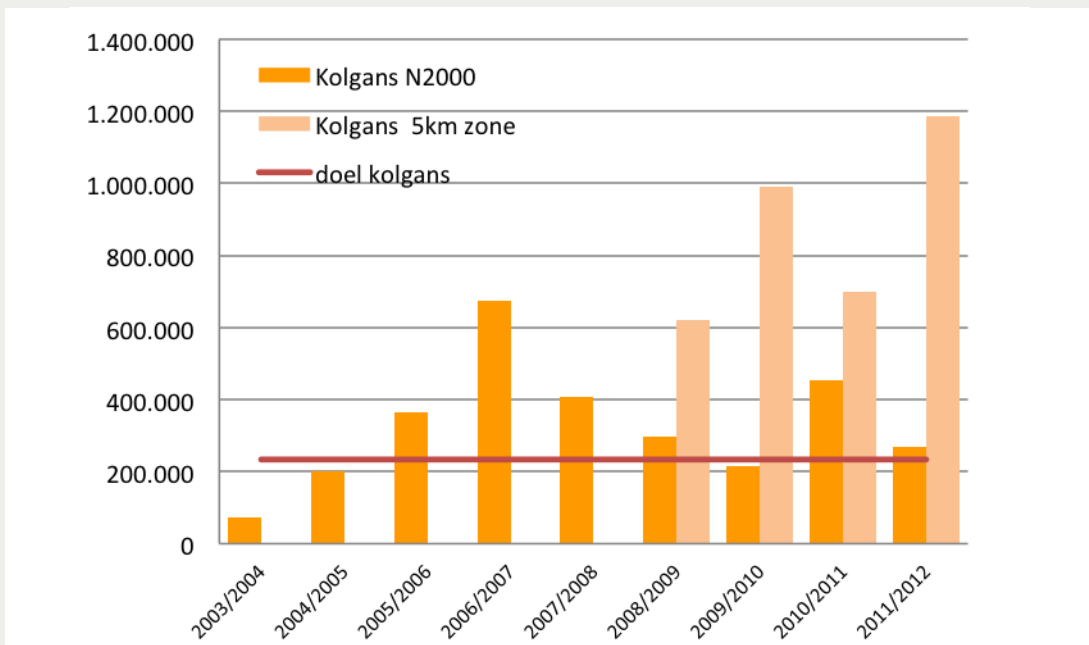
Figuur 3.17 Seizoensmaxima van brandgans smient en kolgans rond het Leekstermeer (5 km zone) in de periode 1994-2012 (bron: Koopmans et al. 2012)

3.6.1 Kolgans (A041)

De kolgans gebruikt het Leekstermeergebied vooral als overwinteringsgebied. Incidenteel wordt ook door een enkele kolgans gebroed (van Boekel et al. 2013). Het instandhoudingsdoel is echter gekoppeld aan de functie als overwinteringsgebied. Het Leekstermeer is een groot water dat goed geschikt is als slaapplek voor de soort. Overdag foerageren de ganzen in een range van circa vijf kilometer rond de slaapplekken; uitstapjes naar buiten deze zone zijn echter goed mogelijk.

Het Leekstermeergebied is in 2003 voor de kolgans aangewezen als Vogelrichtlijngebied met een doelstelling van maximaal 24.000 kolganzen. Deze doelstelling was gebaseerd op de wintermaxima in de periode van 1992-1998, toen gemiddeld meer dan 15.000 vogels in het gebied verbleven (Van der Jeugd & Ottens, 2008; figuur 3.16). Vooral in de winters van 1995-1996 en 1997-1998 zijn hoge aantallen (>30.000) kolganzen waargenomen. In de periode 1998-2004 zijn de maxima echter afgenomen, met dieptepunten van 8.581, 5.696 en 2.015 vogels in respectievelijk de winters van 2000-2001, 2002-2003 en 2004-2005. Op basis van de laatstgenoemde periode is voor Natura 2000 een instandhoudingsdoel bepaald waarbij niet een maximum aantal vogels per seizoen (lopend van juli tot en met juni) is gesteld (seizoensmaximum), maar een seizoensgemiddelde. Dit wordt berekend door per maand de maximale aantallen vogels te tellen en de som van deze aantallen te delen door 12. Zo is voor kolgans een seizoensgemiddelde van 640 vogels als doel bepaald.

In de zomer wordt niet geteld, aangezien de aantallen kolganzen dan beperkt zijn tot enkele (zeldzame) broedgevallen (zie bijlage VIg). De gebruikte gegevens zijn afkomstig van SOVON in samenwerking met het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) en tellingen die in het kader van de inrichting van het waterbergingsgebied zijn uitgevoerd (van der Hut en Bos, 2007; Koopmans et al. 2012). Voor de projecten zijn data verzameld tussen oktober en maart van het daaropvolgende jaar, waarvan hier (figuur 3.18) de gemiddelden per jaar zijn opgenomen. De waarden van de tellingen van de winter van 2003-2004 tot en met 2011-2012 zijn afkomstig van SOVON. De gemiddelde aantallen kolganzen liggen vanaf de winter van 2005-2006 rondom de waarde die is vastgesteld als instandhoudingsdoel (het instandhoudingsdoel van 233.600 vogeldagen - 365 dagen x 640 exemplaren - is weergegeven als rechte lijn in figuur 3.18).

Figuur 3.18 Gemiddeld aantal overwinterende kolganzen (omgerekend in vogeldagen) in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (2003-2012) en de 5 km-zone rondom het Leekstermeer (bronnen: NEM, SOVON, RWS, CBS, Koopmans et al., 2012)

Tot de winter van 2003-2004 was sprake van een duidelijk daling van het aantal overwinterende kolganzen (zie figuur 3.17). Daarna trad herstel op, mogelijk onder invloed van de aanwijzing van ganzenfoerageergebieden. In de 'Passende beoordeling' voor de uitvoering van de herinrichting voorspelden Van der Hut en Bos (2007) een achteruitgang van het aantal overwinterende kolganzen in het Natura 2000-gebied als gevolg van het verdwijnen van foerageergebied. Monitoring van de ontwikkelingen tijdens de herinrichting wees op het tegendeel (Koopmans

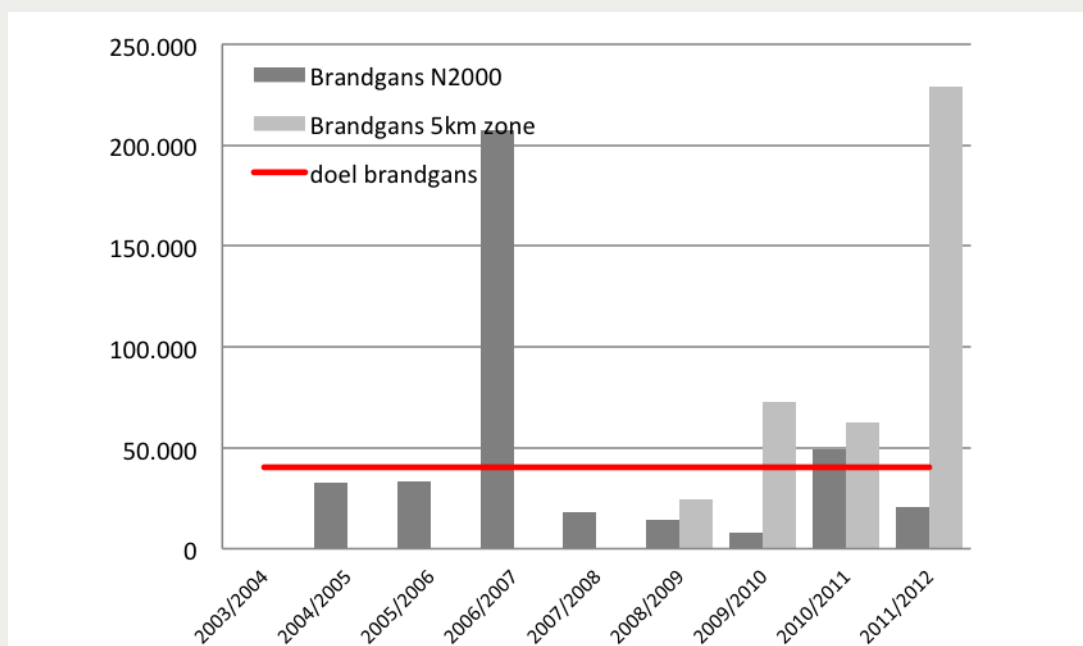

et al. 2012). Het merendeel van de ganzen bleek buiten de waterbergingsgebieden te grazen, met name in de aangrenzende Drentse gebieden. Gedurende de periode van herinrichting (2009-2012) was sprake van enige toename. Een eventueel optredend verlies in de waterbergingsgebieden is dus meer dan gecompenseerd door toename van de aantallen kolganzen daarbuiten. Doordat er in de omgeving van het Leekstermeergebied, buiten de begrenzing, voldoende alternatief foerageergebied voorhanden is komt de gunstige staat van instandhouding dus niet in het geding. Gesteld kan worden dat het beoogde doel van 233.600 vogeldagen (365 dagen x 640 kolganzen gemiddeld per dag) nu en in de looptijd van het beheerplan gehaald kan worden.

3.6.2 Brandgans (A045)

Het Leekstermeer is een groot water dat goed geschikt is als slaappleaats voor brandganzen. Overdag foerageren de brandganzen net als de kolganzen in een zone van circa vijf kilometer rond de slaappleaatsen.

Het Leekstermeergebied is in 2003 voor de brandgans aangewezen als Vogelrichtlijng gebied met als doelstelling een seizoensmaximum van 1.000 vogels. Deze doelstelling was gebaseerd op de wintermaxima in de periode 1992-1998. Bij tellingen van SOVON fluctueerden de aantallen in de periode van 1996-2004 tussen 0 en 1.075 vogels (Van der Jeugd & Ottens, 2008; zie figuur 3.17). In het definitieve aanwijzingsbesluit (zie bijlage Va) wordt uitgegaan van het instandhoudingsdoel van een seizoensgemiddelde van 110 vogels per dag. Omgerekend naar vogeldagen betekent dit een doelstelling van $365 \times 110 = 40.150$ vogeldagen.

Figuur 3.19 Gemiddeld aantal overwinterende brandganzen (omgerekend in vogeldagen) in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (2003-2012) en de 5 km zone rondom het Leekstermeer (bron: NEM, SOVON, RWS, CBS, Koopmans et al., 2012)

De aantallen brandganzen die in het Leekstermeergebied foerageren en overnachten zijn een stuk lager dan de aantallen kolganzen. In de periode van 1993 tot 2003-2004 was sprake van een gestage daling van de aantallen overwinterende dieren. Ook voor de brandgans trad na 2003-2004 een verbetering in en stegen de aantallen weer (zie figuur 3.17).

Gedurende de jaren van de herinrichting (2008-2012) steeg ook het aantal overwinterende brandganzen (Koopmans et al., 2012), ondanks de verstoring die de herinrichting met zich mee

bracht, en ondanks de veronderstelde afname van geschikt foerageer- en rustgebied (van der Hut en Bos, 2007).

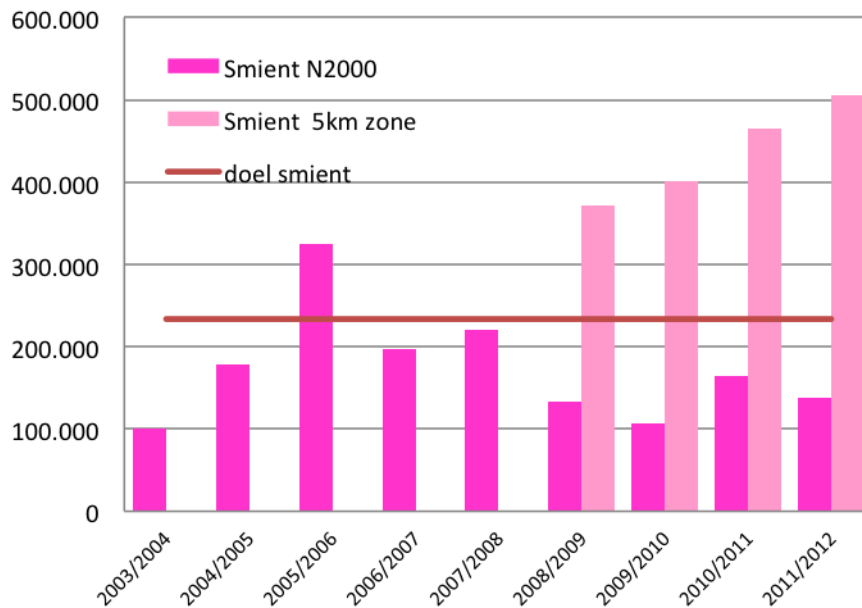
De gemiddelde aantallen overwinterende brandganzen binnen het Natura 2000-gebied zijn onvoldoende voor het realiseren van het instandhoudingsdoel. Alleen in 2006/2007 en 2010/2011 werden de als doel gestelde aantallen bereikt. Wanneer ook het gebied met een straal van 5 kilometer rondom het Leekstermeer wordt betrokken bij de tellingen, is vanaf 2009/2010 sprake van voldoende aantallen brandganzen. Het instandhoudingsdoel is weergegeven als rode lijn in de grafiek in figuur 3.19.

3.6.3 Smient (A050)

Smienten foerageren voornamelijk 's nachts en rusten overdag op het open water in het Leekstermeergebied, zoals de slenken en plassen ten zuiden en oosten van het meer. Het Leekstermeer zelf wordt de laatste tien jaar steeds minder als rustgebied gebruikt door de smient (van Boekel, pers. med.). Overdag foerageert de soort in een range van circa tien kilometer (en soms wel meer) rond het water (zie profieldocument). Smienten foerageren bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de slaappleaatsen. Het aantal smienten dat op meer dan vijf kilometer van de slaappleaats foerageert is in het Leekstermeergebied dan ook klein omdat er binnen de vijf-kilometerzone genoeg geschikt foerageergebied voorhanden is.

Het Leekstermeergebied is in 2003 voor de smient aangewezen als Vogelrichtlijngebied met als doelstelling een seizoensmaximum van 8.000 smienten per jaar. Deze doelstelling is gebaseerd op de wintermaxima in de periode 1992-1998. Bij tellingen van SOVON fluctueerden de seizoensmaxima in de periode 1993-2004 tussen 0 (in 1996-1997) en 7.800 (in 1992-1993) (Van der Jeugd & Ottens, 2008). Voor de definitieve aanwijzing van het instandhoudingsdoel voor Natura 2000 zijn echter de maandgemiddelden gebruikt (Ministerie van EZ, 2011). Bij deze wijze van tellen worden de maantotalen opgeteld en gedeeld door 12. Omdat smienten wintervogels zijn en in de zomer nauwelijks voorkomen wordt zo een (jaar)gemiddelde van 640 vogels per maand verwacht. Omgerekend naar vogeldagen betekent dit een doelstelling van 233.600 (365×640).

Recent is het aantal overwinterende smienten goed bijgehouden in het kader van de door de provincie Drenthe opgelegde monitoringverplichting behorend bij de Nb-wetvergunning voor de herinrichting. Het betreft hier voornamelijk seizoensmaxima geteld in de periode 2008-2012 (Koopmans et al. 2012). In 2008-2012 was sprake van een minimaal constant aantal overwinterende smienten binnen het Natura 2000-gebied maar een duidelijke stijging van het aantal dieren buiten de begrenzing in de 5 km-zone. Bij elkaar liggen de aantallen overwinterende smienten ruim boven het instandhoudingsdoel (Koopmans et al. 2012; zie figuur 3.20).

Figuur 3.20 Gemiddeld aantal overwinterende smienten (in vogeldagen) in het N2000-gebied Leekstermeer (bronnen: Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON, RWS, CBS, Koopmans et al. 2012)

Smienten hebben doorgaans een grotere verspreidingscirkel rondom de rustgebieden dan ganzen. Koopmans et al. (2012) vonden dat minder dan 50% van de smienten foerageerde binnen de opvanggebieden rondom het Leekstermeer, tegen 65 tot 85% van de ganzen. De smienten foerageerden vooral buiten de waterbergingsgebieden. Het zwaartepunt van het foerageergebied lag in de percelen ten noorden van het Leekstermeer. Wel was er een lichte toename in de polders Matsloot-Roderwolde en Leutingewolde (Koopmans et al. 2012).

3.6.4 Behoud van draagkracht, omvang en kwaliteit van leefgebied

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied heeft een opgave van draagkracht voor behoud omvang en kwaliteit van het leefgebied voor een populatie van gemiddeld 640 vogels (seizoens-gemiddelde) voor kolgans en smient en 110 voor brandgans. Wanneer we de draagkracht omrekenen naar het aantal foerageerdagen per jaar kunnen we ook inzicht krijgen in het benodigde oppervlak foerageergebied. Het begrip kolgansdag is een eenheid voor het meten van foerageerdagen. Het benodigde aantal kolgansdagen voor de aangewezen soorten is weergegeven in tabel 3.4. Voor andere soorten, en voor een eventuele foutmarge wordt 10% extra gerekend (Van der Hut en Bos 2007, Voslamber en Liefting, 2011).

Tabel 3.4 Benodigde hoeveelheid kolgansdagen N2000-gebied Leekstermeer (naar: van der Hut en Bos, 2007 en Voslamber en Liefting, 2011)

Doelsoort	doel (gemiddeld)	Benodigde kolgansdagen*
Kolgans (A041)	640	233.600
Brandgans (A045)	110	30.514
Smient (A050)	640	105.185
Overige vogels (10%)		36.923
Totaal		406.157

* benodigde kolgansdagen = doel (gemiddelde) keer 365 vermenigvuldigd met een correctiefactor = 1 voor kolgans, 0,76 voor brandgans en 0,45 voor smient)

Naast foerageergebied hebben ganzen en smienten ook behoefte aan geschikt rustgebied. Doorgaans betreft het hier open water waar geen verstoring optreedt.

3.7 Historische ontwikkeling

Het Leekstermeergebied is eeuwenlang te nat en ontoegankelijk voor bewoning geweest. Vanaf circa 3.000 voor Christus was het vrijwel volledig bedekt met veen. Uit de prehistorie zijn dan ook weinig archeologische sporen bekend. Het is mogelijk dat in het Laat-Mesolithicum jagers-verzamelaars in het gebied hebben rondgetrokken, maar daar zijn geen concrete aanwijzingen voor gevonden. Vanaf het begin van de Middeleeuwen begon men vanuit de omliggende dorpen op de hogere zandgronden (Roden, Peize) met het vervenen van het gebied. De turf werd gebruikt als brandstof. Op deze manier ontstond ook Roderwolde als (rand)veenontginningdorp op een kleine zandrug. Het dorp heeft zijn oorsprong in het noordelijker gelegen Sandebuurt. Door inklinking van het veen als gevolg van de afwatering kreeg Roderwolde last van wateroverlast en verplaatste het dorp zich in de achttiende eeuw naar een zuidelijker zandrug.

Vanuit Roderwolde in het zuiden en Lettelbert aan de noordzijde is het gebied vanaf de veertiende eeuw geleidelijk ontgonnen en in gebruik genomen als weide- en hooiland. Hierdoor ontstond een karakteristieke verkaveling met lange, opstreckende percelen vanaf de hoger gelegen bewoningsassen. Boezemlanden zijn in de loop van deze eeuw zeer sterk in oppervlakte achteruitgegaan, maar zijn bij het Leekstermeergebied nog aanwezig.

Uit de Middeleeuwen dateren ook de tientallen veenterpen in het gebied. Het zijn lichte verhogingen (vaak maar enkele tientallen centimeters), die in tegenstelling tot de terpen in het noordelijke kleigebied nauwelijks herkenbaar zijn in het landschap. Door de aanwezigheid van leem, potscherven en gebruiksvoorwerpen in de bodem is hun locatie te bepalen. Het leem zorgde er waarschijnlijk voor dat dit de enige plekken in het veen waren die enigszins droog bleven. Veenterpen werden door de boeren in de elfde tot de veertiende eeuw gebruikt als verblijfplaatsen voor het vee. Vermoedelijk zijn ze alleen in de zomermaanden toegankelijk geweest. Op elke veenterp stond een huis of onderkomen van gestapelde turf. Opvallend is het patroon waarin de veenterpen liggen. Ze vormen een min of meer continue, maar kromme lijn vanaf het dorp Sandebuurt.

De drooglegging en ontwatering van gronden is lange tijd problematisch geweest. Tot in de zestiende eeuw heeft de zee nog invloed gehad op het gebied. De ontwatering ging samen met de afgraving van een soms vier meter dik veenpakket. Hierdoor ontstonden op verschillende plekken plassen en waterpartijen, zoals het Leekstermeer en de Lettelberterpetten.

Aan de oostzijde van Roderwolde ligt potklei aan het oppervlak. Voor de monniken uit Aduard was dit een van de redenen om een uithof te stichten in de nabijheid. Zij gebruikten de potklei om de befaamde kloostermoppen te bakken. Bovendien hebben de monniken, die bekend stonden als 'waterstaatkundigen', waterlopen verlegd en benedenlopen van beken rechtgetrokken om de waterhuishoudkundige situatie in het gebied te verbeteren.

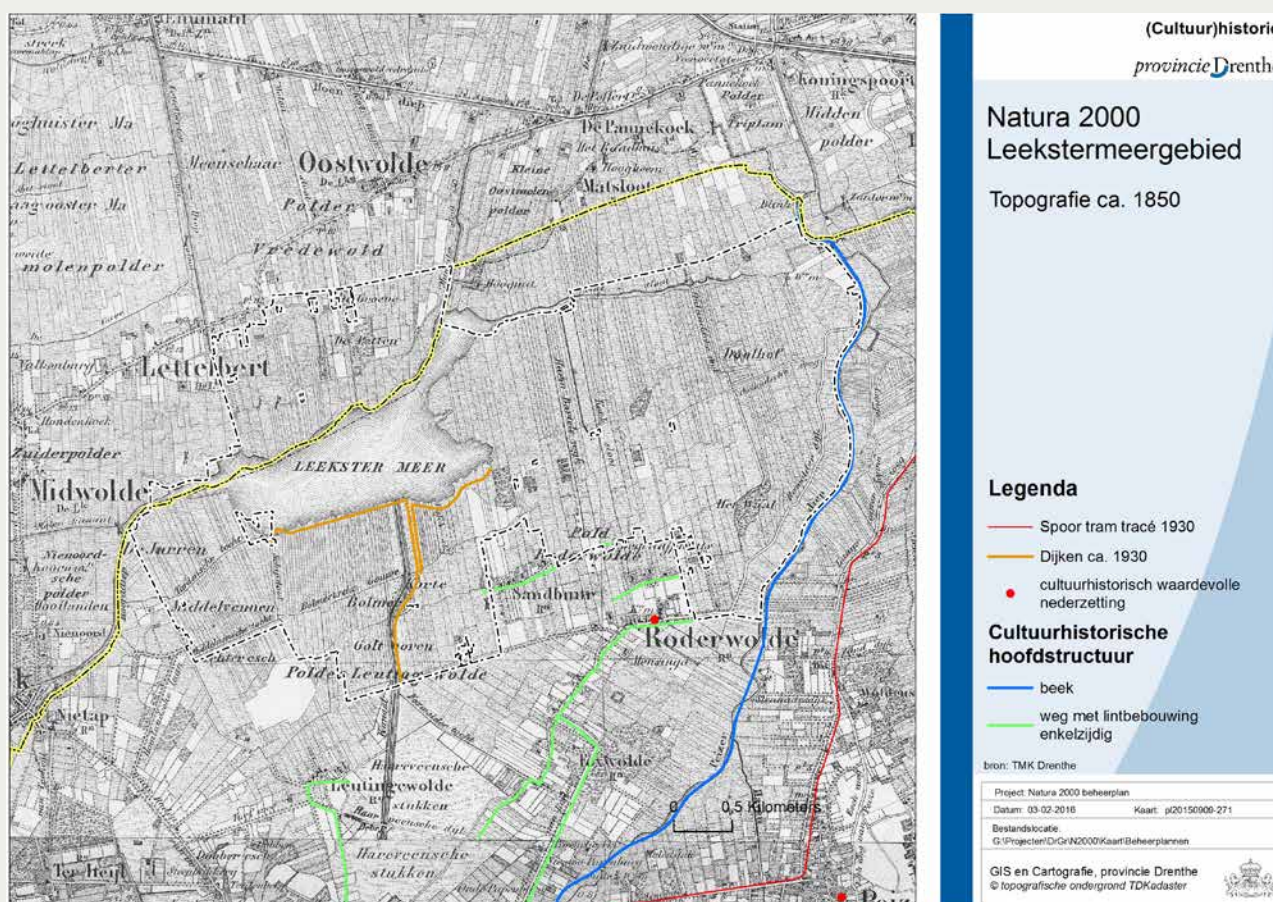
De monniken stimuleerden de handel en het vervoer over water. De landverbinding met Groningen bleef door de natte omstandigheden problematisch, hoewel met de aanleg van de Roderwolderdijk in de Middeleeuwen een goede aanzet is gedaan om dit te verbeteren. Leek, Roden en Roderwolde werden havenplaatsen die door opvaarten met het Leekstermeer en het Peizerdiep werden verbonden.

De oude waterkerende structuren waren bedoeld om met het water te leven en liggen vanaf Sandebuurt in een soort halvemaanvorm door het gebied. De bedijkingen en ontwatering hebben geleid tot een aantal historische dijken en watergangen. Zo dateren de Matsloot, de Onlandsche

sloot, de Kerksloot en de Harm Bartelsloot zeker al uit het begin van de negentiende eeuw. De Roderwolderdijk staat al op kaarten van eind achttiende eeuw. Op de historische kaart (figuur 3.21) zijn de dijken langs het kanaal van Roden naar het Leekstermeer aangegeven.

In de periode 2008-2012 is een groot deel van het Leekstermeergebied ingericht als gecombineerd natuur- en waterbergingsgebied. Naast het Leekstermeergebied is ook het aangrenzende Eelder- en Peizerdiepgebied als waterbergings- en natuurgebied ingericht. Het nieuw ingerichte gebied kreeg als naam 'De Onlanden' en omvat ca. 2.500 hectare. Het inrichtingsproject is in 2013 afgerond. Door de inrichting worden waterberging en natuur de belangrijkste functies in het gebied. Een groot deel van de weilanden is omgevormd tot laagveenmoeras met slenken, waarin natuurlijke processen het landschap vormen (zie figuur 3.1a en 3.1b). De openheid van het gebied zal gewaarborgd blijven.

Figuur 3.21 Historische kaart Natura 2000-gebied Leekstermeergebied ca. 1850 met cultuurhistorisch belangrijke aspecten

3.8 Systemanalyse

De recente inrichting van het Leekstermeergebied als gecombineerd natuur en waterbergingsgebied heeft tot substantiële veranderingen in het gebied geleid. Verhoging van het peil en aanleg van een gevorkte oost-west slenk (zie figuur 1.1) in de Polder Matsloot leiden tot geschikte omstandigheden voor de vorming van (laagveen)moeras. Dezelfde ontwikkeling is aan de gang in de Polder Leutingewolde. Door de vernatting en de moerasvorming nemen de aantallen vogels die bij dit biotoop horen toe. Deze toename gaat ten koste van de vogels die gebonden zijn aan rijke grasweiden. De aantallen weidevogels lopen dan ook terug.

3.8.1 Broedvogels

Voor het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied geldt dat de doelen voor porseleinhoen en rietzanger al worden behaald. Het porseleinhoen komt de laatste jaren met 9 (2012) en 7 (2013) territoria voor in het Leekstermeergebied. Wanneer ook het aangrenzende Eelder- en Peizerdiep bij de telling wordt betrokken is zelfs sprake van 33 (2012) en 27 (2013) broedparen. De soort lijkt duidelijk te profiteren van de omvorming van weidegebied naar moeras. Het porseleinhoen is echter een soort die het vooral moet hebben van pioniersituaties. De kans bestaat dat verdere ontwikkeling van het moerasgebied zorgt voor minder gunstige omstandigheden. De draagkracht van het Natura 2000-gebied voor het porseleinhoen is voor de looptijd van het beheerplan voldoende voor het halen van het gestelde doel van 2 paar. Monitoring moet uitwijzen of het gestelde doel ook in de verder liggende toekomst worden gehaald.

De doelstelling voor de kwartelkoning wordt (nog) niet gehaald. Kwartelkoningen prefereren vooral vochtige terreinen met kruidachtige vegetaties waar in het voorjaar de vegetatie hoog genoeg is om dekking voor de vogels te geven. Belangrijk is verder dat de vegetatie tot laat in het seizoen aanwezig blijft. Deze omstandigheden zijn vooral aanwezig in beekdalen, wat tot uiting komt in de voorkeur van kwartelkoningen voor de graslanden langs het Peizerdiep en de naastgelegen Eelder- en Peizermaden. Desondanks lijken ook in het Leekstermeergebied op een aantal plaatsen gunstige condities te bestaan voor kwartelkoningen (zie figuur 3.13). Onzeker is of dit voldoende is voor een structurele populatie van vijf paar, ook gezien de fluctuerende aantallen en de nog steeds voortgaande daling van de kwartelkoningpopulatie op wereldschaal. Gericht beheer in de meest geschikte delen van het gebied en monitoring van de ontwikkeling is daarom essentieel.

Voor de rietzanger wordt met substantieel meer dan 100 broedparen zelfs een sleutelpopulatie voor Nederland gevormd. De omstandigheden voor rietzangers in het gebied zijn goed tot zeer goed te noemen en zullen dat naar verwachting voorsnog blijven.

De huidige ontwikkeling van het gebied en de aantallen broedvogels van porseleinhoen en rietzanger maken het halen van de doelstelling voor deze twee soorten broedvogels realistisch, ook zonder verdere aanvullende maatregelen. De opgave voor het Leekstermeergebied voor wat betreft broedvogels bestaat vooral uit het realiseren van de doelstelling voor de kwartelkoning. De omstandigheden in het gebied (en zeker ook in de aangrenzende Eelder- en Peizermaden) lijken gunstig. Indien uitbreiding van het aantal broedgevallen van deze soort echter uitblijft, moet worden nagegaan waar verbeteringen behaald kunnen worden.

Knelpunt uit verstoring bij broedvogels

Een mogelijk knelpunt voor broedvogels in het Leekstermeergebied is verstoring door recreatie. Het porseleinhoen broedt vooral in zeer ontoegankelijke, natte rietmoerassen, zodat het risico van verstoring relatief gering is. Door de aanleg van enkele kanoroutes door voorheen ontoegankelijk gebied kan de soort mogelijk worden verstoord. Als uit inventarisatie blijkt dat broedgebied gevaar loopt te worden verstoord, is het zaak om ofwel de route te verplaatsen of door het tijdelijk afsluiten van routes tijdens het broedseizoen verstoring te voorkomen.

3.8.2 Niet-broedvogels

Indien enkel de begrenzing van het Natura 2000-gebied wordt gebruikt voor de bepaling van de hoeveelheid leefgebied voor overwinterende vogels in het Leekstermeergebied, geldt dat het doel voor kolgans al wordt gehaald, maar de doelen voor brandgans en smient nog niet. Voor alle soorten geldt dat indien het instandhoudingsdoel niet altijd wordt behaald, behoud van de

huidige situatie voldoende is, omdat de landelijke staat van instandhouding en de verschillende soorten gunstig is.

De niet-broedvogels gebruiken het Leekstermeergebied op twee manieren: als rustgebied en als foerageergebied.

Het rustgebied betreft vooral het open water waar de dieren 's nachts (brandgans en kolgans) en overdag (smient) rusten. De vogels zijn relatief gevoelig voor verstoring. Recreatie kan een verstoringbron zijn indien deze plaatsvindt nabij het rust- of foerageergebied. Dit zal voornamelijk gaan om fietsers en wandelaars, vooral wanneer deze ook (loslopende) honden begeleiden. Op de slaappleaatsen zal de verstoring minder groot zijn, dit vanwege de verschillen in periode van gebruik. Waterrecreanten gebruiken het open water van het Leekstermeer vooral in de zomer. De overwinterende ganzen en eenden gebruiken het open water vooral in de herfst en winter als de recreatiedruk het laagst is.

Het foerageergebied betreft vooral graslanden met kort, eiwitrijk gras en akkers met wintergranen. Door de nieuwe inrichting van het Leekstermeergebied en de aangrenzende Eelder- en Peizermaden, met een minder intensief agrarisch gebruik, was de verwachting dat er minder hoogwaardig foerageergebied beschikbaar zou blijven in en direct buiten het Leekstermeergebied. Berekeningen aan de hand van het instandhoudingsdoel laten Echter zien dat er in een straal van 5 kilometer rondom het Leekstermeer voldoende foerageergebied beschikbaar blijft om de doelstellingen te realiseren (van der Hut en Bos, 2007). Het grootste deel van het foerageergebied ligt echter wel buiten de Natura 2000-begrenzing. Het gaat om reguliere landbouwgebieden, al dan niet in aangewezen ganzenfoerageergebied. Hierdoor kunnen problemen ontstaan met landbouwers in deze gebieden die te maken krijgen met een toenemende winterbegrazing van hun percelen.

Monitoring van de ontwikkelingen gedurende de periode van herinrichting (2009-2012) wijst uit dat de aantallen doelsoorten (kolgans, brandgans, smient) gedurende die periode niet zijn afgenomen maar juist zijn toegenomen (Koopmans et al., 2012). Het toekomstperspectief voor het halen van de doelen voor niet-broedvogels lijkt dan ook gunstig.

Grote zilverreiger

4 Plannen, beleid en bestaand gebruik

In dit hoofdstuk worden eerst de relevante wetgeving en (beleids)plannen benoemd die een rol spelen in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Daarna wordt het gebruik van het gebied en directe omgeving beschreven dat mogelijk van invloed is op het instandhoudingsdoel. Vervolgens wordt getoetst of het gebruik al dan niet strijdig is met het instandhoudingsdoel en of er al dan niet aanvullende maatregelen, voorwaarden of extra onderzoeken nodig zijn om de effecten van het gebruik te mitigeren.

4.1 Overzicht beleid en beheer

4.1.1 Europees beleid

Natura 2000

Natura 2000-gebieden zijn de gebieden die zijn aangewezen als speciale beschermingszones in het kader van de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Samen vormen deze gebieden een Europees netwerk van natuurgebieden bedoeld om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen en te waarborgen voor de toekomst. Voor elk Natura 2000-gebied wordt een speciaal aanwijzingsbesluit geformuleerd, waarin wordt omschreven welke instandhoudingsdoelen voor het betreffende gebied gelden. Alle bestaande activiteiten binnen een Natura 2000-gebied zijn toegestaan mits ze niet strijdig zijn met de instandhoudingsdoelen. Om de instandhoudingsdoelen te waarborgen wordt voor elk aangewezen Natura 2000-gebied een beheerplan opgesteld (zie hoofdstuk 1).

Vogelrichtlijn

Het Leekstermeergebied is door het Rijk aangemeld als Vogelrichtlijngebied, voortkomend uit richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen. De Vogelrichtlijn regelt de bescherming van de van nature in Europa voorkomende vogelsoorten. Het doel is om het verdwijnen van soorten tegen te gaan. Landen dienen hiervoor voldoende leefgebied van voldoende omvang te beschermen, in stand te houden en indien nodig te herstellen. Voor een aantal vogelsoorten (vermeld in bijlage I van de Vogelrichtlijn) dienen de landen speciale beschermingszones (SPA = Special Protection Areas) aan te wijzen.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is op 22 december 2000 van kracht geworden met als doel de bescherming van land-oppervlaktewater, overgangswater (zoet-zout), kustwateren en grondwater. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat na 2000 geen achteruitgang meer plaatsvindt van de chemische en biologische toestand van het water. De richtlijn gaat uit van internationale stroomgebieden. Voor elk stroomgebied wordt een stroomgebiedplan opgesteld met milieudoelstellingen voor het grond- en oppervlaktewater en de beschermde gebieden. De milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen in het stroomgebiedplan van de KRW moeten overeenstemmen met de doelen van Natura 2000.

Het grootste deel van Nederland ligt in het stroomgebied van de Rijndelta. Dit stroomgebied is weer onderverdeeld in vijf deelgebieden. Het Leekstermeergebied maakt deel uit van het deelstroomgebied Rijn-Noord. In de KRW wordt een register bijgehouden met beschermde gebieden. Het Leekstermeergebied wordt beschermd in het kader van Natura 2000. Daarnaast

worden wateren als zwemwater beschermd en zijn gebieden beschermd vanwege de winning van drinkwater. Aan zwemwater en drinkwaterwingebieden worden verhoogde kwaliteitseisen gesteld. De KRW is in de Nederlandse wetgeving verankerd met de Implementatiewet EG-kaderrichtlijn water (2005), de Waterwet (2009) en het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (2009).

Het Leekstermeergebied heeft op grond van het feit dat dit waterlichaam in het verleden ingrijpend is veranderd volgens de KRW-systematiek de status ‘sterk veranderd’ gekregen. Binnen de KRW-typologie worden voor het zoete oppervlaktewater rivieren en meren onderscheiden; het Leekstermeer wordt tot de categorie meren gerekend. Aan het waterlichaam is op basis van de in Nederland ontwikkelde KRW-typologie het watertype M14, Ondiepe (matig grote) gebufferde plassen, toegekend (Waterschap Noorderzijlvest, 2008). Het Peizerdiep is volgens de KRW-systematiek ingedeeld als R12, Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem (zie ook paragraaf 3.3.6).

IPPC-richtlijn (Integrated Pollution Prevention and Control)

De richtlijn 96/61/EG van de Raad van de Europese Unie van 24 september 1996 heeft als doel de geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging. Zij bevat maatregelen ter voorkoming en/of beperking van emissies in lucht, bodem en water ter bescherming van het milieu. Nederland heeft de IPPC-richtlijn geïmplementeerd in de Wet milieubeheer. In bijlage 1 van de richtlijn worden activiteiten genoemd die onder deze richtlijn vallen. Binnen de agrarische sector moeten intensieve varkens- en pluimveehouderij (meer dan 40.000 stuks pluimvee, 2000 mestvarkens en/of 750 zeugen) voldoen aan deze richtlijn.

Verdrag van Malta

Dit verdrag beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden en gebruiksvoorwerpen. Uitgangspunt van het verdrag is dat het archeologische erfgoed integrale bescherming krijgt. Dit is gevat in drie principes:

1. Streven naar behoud in situ van archeologische waarden. De bodem is de beste garantie voor een goede conservering van archeologische resten.
2. Tijdig rekening houden in de ruimtelijke ordening met de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische waarden, blijkend uit onderzoek, zodat er nog ruimte is voor archeologievriendelijke alternatieven.
3. De verstoorder betaalt voor het doen van opgravingen en het documenteren van archeologische waarde, wanneer behoud in situ niet mogelijk is.

Het verdrag van Malta is in Nederland geïmplementeerd in de Wet op de archeologische monumentenzorg, onderdeel van de Monumentenwet 1988. Voor de invloed van deze wet op het Leekstermeergebied zie paragraaf 4.1.4.

4.1.2 Rijksbeleid

Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet)

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) regelt de bescherming van natuurgebieden in Nederland. De bepalingen van de Europese Vogelrichtlijn en de Europese Habitatrichtlijn zijn in deze wet verankerd. Naast de Natura 2000-gebieden (aangewezen onder de Vogel- en/of Habitatrichtlijn) bevat de Nb-wet beschermde natuurmonumenten.

Het Leekstermeergebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Hiermee zijn de doelen en de begrenzing van het Leekstermeergebied definitief en zijn de provincies Groningen en Drenthe verantwoordelijk voor de uitvoering van de wet.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet beschermt de planten- en diersoorten in Nederland. Voor alle inheemse soorten in Nederland geldt een algemene zorgplicht: men mag soorten niet opzettelijk beschadigen. Daarnaast worden in de Flora- en faunawet nog een aantal soorten specifiek genoemd die extra bescherming genieten. Het gaat om soorten die nationaal dan wel internationaal bescherming behoeven om de soort in Europa veilig te stellen. Indien activiteiten plaatsvinden in het leefgebied van beschermde soorten, is de Flora- en faunawet mogelijk aan de orde. In het Leekstermeergebied komen meerdere soorten voor die beschermd worden via de Flora- en faunawet.

Jacht is in het kader van de Flora- en faunawet in het Leekstermeergebied niet toegestaan omdat het gebied onder de Habitatrichtlijn valt (art. 46 lid 3 sub d), behalve wanneer ten behoeve van schadebestrijding jacht noodzakelijk wordt geacht. Hiervoor dient de provincie Drenthe en/of de provincie Groningen dan wel een vergunning af te geven.

Boswet

Het doel van de Boswet is om het bosareaal in Nederland in stand te houden. De Boswet is van toepassing op alle bossen en houtopstanden buiten de bebouwde kom groter dan 1000 vierkante meter en op rijbeplantingen van meer dan 20 bomen. Bij kap dient binnen drie jaar op het gekapte oppervlak nieuw bos te worden gerealiseerd door middel van herplant dan wel door natuurlijke verjonging. Indien dit niet mogelijk is, geldt een herplantplicht van gelijke omvang elders.

(Nieuwe) Wet natuurbescherming

De beoogde nieuwe Wet natuurbescherming zal op termijn de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet samenvoegen. Op het moment van schrijven valt de bescherming van de Natura 2000 onder de Natuurbeschermingswet 1998. Wanneer de nieuwe Wet natuurbescherming in werking treedt, zal de bescherming van Natura 2000-gebieden en bijhorende doelstellingen onder deze nieuwe Wet natuurbescherming komen te vallen. Na inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming kan een verwijzing in de tekst naar de Natuurbeschermingswet 1998 vanaf dat moment worden beschouwd als een verwijzing naar de nieuwe Wet natuurbescherming.

Natuurnetwerk Nederland (NNN - voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS))

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt door de provincies vastgesteld en vormt de basis voor het natuurbeleid. De aanduiding als NNN heeft een tweeledig doel. Enerzijds gaat het om een planologische bescherming en reservering ten behoeve van een netwerk van waardevolle natuurgebieden en de onderlinge verbindingen. Anderzijds gaat het om het ruimtelijk vastleggen van gebieden die in aanmerking komen voor rijkssubsidie voor aankoop, inrichting en beheer van natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden en landbouwgronden met agrarisch natuurbeheer. De subsidieregeling die daarbij hoort heet (sinds 2009) Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). De gebieden die onder die regeling vallen zijn door de provincies vastgelegd in hun Natuurbeheerplan.

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied maakt in zijn geheel deel uit van het NNN. Het NNN bestaat uit de grotere bestaande natuur- en bosgebieden, de in het Integraal gebiedsplan Drenthe begrensde natuur- en beheersgebieden, de ecologische verbindingzones en de robuuste verbindingen.

Waterwet

De Waterwet vormt de basis voor normen die aan watersystemen kunnen worden gesteld en heeft acht wetten samengevoegd. De Waterwet regelt het beheer van het oppervlakte- en het grondwater en verbetert de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Een gevolg van de samenvoeging is dat er ook slechts één watervergunning hoeft te worden afgegeven. De toepassing van de Waterwet is gericht op het voorkomen en (waar nodig) beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste in samenhang met de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en het vervullen van maatschappelijke functies door watersystemen. Voor regionale wateren bevatten de verordeningen en plannen van de provincies normen om dit te realiseren.

In het kader van Natura 2000 en het beheerplan kan de Waterwet relevant zijn, omdat deze wet toeziet op activiteiten die van invloed kunnen zijn op het watersysteem, zoals waterwinning. De Waterwet beziet deze activiteiten in samenhang met de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en het beperken van waterschaarste.

Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (BKMW)

In het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (BKMW, 2009) worden ter implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Richtlijn prioritaire stoffen en de Grondwaterrichtlijn eisen gesteld waaraan de kwaliteit van de oppervlakte- en grondwaterlichamen in Nederland in beginsel moet voldoen. De door de richtlijnen vereiste kwaliteit is de zogenaamde goede watertoestand, die eind 2015 moet zijn gehaald, tenzij een legitiem beroep kan worden gedaan op een van de uitzonderingen van de KRW (zoals fasering of doelverlaging).

In het kader van Natura 2000 en het beheerplan kan het BKMW relevant zijn bij eventuele doorvoer en aanvoer van gebiedsvreemd water.

Nationaal Waterplan (NWP)

De Vierde nota waterhuishouding is in 2009 vervangen door het Nationaal Waterplan. Het waterplan beschrijft de maatregelen die genomen moeten worden om Nederland veilig en leefbaar te houden en de kansen die water biedt beter te benutten. De nationale stroomgebieden volgens de KRW zijn als bijlage opgenomen in het waterplan.

De afstemming van de normen voor grond- en oppervlaktewater in het Leekstermeergebied vindt pas plaats nadat de instandhoudingsdoelstellingen en beheerplannen van het Natura 2000-gebied definitief zijn vastgesteld.

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) schetst het kabinet hoe Nederland er in 2040 uit moet zien: concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig. Het ruimtelijke en mobiliteitsbeleid wordt meer aan provincies en gemeenten overgelaten. Hieronder valt bijvoorbeeld het landschapsbeleid. De Rijksoverheid richt zich op nationale belangen, zoals een goed vestigingsklimaat, een degelijk wegennet en waterveiligheid. De SVIR vervangt verschillende nota's waaronder de Nota Ruimte.

De toenmalige EHS, nu NNN, is conform het regeerakkoord in 2014 herijkt en gedecentraliseerd, en via de SVIR en bijbehorende Amvb Ruimte planologisch beschermd. Onderdeel van het NNN zijn de Natura 2000-gebieden, de Nationale Parken, het reeds verworven areaal EHS en een beperkte uitbreiding met nieuwe natuur, gericht op het realiseren van Natura 2000-doelen.

Het Leekstermeergebied is als Natura 2000-gebied in zijn geheel begrensd binnen het NNN en daarmee planologisch verankerd binnen de SVIR.

Wet milieubeheer

De bescherming van het milieu vindt plaats door de Wet milieubeheer. Hierin zijn regels geformuleerd hoe de overheden van rijk tot gemeente het milieu moeten beschermen. Naast het opstellen van milieuplannen, het aangeven van milieukwaliteitseisen en het afgeven van vergunningen is de Milieueffectrapportage (m.e.r.) een belangrijk hulpmiddel voor de overheid. Bij grote plannen en projecten krijgt de overheid via de m.e.r. informatie over de impact op het milieu.

Wet algemeen bestuur omgevingsrecht (WABO)

Voor verschillende vergunningen is vanaf 1 oktober 2010 de WABO ingevoerd. Hierdoor is het mogelijk om noodzakelijke toestemmingen op het gebied van onder andere ruimte, natuur en milieu in één keer met één procedure aan te vragen. De verantwoordelijkheid voor de afstemming tussen de diverse juridische kaders ligt bij de overheid.

Als gevolg van de WABO zijn vele wetten die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving (zoals milieu, wonen, ruimtelijke ordening en natuurbescherming) aangepast. De belangrijkste uitvoeringsregelingen van de WABO zijn het Besluit omgevingsrecht (BOR) en de Ministeriële regeling omgevingsrecht (MOR).

Crisis- en herstelwet (CHW)

De Crisis- en herstelwet omvat regels voor een versnelde ontwikkeling en verwezenlijking van ruimtelijke en infrastructurele projecten. Deze wet kan ook gevolgen hebben voor de regeling van toepassing op Natura 2000-gebieden. Zo heeft de wet geleid tot een aantal aanpassingen aan de Natuurbeschermingswet. Deze wijzigingen hebben als doel om de wet in de praktijk beter hanteerbaar te maken, zonder overigens afbreuk te doen aan de beoogde doelen van de wet. De uitwerking van deze wijzigingen in de Natuurbeschermingswet in relatie tot het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied en de huidige activiteiten is uitgewerkt in paragraaf 4.2. Overige juridische aspecten zijn uitgewerkt in hoofdstuk 8.

Programma Aanpak Stikstof (PAS)

Het Programma Aanpak Stikstof 2015-2021 (PAS) is op 1 juli 2015 in werking getreden. Het PAS is een samenwerkingsprogramma van het Rijk (ministeries van EZ, I&M en Defensie) en de twaalf provincies. Het motto van het PAS is ‘economie en ecologie door één deur’.

Het PAS verzekert enerzijds een reductie van stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden en herstel van aangetaste beschermde natuurtypen. De reductie van stikstofemissie wordt primair bereikt door generieke bronmaatregelen voor de landbouw. Het herstel van aangetaste beschermde natuurtypen wordt bereikt door een gebiedsgericht pakket aan herstelmaatregelen samen te stellen op basis van de meest actuele wetenschappelijke inzichten. Dit pakket is neergelegd in de zogenaamde PAS-gebiedsanalyses. Alle voor het PAS opgestelde gebiedsanalyses hebben een ecologische review ondergaan. Op basis daarvan kan gegarandeerd worden dat bij onverkorte uitvoering van de erin opgenomen herstelmaatregelen de beschermde natuurtypen in de komende beheerplanperiode niet verder achteruitgaan en dat het bereiken van de instandhoudingsdoelen voor de betrokken habitattypen op termijn haalbaar blijft. De uitvoering van de herstelmaatregelen is geborgd. In Drenthe is een en ander juridisch afgehecht via de Raamovereenkomst Plattelandsontwikkeling Drenthe en via de ‘borgingsovereenkomst’ met terreinbeherende organisaties, waterschappen en particulieren (Drents Particulier Grondbezit).

Anderzijds trekt het PAS vergunningverlening voor de Natuurbeschermingswet 1998 vlot voor nieuwe ontwikkelingen die stikstof uitstoten. Onder andere nieuwe ontwikkelingen in de industrie, verkeer en vervoer, landbouw, woningbouw en scheepvaart worden zo gefaciliteerd.

Hierbij wordt ook een administratieve lastenverlichting bereikt doordat ontwikkelingen met weinig impact – onder een bepaalde grenswaarde – onder omstandigheden met een melding kunnen worden afgedaan, en doordat vanuit de PAS-gebiedsanalyses inhoudelijke rugdekking wordt geboden voor te verlenen vergunningen. De ruimte voor nieuwe ontwikkelingen is niet onbegrensd. Uit het rekenmodel voor het PAS, Aerius, blijkt steeds welke ruimte er op een bepaald moment voor nieuwe ontwikkelingen is en hoeveel van die ruimte al is uitgegeven. De provincie Drenthe heeft voor de toedeling van ontwikkelingsruimte beleidsregels vastgesteld die eraan moeten bijdragen dat gedurende de looptijd van het PAS steeds voldoende ruimte voor nieuwe ontwikkelingen beschikbaar is.

In het PAS zijn monitoring- en bijsturingsafspraken opgenomen zodat steeds tijdig geïnterve-neerd kan worden wanneer dat nodig is. Deze monitoring is op alle elementen van het PAS gericht: de ontwikkeling van de stikstofdepositie, de uitvoering van herstelmaatregelen, de uitgifte van ruimte voor nieuwe ontwikkelingen en de kwaliteit van betrokken beschermde natuurtypen. Overigens is het daarbij niet de bedoeling om een ‘zenuwachtig’ systeem te creëren.

Meer informatie over het PAS is te vinden via pas.natura2000.nl. Voor de implementatie en consequenties van het PAS in het Natura 2000-gebied het Leekstermeergebied wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Wet ammoniak en veehouderij (WAV)

Op 8 mei 2002 is de Wet ammoniak en veehouderij in werking getreden. De WAV vormt een onderdeel van de ammoniakregelgeving voor dierenverblijven en veehouderijen. Het gaat om een emissiegerichte benadering met aanvullend beleid ter bescherming van kwetsbare gebieden. Doel is om verzuringsgevoelige natuur te beschermen tegen de uitstoot van ammoniak. Melkveebedrijven binnen 250 meter van deze kwetsbare gebieden hebben groeimogelijkheden tot een ammoniakemissie van 2446 kilogram. Bedrijven in een extensiveringsgebied of bij een Natura 2000-gebied worden mogelijk meer beperkt in groeimogelijkheden. De kwetsbare gebieden worden door de provincie aangewezen, maar bevatten in ieder geval gebieden uit het NNN. De provincie Drenthe heeft voor de WAV een ammoniakkaart opgesteld. Op de ammoniakkaart van de provincie Drenthe zijn twee stukken van de Polder Matsloot aange-wezen als zeer kwetsbaar gebied.

Vliegbewegingen

- Kleine luchtvaart

Door Lensink & Aarts (2011) is een effectbeoordeling uitgevoerd naar het bestaand gebruik van kleine luchthavens en beheerplannen Natura 2000. Hierin is onderzocht of en welke negatieve effecten kunnen optreden van luchtvaart vanaf kleine luchthavens. Onder kleine luchtvaart moet worden begrepen motorvliegen (Single Engine Piston), motorvliegen (Micro Light Aircraft), zweefvliegen, ballonvaren, schermvliegen, snorvliegen en zeilvliegen.

Uit de analyse bij de effectbeoordeling blijkt dat er 79 HR-gebieden zijn waarop geen noemenswaardige versturende invloeden van klein verkeer zijn te verwachten omdat het gebied is aangewezen voor typen en soorten die niet gevoelig zijn voor verstoring. In Drenthe betreft dit de gebieden: Norgerholt, Witterveld, Drouwenezand, Elperstroomgebied, Holtingerveld, Mantingerbos en het Mantingerzand.

Een tweede groep bestaat uit 75 gebieden die op ruime afstand van een vliegveld of terrein liggen zodat de vliegintensiteit laag tot nihil is en er geen noemenswaardige verstoring zal optreden (VR-gebieden). In al deze gebieden is zonder meer geen sprake van negatieve effecten. In Drenthe betreft dit de gebieden: Leekstermeer, Zuidlaardermeer, Fochteloërveen, Drentse Aa, Drents-Friese Wold & Leggelderveld, Dwingelderveld en Bargerveen.

Een derde groep bestaat uit 8 gebieden met in de nabijheid een vliegveld waardoor verstoring optreedt. Negatieve effecten zijn hierdoor niet uitgesloten (HR- en VR-gebieden). Deze groep omvat echter geen Drentse Natura 2000-gebieden.

Omdat in het eerste onderzoek van Lensink & Aarts (2011) geen rekening is gehouden met typische soorten bij habitatgebieden is door R. Lensink, Bureau Waardenburg bv, een nader onderzoek³ verricht. In het onderzoek is nagegaan of van bestaand gebruik door klein verkeer negatieve effecten op typische soorten van beschermde habitattypen aan de orde zijn. In een groot aantal gebieden is dit in het geheel niet aan de orde omdat vliegvelden of vliegterreinen op een te grote afstand liggen om aanleiding te kunnen zijn voor een noemenswaardige vliegintensiteit (>5 bewegingen/dag/km²).

Een beperkt aantal gebieden ligt (bijna) binnen bereik van vliegvelden waardoor de vliegintensiteit in een (klein) deel van het gebied boven genoemde grenswaarde uitkomt. Relevante habitats met hun typische soorten liggen of op ruimere afstand van het vliegveld, dan wel slechts een zeer beperkt deel van deze habitats wordt beïnvloed. Negatieve effecten op typische soorten zijn daarmee uitgesloten of niet meetbaar in omvang. In acht gebieden kan sprake zijn van enig negatief effect van bestaand gebruik op typische soorten. Deze groep omvat echter geen Drentse Natura 2000-gebieden.

Uit voorgaande onderzoeken kan geconcludeerd worden dat negatieve effecten op de Drentse Natura 2000-gebieden, als gevolg van vliegbewegingen, op voorhand zijn uit te sluiten.

- TUG ontheffing

Naast vliegbewegingen van en naar de luchthavens, is het voor enkele soorten luchtvaartuigen mogelijk om buiten een luchthaven op te stijgen en te landen. Dit kan alleen met

3 Bestaand gebruik klein vliegverkeer; hoe verhoudt dit zich tot typische soorten van beschermde habitattypen?

een door Gedeputeerde Staten verleende ontheffing vanuit Wet luchtvaart, een zogenaamde TUG-ontheffing (Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik). In het provinciaal beleid is geregeld dat voor het landen en opstijgen in een Natura 2000-gebied (en de Ecologische Hoofdstructuur) geen ontheffing wordt verleend. Tevens geldt een verbod voor gemotoriseerde luchtvaartactiviteiten binnen een zone van 2000 meter rondom alle Natura 2000-gebieden.

Voor de traumahelikopter gelden speciale regels. Deze behoeven bij urgente inzet géén TUG-ontheffing, maar de piloot dient wel rekening te houden met het vliegen boven natuurgebieden. Het gebruik van de traumahelikopter wordt gezien als bestaand gebruik. Gelet op de aantallen overwinterende smienten, kolganzen en brandganzen (welke voldoende zijn voor het behalen van de doelstellingen) heeft ook dit gebruik geen significant negatief effect. Negatieve effecten op zowel Vogel- als Habitatrichtlijndoelen door betreding of andere mechanische effecten als gevolg van landen of opstijgen zijn hierdoor eveneens op voorhand uit te sluiten.

- Drones

Het gebruik van drones is de laatste jaren enorm in opkomst. Het is aannemelijk dat het gebruik van drones in en rondom Natura 2000-gebieden significant negatieve effecten kan hebben voor een Natura 2000-gebied. In beginsel is het daarom niet toegestaan om met drones te vliegen boven Natura 2000-gebieden. In individuele gevallen kan aan de hand van een ‘voortoets’ beoordeeld worden of het gebruik van een drone mogelijk negatieve effecten heeft voor de aangewezen (typische) habitatsoorten en vogelrichtlijnsoorten. Afhankelijk van de voortoets kan, eventueel onder bepaalde voorwaarden ten aanzien van frequentie of plaatsen waar gevlogen mag worden, een Natuurbeschermingswetvergunning worden verleend voor het vliegen met een drone in een Natura 2000-gebied.

Het gebruik van drones door een terreinbeherende organisaties is vrijgesteld van de vergunningplicht, echter enkel en alleen in relatie tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Voorgaande geldt alleen in het geval het gebruik van drones minder negatieve gevolgen heeft voor de instandhoudingsdoelstellingen dan een andere alternatieve ingreep.

Naast een Natuurbeschermingswetvergunning is mogelijk ook een Flora- en faunawetontheffing vereist voor het gebruik van drones.

4.1.3 Provincie Groningen

Provinciaal Omgevingsplan (POP)

Het Provinciaal Omgevingsplan (POP) Groningen had een geplande geldigheidsduur tot 17 juni 2015. Omdat de beoogde opvolger van dit plan, de Omgevingsvisie, niet voor 17 juni 2015 vastgesteld kon worden, wordt het huidige beleid gecontinueerd totdat de nieuwe Omgevingsvisie van kracht is.

Het POP verbindt de beleidsthema's milieu, verkeer, vervoer, water en ruimtelijke ordening. De belangrijkste doelstelling is duurzame ontwikkeling. Daarmee wordt bedoeld: voldoende werkgelegenheid én een voor mens en natuur leefbaar Groningen, met behouden en versterken van de kwaliteiten van de omgeving. De uitgangspunten die bij de doelstelling horen zijn onder andere duurzaamheid en duurzame leefomgeving, bescherming van de bijzondere karakteristieken van het Groninger landschap en leefbaarheid in de stad en op het platteland.

In het POP zijn de Ruimtelijke structuurvisie (Wet ruimtelijke ordening), het Milieubeleidsplan (Wet milieubeheer), het Mobiliteitsplan (Planwet verkeer en vervoer) en

het Waterhuishoudingsplan (Wet op de waterhuishouding) geïntegreerd. Dit plan is tevens Grondwaterbeheerplan (Grondwaterwet) en voldoet ook aan de eisen van de voorgestelde Waterwet. Er zijn ook onderdelen opgenomen van het provinciale beleid voor economie, cultuur en welzijn, voorzover die gevolgen hebben voor de fysieke leefomgeving.

Op dit moment is de provincie Groningen bezig met het opstellen van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Deze Ontwerp-Omgevingsvisie wordt tijdens het tot stand komen van dit beheerplan herzien vanwege het nieuwe collegeakkoord. Begin 2016 wordt de Herziene Ontwerp Omgevingsvisie ter visie gelegd (www.provinciegroningen.nl/actueel/dossiers/omgevingsvisie/ontwerp-omgevingsvisie-januari-2016).

Provinciale Omgevingsverordening (POV)

De Provinciale Omgevingsverordening (POV) is opgesteld om het omgevingsbeleid uit het Provinciaal Omgevingsplan goed te kunnen uitvoeren en te handhaven. De verordening bevat juridisch bindende regels en kaartmateriaal op de beleidsterreinen milieu, water en ruimtelijke ordening. Onder de Provinciale Omgevingsverordening vallen onder andere regels voor het onttrekken van grondwater, maar ook afspraken over ontgrondingen, grondwaterbescherming, stiltegebieden en de handhaving zijn erin opgenomen.

Beleidsnota Natuur 2013-2021

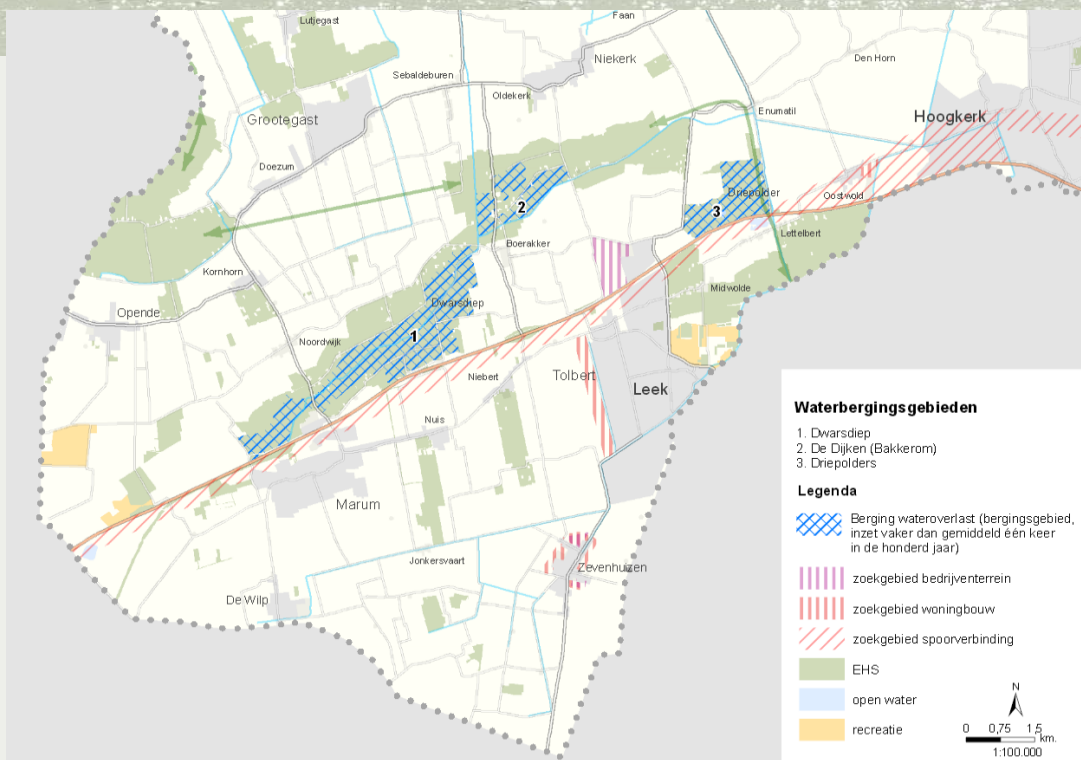
De basis van het provinciaal beleid voor natuur en landschap is vastgelegd in de Beleidsnota Natuur 2013-2021 'Groningen Groen van Wad tot Westerwolde'. In 2012 is de decentralisatie van het natuurbeleid van het Rijk naar de provincies een feit geworden. De provincie heeft een nieuwe kerntaak gekregen en is verantwoordelijk voor het natuurbeleid en de uitvoering ervan.

Het natuurbeleid zet in op de (inter)nationale doelen voor biodiversiteit, met voldoende ruimte voor natuurontwikkeling en een goede uitwisseling van soorten binnen en buiten de provincie. Het Natuurnetwerk Nederland, dat deels nog gerealiseerd moet worden, neemt een centrale plek in. Het is de ambitie om een robuuste Natuurnetwerk in 2021 te voltooien. De accenten van het beleid liggen op het waddengebied, het verbinden van natuurgebieden, het versterken van natuur- en landschapswaarden en het versterken van weidevogelbeheer. Daarnaast moet milieukwaliteit in de natuurgebieden op orde komen en vormt het verbinden van robuuste natuurgebieden binnen het NNN met waardevolle gebieden daarbuiten een belangrijk speerpunt.

De maatschappelijke partners in het landelijk gebied hebben een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van deze beleidsnota en ook in de uitvoering van het beleid is samenwerking met partners en buurprovincies belangrijk.

Droge Voeten 2050

'Droge Voeten 2050' (een uitwerking van het Waterbeheerplan) is een gezamenlijk project van de provincies Groningen en Drenthe en de waterschappen Hunze en Aa's, Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân. Er wordt onderzocht of, en zo ja welke maatregelen nodig zijn om het gebied in 2050 voldoende bescherming te bieden tegen wateroverlast uit de boezemsystemen van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's. Deze maatregelen moeten ook in de periode daarna – tot 2050 – effectief zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met klimaatverandering, bodemdaling en actualisering van de veiligheidsnormen. Het project is in 2011 begonnen, de eindresultaten zijn in 2014 opgeleverd. De voorgestelde maatregelen betreffen onder ander het inrichten van waterbergingsgebieden ten noorden van de A7 bij Driepolders, De Dijken (Bakkerom) en Driepolders (zie figuur 4.1).

Figuur 4.1 Droge voeten 2050: te realiseren waterbergingsgebieden Westerkwartier (bron: provincie Groningen)

Groenmanifest Groningen

Het Groenmanifest Groningen is een door de provincie Groningen, LTO-Noord, BoerenNatuur Groningen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Groninger Landschap en de Natuur- en Milieufederatie Groningen opgestelde overeenkomst waarin een economisch en ecologisch duurzame ontwikkeling van het platteland wordt nagestreefd. Het vormt de basis voor samenwerking aan gezamenlijke ambities op de langere termijn. Op korte termijn levert het input voor beslissingen van het College van Gedeputeerde Staten. De ondertekenaars hebben gezamenlijk afspraken gemaakt over:

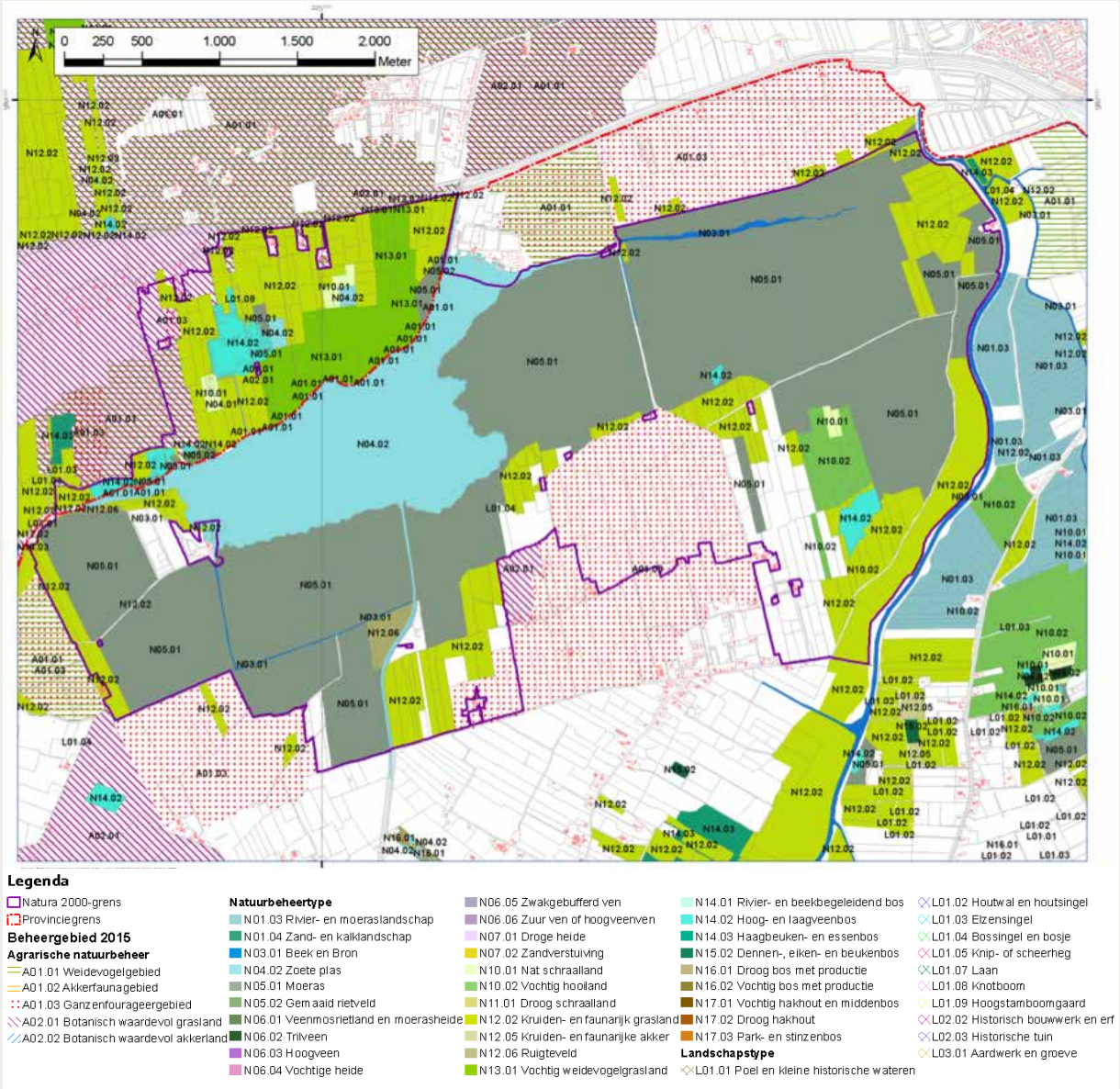
- realisatie van het NNN, zowel qua verwerving, inrichting als beheer;
- verbetering van de landbouwstructuur;
- effectiviteit van het beheer van natuur buiten het NNN;
- het verbeteren van gebiedsprocessen;
- benutting van kansen op het gebied van klimaat, energie, natuurcompensatie, KRW/WB21 opgaven en hervorming Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB);
- de inzet van private middelen, bijvoorbeeld compensatiemiddelen.

Natuurbeheerplan Groningen

De provincies bepalen in welke gebieden beheerders subsidie kunnen krijgen voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer via het SNL. Zij maken hiervoor een Natuurbeheerplan. In het Natuurbeheerplan Groningen liggen de verschillende natuurbeheer- en landschapsbeheertypen voor alle percelen en terreinen vast. Subsidie is alleen mogelijk voor het beheertype dat in het Natuurbeheerplan is begrensd en vastgesteld. De kosten voor beheer en onderhoud van natuurgebieden worden grotendeels uit deze subsidieregeling betaald.

Het natuurbeheerplan bestaat uit een beheertypenkaart en een ambitiekaart. Op de beheertypenkaart staat de actuele natuursituatie voor het (agrarisch) natuurbeheer. Op de ambitiekaart staat de ambitie van de provincies voor de natuur. De kaart geeft aan welke natuur over ongeveer tien jaar gerealiseerd kan zijn in de natuurgebieden. Op de beheertypenkaart van het natuurbeheerplan (zie figuur 4.2) is het Leekstermeergebied voornamelijk aangeduid met de beheertypen zoete plas (N04.01), moeras (N05.01), gemaaid rietland (N05.02), kruiden-

en faunairijk grasland (N12.02), vochtig weidevogelgrasland (N13.01), hoog- en laagveenbos (N14.02), vochtig bos met productie (N16.02), weidevogelgebied (A01.01) en botanisch waardevol grasland (A02.01).

Figuur 4.2 Natuurdoeltypenkaart 2015 met ganzenfoerageergebied (bron: Provincies Groningen en Drenthe)

Ganzenakkoord

De provincie Groningen heeft samen met LTO Noord Groningen, Het Groninger Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en BoerenNatuur in 2014 een ganzenakkoord gesloten (zie bijlage IV). Het akkoord geldt voor een periode van zes jaar. Er is overeenstemming over een aantal belangrijke zaken zoals het gedurende de winterperiode opzettelijk kunnen verontrusten van ganzen op alle gewassen. In het geval van kwetsbare gewassen mag er ook zo nodig ondersteunend afschot worden gepleegd. Van 1 november tot 1 maart mag er geen ondersteunend afschot worden gepleegd op grasland, maar mag dus wel opzettelijk worden verontrust.

Over de beheersbaarheid van de ganzenproblematiek en de schade zijn heldere afspraken gemaakt. De WBE's maken in overleg met boeren en natuurbeheerders maatwerkplannen hoe

zij te werk zullen gaan om gewasschade door ganzen te bestrijden en de populaties op het gewenste niveau te houden. Voor alle trek ganzen, inclusief de grauwe gans en de brandgans, is een winterrustperiode afgesproken van 1 november tot 1 maart, waarin in de gehele provincie niet opzettelijk verontrust mag worden. Kol ganzen krijgen een winterrustperiode die een maand langer duurt, omdat het met deze soort internationaal minder goed gaat. Er zijn budgetafspraken gemaakt en er vinden evaluaties plaats van schade en populatieontwikkeling.

Voor het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied met een doelstelling voor kolgans en brandgans geldt dat er voldoende rust- en foerageermogelijkheden in en rondom het gebied moeten zijn om de gestelde doelen te verwezenlijken (zie paragraaf 3.5). Hierbij dient afstemming plaats te vinden met de problematiek in de provincie Drenthe. De doelstellingen van Natura 2000 dienen als een van de uitgangspunten te worden beschouwd bij het maken van maatwerkplannen.

4.1.4 Provincie Drenthe

Omgevingsvisie Drenthe

Op 2 juni 2010 heeft de provincie Drenthe een nieuwe omgevingsvisie vastgesteld. Hierin is het kader aangegeven voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De Omgevingsvisie vervangt het tweede Provinciale Omgevingsplan en is de integratie van de Provinciale ruimtelijke structuurvisie, het Provinciaal milieubeleidsplan, het Regionaal waterplan en het Provinciaal verkeer- en vervoerplan. Op 2 juli 2014 heeft de provincie een actualisatie van de Omgevingsvisie vastgesteld. In de Omgevingsvisie heeft de provincie kernkwaliteiten benoemd die behouden dan wel ontwikkeld zouden moeten worden, waaronder rust, ruimte, natuur en landschap. Verder wil de provincie de biodiversiteit behouden en waar mogelijk versterken en de leefomgeving beschermen.

Voor het hele gebied geldt de functie Natuur. Daardoor biedt de Omgevingsvisie voldoende bestuurlijk draagvlak voor de verdere ontwikkeling van natuur binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied en gedeeltelijk ook direct daarbuiten.

Op de kernkwaliteitenkaart van de Omgevingsvisie Drenthe is te zien dat veel verschillende kwaliteiten samenkomen in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Het gaat naast natuur om de kwaliteiten:

- archeologie
- rust (duisternis)
- cultuurhistorie
- aardkundige waarden

Archeologische en cultuurhistorische waarden

Bij inrichting en beheer ten behoeve van natuurontwikkeling, dient de beheerder, op basis van het verdrag van Malta⁴, rekening te houden met de archeologische en cultuurhistorische waarden. Voorafgaand aan nieuwe ontwikkelingen dient goed overwogen te worden of de ontwikkelingen noodzakelijk zijn, en hoe voorkomen kan worden dat deze waarden schade oplopen. Een en ander is verwoord in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg van 2007.

4 Het Verdrag van Malta is een verdrag dat in 1992 werd ondertekend door de lidstaten van de Raad van Europa. Het verdrag beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Het gaat om archeologische resten als nederzettingen, grafvelden, en gebruiks-voorwerpen.

In het huidige Leekstermeergebied zijn nog veel archeologische en cultuurhistorische relictten aanwezig (zie figuur 3.21). De veenterpen zijn de oudste relictten die relatief duidelijk in het landschap zichtbaar zijn. De bewoning heeft in en rond het Natura 2000-gebied altijd op de hogere gronden plaatsgehad. Voor een groot deel van het Natura 2000-gebied geldt daarom een lage archeologische verwachtingswaarde. Voor de hogere delen is dat een middelhoge tot hoge verwachtingswaarde. In het gebied liggen meerdere archeologische monumenten. De oude kernen van Sandebuurt, Roderwolde en Leutingewolde zijn vanwege hun lange bewoningsgeschiedenis archeologisch monument. Alle overige monumenten zijn huisterpen. Voor een overzicht van de archeologische waarden zie figuur 4.3.

Indien ten behoeve van het Natura 2000-gebied maatregelen getroffen worden waarbij grondverzet plaatsvindt, of aanpassing van het gebied, dient rekening gehouden te worden met de onderstaande punten:

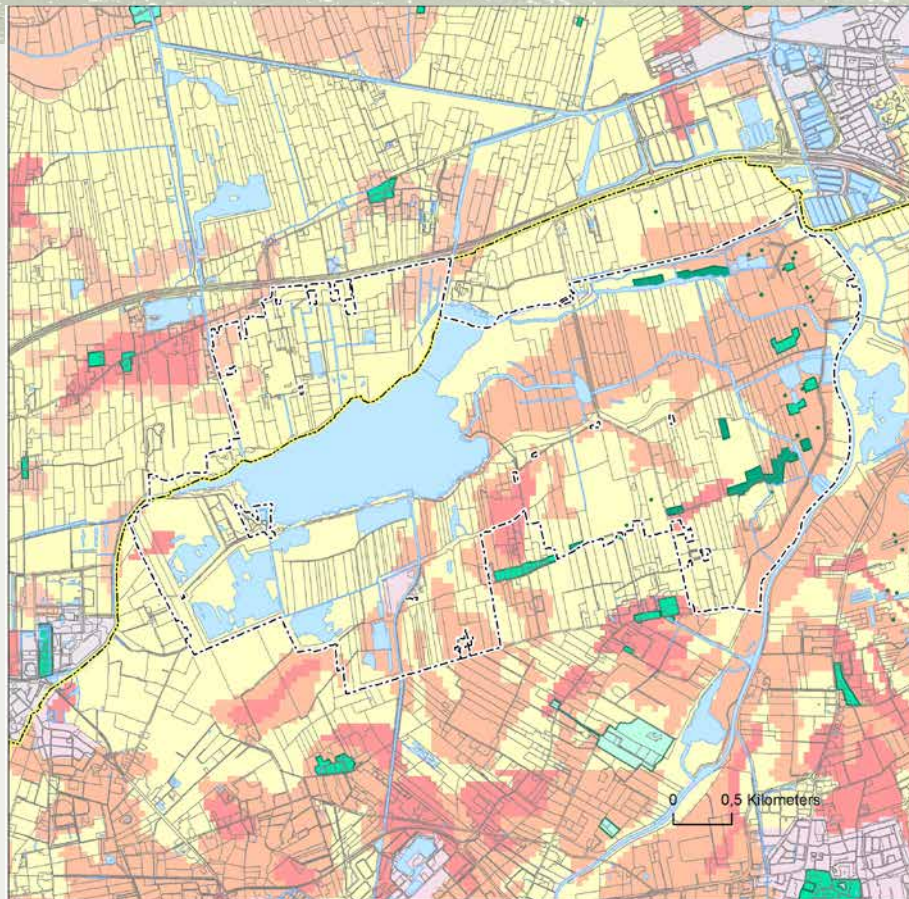
Aanpassingen in de inrichting van het gebied kunnen leiden tot aantasting van archeologische waarden. Daarom dienen aanpassingen in het landschap goed afgewogen te worden, waarbij wordt voorkomen dat deze waarden worden beschadigd. Plaggen, afgraven en in mindere mate ook chopperen kunnen belangrijke relictten vernietigen. Daarom dient de beheerder het te beheren gebied vooraf aan dit type werkzaamheden goed te analyseren en indien relevant van de maatregel af zien of deze aan te passen.

Conform de Wet op de Archeologische Monumentenzorg moet vroegtijdig onderzoek plaatsvinden als aangenomen kan worden dat het archeologische bodemarchief kan worden aangetast. Voor wat betreft de cultuurhistorie is het belangrijk om relictten zoals veenterpen, gradiënten en landschapstypen zichtbaar te houden en in goede conditie te behouden.

Aardkundige waarden

De provincies Groningen en Drenthe beschermen de belangrijke aardkundige waarden op hun grondgebied. In deze bescherming zijn twee categorieën te onderscheiden. De eerste betreft gebieden die te allen tijde veilig gesteld moeten worden. De tweede categorie zijn gebieden die ontwikkeld kunnen worden mits de aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. De eerste groep is als stergebied op de Aardkundige waardenkaart van het Provinciaal Omgevingsplan aangegeven. De tweede groep is op dezelfde kaart benoemd als beschermd gebied (zie figuur 4.4).

In het Leekstermeergebied is het Oerbos Sandebuurt aangewezen als stergebied 5. De polder Leutingewolde en de polder Matsloot-Roderwolde zijn aangewezen onder de beschermingsnummers 315 en 317. De polder Leutingewolde is aangewezen vanwege de overgang van een pleistoceen naar een holocene landschap, met daarbij (moeilijk te onderscheiden) veenterpen in het gebied. De polder Matsloot-Roderwolde is van belang om zijn open vlakke veenweiden (zie figuur 4.4).

Archeologie
provincie Drenthe

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

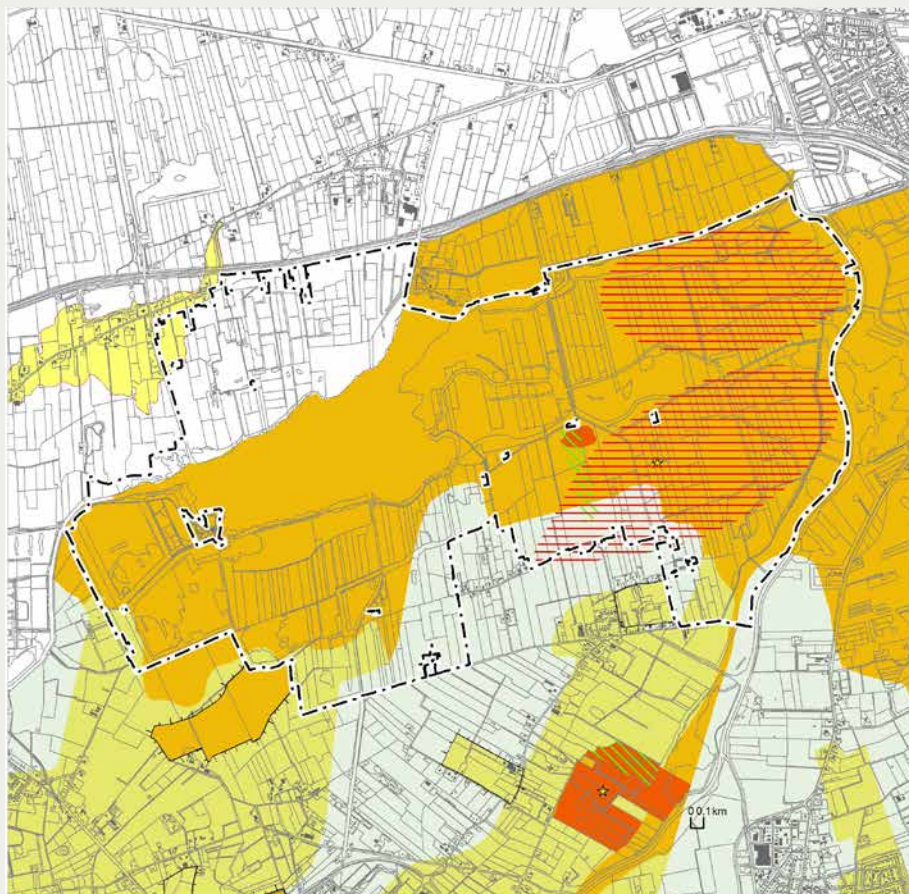
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, wettelijk beschermd
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van archeologische betekenis
- overig (o.a. bebouwing)
- lage verwachting
- middelhoge verwachting
- hoge verwachting

bron: AMK, IKAW Groningen en Drenthe

Project: Natura 2000 beheerplan	
Datum: 03-02-2016	Kaart: p20151006-274
Bestandslocatie: G:\Projecten\DrGr\N2000\Kaart\Beheerplannen	

GIS en Cartografie, provincie Drenthe
© topografische ondergrond TDKadaster

Figuur 4.3 Archeologische waarden Natura 2000-gebied Leekstermeergebied, (bron: Provincie Groningen en Drenthe, 2012)

Aardkundige waarden
provincie Drenthe

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

Aardkundig monument / waarde

- Aardkundig monument
- grafheuvel
- hunebed
- sterg gebied
- Geopark De Hondsrug
- Aardkundig monument
- gebied met veenterpen
- Essen

Beschermingsniveau aardkundige waarde (Drenthe)

- Hoogste beschermingsniveau: Stergebied
- Hoog: beschermen
- Middel: registreren
- Generiek: respecteren
- Aardkundig waardevolle gebieden (Groningen)

bron: Provincie Drenthe, Provincie Groningen

Project: Natura 2000 beheerplan	
Datum: 10-12-2015	Kaart: p20150609-0223
Bestandslocatie: G:\Projecten\DrGr\N2000\Kaart\Beheerplannen	

GIS en Cartografie, provincie Drenthe
© topografische ondergrond TDKadaster

Figuur 4.4 Aardkundige waardenkaart Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (bron: Provincie Groningen en Drenthe, 2012)

Mogelijke bedreigingen

Door de aanwijzing van het Leekstermeergebied als Vogelrichtlijngebied in 2000 valt het sinds 2005 onder de Natuurbeschermingswet 1998. Deze wet beschermt de aanwezige ecologische waarden. Voor een goede staat van instandhouding van de aangewezen soorten zijn onder meer agrarische activiteiten nodig om voldoende geschikt foerageergebied te behouden. Dit betreft echter enkel activiteiten die geen effect hebben op de meestal (net) onder de oppervlakte liggende aardkundige, archeologische en cultuurhistorische waarden. Door de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied zijn er geen directe bedreigingen voor de aanwezige waarden.

Provinciale Omgevingsverordening (POV)

De Omgevingsvisie Drenthe is in 2014 geactualiseerd, dit was ook de aanleiding om de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe te actualiseren. De geactualiseerde Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV) is met ingang van 17 oktober 2015 in werking getreden. Het is een belangrijk instrument om het omgevingsbeleid, zoals dat is opgenomen in de Omgevingsvisie Drenthe, uit te voeren. Op kaart 5 van de Omgevingsverordening is het Leekstermeergebied aangewezen als ‘robuust natuursysteem’.

Natuurvisie 2040

In 2012 hebben de provincies een groot deel van de verantwoordelijkheid voor het natuurbeleid van het Rijk overgenomen. Om aan te geven hoe deze verantwoordelijkheid ingevuld wordt heeft de provincie Drenthe een provinciale natuurvisie ontwikkeld. In deze visie zijn ambities, doelen en uitgangspunten vastgesteld voor het Drentse natuurbeleid in het algemeen en ook voor het soortenbeleid. Het soortenbeleid komt tot uitdrukking in het Flora- en faunabeleidsplan 2014. In de natuurvisie is onder andere het Natuurnetwerk Drenthe (NND) opgenomen, waarvan het NNN (de oude EHS) deel uitmaakt. Het NND is groter dan de NNN: het omvat ook alle verbindende landschapselementen en kleine natuurgebieden en daarmee de natuur in zowel het landelijk gebied als de urbane gebieden. Om de doelen te bereiken werkt de provincie samen met maatschappelijke partners. De visie sluit aan op het rijksnatuurbeleid, zoals dat in het Natuurpact en de landelijke Natuurvisie is verwoord.

Flora- en faunabeleidsplan 2014

Provinciale Staten hebben op 17 december 2014 het Flora- en faunabeleidsplan vastgesteld. Drenthe staat met dit besluit positief tegenover het, onder voorwaarden, toestaan van grote hoefdieren als het edelhert en damhert. De nulstand voor het wilde zwijn blijft wel in stand.

In het Flora- en faunabeleidsplan geeft de provincie Drenthe het soortenbeleid vorm en anticipeert zij daarmee ook op nieuwe taken. De provincie heeft een actieve rol in het soortenbeleid en wil aan bijvoorbeeld terrein- en faunabeheerders een kader bieden om uitvoering te geven aan de verschillende aspecten van het Drentse soortenbeleid. De lijn daarbij is beschermen, beleven en benutten. Het bovenliggende doel is behoud en versterking van de biodiversiteit en speciaal van de karakteristieke Drentse natuur en identiteit. Dit wordt vormgegeven via de verschillende pijlers van het natuurbeleid, waarvoor de Natuurvisie 2014 het verbindende document is. Het primaire wettelijke kader voor het Flora- en faunabeleidsplan zijn de Flora- en faunawet met de bijbehorende algemene maatregelen van bestuur, de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998 met de bijbehorende algemene maatregelen van bestuur.

Natuurbeheerplan Drenthe 2016

De provincies bepalen in welke gebieden beheerders subsidie kunnen krijgen voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer. Zij stellen hiervoor een Natuurbeheerplan op dat is verankerd in het Subsidiestelsel Natuur en Landschapbeheer (SNL, 2016). Dit stelsel bestaat uit

de 'Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer 2016 voor het beheer van natuur en landschap' en de 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap 2016' (SKNL, 2016) voor investeringen in natuur en landschap (omvorming, inrichting en kwaliteitsontwikkeling).

In het Natuurbeheerplan 2016 heeft de provincie Drenthe vastgelegd waar welke natuur aanwezig is en waar natuur ontwikkeld kan worden. In het plan liggen de verschillende natuurbeheer- en landschapsbeheertypen voor alle percelen en terreinen vast, met de benamingen volgens de landelijk uniforme systematiek van de Index Natuur en Landschap. Subsidie is alleen mogelijk voor het beheertype dat in het Natuurbeheerplan is begrensd en vastgesteld. Het Natuurbeheerplan bestaat uit een beheertypenkaart en een ambitiekaart. Op de beheertypenkaart staat de actuele natuursituatie voor het (agrarisch) natuurbeheer (zie figuur 4.2). Op de ambitiekaart staat de ambitie van de provincie voor de natuur. De ambitiekaart geeft de gewenste ontwikkeling van de natuur in Drenthe aan om het huidige gebruik of beheer te veranderen en vormt de basis voor de subsidiëring van kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL. Op basis van het Natuurbeheerplan kan subsidie aangevraagd worden voor beheer, onderhoud en ontwikkeling van (agrarische) natuur en landschapsonderhoud.

Het gehele Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is ook begrensd in het Natuurbeheerplan.

Faunabeleid voor ganzen

De regelgeving voor overwinterende ganzen in Drenthe verschilt enigszins af van die in Groningen. In het Flora- en faunabeleidsplan van Drenthe zijn voor de overwinterende ganzen een drietal ganzenrustgebieden aangewezen rondom het Leekstermeer (zie figuur 6.1). In deze gebieden is het van 1 oktober tot 1 april niet toegestaan de overwinterende ganzen en verjagen en/of te doden. De eigenaren van de percelen binnen deze rustgebieden krijgen de schade als gevolg van de ganzenvraat vergoed.

Wanneer een gebied een hoofdfunctie natuur of bos heeft, is jagen of verjagen gedurende het hele jaar in principe niet aan de orde, tenzij er schade optreedt aan andere (natuur)waarden in het gebied of belangrijke schade aan omliggende landbouwpercelen. Wanneer deze schade voldoende onderbouwd kan worden (in een faunabeheerplan of ganzenbeheerplan) is faunabeheer op basis van een ontheffing mogelijk. De schade wordt niet vergoed.

Voor grasland geldt als uitgangspunt dat dit gewas in de winter niet kwetsbaar is. Bejaging van ganzen is dan ook niet toegestaan. Als desondanks toch schade ontstaat door ganzen is verjagen toegestaan. Op basis van taxatie is schadevergoeding mogelijk.

Kwetsbare gewassen zoals wintergranen en na 1 augustus ingezaaid grasland zijn wel gevoelig voor ganzenvraat. Hier geldt dat van de grondeigenaar verwacht wordt dat deze proactief handelt om vraat door ganzen te voorkomen. Verjaging valt onder een provinciale vrijstelling. Afschot is alleen mogelijk als er een taxatiebewijs of schadehistorie opgesteld is. Afschot wordt wel gezien als ondersteuning van preventie en verjagen.

In de zomer (1 april tot 1 oktober) mogen alle soorten ganzen op elk moment worden verjaagd als belangrijke schade dreigt. Grondgebruikers mogen in de zomerperiode ook kolganzen, brandganzen en grauwe ganzen bejagen, maar alleen op basis van een ontheffing. Voorwaarde voor de ontheffing is wel dat sprake is van een schadehistorie waarin aantoonbaar is dat bepaalde gewassen te lijden hebben gehad van ganzenvraat. De smient is gedurende het broedseizoen als zeer zeldzame broedvogel strikt beschermd.

Stiltegebieden

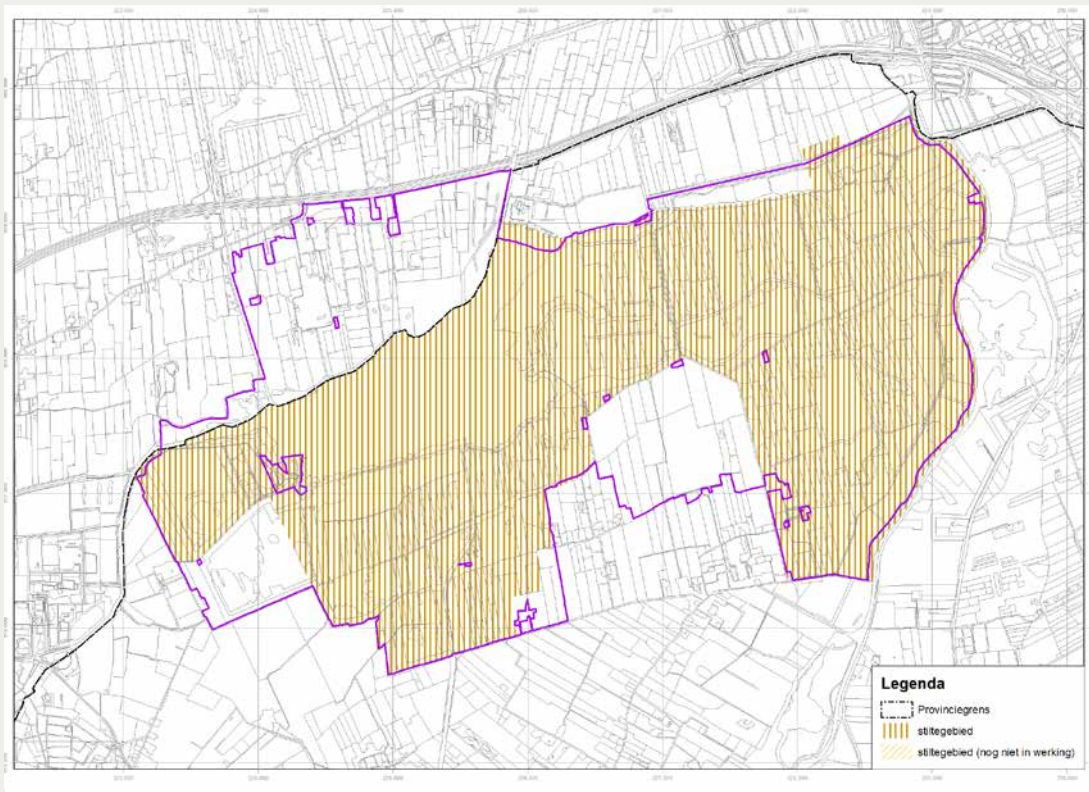
Een stiltegebied is een milieubeschermingsgebied waarin natuurlijke geluiden – bijvoorbeeld van dieren, wind en water – de boventoon voeren. ‘Stilte’ betekent dus niet dat er geen geluid in het gebied waarneembaar is, maar staat voor de afwezigheid van storende, voor de omgeving vreemde geluiden. Stiltegebieden zijn van belang voor de ontwikkeling van verstoringgevoelige natuurwaarden. Activiteiten die de geluidsbelasting negatief beïnvloeden, zijn niet meer mogelijk in een aangewezen stiltegebied. Gebiedseigen geluiden, zoals die van de landbouw, zijn hiervan uitgesloten.

Onder ‘stil’ worden geluiden verstaan die tussen de 35 en 40 decibel liggen. Ook kan worden gesteld dat een gebied ‘stil’ is als de lange perioden met natuurlijke geluiden overheersen ten opzichte van de perioden met niet-natuurlijke geluiden.

Het begrip stiltegebied is verankerd in de Provinciale Omgevingsverordening (POV). De provincie(s) wijzen de stiltegebieden aan en zorgen ook voor de handhaving. Voor het Leekstermeergebied is een groot deel van het gebied in de provincie Drenthe aangewezen als stiltegebied. Het Groningse deel van de begrenzing is niet aangewezen als stiltegebied (zie figuur 4.5). In stiltegebieden zijn de volgende zaken niet toegestaan:

- grootschalige evenementen waarbij gebruik wordt gemaakt van geluidproducerende of geluidversterkende apparaten;
- een toertocht voor motorvoertuigen of bromfietsen houden of daaraan deelnemen;
- gebruik van motorvoertuigen en brommers buiten de openbare weg of andere voor bestemmingsverkeer openstaande wegen of terreinen.

De verboden gelden niet voor tuin- en onderhoudsmachines en elektrisch aangedreven motorvoertuigen. De provincie kan ontheffing verlenen voor activiteiten die in strijd zijn met de POV.

Figuur 4.5 Stiltegebied Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: provincie Drenthe)

4.1.5 Gemeentelijk beleid

Gemeentelijke bestemmingsplannen

In een bestemmingsplan worden gronden van een passende actuele bestemming voorzien; de bestemmingen zijn functies als wonen, openbaar groen en verkeer. Zo wordt duidelijk welke ontwikkelingen wel en welke niet gewenst zijn in een gebied. Op grond van het bestemmingsplan verleent de gemeente vergunningen voor het uitvoeren van activiteiten zoals bouwprojecten. Om een vergunning af kunnen te geven voor ontwikkelingen die niet binnen het bestemmingsplan passen, moet een bestemmingsplan gewijzigd worden.

Gemeente Noordenveld

Voor het gedeelte van het Natura 2000-gebied dat in de gemeente Noordenveld ligt geldt het (gewijzigde) bestemmingsplan Buitengebied Noordenveld dat op 17 april 2013 door de gemeenteraad is vastgesteld. De bestemming is voor het grootste gedeelte natuur met de waarden archeologie en waterberging. Het zuidelijke deel van de Polder Matsloot binnen de begrenzing heeft de bestemming agrarisch met de waarden natuur en archeologie. De beide recreatieterreinen aan de noordoost- en zuidwestkant van het meer hebben een bestemming als recreatiegebied met de waarden archeologie en waterberging.

Gemeente Leek

Voor het noordelijke gedeelte van de begrenzing dat in de gemeente Leek (provincie Groningen) ligt geldt het bestemmingsplan Buitengebied Leek. Het betreft een concept bestemmingsplan van 23 juli 2009. Verreweg het grootste deel heeft de bestemming natuur-agrarisch met de waarde open gebied. De Lettelberterpetten hebben een bestemming als natuurgebied.

4.2 Bestaand gebruik

In dit onderdeel van het beheerplan worden de activiteiten benoemd die mogelijk een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen. Beoordeeld wordt of negatieve effecten optreden, en zo ja in welke mate. Ook wordt beschreven onder welke voorwaarden negatieve effecten kunnen worden voorkomen of geminimaliseerd. Nadere toelichtingen van de beoordeling zijn te vinden in paragraaf 8.1 en in bijlage IV.

4.2.1 Toetsmethodiek bestaand gebruik

Met de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet in 2010 is het uitgangspunt voor het bestaand gebruik in en rond Natura 2000 het 'ja, tenzij-principe'. Al het bestaand gebruik dat op 31 maart 2010 bekend was, is – al dan niet onder voorwaarden – toegestaan. Wel wordt getoetst of het bestaand gebruik mogelijk van invloed is op de instandhoudingsdoelen voor een Natura 2000-gebied. De toetsing gaat daarbij uit van de knelpunten zoals die voor het gebied zijn vastgesteld. Deze eerste, globale toetsing geschiedt op basis van expert judgement.

Aan de hand van de lijst met het bestaand gebruik wordt gekeken welke vormen van bestaand gebruik mogelijk een relatie hebben met de knelpunten. Het resultaat van deze inventarisatie is een indeling van het bestaand gebruik in een categorie 'zeker geen effect' en een categorie 'mogelijk wel een effect'. De eerste categorie blijft verder onbesproken, de tweede categorie wordt nader onderzocht.

Wanneer blijkt dat er mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen uitgaan van een bepaalde vorm van bestaand gebruik, dient een effectenanalyse te worden uitgevoerd.

Vervolgens moet worden beoordeeld of de gevonden mogelijke negatieve effecten de realisatie van de instandhoudingsdoelen in de weg staan (zogenoemde ‘significante negatieve effecten’). Als de negatieve effecten niet significant zijn, kan de vorm van gebruik nog op cumulatief negatief effect getoetst worden met behulp van de cumulatietoets. Wanneer de vorm van bestaand gebruik een mogelijk significant negatief effect heeft, kan worden bekeken in hoeverre mitigatie kan worden toegepast om dit effect te voorkomen.

De volgende vier scenario’s worden onderscheiden:

1. Het valt uit te sluiten of het is zeer onwaarschijnlijk dat het gebruik significant negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelen. Vormen van bestaand gebruik die hieraan voldoen kunnen als vergunningvrij in het beheerplan worden opgenomen.
2. Er zijn beperkte effecten die niet significant negatief zullen zijn, maar het is mogelijk dat deze in cumulatie met andere vormen van bestaand gebruik wel een significant negatief effect veroorzaken. Indien nodig wordt een cumulatietoets uitgevoerd.
3. Er zijn mogelijk significante negatieve effecten. Een nadere effectenanalyse is noodzakelijk, waarbij tevens gezocht wordt naar mitigerende maatregelen. Indien de mogelijk negatieve effecten van bestaande gebruiksvormen onvoldoende bekend zijn worden deze ook onder dit scenario geplaatst.
4. Er is een mogelijk significant negatief effect en dit is niet door mitigerende maatregelen te voorkomen. Vormen van gebruik die in deze categorie vallen zijn vergunningplichtig.

Mitigerende maatregelen

Als significant negatieve effecten kunnen worden voorkomen door mitigatie, kan de vorm van bestaand gebruik, samen met de mitigerende maatregelen, vergunningsvrij worden gesteld in het beheerplan. Mitigerende maatregelen worden in de beoordeling genoemd. Is het toepassen van mitigerende maatregelen niet voldoende om significant negatieve effecten tegen te gaan, dan kan de vorm van gebruik aangemerkt worden als vergunningplichtig.

Cumulatietoets

Omdat vele kleine negatieve effecten die ieder afzonderlijk niet significant negatief zijn, samen wél een significant negatief effect kunnen veroorzaken, kan indien nodig een cumulatietoets worden uitgevoerd. Hierbij wordt getoetst of een combinatie van gelijksoortige of verschillende vormen van gebruik een significant negatief effect heeft op de staat van instandhouding van de aangewezen waarden. Alle vormen van gebruik die cumulatief significant negatieve effecten hebben, kunnen hierdoor vergunningplichtig worden gesteld, tenzij deze negatieve effecten gezamenlijk gemitigeerd kunnen worden.

Vergunningen

Wanneer ondanks mitigatie toch significant negatieve effecten optreden, dan is een vergunning noodzakelijk. Het beheerplan vermeldt in dat geval om welke vorm van bestaand gebruik het gaat en welke significant negatieve effecten optreden. Het oordeel over de vergunningverlening voor het betreffende gebruik ligt bij het bevoegd gezag.

4.2.2 Waterhuishouding

De waterhuishouding is er afhankelijk van de locatie op gericht om de bestaande landbouw te optimaliseren, bebouwde percelen droog te houden of de moerasnatuur in stand te houden. Het huidige peilbeheer is op deze verschillende doelen ingesteld. In de huidige situatie geeft deze verdeling geen knelpunten voor de Natura 2000-doelen. Wel heeft de waterbergingsfunctie van het gebied mogelijk effect op deze doelen.

Naast de functie natuur vormt de functie als waterbergingsgebied een gelijkwaardige bestemming voor het Leekstermeergebied. De inrichting van het gebied is hiervoor in de periode 2008-2012 aangepast. Wanneer de water dat vanaf het Drents Plateau wordt aangevoerd niet snel genoeg kan worden afgevoerd, kan een deel van het water tijdelijk in het Leekstermeergebied worden opgeslagen zodat bewoonde gebieden niet te maken krijgen met wateroverlast. De kans op een dergelijke calamiteit is het grootst in herfst en winter wanneer de regenhoeveelheden groot zijn en de verdamping gering. De broedvogels waarvoor Natura 2000-doelen geformuleerd zijn zitten dan al in hun winterverblijven in Afrika en zullen hier dus geen hinder van ondervinden. Aangezien de overstromingen tijdelijk zijn zal ook de invloed op het leefgebied niet negatief zijn. Voor de overwinterende brandganzen, kolganzen en smienten zijn voldoende alternatieve foerageerlocaties in de omgeving voorhanden waarnaar zij kunnen uitwijken. Als rustplaats zijn ook de overstroomde gebiedsdelen geschikt.

Het is echter niet ondenkbaar dat zich een calamiteit voordoet in het broedseizoen. In dat geval kunnen nesten, eieren en nog niet vliegvlugge jongen van grondbroedende vogels (zoals porseleinhoen, kwartelkoning en mogelijk ook rietzanger) verdrinken. De inrichting van de waterberging is zodanig dat een eventuele overstroming niet het gevolg is van een menselijke handeling (er hoeft geen stuw opengezet te worden of een kade doorgestoken). Bij voortdurende hoge wateraanvoer vult de waterberging zich pas met water wanneer het stijgende boezempeil het niveau van de drempels overstijgt.

Conclusie

De huidige waterstaatkundige inrichting van het Leekstermeergebied leidt niet tot significant negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen.

4.2.3 Recreatie en toerisme

Het Natura-2000-gebied 'Leekstermeergebied' trekt toeristen aan die willen genieten van watersport, sportvissen of de natuur. Recreatie en toerisme vormen een belangrijke inkomstenbron voor nabijgelegen horecagelegenheden en verblijfsaccommodaties. Regionale ondernemers gebruiken de natuurwaarden en de rust van het Leekstermeergebied al lange tijd als toegevoegde waarde voor hun onderneming, zodat het natuurgebied bijdraagt aan de economische ontwikkelingen en aan het draagvlak in de streek (zie ook paragraaf 7.8). In en rondom het gebied zijn meerdere kampeerterrinen en recreatievoorzieningen aanwezig (zie ook figuur 4.6). Voor de toetsing van het recreatieve gebruik binnen het gebied is uitgegaan van de toegangsregels die de terreinbeheerders hebben opgesteld.

Watersport/verblijfsrecreatie

Aan het Leekstermeer ligt een aantal jachthavens: aan de noordoostkant zijn diverse kleinere haventjes geclusterd en aan de zuidwestkant ligt watersportcentrum Cnossen. Ook vanuit Leek, Groningen en Zuidhorn kunnen watersporters het Leekstermeer bereiken. Voor het hele gebied geldt voor gemotoriseerd vaarverkeer een maximum vaarsnelheid van 6 km/u.

Watersportcentrum (en camping) Cnossen, dat centraal in het Natura 2000-gebied ligt, biedt bezoekers de mogelijkheid om met een fluisterboot, motorboot, kano, zeilboot of windsurfplank het gebied te verkennen en te overnachten op de naastgelegen camping of in een recreatiewoning. Het watersportcentrum en een deel van het kampeerterrin zijn geëxclaveerd uit de begrenzing. Het westelijke deel van het kampeerterrin valt echter binnen de Natura 2000-begrenzing.

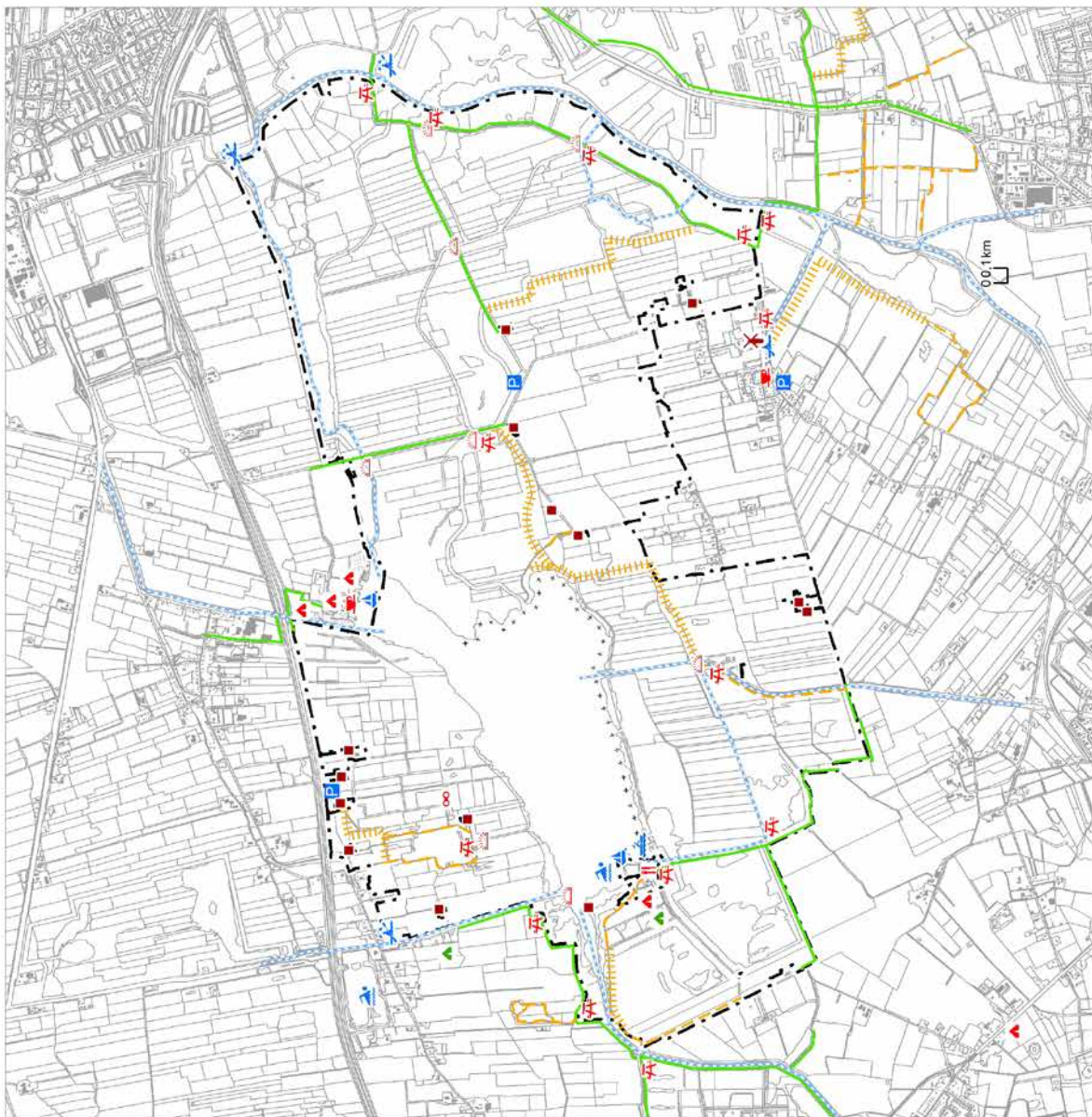
Net ten noorden van het Leekstermeergebied liggen de campings Pool en Meerzicht (van Esch), die op kleinere schaal dezelfde mogelijkheden bieden als watersportcentrum Cnossen. Deze campings liggen buiten de Natura 2000-begrenzing.

Het gebied is met fiets-, kano- en wandelroutes ontsloten voor recreanten die het gebied willen verkennen. De toegankelijkheid per auto is beperkt tot de aanrijdroute naar het watersportbedrijf van Cnossen, de doorgaande weg tussen Roderwolde en Matsloot (de Hooiweg) en de aftakking naar Sandebuurt. In het noorden heeft Het Groninger Landschap een wandelroute met vogelkijkhut rondom de Lettelberterpetten. In het zuiden liggen enkele wegen waar (ook) gefietst kan worden (zie figuur 4.6).

Natura 2000

- Legenda
- grens Natura2000
 - woning
 - restaurant
 - café
 - camping met recreatiewoningen
 - natuurcamping
 - jachthaven
 - parkeerplaats
 - bootverhuur
 - molen
 - kano opstapplaats/overstapplaats
 - zwemwater
 - bankje
 - uitkijkpunt
 - vogelkijkhut
 - fietspad
 - wandelpad
 - kade, toegankelijk voor voetgangers
 - kanoroute (niet kanoën buiten routes)
 - niet aanmeren

Project: Natura 2000 beheerplan
 Datum: 18-02-2016
 Bestandlocatie: G:\Projecten\Dr-Gr\Natura2000\KaartBeheerplannen
 Project: pl20150909-0225
 Kaart: pl20150909-0225
 GIS en Cartografie, provincie Drenthe
 © topografische ondergrond TKKadaster

Figuur 4.6 Bestaand gebruik: recreatie

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

— grens Natura2000

Landgebruik

- agrarisch gras
- akkerbouw
- kwekerij
- bos
- water
- bebouwing
- overig gras
- natuur

bron: Allerra, Wageningen
 Drenthe LGN versie 7, 2012
 Groningen LGN versie 6, 2009

Project: Natura 2000 beheerplan

Datum: 10-12-2015

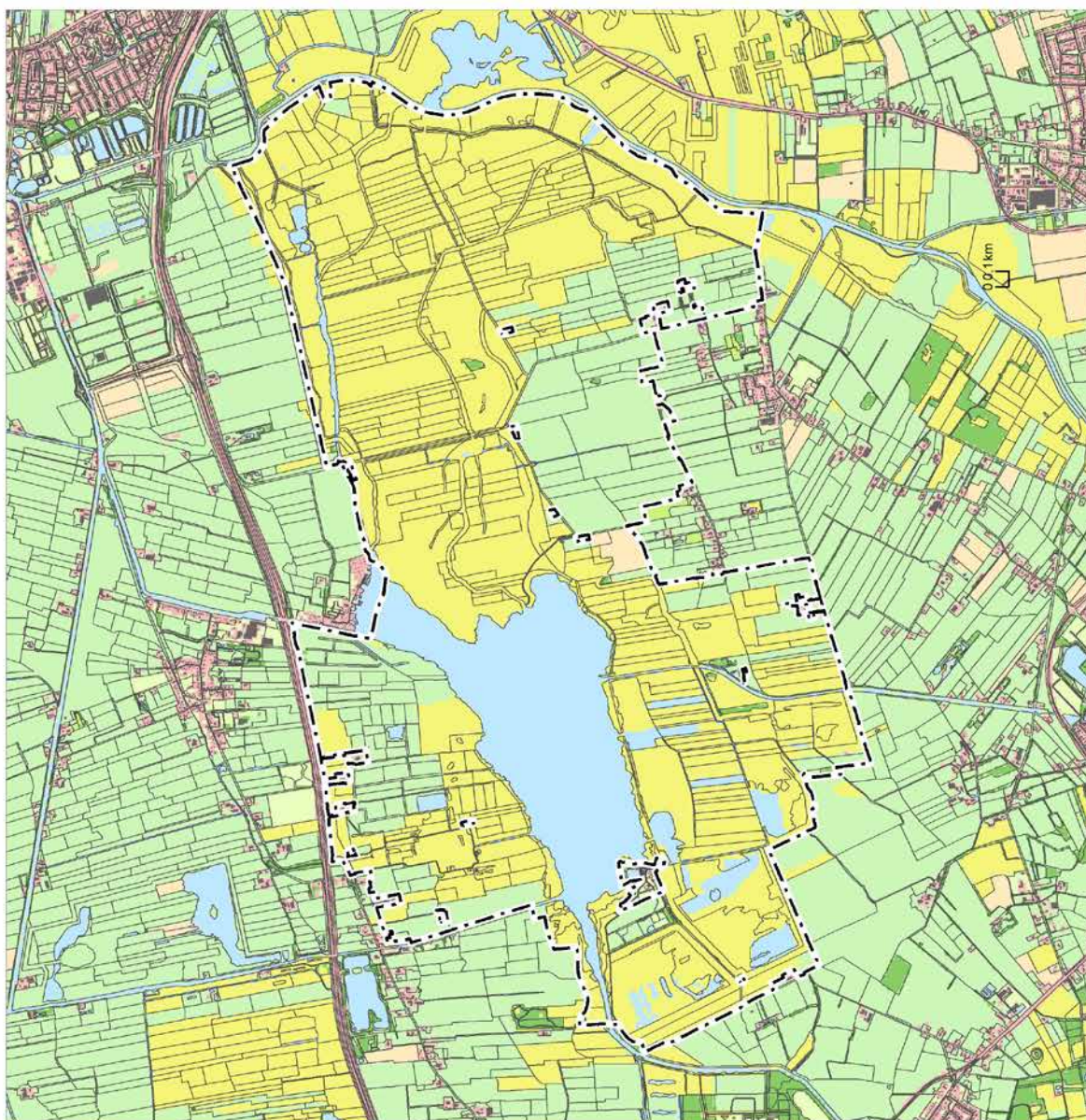
Kaart: p20150909-0270

Bestandslocatie:

G:\Projecten\Dr-Gri\N2000\Kaart\Beheerplannen

GIS en Cartografie, provincie Drenthe
 © topografische ondergrond TDKadaster

Figuur 4.7 Bestaand gebruik: grondgebruik en landbouw (situatie 2012 – door vruchtwisseling kan de situatie voor agrarische percelen per jaar variëren)

Natura 2000 Leekstermeergebied

Legenda

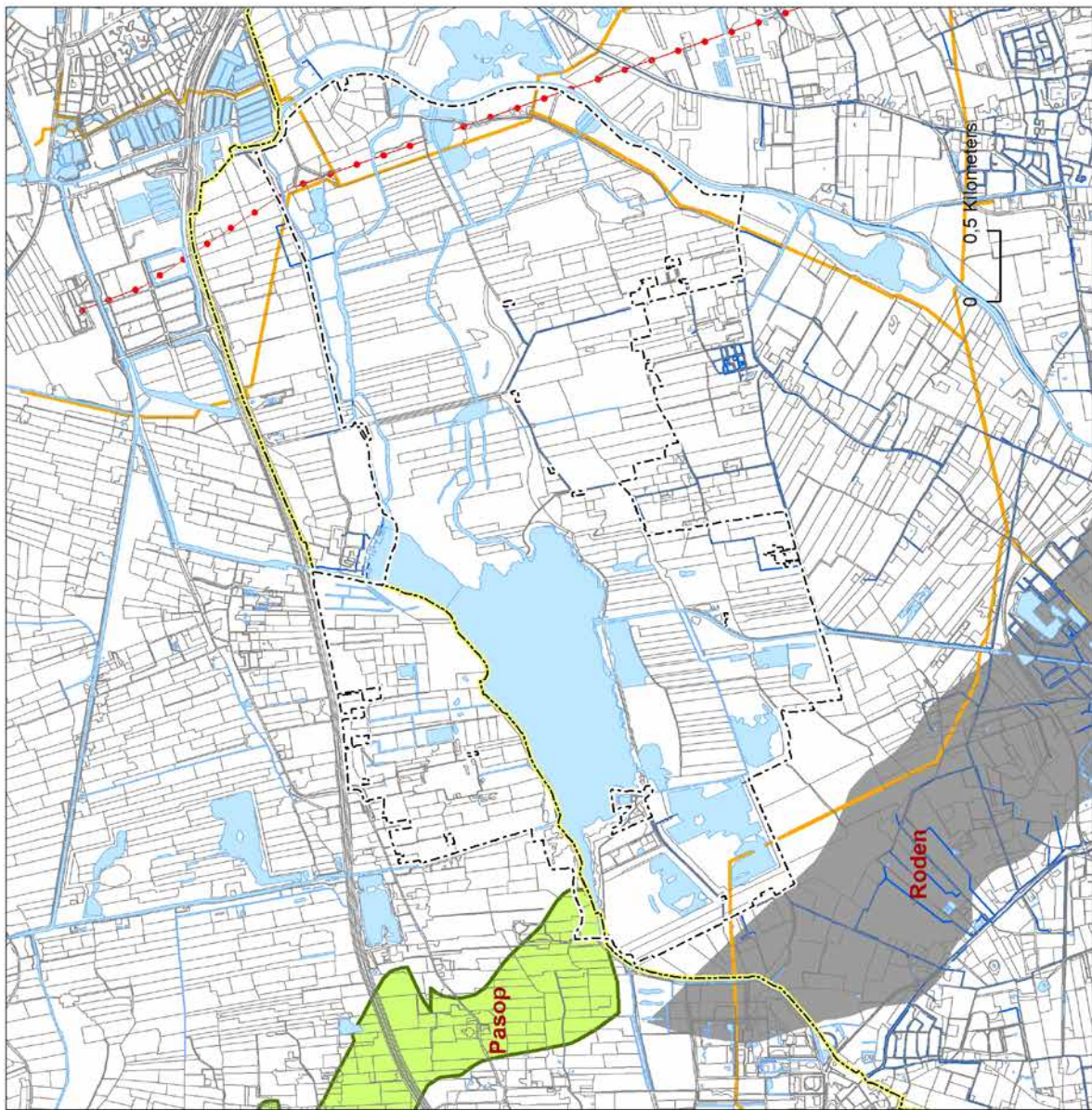
- Drinkwaterleidingen
- Bovengrondse hoogspanningsleiding (220 kV)
- Hoofstructuur gas

Gasveiden

- (Tijdelijk) uit productie
- Producterend

bron: TNO (log.n); Provinciale Drenthe (OGV)

Project: Natura 2000 beheerplan	Kaart: p201-50809-278
Datum: 18-02-2016	
Bestandslocatie: G:\Projecten\Dr\Gr\N2000\KaartBeheerplannen	
GIS en Cartografie, provincie Drenthe © topografische ondergrond TDK-aster	

Figuur 4.8 Bestaand gebruik: infrastructuur energie

Sportvissen

Het Leekstermeer en de kanalen rondom het meer worden benut als plek om te vissen. Het gaat om sportvissen; beroepsvisserij komt niet structureel voor. Het vissen vindt plaats vanaf de kant of vanuit een boot. Het meer is vrijwel geheel omgeven door dichte rietkragen, waardoor het vissen vanaf de kant maar op enkele plekken mogelijk is. Bijvoorbeeld in het noordoostelijk gedeelte bij Matsloot, waar ook enkele steigers zijn. Ook bij de waterinlaat van het Leeksterhoofddiep kan vanaf de kant gevestigd worden. Voor het sportvissen is een vergunning (visakte) vereist.

Ontwikkelingen recreatie

Bij de inrichting als waterbergingsgebied is naast de doelstellingen waterveiligheid en natuur ook rekening gehouden met de doelstelling recreatie. Door de herinrichting is het netwerk van kanoroutes uitgebreid met de routes van de Bolmertse Gouwe, de route noordelijk van de Matsloot en een route langs Het Waal. Voor fietsers is een nieuwe route aangelegd langs de Molensloot naar camping Cnossen en een fietspad over de Roderwolderdijk. Naast de nieuwe routestructuren zijn de bestaande fietspaden en wandelpaden verbeterd dan wel opgehoogd, zodat ook in perioden van hoog water gebruik kan worden gemaakt van de infrastructuur.

Mogelijke bedreigingen

Ontwikkeling van recreatievoorzieningen kan een bedreiging vormen voor de te beschermen waarden in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Het blijkt echter dat recreatie in het gebied en de instandhoudingsdoelen goed samen gaan. De als doel aangewezen broedvogels broeden op plekken waar recreanten moeilijk kunnen komen (kwartelkoning, porseleinhoen) of hebben weinig hinder van de recreatie (rietzanger), waardoor ze niet, of niet significant, worden verstoord. Meer kritische broedvogelsoorten van de Habitatrichtlijn zoals roerdomp en grote karekiet zijn niet als doel aangewezen.

In de winter is de recreatiedruk op het water een stuk lager dan in het zomerseizoen, waardoor overwinterende ganzen, zwanen en eenden een goede slaapplek kunnen vinden op het open water. Als er voldoende ijs ligt wordt er volop op het meer geschaatst. Onder dergelijke omstandigheden zijn meestal niet veel overwinterende ganzen en eenden meer aanwezig, aangezien dan de voorwaarde open water ontbreekt. Zeker wanneer ook de foerageergebieden zijn bedekt met sneeuw verplaatsen de ganzen, zwanen en eenden zich naar gebieden waar nog wel open water en onbedekt gras aanwezig is.

Conclusies

Het Leekstermeergebied is door zijn weidsheid, de aanwezigheid van een meer en de ligging nabij de stad Groningen aantrekkelijk voor (water)recreanten. De huidige intensiteit van de recreatie is echter niet significant nadelig voor het behalen van de instandhoudingsdoelen, zeker niet gezien de ontwikkelingen die in het gebied hebben plaatsgevonden ten behoeve van natuur en waterberging.

In de Omgevingsvisie Drenthe (Provincie Drenthe 2010a) wordt aangegeven dat Drenthe aantrekkelijk moet blijven voor recreanten en toeristen. Door kleinschalige ontwikkelingen van recreatiestructuren toe te staan kan ook het Leekstermeergebied aantrekkelijk gehouden worden voor toeristen. Concrete plannen voor uitbreiding, verandering en verbetering dienen wel getoetst te worden aan de Natura 2000-doelen, die leidend zijn bij het beoordelen van eventuele vergunningaanvragen.

4.2.4 Wonen en infrastructuur

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied heeft naast een natuurfunctie ook nog een functie voor wonen. In het gebied liggen zo'n achttien woningen, inclusief de drie woningen behorend bij de agrarische bedrijven binnen de Natura 2000-begrenzing. Tevens zijn er enkele vakantie-woningen aanwezig langs de weg Matsloot (zie ook figuur 4.6). De huizen maken geen deel uit van het Natura 2000-gebied vanwege de werking van de algemene exclaveringsformule: 'Bestaande bebouwing, erven en tuinen maken geen deel uit van het aangewezen gebied'. Wel dient in de woningen rekening gehouden te worden met de Natura 2000-status van het omliggende gebied.

De huizen worden ontsloten door enkele kleinere gemeentewegen: de weg Matsloot, de Hooiweg, de weg Sandebuurt, de Meerweg, de Onlandsedijk en de Roderwolderdijk. Door de inrichting van het gebied zullen enkele wegen niet meer toegankelijk zijn, de Hooiweg, de weg Sandebuurt, de Meerweg en de Roderwolderdijk moeten echter beschikbaar blijven om alle woningen en belangrijke verbindingen in stand te houden. Evenals huizen maken bestaande verhardingen geen deel uit van het Natura 2000-gebied.

Waterleiding

Aan de westrand van het Natura 2000-gebied loopt een hoofdwatervleiding van het Waterbedrijf Groningen. Een deel van deze leiding loopt door de zuidwestkant van het Leekstermeergebied. De leiding ligt ondergronds. Bij de inrichting van de waterbergingsgebieden is rekening gehouden met de ligging van de hoofdwatervleiding. De directe omgeving van de leiding is niet meegenomen bij de inrichting. De leidingen heeft zeer beperkt onderhoud nodig en risico's door lekkage van drinkwater zijn als niet significant te beschouwen. Voor de instandhoudingsdoelen vormt de waterleiding dan ook geen bedreiging.

Hoogspanningsleidingen

Door de oostkant van het gebied (Polder Matsloot; zie figuur 4.8) loopt een elektrische hoofdhogspanningstransportleiding van 220 kV (bron: RIVM). Op- en overvliegende vogels kunnen in aanraking komen met de leidingen en masten waardoor mogelijk slachtoffers vallen. Het aantal slachtoffers is echter relatief klein, zeker op populatieniveau, en zal op de instandhoudingsdoelen geen significante invloed hebben.

Gasleiding

Langs de westoever van het Peizerdiep loopt een hoofdgasleiding (bron: RIVM), die het hele oostelijke deel van het Leekstermeergebied doorsnijdt. De leiding loopt onder de oeverlanden van het Peizerdiep door, juist de gebieden waar de kwartelkoning tot broeden kan komen (zie figuur 4.8). Aan de zuidwestkant van het gebied bevindt zich een hoofdgasleiding onder de Jarrens en Middelvevenen. De leiding komt vanuit het westen en buigt binnen de begrenzing af naar het zuidoosten (zie figuur 4.8).

Zolang de gasleidingen zich onder de grond bevinden en niet lek raken treedt er geen significant effect op. Een significant effect kan optreden wanneer onderhoudswerkzaamheden aan de gasleidingen plaats moeten vinden. In geval van gepland onderhoud is nadere toetsing aan de instandhoudingsdoelen noodzakelijk. Het advies is om indien mogelijk het onderhoud buiten het broedseizoen uit te voeren, zodat er voor de kwartelkoning geen significant effect te verwachten is.

Mogelijke bedreigingen

Activiteiten op de erven kunnen een verstorend effect opleveren op foeragerende ganzen, net als activiteiten op de wegen die de woningen ontsluiten. Activiteiten bestaan onder meer uit:

- nieuwbouw / grootschalig onderhoud
- evenementen/festiviteiten
- onderhoud van wegen
- leggen van en onderhoud aan kabels en leidingen
- onderhoud van hoogspanningsleidingen

Conclusie

De huidige woonfunctie en infrastructuur leidt niet tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen. Gebruik van de wegen leidt momenteel niet tot problemen. Onderhoudswerkzaamheden kunnen mogelijk wel vergunningplichtig zijn, afhankelijk van de impact op de instandhoudingsdoelen (zie ook hoofdstuk 8). De aanwezigheid van een hoogspanningsleiding zal zeker enkele individuele vogelslachtoffers eisen, maar heeft geen significante invloed op de instandhoudingsdoelen. Het gebruik van de drinkwater- en gasleidingen leidt niet tot een significant effect. Onderhoud aan de drinkwater- en gasleidingen buiten het broedseizoen geeft geen significante effecten. Onderhoud tijdens het broedseizoen vergt een nadere toetsing.

4.2.5 Landbouw

Het Leekstermeergebied bestond tot voor kort voor een groot deel uit agrarische percelen. Een deel van de percelen wordt nog gebruikt voor agrarische doeleinden (zie figuur 4.7). In figuur 4.7 is de situatie van 2012 weergegeven. Dit betreft een momentopname. De feitelijke situatie op de agrarische percelen kan per jaar veranderen door vruchtwisseling. Door de herinrichting zijn enkele landbouwpercelen ongeschikt geraakt voor agrarisch gebruik. Deze percelen zijn inmiddels uitgeruild met agrariërs voor percelen die nog wel gebruikt kunnen worden.

Een deel van de percelen van de terreinbeherende organisaties zal worden beheerd via agrarisch medegebruik. Het gaat meestal om beweiden en maaien. De agrarische percelen die niet in eigendom zijn van terreinbeherende organisaties worden door agrariërs gebruikt volgens gangbare landbouwmethodes.

In en rondom het Leekstermeergebied is in hoofdzaak sprake van grondgebonden agrarische bedrijvigheid. Reguliere activiteiten hierbij zijn onder andere beweiden, bemesten, (diep) ploegen, eggen, zaaien en oogsten. De mogelijk optredende effecten van landbouw op de instandhoudingsdoelen zijn tweeledig:

1. Stikstofbelasting - De in het Natura 2000-gebied te beschermen waarden zijn enigszins gevoelig voor de neerslag van stikstofverbindingen. In de gebiedsanalyse (hoofdstuk 5) is geconcludeerd dat de huidige atmosferische belasting met stikstof nu en in de toekomst lager is dan de gevoeligheid van de voor het Leekstermeergebied geldende doelstellingen. Stikstof vormt dan ook voor de Natura 2000-doelen van het Leekstermeergebied geen bedreiging.
2. Verstoring – Vogels zijn gevoelig voor visuele en auditieve verstoring. Het bewerken van het land kan leiden tot verstoring van zowel broedvogels als wintergasten. De broedvogels waarvoor het gebied is aangewezen hebben hun leefgebied buiten de agrarische percelen en ondervinden daarom ook geen hinder van reguliere bewerkingen op landbouwpercelen. De wintergasten zijn aanwezig wanneer er niet of nauwelijks bewerking van landbouwpercelen plaatsvindt. De Natura 200-doelen ondervinden dan ook geen significante effecten als gevolg van reguliere landbouwactiviteiten.

Mogelijke bedreigingen

De agrarisch gebruikte weilanden in het Leekstermeergebied zijn bij overwinterende vogels erg in trek als foerageergebied. In dat opzicht draagt het agrarisch gebruik bij aan de functie van het gebied voor wintervogels in is het dus gunstig voor de instandhoudingdoelen. Wel moet rekening worden gehouden met de gevolgen voor de landbouwers die door het foerageren minder opbrengst van hun percelen hebben.

Drainage en beregening

Reguliere landbouw maakt veelvuldig gebruik van drainage en beregening om een zo stabiel mogelijke watervoorziening voor de gewassen mogelijk te maken. Voor de natte natuurdoelen kan dit mogelijk een negatief effect hebben. Van de aangewezen doelsoorten is het porseleinhoen het meest afhankelijk van natte omstandigheden. De hydrologie in het Leekstermeergebied is op dit moment echter zodanig ingericht dat van significant negatieve effecten van de aanwezige drainage en beregening op de instandhoudingsdoelstellingen geen sprake is. Voor de vergunningsprocedures voor veranderingen (nieuwe drainage en vervanging) wordt verwezen naar paragraaf 8.1.2.

Conclusie

Het landbouwkundig gebruik in het gebied (binnen de begrenzing) is ten dele gunstig voor de instandhoudingdoelen. Significant negatieve invloeden van de landbouw op het behalen van de instandhoudingsdoelen worden in de huidige situatie niet verwacht. De gebieden waar porseleinhoen en kwartelkoning kunnen broeden liggen buiten de reguliere landbouwpercelen. De rietzanger kan ook goed terecht in de nabijheid van landbouwgebieden. De kans op verstoring is minimaal en leidt in ieder geval niet tot significante effecten. Maatregelen zijn niet nodig. Significant negatieve invloeden van de landbouw op het behalen van de instandhoudingsdoelen worden in de huidige situatie niet verwacht. Wel moet rekening gehouden worden met de opbrengstderving die het foerageren door ganzen met zich meebrengt. Dit geldt voor landbouwgebied binnen de begrenzing, maar zeker ook voor landbouwgebied erbuiten, waar ganzen en smienten ook foerageren.

4.2.6 Natuurbeheer

De natuurvisie op het gebied houdt in dat de natuurlijke processen zo veel mogelijk hun gang kunnen gaan. Op beperkte schaal wordt opslag verwijderd, begraasd of gemaaid om specifieke waarden te ontwikkelen of te behouden die anders het risico zouden lopen te verdwijnen. De beperkte maatregelen staan geheel in dienst van de natuurdoelen in het gebied. Door de natte omstandigheden moet voor het maaien vaak speciale maaimachines met een beperkte asdruk worden gebruikt, om te voorkomen dat de machines door hun gewicht de ondergrond beschadigen.

Incidenteel worden dichtgegroeide petgaten weer uitgegraven (Lettelberterpetten) om de vegetatieontwikkeling van pionierstadium naar climaxvegetatie weer mogelijk te maken. Dit leidt tot vergroting van de diversiteit van flora en fauna. Petgaten vormen mogelijk leefgebied voor porseleinhoen en rietzanger. Het graafwerk vindt altijd plaats buiten de broedtijd van deze doelsoorten, wanneer zij in hun overwinteringsgebieden verblijven. Het resultaat van het uitgraven is dat er weer meer geschikt leefgebied ontstaat voor beide soorten.

Conclusie

Het natuurbeheer staat vrijwel geheel in dienst van de natuurdoelen en is aangepast aan de lokale (natte) omstandigheden. Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat het natuurbeheer een significant effect heeft op de instandhoudingsdoelen.

4.2.7 Faunabeheer

Het Drentse deel van het Leekstermeergebied valt onder de Wildbeheereenheid (WBE) ‘De Noord-westhoek’, het Groningse deel onder de WBE Westerkwartier. In het Natura 2000-gebied, aangewezen onder de EU Vogelrichtlijn, is jacht niet toegestaan (art. 46 Flora- en faunawet), tenzij er sprake is van schadebestrijding. Hiervoor moet het bevoegd gezag (provincie Groningen of provincie Drenthe) echter wel een vergunning afgeven. Actief verdrijven van ganzen is volgens de provinciale verordening van Groningen en Drenthe binnen de Natura 2000-begrenzing niet toegestaan van 1 oktober tot 1 april (zie tabel 4.1 en de paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 over het ganzenbeleid in Groningen en Drenthe). Wel kan muskusrat-tenbestrijding plaatsvinden ten behoeve van het beschermen van dijken en andere waterstaatkundige kunstwerken. Deze bestrijding heeft geen invloed op de instandhoudingsdoelen.

Tabel 4.1 Provinciaal beleid (Drenthe) ganzenproblematiek

gebiedtype	periode	Verjaging (zonder doden)	Bejagen (afschot en/of vangen en doden en/of aanpak eieren)	schaderegeling
Natuurgebieden	Hele jaar	Geen verjaging (alle soorten ganzen)	Alleen beheer broedpopulatie op basis FF-beleidsplan middels ontheffing	Geen schadevergoeding
Rustgebied (Leekster- meer)	1 oktober - 31 maart	Geen verjaging (alle soorten ganzen)	Geen bejaging (alle soorten ganzen)	100% vergoeding getaxeerde schade, geen taxatiekosten voor de grondgebruiker
Grasland (niet kwets- baar gewas)	1 november - 31 maart	Vrijstelling verjaging voor alle soorten ganzen bij landbouwschade	Vrijstelling bejagen voor Canadese gans, nijlgans, boerengans (onbeperkt afschot mogelijk bij landbouwschade, ter ondersteu- ning van verjaagmethoden). Geen bejaging andere soorten ganzen	Geen schadevergoeding voor Canadese gans, nijlgans, boeren- gans. Alle andere soorten: vergoe- ding getaxeerde schade conform regels Faunafonds, behandelbedrag taxatie voor rekening grondge- bruiker
Kwetsbaar gewas	1 november - 31 maart	Vrijstelling verjaging voor alle soorten ganzen bij landbouwschade.	Vrijstelling bejagen voor Canadese gans, nijlgans, boerengans (onbeperkt afschot mogelijk bij landbouwschade, ter ondersteuning van verjaagmethoden). Gruwe gans en kolgans: beperkt ondersteunend afschot mogelijk op basis ontheffing. Geen bejaging andere soorten ganzen.	Geen schadevergoeding voor Canadese gans, nijlgans, boeren- gans. Alle andere soorten: vergoeding getaxeerde schade conform regels Faunafonds, behandelbedrag taxatie voor rekening grondge- bruiker
Zomer, alle gewassen	1 april - 31 oktober	Vrijstelling verjaging voor alle soorten ganzen bij landbouwschade	Vrijstelling bejagen voor Canadese gans, nijlgans, boerengans (onbeperkt afschot mogelijk bij landbouwschade, ter ondersteuning van verjaagmethoden). Gruwe gans, kolgans, brandgans: afschot op basis ontheffing (on- beperkt afschot mogelijk). Geen bejaging andere soorten ganzen	Geen schadevergoeding voor Canadese gans, nijlgans, boeren- gans. Flexibel: wel/geen vergoeding bij gruwe gans, kolgans, brandgans. Alle andere soorten: vergoeding getaxeerde schade conform regels Faunafonds, behandelbedrag taxatie voor rekening grondgebruiker

Conclusie

Het huidige faunabeheer heeft geen negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen. Maatregelen zijn niet nodig.

4.2.8 Gaswinning

Aan de noordwestkant van de begrenzing ligt een gasveld (Pasop) dat geëxploiteerd wordt door de NAM (zie figuur 4.8). Alleen het meest zuidoostelijke puntje van het gasveld ligt binnen de Natura 2000 begrenzing. Net buiten de zuidwestgrens van het Leekstermeergebied ligt nog een gesloten gasveld (Roden).

Conclusie:

In het MER behorend bij de gaswinning is geconcludeerd dat de winning geen significante effecten heeft op de natuurdoelen van het Leekstermeergebied.

4.2.9 Drinkwaterwinning

Het Waterbedrijf Groningen wint bij pompstation Nietap jaarlijks 9-10 miljoen m³ grondwater voor drinkwater (het bedrijf heeft een vergunning voor de winning van 12 miljoen m³ per jaar). Het pompstation ligt op een afstand van circa één kilometer van het Natura 2000-gebied en heeft invloed op de lokale waterhuishouding van het gebied. Het gebied is echter niet aangewezen voor doelen die afhankelijk zijn van de aanvoer van grondwater. Het bevat wel enkele dotterbloemhooilanden, die afhankelijk zijn van (ondiep) kwelwater en waarop de winning mogelijk wel van invloed is.

In 1999 is onderzoek verricht naar de effecten van deze winning (Glastra et al. 1999). Hieruit kwam naar voren dat de waterwinning een gering grondwaterstandsverlagend effect – tot circa 10 centimeter – heeft in het zuidwestelijke deel van de Polder Matsloot-Roderwolde (zuidelijke deel van Leekstermeergebied) en een verlaging van de kweldruk in het hele oostelijke deel van het Leekstermeergebied.

Conclusie

Er zijn geen aanwijzingen dat de winning negatieve effecten heeft of zal krijgen op de huidige Natura 2000-doelstellingen.

4.2.10 Militaire activiteiten

Het Leekstermeergebied wordt niet gebruikt voor militaire oefeningen.

Conclusie

Negatieve beïnvloeding is niet aan de orde. Maatregelen zijn niet nodig.

4.2.11 Luchtvaart

Groningen Airport Eelde

Op een kleine 8 kilometer ten zuidoosten van het Leekstermeergebied ligt Groningen Airport Eelde. Vanaf dit vliegveld vinden luchtbewegingen plaats van middelgrote en kleine vliegtuigen. De aanvlieg- en opstijgroutes van het vliegveld lopen niet over het Leekstermeergebied. Er lopen ook geen reguliere vluchtroutes over het Leekstermeergebied.

Kleine luchtvaart

De kleine luchtvaart is min of meer vrij om over het open gebied te vliegen, en niet gebonden aan vaste routes. Tot het kleine verkeer behoren ook zweefvliegen, zeilvliegen, schermvliegen,

snorvliegen en ballonvaren. De kleine luchtvaart vliegt doorgaans ook lager dan de charter- en lijndiensten. Een knelpunt kan optreden wanneer een laagvliegend vliegtuig er de oorzaak van is dat rustende of foeragerende vogels opschrikken en massaal opvliegen. Dit kan voor zowel de vogel als het vliegtuig een gevaar opleveren. Het risico op verstoring is het grootst bij de overwinterende eenden en ganzen die vaak in grote aantallen in en rondom het Leekstermeer aanwezig zijn.

In toenemende mate worden ook drones gesignaleerd. Deze worden zowel hobbymatig als professioneel gebruikt voor het maken van film- en foto-opnames en voor het inventariseren van vegetatie en gewassen. Drones vliegen doorgaans op geringe hoogte en kunnen tot de nodige verstoring leiden. Nadere informatie en regelgeving over het vliegen boven natuurgebieden is te vinden in paragraaf 4.1.2.

Conclusie

Hoog vluchtverkeer zal niet leiden tot significante effecten omdat de afstand om soorten te verstoren simpelweg te ver is. Naar kleine luchtvaart is nader onderzoek gedaan. Hieruit blijkt dat klein luchtverkeer op de Natura 2000-gebieden van Drenthe geen negatieve effecten hebben.

Het gebruik van drones is de laatste jaren enorm in opkomst. Er is geen onderzoek voorhanden waaruit blijkt dat dit op voorhand geen negatieve effecten met zich meebrengt. Om deze reden staan wij het gebruik van drones op voorhand niet toe binnen en direct rondom Natura 2000-gebieden.

Voordat drones gebruikt mogen worden zal beoordeeld moeten worden of het gebruik geen negatieve effecten heeft en zal in voorkomende gevallen een Natuurbeschermingswetvergunning aangevraagd moeten worden. Hierop geldt een uitzondering voor terreinbeherende organisaties. Enkel in het geval het gebruik van drones minder negatieve gevolgen heeft voor de instandhoudingsdoelstellingen dan een andere alternatieve ingreep mag een terreinbeherende organisatie zonder Natuurbeschermingswetvergunning drones gebruiken in relatie tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

4.2.12 Onderzoek en monitoring

In een belangrijk natuurgebied vindt regelmatig onderzoek plaats naar allerlei aspecten van de natuurontwikkeling, zowel op biotisch (flora en fauna) als abiotisch (bodem, hydrologie) vlak. Het onderzoek naar biotische factoren behelst het inventariseren van planten en dieren en het ringen van vogels. Het onderzoek naar de abiotische factoren heeft vooral betrekking op het meten van grond- en oppervlaktewaterstanden en incidenteel grondboringen voor bodemonderzoek. In het Leekstermeergebied vindt verder nog onderzoek plaats naar veenterpen.

Conclusie

Voor onderzoek en monitoring is in specifieke gevallen toestemming nodig in het kader van de Flora- en faunawet (bijvoorbeeld ringen van vogels). Daarnaast moet de eigenaar van het gebied toestemming geven voor het onderzoek, wanneer dit buiten de openbaar toegankelijke wegen en paden plaatsvindt. Wanneer de terreineigenaren rekening houden met de specifieke waarden van het gebied (geen verstoring bij kwetsbare broedgebieden) vormt onderzoek geen significante bedreiging voor de instandhoudingsdoelen.

5 PAS-GEBIEDSANALYSE

Dit hoofdstuk omvat de analyse van het Leekstermeergebied in relatie tot de atmosferische belasting met stikstof.

5.1 Aerius

De kern van het PAS is het maken van bindende afspraken om het stikstofprobleem aan te pakken op verschillende niveaus (landelijk, provinciaal, soms per Natura 2000-gebied) en vanuit verschillende sectoren (landbouw, industrie, verkeer en vervoer). Daarbij moet de achteruitgang van de biodiversiteit worden gestopt, dus de stikstofbelasting teruggebracht, zonder de economische ontwikkeling in gevaar te brengen.

Met het model Aerius (versie Monitor 15) is berekend hoe de daling van de stikstofdepositie in de tijd eruitziet. Daarbij is bepaald of er sprake kan zijn van een te hoge stikstofbelasting. Een te hoge stikstofbelasting zal meestal tot gevolg hebben dat habitattypen of delen hiervan verslechteren. Het is daarnaast van belang om niet alleen te kijken naar (de omvang van) de stikstofdepositie, maar ook de huidige kwaliteit van aanwezige habitattypen te beoordelen en na te gaan in hoeverre er nu sprake is van een dalende of stijgende trend. Pas als al die informatie bekend is, kan worden bepaald of en welke maatregelen genomen moeten worden om habitattypen die te lijden hebben onder een te hoge stikstofbelasting te beschermen en/of te zorgen dat de instandhoudingsdoelen voor deze habitattypen gehaald kunnen worden.

5.2 Stikstofgevoeligheid

Omdat het Leekstermeergebied alleen is aangewezen als Vogelrichtlijngebied is de relatie tussen stikstof en de doelen (vogels) hier per definitie indirect. De effecten van stikstofdepositie zullen primair inwerken op de vegetatie en de direct daarvan afhankelijke fauna. Vogels bevinden zich doorgaans hoger in de voedselketens en kunnen te maken krijgen met een verandering van voedselaanbod door verandering van de vegetatie.

Van de zes gestelde instandhoudingsdoelen zijn er vijf niet of nauwelijks stikstofgevoelig. Het biotoop waar de broedende moerasvogels (porseleinhoen en rietzanger) van afhankelijk zijn (riet en rietmoerassen) is slechts bij zeer hoge depositiewaarden gevoelig voor stikstof. Het huidige depositieniveau ligt echter veel lager dan het niveau waarbij rietvegetaties hiervan hinder gaan ondervinden. De overwinterende smient, brandgans en kolgans zijn vooral gebaat bij eiwitrijk grasland dat zelfs profiteert van extra stikstof.

De kwartelkoning kan mogelijk via een veranderd voedselaanbod te maken krijgen met de effecten van een overmaat aan stikstof. Het optimale leefgebied van kwartelkoning bestaat uit kruidenrijk en deels ook zeggerijk grasland op natte tot matig natte, matig zure tot neutrale, vooral zwak eutrofe, humeuze tot venige zand- en leemgrond en veengrond (Nijssen et al. 2012). Volgens de herstelstrategie voor dit leefgebied 'LG-06; Dotterbloemhooiland van beekdalen' geldt een Kritische Depositie Waarde (KDW) van 1.400 mol N/ha/jr (= 19,7 kg N/ha/jr). Een hogere depositie zorgt voor verslechtering van het leefgebied en mogelijk ook beperking van het voedselaanbod voor kwartelkoning.

Kolgans Foto: Saxifraga-Harry van Oosterhout

De stikstofdepositie in het Leekstermeergebied bedroeg in 2014 tussen de 987 en 2.405 mol N/ha/jr (AERIUS Monitor 15). De laagste waarden golden het Leekstermeer zelf, de hoogste waarden zijn voorspeld in de Lettelberterpetten en Het Waal. Hier speelt duidelijk het ruwheidseffect mee waardoor deposities in ‘ruwe’ bosgebieden hoger zijn dan in open, ‘gladde’ gebieden. In de gebieden waar de kwartelkoning voorkomt lagen de waarden in 2014 rond de 1.200 mol N/ha/jr, duidelijk onder de KDW. In 2020 dalen de waarden van de stikstofdepositie met zo’n 100 mol N/ha/jr tot 885 mol N/ha/jr als laagste waarde en 2.232 als hoogste waarde. Gemiddeld komt de depositie in 2020 uit op ca. 1.125 mol N/ha/jr, voor het kwartelkoning-gebied zelfs iets lager (ca. 1.100 mol N/ha/jr). Voor 2030 wordt een verdere daling (ten opzichte van 2014) van 100-200 mol N/ha/jr voorspeld. De minimumwaarde daalt tot 825 mol N/ha/jr, de maximumwaarde tot 2.143 mol N/ha/jr. Gemiddeld wordt voor 2030 een depositie van 1.055 mol N/ha/jr voorspeld. In de gebieden waar de kwartelkoning voor kan komen loopt de stikstofdepositie dan terug tot 1.000-1.100 mol N/ha/jr.

De conclusie is dat de stikstofbelasting voor het meest kritische doel (kwartelkoning) nu en in de toekomst lager is dan de voor het leefgebied van kwartelkoning geldende KDW. De stikstofdepositie nu en in de toekomst vormt dan ook geen beperking voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen voor het gebied. Het Leekstermeergebied is dan ook niet aangemerkt als PAS-gebied, en maakt geen deel uit van het PAS.

5.3 Ontwikkelingsruimte

Omdat het Leekstermeergebied niet stikstofgevoelig is zijn er geen beperkingen ten aanzien van ontwikkelingsruimte. Wel dient eventueel rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden ten zuiden en zuidwesten van het Leekstermeergebied zoals het Norgerholt, de Bakkeveense Duinen en het Fochteloërveen.

6 Visie en uitwerking kernopgaven en instandhoudingsdoelen

6.1 Visie

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is een oud veengebied dat oorspronkelijk op de overgang van een getijde- en een beeklandschap lag. Mede door veenontginning is het meer in zijn huidige vorm ontstaan en door ontwatering van de omliggende landen zijn weilanden beschikbaar gekomen voor de veeteelt. Recent is het grootste gedeelte van het gebied ingericht als gecombineerd waterbergings- en natuurgebied. Er is een gebied ontstaan met een weids landschap dat grote aantrekkingskracht heeft op broedvogels, zoals porseleinhoen en rietzanger, en in Nederland overwinterende vogels, zoals brandgans en kolgans. Het gebied voldoet aan de voorwaarden voor deze vogels:

- voldoende leefgebied en voedsel voor moeras- en rietbewonende vogels als porseleinhoen en rietzanger;
- voldoende extensief onderhouden weides voor vogels als de kwartelkoning;
- voldoende voedsel voor overwinteraars in de vorm van grassen, oogstresten etc.;
- voldoende water;
- voldoende rust.

Het nu begrensde Natura 2000-gebied biedt kansen voor behoud en ontwikkeling van deze voorwaarden. De herinrichting van weide- tot moerasgebied heeft wel gezorgd voor de nodige veranderingen. De vorming van een groot aaneengesloten moerasgebied is een proces waarbij de natuur grotendeels zijn gang kan en mag gaan. Hierdoor zullen waardevolle levensgemeenschappen ontstaan die ten dele bijdragen aan de gestelde instandhoudingsdoelen voor het Leekstermeergebied. Ten dele, omdat de kwartelkoning als doelsoort geen typische moerasvogel is maar meer gebaat is bij vochtige schraallanden. Deze zijn weliswaar aanwezig in het gebied, maar of dit genoeg is voor een duurzaam leefgebied voor vijf paren zal de tijd moeten uitwijzen. Ook zorgt de moerasvorming voor vermindering van foerageermogelijkheden voor wintergasten. Zolang de rest van het gebied (inclusief de 5-kilometerzone rondom het Leekstermeer) hiervoor voldoende alternatief biedt hoeft dit echter niet bezwaarlijk te zijn.

Met gericht beheer en inrichting kan ervoor gezorgd worden dat de draagkracht van het gebied voldoende is. Hierbij past wel een kanttekening. Alle doelsoorten zijn trekvogels en in die zin vormt het Leekstermeergebied slechts een onderdeel van hun totale leefgebied. Ontwikkelingen in de rest van het leefgebied spelen een belangrijke rol in realisatie van de doelen en daar heeft het beheer in het Leekstermeergebied geen invloed op.

Hoofdpijnen van de benodigde maatregelen

In het gebied wordt gestreefd naar een halfopen landschap, met grote rietmoerassen, moerasbossen en grazige vegetaties. Daarvoor zijn de volgende maatregelen vereist:

- Waterhuishouding:** Zorgen voor een natuurlijke dynamiek met hoge peilen in de winter en het voorjaar en een geleidelijk uitzakken van het grondwaterpeil in de nazomer.
- Rust:** Streven naar voldoende rust voor aangewezen vogels.
- Inrichting:** Landbouwgronden in de omgeving van het Leekstermeergebied zijn essentieel voor realisatie van de instandhoudingsdoelen. Inrichting van natuur als moeras en verschraalde graslanden zorgt voor vermindering van foerageermogelijkheden voor wintervogels. Te ver doorgevoerde vermindering is niet wenselijk.
- Beheer:** Beweiden en/of maaien van graslanden is nodig om verruiging tegen te gaan. Door de ontwikkeling van een groot rietmoeras kan door successie op den duur opslag van bomen ontstaan. Deze opslag mag niet belemmerend gaan werken voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen. Indien dat geval is, moet opslag worden verwijderd. Voor goed beheer van kwartelkoningpercelen is een aangepast maairegime nodig (extra laat maaien).
- Monitoring:** Zowel de inrichtings- en beheermaatregelen als de algemene ontwikkeling van het gebied en van kenmerkende soorten bijhouden door gerichte metingen en inventarisaties (zie paragraaf 7.5).

6.2 Maatregelen

Behoud en uitbreiding van het rietmoeras is voldoende garantie voor het behoud van voldoende aantallen van porseleinhoen en rietzanger om de doelstellingen voor Natura 2000 te behalen. Hiervoor zijn naast het huidige beheer en het bijhouden van de aantallen broedende vogels vooralsnog geen extra maatregelen voorzien.

De aantallen kwartelkoningen wisselen sterk van jaar tot jaar; in slechte jaren worden er weinig of zelfs geen kwartelkoningen waargenomen. De oorzaak van dit fenomeen ligt in de populatiedynamiek op internationale schaal en valt buiten de invloedssfeer van het beheer van het Leekstermeergebied. Voor kwartelkoning is het daarom zaak om in ieder geval te zorgen voor voldoende geschikt leefgebied. Of de doelaantallen vervolgens gehaald worden hangt af van de jaarlijkse influx.

De ontwikkeling van het moerasgebied lijkt vooralsnog geen invloed te hebben op de geschiktheid van het gebied voor ganzen en smient.

6.2.1 Kwartelkoning

De kwartelkoning is gebaat bij niet al te dicht, kruidenrijk en vochtig grasland dat voldoende hoog kan opgroeien om volwassen en jonge vogels dekking te geven (Green et al. 1997). Daarbij prefereert de kwartelkoning minder natte terreinen dan de andere ralachtigen (Green et al. 1997). De optimale leefgebieden voor kwartelkoningen zijn weiden die niet of slechts om de paar jaar worden gecultiveerd (Berg en Gustafson, 2007). Dit soort terreinen zijn in het intensief bebouwde Europa echter zeer zeldzaam. In het begin van het seizoen, als er nog weinig hoge vegetatie aanwezig is, hebben kwartelkoningen een voorkeur voor terreinen met delen opgaande begroeiing die is blijven staan van het vorige jaar (Budka en Osiejuk, 2013). Ook struiken en slootkanten met opgaande begroeiing kunnen dan als dekking dienen.

Voorwaarde voor succesvol broeden is dat de vegetatie tot in de zomer kan blijven staan of dat voldoende dekking aanwezig is belendende terreindelen. Het maaien van terreinen hoeft daarbij niet beperkend te zijn, mits er in de omgeving maar voldoende hoge vegetatie aanwezig blijft en niet alle terreinen tegelijkertijd worden gemaaid. Het maaien mag echter nooit plaatsvinden voordat de jonge kwartelkoningen uitkomen. De beste omstandigheden doen zich voor op extensieve hooilanden in beekdalen en uiterwaarden die laat in het seizoen (augustus-september) worden gemaaid.

Naast inrichting is het beheer dus cruciaal voor het succesvol broeden van kwartelkoningen (Green et al. 1997; Tyler et al. 1998, Koffijberg en Schoppers, 2009). De wijze van maaien is daarbij net zo belangrijk als het tijdstip van maaien (Toivanen, 2009). Wanneer gemaaid wordt in de periode dat kwartelkoningen jongen hebben, draagt het van binnen naar buiten maaien van percelen significant bij aan de overleving van de jongen (Tyler et al. 1997; Budka en Osiejuk, 2013).

Dergelijk beheer is eigenlijk alleen te realiseren in natuurgebieden. Potentieel is in het Leekstermeergebied binnen de begrenzing 176 hectare min of meer geschikt kwartelkoning-biotop aanwezig (zie figuur 3.13). Gerritsen et al. (2004) geven een territoriumgrootte op die doorgaans kleiner is dan 30 hectare. De 176 hectare van het Leekstermeergebied zou genoeg moeten zijn voor de doelstelling van vijf paar. Daarnaast bevinden zich in de Eelder- en Peizermeden net buiten de Natura 2000-begrenzing ook geschikte leefgebieden.

Voldoende oppervlak, een goede inrichting en dito beheer kunnen zorgen voor voldoende leefgebied voor de kwartelkoning. Dat garandeert echter niet het halen van de doelstelling voor het Leekstermeergebied. De dalende populatietrend in met name West-Europa maakt de toekomst voor kwartelkoning in Nederland onzeker. Nader onderzoek of deelname aan bestaand onderzoek naar de oorzaken van deze achteruitgang wordt aanbevolen, zodat mogelijk in de toekomst nog gerichtere maatregelen kunnen worden genomen om de dalende trend te keren.

Samenvattend kan worden gesteld dat goede voorwaarden voor dekwartelkoning kunnen worden gecreëerd in vochtige, extensief beheerde (hooi)graslanden die zeer laat gemaaid worden, waarbij hier en daar kleine delen ongemaaid blijven. Inundatie in de winter kan daarbij nuttig zijn. Het maaien zelf moet in percelen met kwartelkoningjongen van binnen naar buiten plaatsvinden, waarbij delen vegetatie blijven staan. Op deze wijze kunnen de voor maaien kwetsbare jongen naar veilige delen van het terrein uitwijken. Naast het optimaliseren van het leefgebied is verder onderzoek gewenst naar de achteruitgang van de kwartelkoning in West-Europa, en naar de oorzaken van de sterk wisselende aantallen kwartelkoningen die jaarlijks in Nederland en in het Leekstermeergebied broeden.

6.2.2 Brandgans, kolgans en smient

Overwinterende ganzen en smienten zoeken in het Leekstermeergebied rustgebied (het open water) en foerageergebied (met name de weidegronden, maar ook akkers met wintergranen en akkers met oogstresten).

Foerageergebied

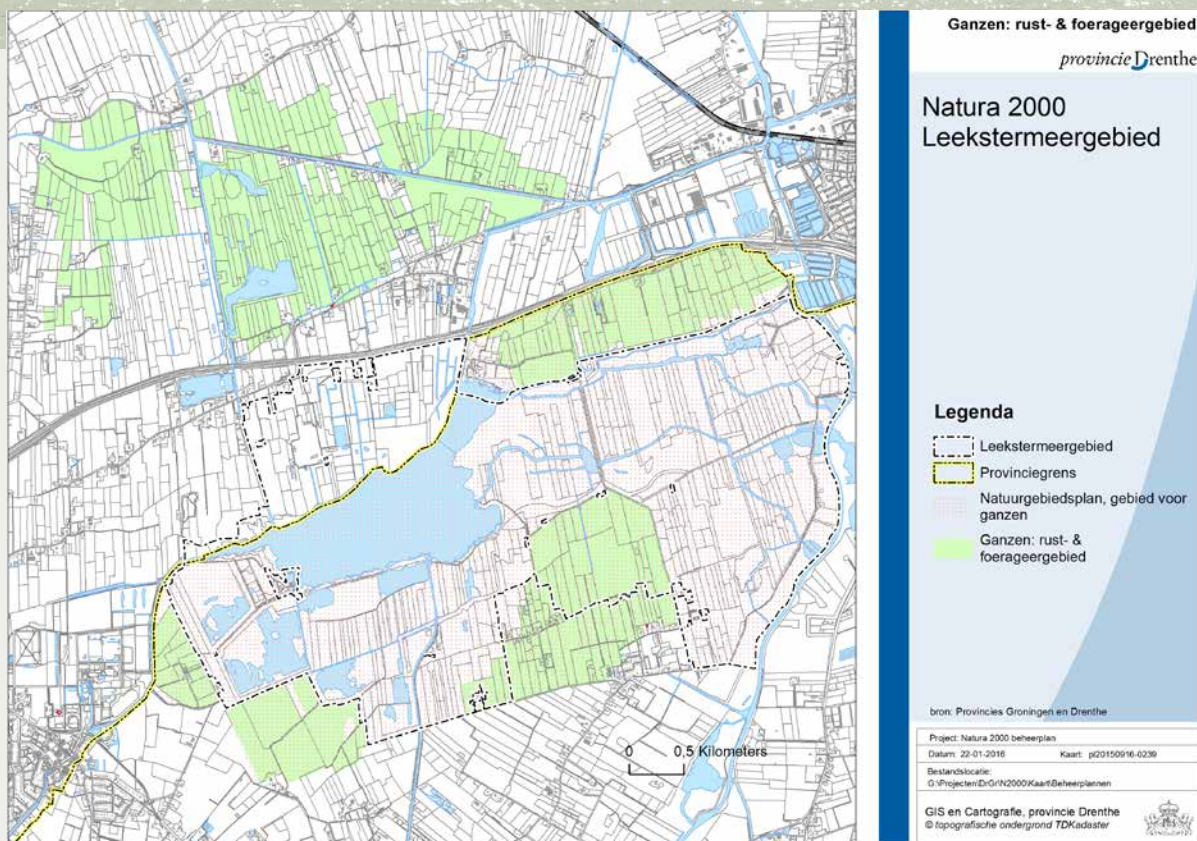
Een deel van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied is tevens aangewezen als ganzen-foerageer- dan wel ganzenrustgebied (zie figuur 6.1). Door de herinrichting is de oppervlakte foerageergebied afgenomen. Van der Hut en Bos (2007) berekenden een afname van 189 hectare (11%) van de verstoringsvrije gebieden binnen 5 kilometer rondom het Leekstermeer. GIS-analyse op basis van de metingen van 2013 leverde een afname op van 253 hectare binnen het Natura 2000-gebied en 207 hectare buiten het Natura 2000-gebied maar binnen de zone van 5 kilometer rondom het Leekstermeer. Een aanzienlijke afname, maar nog steeds ruim voldoende om de gestelde doelen te kunnen realiseren.

De oppervlakte foerageergebied kan wel beperkend worden, zeker omdat de huidige ontwikkeling naar moeras ten koste van de veenweiden zorgt voor minder geschikt foerageergebied. Ook adviseert het project 'Droge voeten 2050' (zie paragraaf 4.1) om ten noorden van de Natura 2000-begrenzing nieuwe waterbergingsgebieden aan te leggen in een deel van het huidige ganzenfoerageergebied. Ook dit leidt dus tot een afname van het beschikbare foerageergebied. De afname is echter nog niet van dien aard dat de doelstellingen voor de ganzen en de smient in gevaar komen. Wel is het zaak om deze ontwikkeling goed in de gaten te houden door middel van goede monitoring. Indien uit monitoring zou blijken dat de doelstellingen in gevaar komen en is vastgesteld dat de oorzaak hiervoor ligt in het verminderde aanbod geschikt foerageergebied, dan zijn aanvullende maatregelen nodig. Het is zaak om hiervoor zo veel mogelijk de mogelijkheden binnen het Leekstermeergebied te benutten om effecten naar de omgeving buiten de Natura 2000-begrenzing zo klein mogelijk te houden.

Tabel 6.1 Afname geschikt, verstoringsvrij foerageergebied (in hectare) binnen het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied en de zone binnen 5 kilometer rondom het Leekstermeer (GIS-berekening Prolander, op basis van criteria Voslamber en Liefjting-2011 en Van der Hut en Bos-2007)

	2008		2013	
	N2000	buiten N2000; < 5 km	N2000	buiten N2000; < 5 km
50%-gebieden*	73	29	32	96
optimale gebieden	353	1.453	141	1.179
Gezamenlijk	426	1.482	173	1.275
Vershil 2008-2013	ha	%		
N2000	-253	-59%		
buiten N2000; < 5km	-207	-14%		

* de 50%-gebieden betreffen graslanden die als natuurterrein beheerd worden en niet optimaal zijn als foerageergebied maar wel als zodanig door ganzen worden gebruikt. Deze terreinen zijn doorgaans verruigd en leveren veel minder voedsel dan de als grasland gebruikte landbouwgebieden.

Figuur 6.1 Ganzenfoerageergebied en ganzenrustgebied N2000-gebied Leekstermeer en omstreken (bron: Provincies Groningen en Drenthe)

Op basis van de gestelde doelen is de behoefte aan foerageergebied uitgedrukt in kolgansdagen ca. 406.000 (zie tabel 6.2). Afhankelijk van de gestelde draagkracht van een hectare geschikt grasland is een minimale (opbrengst 775 kolgansdagen/ha) en een maximale (opbrengst 1.300 kolgansdagen/ha) aangehouden (van der Hut en Bos, 2007).

Tabel 6.2 Draagkracht foerageergebied voor ganzen en smient, Natura 2000-gebied Leekstermeergebied plus 5-kilometerzone rondom het Leekstermeer.

Specificatie	benodigde draagkracht (kolgansdagen)	
Kolgans (foerageren en rusten)	233.600	
Brandgans (foerageren en rusten)	30.514	
Smient (foerageren en rusten)	105.120	
overige vogels (+10%)	36.923	
Totaal benodigd	406.157	
	minimaal	maximaal
draagkracht N2000-gebied Leekstermeer	121.692	204.129
benodigd buiten N2000-begrenzing	284.465	202.028
draagkracht foerageergebied buiten begrenzing	1.043.729	1.750.780
saldo beschikbaar foerageergebied	257%	431%
benodigd oppervlak foerageergebied buiten N2000-begrenzing		
uitgedrukt in ha's grasland	367	155

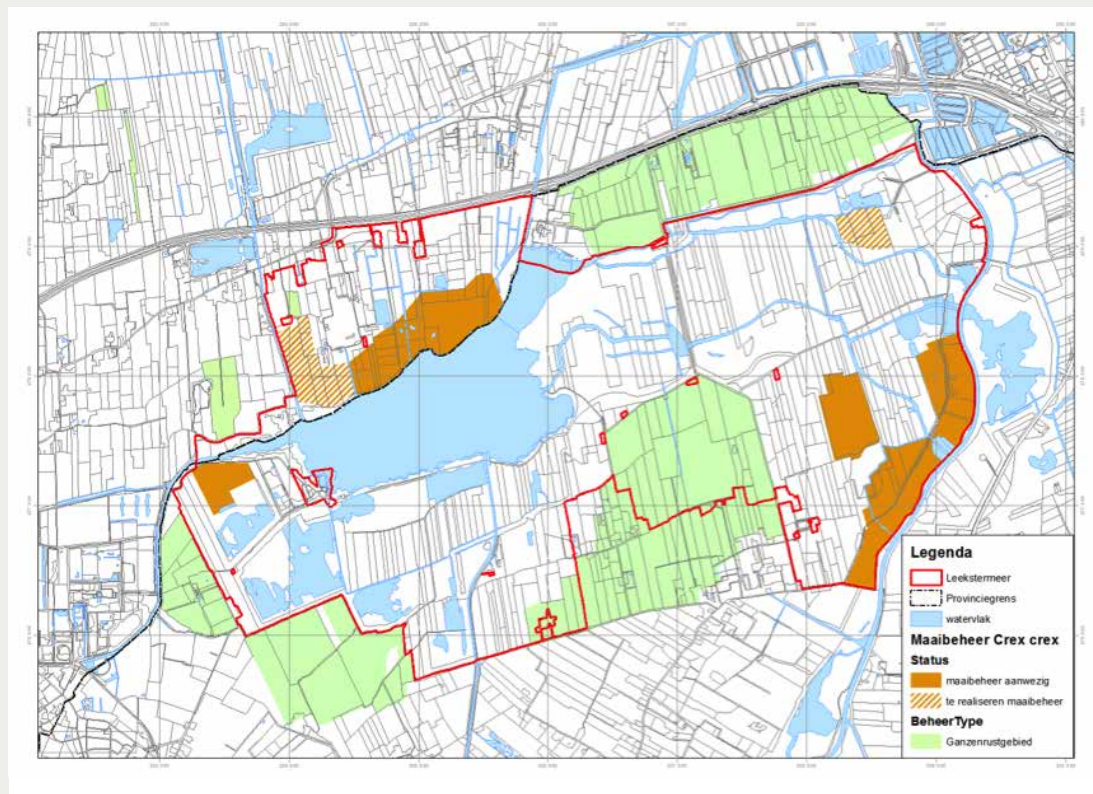
De opbrengst van het Natura 2000-gebied zelf is onvoldoende voor het realiseren van de doelen. Relatief gezien is de afname van geschikt foerageergebied hier ook het grootst (zie tabel 6.2 en figuur 6.2). Er is echter ruim voldoende alternatief foerageergebied beschikbaar in de zone van 5 kilometer rondom het Leekstermeer.

Figuur 6.2 Geschikt, ongestoord ganzenfoerageergebied binnen 5 km rondom Leekstermeer. Links: situatie 2008, Rechts: situatie 2013 (rood = grens N2000-gebied, groen = optimaal; geel = suboptimaal; blauw = Leekstermeer)

Rustgebied

Aan rustgebied lijkt vooralsnog geen gebrek. De uitgegraven slenken in de polder Matsloot functioneren nu ook als rustgebied zodat per saldo de herinrichting heeft geleid tot een toename van de oppervlakte rustgebied. Evaluatie van de gevolgen van de herinrichting laat zien dat er sprake is van een toename de aantallen overwinterende kolganzen, brandganzen en smienten (Koopmans, 2012). Deze foerageren vooral buiten de waterbergingsgebieden en rusten op het Leekstermeer en in de nieuw ontstane rustgebieden binnen de Natura 2000-begrenzing.

Figuur 6.3 Maatregelenkaart Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Percelen met maaibeheer geschikt als kwartelkoningbiotoop en ganzenrust/foerageergebieden.

7 Uitvoeringsprogramma

Dit hoofdstuk beschrijft het proces van uitvoering van de maatregelen en geeft een indicatie van de kosten die in verband daarmee te verwachten zijn, voor de eerste (2015-2021) en de tweede plus derde beheerplanperiode (2021-2027 en 2027-2033). De maatregelen zelf zijn beschreven in hoofdstuk 6. Verder wordt toelichting gegeven op de monitoring, aanvullend onderzoek en de wijze waarop de communicatie rondom Natura 2000 vorm zal worden gegeven.

7.1 Verantwoordelijkheid uitvoering maatregelen

De provincie Drenthe is in principe verantwoordelijk voor het behalen van de doelen, waarbij deze verantwoordelijkheid wel gedelegeerd kan worden. De verantwoordelijkheid voor een juist beheer van het gebied ligt primair bij de terreineigenaren: Staatsbosbeheer en Het Groninger Landschap. Voor een zorgvuldig beheer van de bermen langs de weg die het gebied doorsnijdt zijn de wegbeheerders van de gemeente Noordenveld verantwoordelijk. Op sommige plaatsen grenzen gronden van landbouwbedrijven direct aan het gebied.

7.2 Juridische kaders uitvoering beheerplan

In het beheerplan is beschreven en onderbouwd welke beheersmaatregelen en handelingen ten minste noodzakelijk zijn om te voldoen aan de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitattypen.

Bij de uitvoering van het geheel aan handelingen, beheersmaatregelen en overige maatregelen onder de in het beheerplan geformuleerde voorwaarden zal er met zekerheid geen sprake zijn van (significant) negatieve effecten op de gestelde instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij is ervan uitgegaan dat deze handelingen, beheersmaatregelen en overige maatregelen met voldoende zorg worden uitgevoerd. Onder zorg wordt in dit geval verstaan dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn handelen tot schade kan leiden aan instandhoudingsdoelstellingen en/of wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, dergelijke handelingen achterwege laat of zoveel mogelijk beperkt en/of ongedaan maakt. Hierbij wordt in ieder geval rekening gehouden met de gebiedsspecifieke aandachtspunten zoals omschreven in hoofdstuk 8. Waar mogelijk wordt hierbij aangesloten bij de bestaande gedragscode in het kader van de Flora- en faunawet.

Hiermee wordt voldoende zekerheid geboden dat de uitvoering van de handelingen, beheersmaatregelen en overige maatregelen in het kader van het beheerplan niet zullen leiden tot (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied. Op basis van artikel 19a in samenhang met artikel 19d is hiermee geen noodzaak voor het afgeven van een vergunning ten behoeve van de uitvoering van de handelingen, beheersmaatregelen en overige maatregelen zoals omschreven in dit beheerplan.

Een aantal maatregelen is te beschouwen als 'lichte beheersmaatregelen', maatregelen die vergelijkbaar zijn met het reguliere beheer dat nu al plaatsvindt, zoals het verwijderen van opslag, maaien, kappen en kleinschalig plaggen. Kenmerkend voor deze maatregelen is dat ze jaarlijks

of cyclisch plaatsvinden en dat ze noodzakelijk zijn om te voorkomen dat een habitatype in kwaliteit en/of omvang achteruitgaat.

7.3 Uitgevoerde maatregelen

De beherende instanties hebben gedurende de afgelopen decennia meerdere beheermaatregelen in het Leekstermeergebied uitgevoerd om ervoor te zorgen dat het gebied open blijft, met daarbij ook ontwikkeling van meerjarige rietkragen. Daarnaast is een grootschalig natuurinrichtings- en waterbergingsproject gerealiseerd, dat natuur combineert met waterberging.

7.3.1 Inrichtingsplan Herinrichting Peize

Met als aanleiding de wateroverlast in oktober 1998 is het inrichtingsplan Peize opgesteld door de Dienst Landelijk Gebied, onder verantwoordelijkheid en begeleiding van de Bestuurscommissie Herinrichting Peize. Opdrachtgevers waren het waterschap Noorderzijlvest en de provincie Drenthe. Het plan is de uitwerking van het voorkeursalternatief uit het milieueffectrapport (MER) zoals dat is opgesteld in opdracht van de bestuurscommissie in 2006.

Het waterbergingsgebied is ongeveer 880 hectare groot. Voor de polders De Bolmert, Jarrens-Middelvennen en Sandebuurt wordt het streefpeil van de boezem gehandhaafd op -0,93 m NAP. In regenrijke periodes stijgt de waterstand tijdelijk boven het streefpeil. De polders Matsloot en Vredewold gaan pas functioneren als waterbergingsgebied als de overige polders het water niet aankunnen.

Door de inrichting ontstaan grote oppervlaktes plasdrasgebied, met in de winter hoge peilen, die in de zomer licht uitzakken. Door de inrichting ontstaat nieuw broedgebied voor onder meer porseleinhoen en rietzanger, maar zal de hydrologische situatie van weilanden waarin de kwartelkoning broedt ook verbeteren. Na de realisatie wordt hier een beperkt beheer op uitgevoerd dat gericht is op het open houden van het landschap.

Maaien en begrazen

Om weilanden open te houden voor foeragerende ganzen, maar in de lente en zomer ook voor weidevogels, wordt op verschillende percelen beheerd door maaien dan wel begrazen. Bij het maaien wordt de opkomende pitrus zo goed als mogelijk verwijderd. Bij begrazing worden verschillende percelen jaarrond begraasd door runderen. Hierdoor ontstaat er een gevarieerd landschap met verschillen in voedselrijkdom van de bodem en daardoor verschillende typen vegetatie.

7.4 Uitvoering maatregelen

Met het uitvoeren van de maatregelen kan meteen na de inwerkingtreding van het beheerplan worden begonnen. Het betreft dan vooral de planning van het maaibeheer in de kwartelkoninggebieden en het opzetten van de monitoring van broedvogels en wintergasten.

Ongeveer 70 hectare van de kwartelkoninggebieden ligt in de terreinen van Het Groninger landschap, de overige 106 hectare in gebied van Staatsbosbeheer.

7.5 Monitoring

7.5.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt toegelicht wat wordt gemonitord, door wie en waarom. Het Rijk is verantwoordelijk voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor het monitoren van de maatregelen in het Natura 2000-gebied (inclusief de effectiviteit ervan), de veranderingen in het gebied en het gebruik in en om het gebied. Daarnaast is de provincie Drenthe verantwoordelijk voor de regie van het interne proces. Dit betekent dat ze met betrokken partijen afspraken maakt over de uitvoering van de in dit beheerplan beschreven monitoring. Tot slot bewaakt de provincie Drenthe ook de uitvoering van deze afspraken.

De monitoring van de natuurkwaliteit is de verantwoordelijkheid van de provincie Drenthe en wordt (vaak) uitgevoerd door de terreinbeheerders via de verplichtingen van de SNL-subsidie.

De informatie uit de monitoring wordt gebruikt bij het opstellen van het volgende beheerplan en de door het Rijk aan de Europese Commissie te leveren rapportages. De informatie is ook van belang voor vergunningverlening, handhaving en beheer.

Hieronder wordt eerst aangegeven welke monitoring in de huidige situatie plaatsvindt. Vervolgens wordt inzichtelijk gemaakt hoe omgegaan wordt met de monitoring ten behoeve van de instandhoudingsdoelen. Daarbij wordt aangegeven in hoeverre de huidige monitoring daarvoor voldoende is en welke aanvullingen nodig zijn.

In het Provinciale meerjarenprogramma monitoring natuurkwaliteit is de monitoring ten behoeve van Natura 2000 opgenomen, inclusief de daarvoor benodigde budgetten.

7.5.2 Overzicht bestaande monitoring

In de huidige situatie vinden de volgende vormen van monitoring plaats.

Landelijke standaard Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL)

In het kader van SNL vindt monitoring van de natuurkwaliteit plaats. Dit betreft onder meer de vegetatietypen, de vegetatiestructuur en verschillende plant- en diersoorten. De werkwijze van deze monitoring wordt beschreven in 'Werkwijze Natuurmonitoring en beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS' (hierna: werkwijze SNL-monitoring). Een belangrijkste deel van de voor Natura 2000 gewenste monitoring is integraal opgenomen in deze monitoring. De beschreven monitoringsmethodiek is onafhankelijk van het gebied. Deze werkwijze is te vinden op het portaal Natuur en Landschap (www.portaalnatuurenlandschap.nl).

NEM

In het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) worden gegevens over soorten verzameld (in opdracht van het ministerie van EZ, de organisatie daarvan valt buiten dit beheerplan). In een jaarlijkse kwaliteitsrapportage wordt aangegeven voor welke soorten de informatie uit het NEM betrouwbare gegevens voor trends en aantallen per Natura 2000-gebied oplevert.

Overige monitoring

In het Leekstermeergebied vinden onder voorbehoud van voldoende vrijwilligers en financiering, de volgende monitoringsactiviteiten plaats:

- Jaarlijkse broedvogeltelling door (vrijwilligers van) Het Groninger Landschap.
- Jaarlijkse wintervogeltelling door (vrijwilligers van) Het Groninger Landschap

- Jaarlijkse broedvogeltelling door (vrijwilligers van) Staatsbosbeheer en de stichting Natuurbelang Onlanden.
- Jaarlijkse wintervogeltelling (kolgans, brandgans, smient) in het kader van het verlenen van de vergunning voor de Herinrichting Peize. Deze monitoring liep van 2008-2012. Hiervan is inmiddels het eindrapport opgeleverd (Koopmans et al. 2012). De resultaten van het rapport zijn verwerkt in dit beheerplan.

Naast deze vogeltellingen worden in het Leekstermeergebied andere monitoringsprogramma's uitgevoerd. Dit betreft met name de flora, de overige fauna en de abiotiek (waterpeilen, waterkwaliteit etc.). De relaties van deze monitoring met de instandhoudingsdoelen van het Leekstermeergebied zijn echter indirect en daarom wordt ze hier verder buiten beschouwing gelaten.

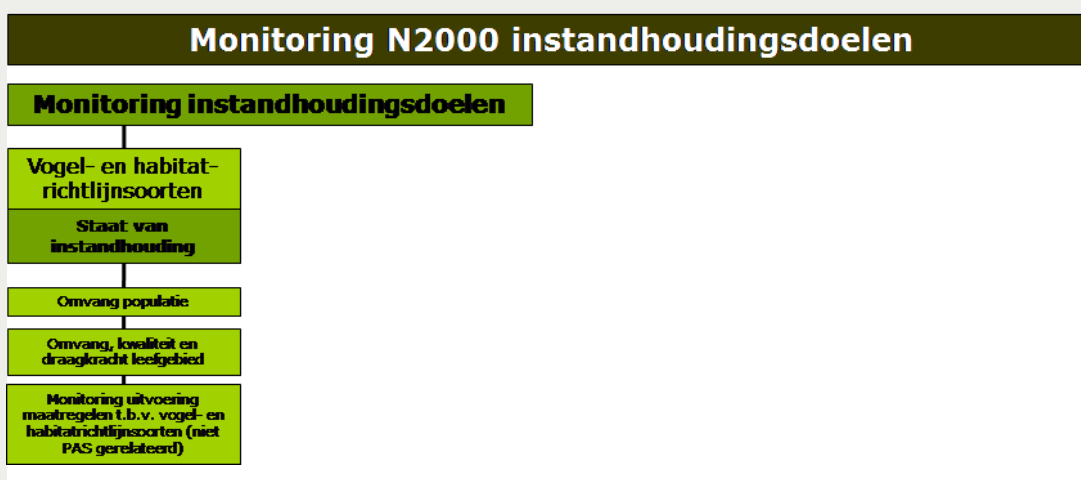
7.5.3 Overzicht monitoring ten behoeve van instandhoudingsdoelen

Het Leekstermeergebied is aangewezen onder de Vogelrichtlijn voor zes vogelsoorten. Voor deze soorten zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd. De maatregelen die nodig zijn om deze doelen te realiseren staan in paragraaf 6.2. Monitoring moet duidelijk maken hoe de staat van instandhouding van de soorten zich ontwikkelt, of de maatregelen het gewenste resultaat opleveren en of veranderingen binnen het gebied, of het gebruik in en om het gebied, effect hebben op het behalen van de instandhoudingsdoelen. Per beheerplanperiode moeten hier uitspraken over worden gedaan.

De monitoring richt zich op:

- 1a. omvang populatie voor de broedvogels(aantallen broedparen);
- 1b. omvang populatie wintergasten (seizoensgemiddeldentergasten);
- 2 omvang, kwaliteit en draagkracht leefgebied (zowel voor broedvogels als wintergasten);
- 3 uitvoering voorgestelde maatregelen.

In figuur 7.1 is de monitoring voor de instandhoudingsdoelen schematisch weergegeven.

Figuur 7.1 Monitoring voor de instandhoudingsdoelen

- 1a) Monitoring broedvogels

Het Leekstermeergebied is aangewezen voor zes Vogelrichtlijnsoorten (zie tabel 7.1) waarvan drie broedvogels. De broedvogelmonitoring richt zich op het tellen van de aantallen broedparen van porseleinhoen, kwartelkoning en rietzanger.

1b) Monitoring wintergasten

Voor de wintergasten is het zaak om gedurende een seizoen (lopende van juli tot en met juni van het daaropvolgende jaar) maandelijks de maximale aantallen kolganzen, brandganzen en smienten te tellen.

Volgens het NEM kwaliteitsrapport 2014 zijn er voor het Leekstermeergebied de laatste drie jaar voldoende meetpunten geweest voor zowel de broedvogels als de wintergasten. Er zijn dus geen aanvullende monitoringsactiviteiten meer nodig. Broedvogelmonitoring en wintergastentellingen dienen eens per zes jaar plaats te vinden. Beheerders doen vrijwillig meer tellingen. Daar is vanuit de Natura 2000-doelstellingen echter geen noodzaak voor.

Tabel 7.1 Huidige dekking monitoring instandhoudingsdoelen: Vogelrichtlijnsoorten

Code	soort	wetenschappelijke naam	soortgroep	SNL	NEM*	Overig
A119	Porseleinhoen	Porzana porzana	Broedvogelsoort	Ja	ja	
A122	Kwartelkoning	Crex crex	Broedvogelsoort	Ja	ja	
A295	Rietzanger	Acrocephalus schoenobaenus	Broedvogelsoort	Ja	ja	
A041	Kolgans	Anser albifrons	Niet-broedvogelsoort	nee	ja	
A045	Brandgans	Branta leucopsis	Niet-broedvogelsoort	nee	ja	
A050	Smient	Anas penelope	Niet-broedvogelsoort	nee	ja	

* Netwerk Ecologische Monitoring

2) Omvang, kwaliteit en draagkracht leefgebied

Op dit moment is er nog geen eenduidige invulling van het begrip leefgebied en draagkracht van het leefgebied, die tot een uniforme aanpak leidt. De soortspecifieke eigenschappen vragen bovendien om een benadering per soort. Uit pragmatische overwegingen is er daarom voor gekozen om voor de huidige beheerplannen aan te sluiten bij ecologische vereisten voor het actueel leefgebied zoals vastgesteld in het Natura 2000-profielendocument (Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS). Het betreft dan de aspecten omvang van het leefgebied van een soort in het Natura 2000-gebied, de mate van geschiktheid van het biotoop voor de soort en de rust c.q. aanwezige slaapplekken.

Wanneer een Vogel- of Habitatrichtlijnsoort geen neerwaartse trend in aantallen laat zien, wordt ervan uitgegaan dat de omvang, kwaliteit en draagkracht van het leefgebied afdoende zijn. Alleen bij een neerwaartse trend worden omvang, kwaliteit en draagkracht van het leefgebied nader onder de loep genomen. In dat geval moet er in het beheerplan een aanvullende onderzoeks-/monitoringsvraag worden opgenomen.

3) Monitoring uitvoering maatregelen

De uitvoering van de monitoring van maatregelen voor de Vogelrichtlijnsoorten ligt bij de beheerder, maar de provincie is verantwoordelijk voor de monitoring. Een landelijk format voor monitoring van de uitvoering van maatregelen is in ontwikkeling. De uitvoering van maatregelen maakt deel uit van de Realisatiestrategie platteland Drenthe 'Aan het werk' (versie 12 mei 2014). Daarbinnen wordt ook de voortgang van de uitvoering van de maatregelen gemonitord. Uitgangspunt is dat dit voldoende informatie oplevert voor monitoring in het kader van het beheerplan.

In tabel 7.2 wordt een overzicht gegeven van alle onderdelen van de monitoring voor de instandhoudingsdoelen met daarbij aangegeven of deze gedekt zijn door huidige monitoringsactiviteiten of dat aanvullende monitoringsinspanningen nodig zijn.

Tabel 7.2 Totaaloverzicht monitoring

Monitoring onderdeel	Gedekt?	Aanvullende monitoring nodig?	Zo ja, afspraak	Zo ja, wie is verantwoordelijk?
Monitoring t.b.v. instandhoudingsdoelen				
1a. broedvogels: omvang populatie	NEM			
SNL (deels)	Nee			
1b. wintergasten: omvang populatie	NEM			
SNL (deels)	Nee			
2. Vogelrichtlijnsoorten: omvang, kwaliteit en draagkracht leefgebied	Alleen wanneer sprake is van een neerwaartse trend, is er aanvullende inspanning nodig	Ja, voor leefgebied kwartelkoning	Onderzoeks-/ monitoringsvraag opnemen in beheerplan	Provincies Groningen en Drenthe
3. Monitoring uitvoering maatregelen t.b.v. Vogelrichtlijnsoorten	De uitvoering van maatregelen en de bijbehorende monitoring maakt onderdeel uit van de realisatiestrategie	nee		

In samenspraak met de terreinbeherende organisaties is een provinciaal monitoringsprogramma opgesteld. Tabel 7.3 geeft aan welke aspecten in welk jaar in het Leekstermeergebied worden gemonitord. De verspreiding van broedvogels wordt iedere zes jaar gekarteerd (op basis van SNL-karteringen). Procesindicatoren worden eens per drie jaar gekarteerd. Het veldbezoek vindt jaarlijks plaats. Dit geldt ook voor de monitoring van de uitvoering van de maatregelen ten behoeve van de instandhoudingsdoelen (broedvogels).

Tabel 7.3 Planning monitoring natuurkwaliteit (gebaseerd op planning uit provinciaal meerjarenprogramma monitoring natuurkwaliteit)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
broedvogels	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
Maatregelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja

NEM: Netwerk Ecologische Monitoring

7.5.4 Opgave monitoring

De doelen voor porseleinhoen en rietzanger worden al behaald. De huidige ontwikkeling van het gebied en de aantallen broedparen van beide soorten broedvogels maken het blijven halen van de doelstelling voor deze twee soorten realistisch, ook zonder verdere aanvullende maatregelen. Het perspectief voor het halen van de doelen voor de niet-broedvogels (kolgans, brandgans, smient) lijkt eveneens gunstig. Er is voldoende rust- en foerageergebied en tijdens de herinrichting (2009-2012) zijn de aantallen van deze soorten niet afgenomen maar juist toegenomen (zie paragraaf 6.2). Er zijn voor deze soorten geen aanvullende monitoringsactiviteiten nodig.

De opgave voor het Leekstermeergebied bestaat dus vooral uit het realiseren van de doelstelling voor de kwartelkoning; deze doelstelling wordt (nog) niet gehaald. De omstandigheden in het gebied lijken gunstig. In het beheerplan wordt uitgegaan van 30 hectare geschikt leefgebied per paar. Theoretisch is er dan voldoende geschikt leefgebied (176 hectare; zie paragraaf 6.2.1). Of dit in de praktijk ook zo is zal gerichte monitoring moeten uitwijzen. Indien uitbreiding van het aantal broedgevallen van deze soort uitblijft, moet worden nagegaan waar verbeteringen behaald kunnen worden. De vraag naar de populatiedynamiek op internationaal niveau valt buiten het bereik van dit beheerplan en moet op (inter)nationaal niveau worden opgepakt. De provincie Drenthe draagt zorg voor het opstellen en uitzetten van deze onderzoeksvraag.

7.6 Kosten en financiering

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe de financiering van de uitvoering van het beheerplan wordt geregeld en wie daarvoor verantwoordelijk is. Uitgangspunt hierbij is dat monitoring en maatregelen ‘haalbaar en betaalbaar’ zijn en worden gefinancierd uit bestaande budgetten.

Tabel 7.4 Kostenbegroting uitvoering maatregelen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied in 1e en 2e & 3e Beheerplanperiode*

maatregel	aantal	eenheid	frequentie per BHP	1e BHP	2e & 3e BHP
				kosten	kosten
monitoring ganzen	336	uur	6	161.280	322.560
monitoring broedvogels	184	uur	6	88.320	176.640
maaibeheer	176,0	ha	6	528.000	1.056.000
opslag verwijderen	4,0	ha	6	43.728	87.456
Totalen				821.328	1.642.656

* 1e beheerplanperiode 2015-2021, 2e beheerplanperiode 2021-2027, 3e beheerplanperiode 2027-2033

7.6.1 Financiering

De provincie Drenthe ontvangt van het Rijk de middelen voor uitvoering van de in het beheerplan verwoorde herstelmaatregelen. Zij financiert deze dus ook. De maatregelen uit dit beheerplan maken deel uit van het ‘Programma Natuurlijk Platteland’. De provincie Drenthe stemt bij de realisering van dit programma waar nodig af met de buurprovincies (voor het Leekstermeergebied de provincie Groningen).

De provincie Drenthe realiseert het Programma Natuurlijk Platteland verder in samenwerking met alle Drentse gemeenten, de waterschappen Reest en Wieden, Vechtstromen, Hunze en Aa’s en Noorderzijlvest, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Natuur en Milieu Federatie (NMF) Drenthe, LTO Noord en Drents Particulier Grondbezit (DPG). Deze partijen hebben zich gezamenlijk aan de totale natuuropgave voor Drenthe en de bijbehorende maatregelen gecommitteerd met de ondertekening van de ‘Raamovereenkomst Plattelandsontwikkeling Drenthe’ in maart 2015.

Voor uitvoering van de herstelmaatregelen uit het beheerplan die uit het PAS voortkomen, is in april 2015 bovenop deze overeenkomst een ‘Borgingsovereenkomst’ gesloten tussen provincie Drenthe, waterschappen, terreinbeherende organisaties en DPG. Deze overeenkomst legt het wederzijds commitment en de daaraan verbonden verplichtingen juridisch vast.

7.6.2 Synergie is efficiënt en effectief

Alle maatregelen die in het kader van Natura 2000, PAS, NNN en KRW in Drenthe worden getroffen, zijn geclusterd in een dertigtal gebiedsgerelateerde projecten die voor de komende zes jaar op het programma staan. Per project is een uitwerking gemaakt in prioriteiten, uitvoeringsplanning, rollen en verantwoordelijkheden, begrote kosten en financiële dekking. Door programmamaatregelen met elkaar en met andere plattelandsdoelen te verbinden, onder andere door werk met werk te maken, kunnen beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet. De begrote kosten zijn gebaseerd op normkosten en dus indicatief.

De prioritering van de maatregelen kan binnen gesloten overeenkomsten in de tijd veranderen. Het programma is niet in beton gegoten; jaarlijks wordt gekeken of bijstelling nodig is. Inzichten kunnen veranderen, onderzoeken en effectstudies kunnen nieuwe kansen of knelpunten aan het licht brengen en vanuit gebiedspartners kunnen nieuwe initiatieven voortkomen die aan het programma te verbinden zijn.

7.6.3 Provincie voert regie

De provincie Drenthe draagt de verantwoordelijkheid voor het programma. Zij voert daarom de regie over de uitvoering ervan. Met betrokken partijen wordt de voortgang jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Waar nodig worden uitvoeringsprocessen gefaciliteerd in de vorm van ondersteuning door Prolander. Hiertoe sluit de provincie jaarlijks een prestatieovereenkomst met Prolander af. Voor de complexere gebieden met verschillende opgaven geeft de provincie de opdracht tot uitvoering aan bestaande of nog te benoemen bestuurscommissies.

7.6.4 Verwerving/functiewijziging

Agrarische gronden zijn een belangrijk middel om natuuropgaven te realiseren. Er zijn verschillende manieren om deze gronden geschikt te maken voor natuurfuncties:

- Subsidie. De grondeigenaar neemt zelf de functieverandering op zich. Dat kan op basis van een subsidie.
- Grondruil en eventueel bedrijfsverplaatsing. Landbouwkundige structuurverbetering is daarbij het vertrekpunt: de eigenaar gaat er in kwaliteit, omvang en ligging bij voorkeur op vooruit.
- Flankerende (tijdelijke) maatregelen en compensatie, bijvoorbeeld van natschade.
- Aankoop. De provincie streeft naar verwerving op basis van vrijwilligheid. Indien daarvan geen sprake is, maar nut en noodzaak wel aantoonbaar zijn, dan kan het onteigeningsinstrument - als laatste optie - worden ingezet. Aankoop speelt voor een beperkt aantal gronden, alleen in de provincie Drenthe.

7.6.5 Inrichting en beheer

De provincie Drenthe is verantwoordelijk voor de doelen; terreinbeherende organisaties en particuliere eigenaren zijn verantwoordelijk voor beheer en ontwikkeling. Bij de provincieoverschrijdende beheerplannen regelen de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe dit voor de eigen provincies en stemmen zo nodig af.

De provincie Drenthe zet middelen in om deze partijen zo goed mogelijk te ondersteunen. De inzet van vrijwilligers bij natuurbeheer wordt van harte toegejuicht. Beheer kan onder andere in de vorm van agrarisch natuurbeheer plaatsvinden. Op grond van wettelijke verplichtingen draagt de provincie zorg voor monitoring van de effecten van inrichtings- en beheermaatregelen.

7.6.6 Subsidies

De provincie kan subsidies verlenen aan grondeigenaren (agrariërs, particulieren, terreinbeheerders) voor functieverandering, inrichting en beheer (bijvoorbeeld in het kader van het PAS). Daarnaast heeft de provincie in specifieke gevallen de mogelijkheid om onderzoeken en uitvoering van maatregelen via opdrachten te laten lopen.

In de subsidiegids van de provincie Drenthe staat waarvoor en op welke wijze subsidie kan worden aangevraagd. In aanmerking komen plannen en projecten die bijdragen aan de doelen van het programma Natuurlijk Platteland. Beoordelingscriteria zijn onder andere de koppeling van meerdere thema's en - in lijn daarmee - de mogelijkheid tot integrale uitvoering, aantoonbare behoefte, haalbaarheid, goede kosten-batenverhouding en bereidheid om zelf bij te dragen.

Aanvragers wordt geadviseerd om eerst contact op te nemen met de provincie Drenthe om de haalbaarheid en de mogelijkheden te verkennen.

7.7 Communicatie

Voor het behalen van de doelen van het beheerplan is het van belang dat gebruikers, ondernemers, omwonenden, recreanten, maatschappelijke organisaties en overheden doordrongen zijn van het belang van het Natura 2000-gebied en van de mogelijke gevolgen die het beheerplan voor hen heeft. Om draagvlak voor de maatregelen te krijgen is communicatie van groot belang. Het is belangrijk dat de terreinbeheerder voldoende mogelijkheden heeft om eventuele ingrepen aan te kondigen en te bespreken, eventueel daarin ondersteund door de provincie. Naast het reguliere beheer van riet- en hooilanden zijn toegankelijkheid en de functie als waterbergingsgebied daarbij belangrijke thema's.

7.7.1 Communicatieplan

Het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied biedt naast natuur en waterberging ruimte aan recreatie. In de onmiddellijke omgeving wonen en werken veel mensen, waardoor het potentieel voor recreatie groot is. Het aantal recreanten is groot en in de recreatieve sector werken ook een behoorlijk aantal mensen. Aan alle betrokkenen moet het plan worden toegelicht en duidelijk worden gemaakt welke activiteiten verenigbaar zijn met de doelstellingen van Natura 2000. Omdat vooral wordt ingezet op consolidering van reeds uitgevoerde inrichtingen en het daarbij horende beheer zijn daarin weinig problemen te verwachten. Toch is van belang dat:

- recreatieondernemers, omwonenden en recreanten inzicht hebben in de gevolgen van het beheerplan voor de eigen situatie;
- recreatieondernemers, omwonenden en recreanten bij de uitvoering van het beheer op de hoogte zijn van nut en noodzaak van de maatregelen;
- belangstellenden weten waar ze met hun vragen terecht kunnen en waar ze informatie kunnen krijgen.

Inzicht begint met de bekendheid van Natura 2000 en de Natuurbeschermingswet in het algemeen. Daarnaast dienen gebruikers van het gebied geïnformeerd te worden over de gevolgen van inrichtingsmaatregelen en vergunningplicht en -verlening. Het opstellen van een (kort) communicatieplan kan hierbij als leidraad dienen.

Voor het opstellen van een communicatieplan is tijdens de voorbereiding van het beheerplan al veel werk verricht. Het beheerplan is opgesteld door het bevoegde gezag in samenwerking met de organisaties die zijn betrokken bij de uitvoering. Deze hebben bijgedragen aan de inhoud en onderschrijven de beschreven maatregelen.

Voor Het Groninger Landschap en Staatsbosbeheer geldt dat het beheerplan fungeert als een van de kaders voor het beheer. Beide organisaties beschikken over voldoende kennis ten aanzien van de Natura 2000-doelen om een optimaal beheer te kunnen uitvoeren.

Rolverdeling

De provincie Drenthe zorgt voor de algemene informatievoorziening rond Natura 2000 en de Natuurbeschermingswet en is het aanspreekpunt voor het beheerplan. Daarnaast zorgt de provincie samen met de terreineigenaar voor de publieksvoorlichting en communicatie over de inrichtings- en beheermaatregelen. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten op bestaande communicatienetwerken in het gebied.

De provincie Drenthe verzorgt ook de communicatie over de specifieke gevolgen van het beheerplan voor de gebruikers van het gebied en de vergunningverlening op grond van de Natuurbeschermingswet (zie hoofdstuk 8) en werkt de communicatie rond dit aspect nog verder uit. Betrokkenen worden geïnformeerd door middel van nieuwsbrieven, een folder en de provinciale websites. Ook kunnen gebruikers van het gebied voor informatie terecht bij de provincie.

7.7.2 Borging uitvoering

In hoofdstuk 6 zijn uit te voeren maatregelen beschreven. Om de voortgang van het beheerplan te borgen is het nodig dat er een instantie wordt benoemd die de uitvoering van de maatregelen borgt in de tijd en verantwoordelijk is voor bijsturing mocht dat nodig zijn.

Beheercommissie

Voorgesteld wordt een beheercommissie in te stellen waarin beide bevoegd gezagsdragers (provincies Groningen en Drenthe), betrokken gemeenten (Leek, Noordenveld) en grondeigenaren in het gebied (Staatsbosbeheer, Het Groninger Landschap en particulieren) zitting hebben. De eigenaren met vogeldoelen in hun terreinen verzorgen jaarlijks een verslag met daarin opgenomen de voortgang van de maatregelen en de ontwikkelingen van de vogeldoelstellingen in hun gebied. Aan de hand van dit verslag komt de beheercommissie eenmaal per jaar bijeen om de ontwikkelingen te beoordelen en eventueel bij te sturen. De vergadering wordt georganiseerd door de provincie Drenthe als bevoegd gezag voor het grootste deel van het Natura 2000-gebied en voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter.

Om de betrokkenheid van het gebied te borgen en draagvlak voor uitvoering van maatregelen te vergroten wordt voorgesteld om aansluitend aan het eerste overleg van de beheercommissie een publieke avond te organiseren. Tijdens deze avond wordt iedereen op de hoogte gebracht van de uitvoering van de maatregelen en andere voor het beheerplan belangrijke zaken, zoals monitoring in het gebied. De beheercommissie kan besluiten om indien nodig extra voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren.

Evaluatie beheerplan

Het voorliggende beheerplan heeft een looptijd van zes jaar. Na deze periode zal een vervolg op dit beheerplan worden gemaakt waarbij het voorliggende plan richtinggevend is. Voorafgaand aan het opstellen van het vervolgplan is het belangrijk dat het voorliggende plan goed geëvalueerd wordt. Voorstel is om de evaluatie uit te laten voeren onder auspiciën van de beheercommissie op een dusdanig vroeg tijdstip dat de resultaten van de evaluatie meegenomen kunnen worden bij de opstelling van het vervolg-beheerplan.

7.8 Sociaal-economisch perspectief: richting geven aan ontwikkelingen

Bij het opstellen van dit Natura 2000-beheerplan en het bepalen van de daarin opgenomen maatregelen is het uitgangspunt dat negatieve sociaal-economische effecten zo veel mogelijk worden voorkomen: ecologie en economie in balans met elkaar en een gastvrije natuur die ruimte biedt. Het college van Gedeputeerde Staten van Drenthe stelt in zijn collegeprogramma (2015-2019) voor om via uitnodigingsplanologie ondernemers ruimte te bieden voor economische kansen in natuur en landschap en bij voorkeur in een vernieuwend segment. Maatwerk is het uitgangspunt, waarbij gekeken wordt naar een win-winsituatie: ecologisch en economisch.

7.8.1 Sociaal-economische gevolgen van de maatregelen

Bij de invulling van deze maatregelen en het maken van afspraken streeft de provincie naar een balans tussen natuur en economie, ter voorkoming van negatieve effecten op de werkgelegenheid en/of de leefbaarheid mét aandacht voor ontwikkelingen die Drenthe beter op de kaart zetten.

7.8.2 Sociaal-economische gevolgen in relatie tot vergunningverlening: nieuwe activiteiten

Voor toekomstige activiteiten geldt het vergunningenstelsel op grond van de Natuurbeschermingswet. Als een activiteit mogelijk negatieve effecten heeft voor de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied is een Nb-wetvergunning nodig. Deze vergunningplicht geldt niet alleen binnen het Natura 2000-gebied maar ook daarbuiten.

Het beheerplan kan niet voor alle activiteiten duidelijkheid geven over de mogelijke effecten op de Natura 2000-doelstellingen. Immers alle ontwikkelingen zijn niet in beeld; sommige ontwikkelingen zijn nog in ontwikkeling bij ondernemers en plannen van nieuwe ondernemers zijn per definitie nog een ‘black box’. Nieuwe activiteiten die (nog) niet in het beheerplan zijn beschreven, kunnen mogelijk vergunningplichtig zijn. Of een activiteit ook vergunningplichtig is, hangt af van de mogelijke effecten.

Voorzover nieuwe activiteiten negatieve niet-stikstofgerelateerde effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen, moet uit een beoordeling blijken of een vergunning kan worden verleend. Een vergunningsprocedure kan vaak sneller worden doorlopen als in een vroeg (plan) stadium van een project of een activiteit rekening wordt gehouden met mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden. Door ‘natuurinclusief’ denken kan een project zo vorm worden gegeven dat negatieve effecten op de natuurwaarden kunnen worden vermeden. Daardoor worden negatieve sociaal-economische effecten als gevolg van een beperkende werking van de Natuurbeschermingswet voor de ontplooiing van nieuwe activiteiten voorkomen.

Het Leekstermeergebied ligt in twee provincies. Op basis van de huidige regelgeving zijn zowel de provincie Groningen als de provincie Drenthe bevoegd gezag. De vraag waar de vergunning moet worden aangevraagd is dus afhankelijk van waar de vergunningplichtige activiteit plaatsvindt.

7.8.3 De waarde van het gebied voor andere functies dan natuur

Het Natura 2000-beheerplan beschrijft welke maatregelen nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij is in eerste instantie met een ecologische bril naar het gebied gekeken: wat is nodig om de internationaal karakteristieke biodiversiteit te behouden, te herstellen en te ontwikkelen. Het Natura 2000-gebied levert ook andere diensten aan de maatschappij: schoon water, rust, een plek om te ontspannen en te recreëren, landschappelijke waarde, identiteit, een mooi woonomgeving enzovoort. Dit is een mooie uitdaging om ook deze waarden te beleven en te benutten.

Bij de uitvoering van de beheerplannen is het een uitdaging om ambities, opgaven en doelen zoveel mogelijk in samenhang te realiseren: samen afspraken maken, in transparantie en met wederzijds vertrouwen. ‘Good governance’ met aandacht voor het proces en controle op de uitvoeringseffecten. Een gebiedsgroep speelt een belangrijke rol in dit proces, waarbij belangen in beeld gebracht worden en toekomstperspectieven besproken worden, met ook aandacht voor de individuele agrarische- en recreatieondernemer en de bewoners van het gebied.

8 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

8.1 Vergunningverlening

Behalve als uitwerking van de natuurdoelen en -maatregelen is het beheerplan ook bedoeld als kader voor vergunningverlening. Het beheerplan geeft aan waar de knelpunten voor doelrealisatie liggen en welke activiteiten daar mogelijk op van invloed zijn. Dit helpt het betrokken bevoegde gezag (provincies, gemeenten) bij het beoordelen van vergunningaanvragen en bij het opstellen van aan Natura 2000 gerelateerd beleid. Voor vergunningaanvragers biedt het beheerplan informatie over activiteiten, hun relatie tot knelpunten en inzicht in de plaats waar nader advies over een vergunningaanvraag kan worden verkregen.

Voor gemeenten kan het beheerplan richting geven bij het opstellen of wijzigen van bestemmingsplannen. Voor Natura 2000-doelen gevoelige activiteiten kunnen zo daar gepland worden waar ze geen risico vormen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelen.

Natuurbeschermingswet 1998

Voor het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied zijn verschillende instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd. De Natuurbeschermingswet (Nb-wet) regelt de bescherming van de Natura 2000-gebieden en moet er in essentie op toezien dat de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar worden gebracht. Activiteiten en projecten die mogelijke effecten hebben op deze instandhoudingsdoelstellingen moeten getoetst worden in het kader van de Nb-wet.

Voor projecten, plannen en andere handelingen die negatieve gevolgen voor soorten en habitats van de betreffende gebieden zouden kunnen hebben geldt een vergunningplicht. Huidige activiteiten die op de peildatum 31 maart 2010 bekend waren, of redelijkerwijs bekend hadden kunnen zijn, bij het bevoegd gezag kunnen conform de Nb-wet op dezelfde wijze doorgang vinden. Over het algemeen zijn deze activiteiten al vergunningvrij. Indien toch sprake is van een negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen kan het bevoegd gezag gebruik maken van een aanschrijvingbevoegdheid (artikel 19c van de Nb-wet), tot dit beheerplan is vastgesteld en het gebruik overeenkomstig de voorwaarden zoals opgenomen in het beheerplan plaatsvindt.

In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de procedure van vergunningverlening in het kader van de Nb-wet. Verder wordt een toelichting gegeven op enkele gebiedsspecifieke toetsingkaders en aandachtspunten die relevant kunnen zijn bij de vergunningverlening in het kader van de Nb-wet.

Nieuwe Wet natuurbescherming

De beoogde nieuwe Wet natuurbescherming zal op termijn de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Boswet samenvoegen en gaan vervangen. Op het moment van schrijven valt de bescherming van de Natura 2000-gebieden onder de Natuurbeschermingswet 1998. Wanneer de nieuwe Wet natuurbescherming in werking treedt zal de bescherming van Natura 2000-gebieden en bijhorende doelstellingen onder deze nieuwe wet komen te vallen. Na inwerkingtreding van de nieuwe Wet natuurbescherming kan een verwijzing in dit beheerplan naar de Natuurbeschermingswet 1998 vanaf dat moment worden beschouwd als een verwijzing naar de nieuwe Wet natuurbescherming. Voor zover op dit moment kan worden voorzien zullen uit de nieuwe wet geen aanvullende bevoegdheden en verplichtingen voor de provincie Drenthe voortkomen voor de bescherming van Natura 2000-gebieden.

Overige wettelijke kaders

Naast de Nb-wet geldt binnen en buiten het gebied primair de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening, water en milieu. Los van een eventuele toetsing en procedure in het kader van de Nb-wet kan het dus ook noodzakelijk zijn in het kader van overige wettelijke kaders een toetsing en/of procedure te doorlopen om een vergunning en/of ontheffing te verkrijgen. Geen vergunningplicht in het kader van de Nb-wet hoeft dus niet in te houden dat er geen overige procedures doorlopen hoeven worden, dan wel vergunning en/of ontheffing hoeft te worden aangevraagd.

Overige vigerende natuurwetgeving

Vanuit de natuurwetgeving kunnen onder meer de Flora- en faunawet en de Boswet relevant zijn wanneer er effecten op natuurwaarden kunnen optreden. Indien een activiteit in het kader van de Nb-wet niet vergunningplichtig is kan er nog steeds een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet of een melding in het kader van de Boswet noodzakelijk zijn. Een activiteit of project met mogelijke effecten op natuurwaarden (binnen en buiten een Natura 2000-gebied) moet ook aan overige relevante natuurwetgeving worden getoetst.

Relatie met RO-procedures

Ook is het van belang te bepalen of er, eventueel aanvullend op een procedure in het kader van de natuurwetgeving, een procedure in het kader van de ruimtelijke ordening (RO) doorlopen moet worden. Dit is van belang voor activiteiten en handelingen die afwijken van de kaders zoals opgenomen in het vigerende bestemmingsplan. Het doorlopen van een RO-procedure kan ook relevant zijn indien er vanuit de natuurwetgeving geen directe noodzaak is voor het doorlopen van een procedure.

Ook activiteiten en handelingen die in het kader van het beheerplan uitgevoerd worden en positieve effecten hebben op de natuurwaarden zullen getoetst moeten worden binnen de overige wettelijke kaders en eventueel een RO-procedure moeten doorlopen.

8.1.1 Bestaand gebruik en vergunningverlening

Bij de toetsing van bestaande activiteiten in hoofdstuk 4 is ingegaan op bestaand gebruik en op enkele concrete nieuwe en toekomstige ontwikkelingen. Uit deze toetsing is gebleken dat de meeste huidige activiteiten (onder voorwaarden) voortgang kunnen vinden en geen knelpunt vormen voor de Natura 2000-doelstellingen. Wanneer deze huidige activiteiten wezenlijk veranderen in ruimte en tijd moet de activiteit worden beschouwd als nieuwe activiteit en/of project. Knelpunten met de Natura 2000-doelstellingen zijn dan niet meer op voorhand uit te sluiten. Voor deze nieuwe activiteiten en ontwikkelingen gelden in beginsel de procedures zoals deze zijn beschreven in paragraaf 8.1.5.

Voor een aantal van deze huidige activiteiten zijn concrete voorwaarden geformuleerd waarbinnen in ieder geval geen negatieve effecten te verwachten zijn. In hoofdstuk 4 en aanvullend in paragraaf 8.1.5 zijn deze voorwaarden kort uitgewerkt en toegelicht.

Wanneer deze huidige activiteiten voortgang vinden binnen de in het beheerplan aangegeven voorwaarden en kaders, zullen er geen negatieve effecten optreden op de aangewezen instandhoudingsdoelstelling en hoeft er ook geen vergunning aangevraagd te worden in het kader van de Nb-wet.

Vergunningplichtig bestaand gebruik

Uitbreiding en wijzigingen van agrarische activiteiten (hierbij moet vooral gedacht worden aan het uitbreiden met vee) of andere activiteiten die een relatie hebben met stikstofdepositie (zie ook hoofdstuk 5) zijn reeds vergunningplichtig en zullen afzonderlijk vergunningplichtig blijven. Deze activiteiten zijn of reeds vergund, of doorlopen het vergunningtraject of zullen vergunningplichtig blijven. Deze activiteiten doorlopen de procedure zoals omschreven in paragraaf 8.1.5 of hebben deze reeds doorlopen.

8.1.2 Drainage en beregening

Bestaande drainage en beregeningsputten

Het vervangen van bestaande drainage is vergunningsvrij, zolang dit gebeurt op dezelfde diepte en met maximaal dezelfde capaciteit als de oorspronkelijke drainage.

In dit verband is voor de Natura 2000/PAS-gebieden nog het volgende relevant. Bij het opstellen van de PAS-gebiedsanalyses hebben de betrokken provincies onder andere de ecologische situatie van de gebieden in kaart gebracht. Daarbij zijn de effecten van alle feitelijk aanwezige drainagevoorzieningen meegenomen. Voor alle PAS-gebieden in Drenthe geldt dat, wanneer de in de PAS-gebiedsanalyses opgenomen herstelmaatregelen worden uitgevoerd, er geen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen zijn. Het Leekstermeergebied is echter geen PAS-gebied. Het Leekstermeergebied is ingesteld op het vasthouden van water, zodat significant negatieve effecten als gevolg van drainage en beregening hier niet worden verwacht. Voor bestaande beregeningsputten geldt hetzelfde. Bovendien vallen deze putten onder de algemene regels van de keur van het waterschap en zijn ze ook daarom te beschouwen als bestaand gebruik.

Nieuwe drainage en beregeningsputten

Zoals gezegd is het Leekstermeergebied ingesteld op het vasthouden van water en het handhaven van hoge waterstanden. Het optreden van een significant negatief effect door het aanleggen van drainage buiten de begrenzing is dan ook niet te verwachten. Nieuwe drainage en/of beregeningsputten door de bestaande agrarische bedrijven beïnvloeden dit watersysteem dankzij de inrichting niet meer: noch wanneer dit op het niveau van individuele ontwikkelingen wordt beschouwd, noch bij een analyse van mogelijke cumulatieve gevolgen. Nieuwe drainage en beregeningsputten aan de landbouwzijde van de begrenzing achten de provincies vergunningvrij.

8.1.3 Voorwaarden en kaders bestaand gebruik

Waterhuishouding

Het oppervlaktewater in het Leekstermeergebied zorgt voor de juiste randvoorwaarden voor de instandhoudingsdoelen. Door de inrichting en de wens van het waterschap hier meer waterberging te realiseren is hier zeker gesteld dat te allen tijde aan de voorwaarden voor de instandhoudingsdoelen voor wat betreft oppervlaktewater wordt voldaan. De instandhoudingsdoelen brengen geen specifieke eisen aan het grondwater met zich mee. Van de gezamenlijke vormen van watergebruik buiten het gebied worden geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen verwacht.

Recreatie

Binnen het gebied is recreatie toegestaan binnen de toegangsregels van de terreinbeheerder.

Een uitbreiding van de huidige recreatieve activiteiten in vorm en omvang moet worden beschouwd als een nieuwe activiteit en zal als zodanig getoetst moeten worden in het kader van de Natuurbeschermingswet. Bij (grote) evenementen is vooroverleg met het bevoegd gezag gewenst. Wanneer bestaande recreatieve activiteiten binnen bovenstaande kaders plaatsvinden, zijn effecten op de instandhoudingsdoelstellingen niet te verwachten en is niet direct een vergunning nodig in het kader van de Natuurbeschermingswet.

Landbouw

De meeste reguliere agrarische activiteiten zoals deze momenteel rondom het gebied plaatsvinden (bestaand gebruik conform geldende wetgeving) kunnen in hun huidige vorm en omvang voortgaan. Voor bemesting en beweiding wordt verwezen naar de PAS-gebiedsanalyse (hoofdstuk 5).

Uitbreiding of wijziging van dit bestaand gebruik of nieuwvestiging van agrarische bedrijven moet getoetst worden aan de Natuurbeschermingswet. Voor deze toetsing wordt aangesloten op de geldende provinciale beleidskaders.

Infrastructuur

De bestaande infrastructuur in zijn huidige vorm blijft gehandhaafd. De vervanging van bestaande voorzieningen en/of een kwaliteitsverbetering zoals verharding van onverharde wegen is toegestaan zolang dit niet een knelpunt vormt voor de Natura 2000-doelstellingen.

De aanleg van nieuwe wegen en paden aanvullend op de bestaande infrastructuur (binnen de begrenzing) kan leiden tot een toename van de verstoring (geluid, licht, stikstofdepositie, verlies van oppervlak etc.). Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen zijn dan niet meer op voorhand uit te sluiten. Voor de aanleg van nieuwe paden en wegen wordt de procedure doorlopen zoals omschreven in paragraaf 8.1.5.

Voor de vervanging en/of kwaliteitsverbetering van de bestaande infrastructuur zal een toetsing in het kader van de Nb-wet moeten plaatsvinden om te bepalen of de uitvoering van de werkzaamheden kan leiden tot verstoring en eventuele negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij wordt de procedure doorlopen zoals omschreven in paragraaf 8.1.5.

Bij de aanleg en het onderhoud van infrastructurele kunstwerken en (nieuwe) kabels en leidingen binnen de begrenzing kunnen negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen niet op voorhand uitgesloten worden en wordt de procedure doorlopen zoals omschreven in paragraaf 8.1.5. Vooroverleg in vroeg stadium met het bevoegd gezag is gewenst.

Natuurbeheer en onderhoud

Bij de uitvoering van ingrepen die buiten het reguliere beheer plaatsvinden is vooroverleg met het bevoegd gezag gewenst.

8.1.4 Toekomstige activiteiten en vergunningverlening

Dit beheerplan kan niet voor alle activiteiten duidelijkheid geven over de mogelijke effecten op de Natura 2000-doelstellingen. Bestaande en nieuwe activiteiten die niet in het beheerplan zijn beschreven, of een duidelijke verandering van de activiteiten zoals beschreven in dit beheerplan, kunnen vergunningplichtig zijn in het kader van de Nb-wet. Of een activiteit daadwerkelijk vergunningplichtig is, hangt af van de mogelijke effecten die de activiteit heeft op de Natura 2000-doelstellingen. Deze mogelijke effecten hangen niet alleen samen met de aard en omvang van de activiteit, maar ook met de tijdsduur, de plaats en de periode. Bij de toetsing van

mogelijke effecten van een activiteit moet ook rekening worden gehouden met functies buiten het gebied zoals foeragegebied, broedgebied en verbindingszones. Een en ander betekent dat voor het uitvoeren van activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op de Natura 2000-doelstellingen van het Leekstermeergebied, wellicht een Nb-wetvergunning nodig is.

8.1.5 Procedure vergunningverlening

Als een initiatiefnemer van plan is een activiteit, project of plan uit te voeren in een Natura 2000-gebied of de (directe) omgeving, kan dat invloed hebben op de natuurwaarden in dit gebied. Soms is er geen of slechts een geringe invloed, maar er kan ook sprake zijn van een aanzienlijke invloed op de beschermde natuurwaarden in het gebied. Het is niet mogelijk om in dit beheerplan alle mogelijke vormen van nieuwe activiteiten, projecten of plannen op te nemen en op voorhand te bepalen of er sprake is van invloed op de beschermde natuurwaarden. Daarom zal de initiatiefnemer of het bevoegd gezag voor nieuwe activiteiten, projecten of plannen zelf moeten bepalen of er sprake is van invloed op beschermde natuurwaarden. Dit geldt ook voor (wijzigingen in) bestemmingsplannen, zoals voor de uitbreiding van woonpercelen. Het beheerplan voorziet in informatie om deze afweging te kunnen maken.

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de werkwijze, de procedure en de stappen die genomen kunnen worden als een initiatiefnemer een nieuwe activiteit, project of plan uit gaat voeren in een Natura 2000-gebied of in de (directe) omgeving.

Vorbereiding

- Bepaal of er invloed is op doelstellingen in het kader van Natura 2000

Wanneer negatieve effecten van een activiteit, project of plan op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen niet op voorhand uit te sluiten zijn zal er een ecologische toetsing uitgevoerd moeten worden. In deze toetsing worden eventuele effecten op instandhoudingsdoelen inzichtelijk gemaakt. De toetsing kan plaatsvinden door een zogenaamde habitattoets. Een habitattoets is vormvrij: afhankelijk van het type activiteit, project of plan kan dit in de vorm van een kort memo zijn of van een rapportage. Voor het opstellen van de habitattoets kan onder meer gebruik worden gemaakt van de informatie die in het beheerplan is opgenomen, of er kan informatie bij het bevoegd gezag worden opgevraagd. Dit betreft onder meer informatie over de instandhoudingsdoelen, zoals het voorkomen en de verspreiding, de ecologische vereisten en het beheer.

- Voer vooroverleg met het bevoegde gezag

Bij twijfel of effecten van een activiteit of project al of niet op voorhand uit te sluiten zijn kan contact op worden genomen met het bevoegd gezag (de provincie Groningen en/of Drenthe of het ministerie van Economische Zaken). Voor een aantal activiteiten en projecten is vooroverleg in een vroeg stadium zelf uitdrukkelijk gewenst (zie onder meer paragraaf 8.1.3).

Tijdens het vooroverleg kan het bevoegd gezag aangeven of een ecologische effectenbeoordeling (habitattoets) noodzakelijk is. Een effectenbeoordeling is niet nodig wanneer effecten op voorhand uit te sluiten zijn en/of wanneer de activiteit of het project niet vergunningplichtig is (eventueel door het nemen van mitigerende maatregelen). Vaak blijkt na vooroverleg met het bevoegd gezag dat een activiteit, project of plan niet direct vergunningplichtig is, of dat er maatregelen zijn die een initiatiefnemer kan nemen om effecten te voorkomen. Daarmee kan een verdere procedure voorkomen worden.

Daarnaast is het bevoegd gezag goed op de hoogte van eventuele aandachtspunten die voor de specifieke situatie van toepassing zijn. Dit kan een hoop zoekwerk en onduidelijkheid voorkomen. Om te toetsen of een activiteit, project of plan al dan niet vergunningplichtig is, kan de initiatiefnemer het bevoegd gezag vragen om een formele uitspraak te doen over de vergunningplicht. Dit heet een bestuurlijk rechtsoordeel. Voor deze beoordeling is vaak aanvullende informatie nodig. Deze informatie dient door de initiatiefnemer te worden aangeleverd. Dit vindt plaats in overleg met de behandelende ambtenaar.

De beoordeling duurt doorgaans minder dan zes weken. Het resultaat van de beoordeling wordt meegedeeld met een formele brief. Deze brief is een formele beoordeling van de provincie over de vergunningplicht. Als door andere overheden of derden wordt gewezen op de Nb-wet, kan met deze brief aangetoond worden dat aan de verplichtingen in het kader van de Nb-wet is voldaan.

Deze beoordeling is nog geen vergunning. Wanneer uit het oordeel van het bevoegd gezag blijkt dat er een vergunning noodzakelijk is moet er alsnog een vergunningaanvraag worden ingediend, waarbij de effecten van de activiteit, het project of het plan door middel van een ecologische effectbeoordeling inzichtelijk worden gemaakt.

- Ecologische effectbeoordeling wanneer effecten niet (op voorhand) uit te sluiten zijn

Als blijkt dat er wel sprake is van een vergunningplicht of wanneer uit vooroverleg en/of een habitattoets blijkt dat negatieve effecten niet uit te sluiten zijn, dan zal er een nadere ecologische effectbeoordeling opgesteld moeten worden. Op basis van een ecologische effectbeoordeling kan daarna een vergunningaanvraag worden ingediend.

In de ecologische effectbeoordeling dienen eventuele effecten op de instandhoudingsdoelen inzichtelijk te worden gemaakt. Wanneer zich negatieve effecten voordoen, moet inzichtelijk worden gemaakt of er maatregelen genomen kunnen worden om de effecten te voorkomen, te verzachten (mitigeren) of te compenseren. Het detailniveau waarop de (ecologische) effectbeoordeling uitgevoerd dient te worden is per activiteit en project verschillend. Het kan bestaan uit een Habitattoets, een Verslechterings- en Verstoringstoets of een Passende Beoordeling. Dit is onder meer afhankelijk van de mate waarin effecten te verwachten zijn en van de omvang van de activiteit of het project in ruimte en tijd.

Het is aan te raden de aanvraag en bijhorende (inhoudelijke) documenten in overleg met de behandelend ambtenaar op te stellen.

- Dien een conceptaanvraag in bij het bevoegd gezag

Om de uiteindelijke vergunningprocedure vlot te laten verlopen en om aanvullende vragen vanuit het bevoegd gezag voor te zijn, is het aan te bevelen een conceptaanvraag in te dienen. Hiermee kan het bevoegd gezag tijdig bepalen of de aanvraag alle noodzakelijke informatie bevat. En daarnaast kan het bevoegd gezag nog input leveren op de aanvraag waarmee vragen en onduidelijkheden in de officiële procedure voorkomen kunnen worden.

De vergunningprocedure

Voor de voorbereiding van de Nb-wetvergunning wordt afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht gebruikt. Dit betekent dat er eerst gedurende zes weken een ontwerp-besluit ter inzage wordt gelegd. Hierop kunnen belanghebbenden zienswijzen indienen. Hierna wordt het defini-

tieve besluit genomen. De proceduredtijd bedraagt zes maanden. Tegen een Nb-wetvergunning kan vervolgens beroep worden ingesteld door belanghebbenden die tevens een zienswijze hebben ingediend. De bezwaarprocedure wordt in dit geval ‘overgeslagen’. Deze procedure verandert na inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming; dan is er beroep mogelijk bij de rechtbank en hoger beroep bij de Raad van State. De procedure is schematisch weergegeven in figuur 8.1.

De Nb-wetvergunning binnen de WABO-procedure

Wanneer de vergunning in het kader van de Nb-wet aanhaakt bij een aanvraag van een omgevingsvergunning, dan neemt de gemeente contact op met het bevoegd gezag om te bepalen of een toetsing in het kader van de Nb-wet noodzakelijk is voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning. Per 1 oktober 2010 is namelijk de omgevingsvergunning ingevoerd ter vervanging van de verschillende vergunningen voor wonen, ruimte en milieu. Dit zijn onder andere de bouwvergunning, de milieuvergunning, de gebruiksvergunning, de aanlegvergunning en de kapvergunning. Op www.omgevingsloket.nl kan een vergunningcheck worden gedaan om te zien welke toestemmingen zijn vereist. Deze omgevingsvergunning kan bij één loket bij de gemeente worden aangevraagd en wordt in één procedure afgehandeld.

De gemeente neemt dus zelf contact op met de provincie Groningen en/of Drenthe of het ministerie van EZ, dat hoeft de vergunningaanvrager niet te doen. De initiatiefnemer moet wel voorafgaande aan de aanvraag van een omgevingsvergunning hebben bepaald of effecten wel of niet op voorhand uit te sluiten zijn. Ook hiervoor kan een initiatiefnemer contact opnemen met het bevoegd gezag. Wanneer effecten niet op voorhand uit te sluiten zijn moet een initiatiefnemer eventuele effecten op instandhoudingsdoelen wel voorafgaand aan een aanvraag inzichtelijk maken. Dit kan door middel van een ecologische effectbeoordeling.

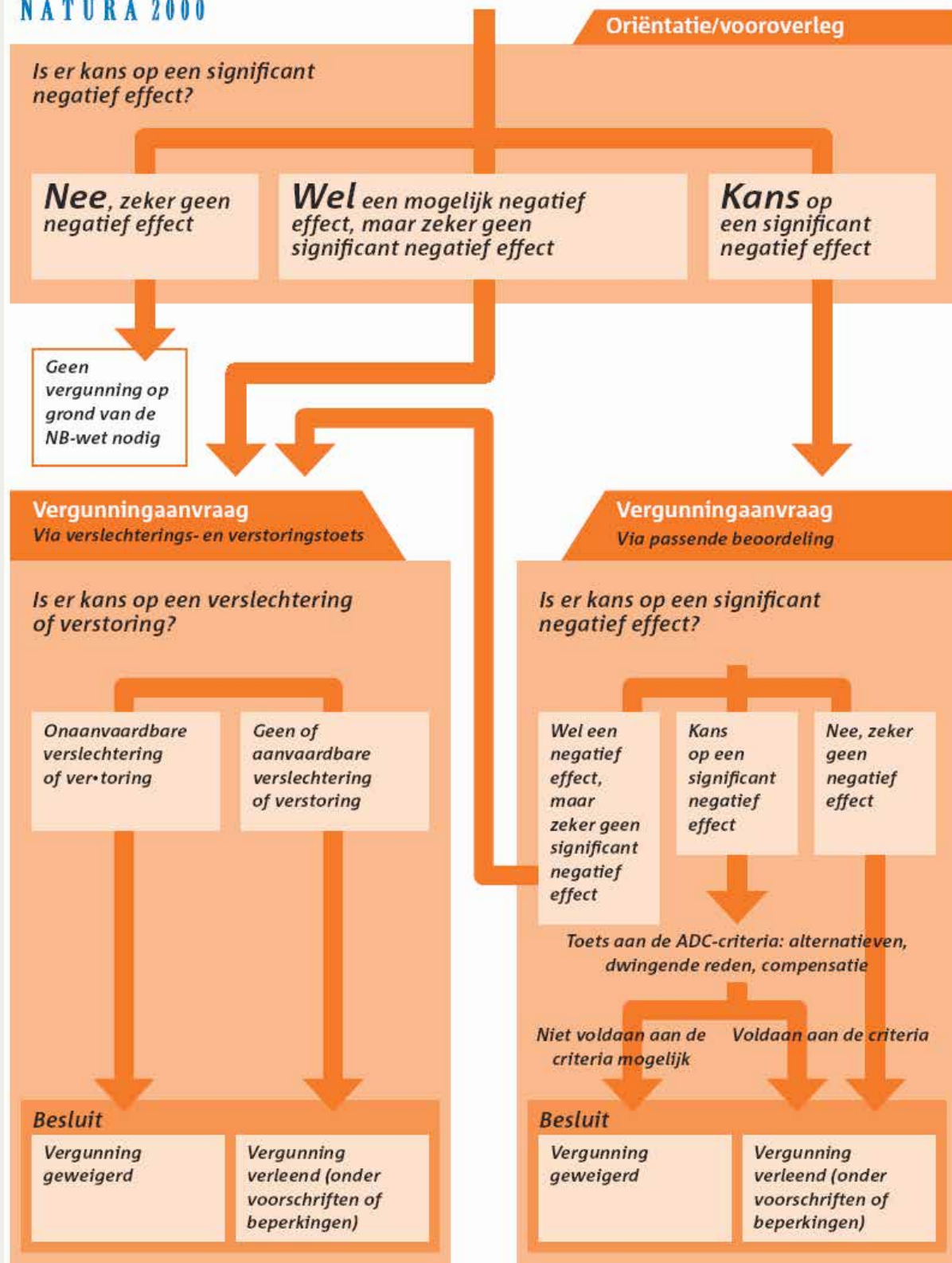
Als blijkt dat een activiteit waarvoor zo’n omgevingsvergunning nodig is ook gevolgen heeft voor het Natura 2000-gebied, is er in aanvulling op de omgevingsvergunning een toets aan de Natura 2000-doelen vereist. De gemeente kan de omgevingsvergunning dan niet afgeven zonder een verklaring van geen bedenkingen van Gedeputeerde Staten van Groningen en/of Drenthe en eventueel de minister van Economische Zaken.

Niet aanhaken bij de WABO

Zoals al is aangegeven kan er voor de Nb-wet ook een separate procedure doorlopen worden. Wanneer de Nb-wet niet aanhaakt bij een eventuele omgevingsvergunning is het wel van belang dat de aanvraag voor de vergunning in het kader van de Nb-wet eerder wordt ingediend dan de aanvraag van een omgevingsvergunning.

Project of handeling

Figuur 8.1 Overzicht algemene procedure vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet

8.2 Toezicht en handhaving

De bedoeling van toezicht en handhaving is dat bedrijven, organisaties en burgers zich aan de wet- en regelgeving houden. Toezicht is de controle die instanties zoals provincie, gemeente, politie en terreinbeheerders uitvoeren om te kijken of de wet- en regelgeving wordt nageleefd. Bij overtreding van de regels kunnen sancties aan de orde zijn waarbij overtreders gedwongen worden hun activiteiten te staken.

Bij toezicht en handhaving als onderdeel van Natura 2000 gaat het specifiek om de naleving van wet- en regelgeving die van belang is voor de realisatie van de Natura 2000-doelen. Het belangrijkste daarbij is dat bedrijven en burgers weten wat deze wet- en regelgeving voor hen betekent. Dit bevordert het draagvlak voor en de naleving van de beheerplannen, wat weer leidt tot minder noodzaak voor toezicht.

In het kader van Natura 2000 zijn alleen activiteiten relevant die (mogelijk) van invloed zijn op de instandhoudingsdoelen. De meeste van dergelijke activiteiten zijn benoemd en beoordeeld in hoofdstuk 4. Illegale activiteiten zijn niet meegenomen in de beoordeling. Uit de beoordeling blijkt dat bestaande activiteiten nergens een knelpunt vormen. Dat neemt niet weg dat toezicht en handhaving nodig zijn om te voorkomen dat een activiteit een probleem wordt.

Deze paragraaf betreft een uitwerking op hoofdlijnen, waarin vooral omschreven staat hoe de provincie gaat zorgen voor effectief toezicht en effectieve handhaving in Natura 2000-gebieden. Bij het opstellen van deze paragraaf is gebruik gemaakt van de Handreiking Handhavingsplan Natura 2000 (IPO, 2013) en het concept handhavingsplan Natura 2000 Waddenzee en Noordzeekustzone (Rijkswaterstaat, 2014).

Gebiedsspecifieke aandachtspunten op het vlak van toezicht en handhaving worden vastgelegd in een nog op te stellen uitvoeringsplan toezicht en handhaving. In het plan worden verder afstemmings- en samenwerkingsafspraken vastgelegd. Verder zal een gebiedsspecifieke uitwerking handvatten bieden voor ondernemers en gebruikers voor de beleving en benutting van een gebied. De verantwoordelijkheid voor het opstellen van het uitvoeringsplan toezicht en handhaving ligt bij de provincie Drenthe in nauwe samenwerking met de andere betrokken partijen. Zo kan de handhaving in gezamenlijkheid gecoördineerd worden, waardoor de beperkte middelen zo efficiënt mogelijk benut worden.

8.2.1 Reikwijdte

De primaire taak van toezicht en handhaving is om te voorkomen dat er directe, fysieke schade aan de aangewezen Natura 2000-doelen voor het Leekstermeergebied worden toegebracht.

Voorbeelden van mogelijke inbreuken zijn:

- afvaldumpingen
- fiets- en motorcross buiten de toegestane wegen en paden
- betreding gesloten gebieden
- open vuur
- illegale boskap
- stroperij

De diverse handhavende en toezichthoudende instanties delen hun informatie, stellen prioriteiten en stemmen hun inzet met elkaar af. Dit is uit het oogpunt van doelmatigheid en de beperkte capaciteit essentieel.

De voor Natura 2000 relevante activiteiten en maatregelen die als bestaand gebruik worden beschouwd (hoofdstuk 4) zijn vrijgesteld van vergunningplicht. Deze zijn reeds getoetst op hun effecten en kunnen doorgang blijven vinden. Hetzelfde geldt voor activiteiten waarvoor een vergunning is verleend. Ook deze zijn getoetst aan de Natura 2000-doelen en al dan niet onder voorwaarden vergund. Toezicht op het bestaande gebruik, de vergunde activiteiten en nieuwe vergunningverlening in het kader van Natura 2000 is wel een taak van de handhavende instantie.

Het toezicht op de tijdige realisatie van de Natura 2000-doelen maakt geen deel uit van de toezichttaak, maar is onderdeel van de monitoring (zie paragraaf 7.5). De borging hiervan vindt plaats via de beheercommissie (zie paragraaf 7.7.2) naar aanleiding van de uitkomsten uit de diverse monitoringprogramma's.

8.2.2 Regie

Om te voorkomen dat de bij het toezicht en de handhaving betrokken instanties langs elkaar heen werken moet een centrale regie worden gevoerd. Deze taak berust bij de provincie Drenthe. Vanuit deze rol zal zij zorg dragen voor regelmatig overleg en afstemming tussen de diverse instanties.

8.2.3 Maatregelen en middelen

De belangrijkste schakel bij het toezicht en de handhaving zijn de mensen die een en ander uit moeten voeren. Het is belangrijk dat er voldoende capaciteit is om de doelen van het toezicht en de handhaving te realiseren. De mensen moeten voldoende opgeleid zijn, bevoegd zijn, voldoende tijd hebben en over de instrumenten beschikken om hun taak adequaat uit te voeren. De provincie Drenthe heeft als regisseur de taak om ervoor te zorgen dat de beschikbare menskracht zo effectief mogelijk wordt ingezet en dat de beschikbare informatie goed wordt gedeeld.

De middelen voor het invulling van toezicht en handhaving worden vastgelegd in het op te stellen gebiedsspecifieke uitvoeringsplan toezicht en handhaving. Dit plan draagt bij aan optimale verdeling van menskracht en middelen door middel van samenwerking met alle betrokken instanties. Wanneer de beschikbare capaciteit niet voldoende is voor effectief toezicht en effectieve handhaving op alle gewenste aandachtspunten, zullen in het plan prioriteiten benoemd worden.

Een belangrijk instrument bij toezicht en handhaving is een gemeenschappelijke informatiebron of database die voor alle betrokken handhavende en toezichthoudende instanties te raadplegen is en waaraan zij nieuwe informatie kunnen toevoegen. Op dit moment is er een (landelijk) BOA Registratie Systeem (BRS) waarin handhavingshandelingen, waarnemingen, waarschuwingen en maatregelen geregistreerd worden. De meldingen worden zoveel mogelijk gekoppeld aan een Geografisch Informatiesysteem (GIS).

8.2.4 Relatie met andere wet- en regelgeving

Als basis voor het beheerplan Natura 2000 geldt de Nb-wet. Daarnaast kan ook gehandhaafd worden op basis van andere wetgeving. Hieronder volgen de belangrijkste wetten.

- De Flora- en faunawet regelt zaken over onder andere faunabeheer, jacht en de bescherming van inheemse planten en dieren. Op het moment van schrijven wordt de uitvoering van de Flora- en faunawet gedeeld door het Rijk en de provincies. Wanneer de Wet natuurbescherming van kracht wordt komt de volledige uitvoering bij de provincies te liggen.

- De Boswet ziet toe op de bescherming van bos en houtopstanden. De uitvoering berust op dit moment bij het ministerie van Economische Zaken. Wanneer de Wet natuurbescherming van kracht wordt komt de uitvoering bij de provincies te liggen;
- De Wet gewasbeschermingsmiddelen: het Rijk (ministerie van EZ) ziet toe op de naleving van het gebruik van niet toegelaten of ongeregistreerde middelen.
- De Wet bodembescherming gaat uit van een zorgplicht voor het behouden van in de (land) bodem aanwezige waarden. De wet is vooral bedoeld om bodemvervuiling tegen te gaan. Het Rijk (ministerie van I&M), de provincies, en de gemeenten met als uitvoerder de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD), zijn bevoegd gezag in deze wetgeving.
- De Waterwet wordt door de waterbeheerders gehandhaafd waar het gaat om verontreiniging van het water inclusief de waterbodems.
- De Ontgrondingenwet regelt het winnen van zand, grind, klei en andere materialen uit de Nederlandse bodem.
- Het Besluit bodemkwaliteit regelt de normen waaraan grond gerelateerde stoffen (zand, baggerspecie etc.) moeten voldoen om verwerkt te mogen worden.
- De Provinciale Milieuverordening (PMV) als uitwerking van de landelijke Wet milieubeheer (uitgevoerd door de RUD). Hierin staan regels over ander andere geluidhinder en milieubelasting.
- De Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van de gemeente(n). In de APV staan onder andere bepalingen over het aanlijnen van honden, de tijdstippen van toegang tot (openbare) terreinen en het parkeerbeleid. Regels voor het aanlijnen van honden in beschermde natuurgebieden buiten de bebouwde kom vallen onder de gebiedsregels van de terreinbeherende organisaties, evenals tijdstippen van toegang tot Natura-2000-gebieden. In de APV worden verder zaken geregeld zoals branden en crossen buiten de aangewezen locaties, maar deze vallen ook onder de gebiedsregels van de terreinbeherende organisaties.
- Het bestemmingsplan. Dit (gemeentelijke) plan geeft aan waar welke activiteiten en bestemmingen plaatsvinden. Dit plan geeft aan welk gebruik waar toegestaan is en geeft de bouw mogelijkheden per gebied weer.

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming zal bij inwerkingtreding de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet vervangen (zie paragraaf 8.1).

8.2.5 Doelgroepen

Op basis van het beheerplan worden vier doelgroepen onderscheiden: landbouw, recreatie, beheer en overige. Hieronder wordt per categorie een voorbeeld gegeven van activiteiten waarbij sprake kan zijn van de inzet van toezicht en handhaving in het kader van het Natura 2000-beheerplan. De genoemde doelgroepen en activiteiten komen voort uit de beoordeling van bestaande activiteiten in hoofdstuk 4, samen met illegale activiteiten die mogelijk een invloed hebben op de Natura 2000-doelen. Afhankelijk van een nog uit te voeren risicoanalyse worden de prioriteiten voor toezicht en handhaving nader bepaald. Er is nu voor gekozen om een voorlopige lijst op basis van bestaand gebruik (hoofdstuk 4) op te nemen.

Landbouw

- Inwaaier van voor de natuurdoelen schadelijke stoffen
- Onttrekken oppervlakte- en grondwater
- Vervuilen oppervlakte- en grondwater
- Verstoring als gevolg van werkzaamheden

Recreatie

- Loslopende honden (zeker gedurende het broedseizoen)
- Veroorzaken van brand door weggeworpen peuken, open vuur en glazen flessen
- Veroorzaken van zwerfafval
- Buiten de toegestane paden treden
- Verstoring (geluid, licht, optische aanwezigheid etc.)
- Motorcrossen
- Fietscrossen buiten de daarvoor aangewezen routes
- Paardrijden buiten de daarvoor aangewezen routes

Beheer

- Beheermaatregelen die niet conform het beheerplan worden uitgevoerd of negatief uitpakken voor een ander doel (natuurdoelen maar ook bijvoorbeeld aardkundige, bodemkundige of archeologische doelen)
- Onderhoud aan bestaande infrastructuur (wegen, leidingen, kabels, watergangen, kunstwerken)
- Faunabeheer

Overige

- Dumpen van afval (huisvuil, bouwafval, asbesthoudende materialen, chemisch afval)
- Illegale vangst van dieren
- Illegaal plukken van planten
- Illegaal kappen van hout
- Verkeer
- Optreden van calamiteiten (bijvoorbeeld optreden besmettelijke ziekte, overstroming, brand, blikseminslag etc.)

8.2.6 Betrokken instanties en organisaties

Bij het toezicht en de handhaving zijn diverse partijen betrokken. Het bevoegde gezag van toezicht en handhaving kan bij verschillende instanties belegd zijn. Dit geldt zowel voor de bestuurlijke als strafrechtelijke handhaving. Het directe toezicht in het veld is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van provincie en terreinbeheerders. Toezicht in het veld wordt uitgevoerd door mensen met een kwalificatie als buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA). De regie bij het toezicht berust bij de provincie Drenthe (zie paragraaf 8.2.2).

Provincie

Als bevoegd gezag ziet de provincie toe op de naleving van verleende vergunningen in het kader van de Nb-wet. De provincie is toezichthouder op het onderdeel jacht en schadebestrijding van de Flora- en faunawet en de Boswet. Verder ziet de provincie toe op naleving van de Provinciale Milieuverordening (PMV) en andere provinciale verordeningen.

Gemeente

De gemeente houdt toezicht op de bestemmingsplannen en de APV. Daarnaast heeft de gemeente een toezicht- en handhavingstaak voor activiteiten in het kader van de Nb-wet die via een Omgevingsvergunning vergund worden.

Waterschap

De waterschappen hebben een eigen verantwoordelijkheid voor het toezicht op de uitvoering van de Keur en de watervergunning. Het waterschap is ook verantwoordelijk voor het schoonhouden van watergangen, het onderhoud van kunstwerken (stuwen, sluizen, gemalen, duikers etc.), bestrijding van muskus- en beverratten en het peilbeheer. Het waterschap heeft hiervoor eigen mensen in dienst.

Terreinbeheerders

De terreinbeheerders zien er voornamelijk op toe dat de gedragsregels gehandhaafd worden. In eerste instantie zorgt de beheerder ervoor dat de gedragsregels voor alle doelgroepen duidelijk zijn. Daarna kunnen eventuele overtreders worden aangesproken op hun gedrag, met als doel de overtreder in te laten zien dat zijn gedrag ongewenst is, zodat hij zich in het vervolg wel aan de gedragsregels houdt. Beheerders met een BOA-status kunnen indien nodig sancties opleggen. Een tweede taak van de terreinbeheerder is ervoor zorgen dat het beheer zoals dat is afgesproken in dit beheerplan ook daadwerkelijk en op juiste wijze wordt uitgevoerd.

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

Deze dienst is ontstaan na een fusie tussen de AID (Algemene Inspectiedienst), de VWA (Voedsel- en Warenautoriteit) en de PD (Plantenziektkundige Dienst). Het is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken (EZ). De NVWA ziet toe op de uitvoering van de wet- en regelgeving die ressorteert onder het ministerie van EZ. Hierbij valt te denken aan toezicht op landbouw (onder andere veeziekten, mestwetgeving) en de soortenbescherming van de Flora- en faunawet.

Politie

De taak van de politie zal voornamelijk gericht zijn op het verlenen van assistentie wanneer zich strafbare feiten voordoen in het Natura 2000-gebied. Toezicht en handhavingstaken liggen niet primair bij de politie, al kan ze hier wel een (beperkte) rol in spelen.

Brandweer

De taak van de brandweer is tweeledig. Zij adviseert de terreinbeheerder over eventuele risico's voor wat betreft het ontstaan van brand en de wijze waarop een eventuele calamiteit bestreden kan worden. De tweede taak is het bestrijden van brand. Omdat een natuurbrand een ander karakter heeft dan een huisbrand, zorgt de brandweer ervoor dat zij over de nodige kennis en materieel beschikt om adequaat op te kunnen treden als zich een natuurbrand voordoet.

8.2.7 Nalevingsstrategie

De hier gehanteerde definitie van toezicht en handhaving is het bevorderen van naleving en het optreden tegen overtredingen. Bij het opstellen van de nalevingsstrategie wordt bepaald hoe te handelen bij incidenten en overtredingen. In de handhavingsstrategie wordt beschreven welke acties door welke partijen genomen worden om vastgelegd gewenst gedrag te bevorderen. Het gaat hierbij om vier onderdelen: preventie, toezicht, gedogen en sanctionering.

Afhankelijk van de situatie kunnen de diverse onderdelen van de strategie ook naast elkaar worden ingezet. Het gaat daarbij niet alleen om inzicht in de kansen op een overtreding en waar een overtreding plaats zal vinden, maar ook om het inzicht waarom overtredingen begaan worden: is er sprake van bewust of onbewust overtreden?

Het vertrekpunt bij de nalevingsstrategie is de situatie die door de handhavende instantie wordt aangetroffen, hetzij bij regulier toezicht danwel naar aanleiding van een melding of incident of naar aanleiding van een vergunningaanvraag.

Preventie

Door de inzet van andere dan juridische middelen kunnen overtredingen worden voorkomen of ongedaan worden gemaakt. Belangrijke instrumenten voor het bevorderen en op peil houden van de naleving zijn:

- kennisvergroting en toegankelijk maken van relevante informatie. Dit kan door gerichte voorlichting (borden, lezingen, brochures, artikelen, sociale media etc.);
- financiële prikkels (heffing/subsidie);
- investeringen in voorzieningen (infrastructuur, technische middelen, ICT, etc.);
- regulering via voorschriften in vergunningen (beheerplan, PMV, APV, bestemmingsplan, etc.);
- zichtbaarheid handhavers.

Welke instrumenten worden ingezet is afhankelijk van de reden waarom bepaald gedrag plaatsvindt. Inzet van preventieve middelen is een gezamenlijk verantwoordelijkheid van provincie, gemeenten, terreinbeherende organisaties en ondernemers in en rondom het Natura 2000-gebied.

Toezicht

Onder deze noemer valt het krijgen en houden van zicht op het naleefgedrag en de beweegredenen voor het gedrag. Toezicht is het meest effectief wanneer het zich richt op de meest risicovolle situaties. Bij het toezicht is de samenwerking tussen de handhavende instanties essentieel. Belangrijk is dat informatie en deskundigheid wordt gedeeld en dat gecoördineerd wordt opgetreden.

Sancties

Bij overtredingen wordt afgewogen wanneer moet worden overgegaan tot het treffen van sancties. Het kan daarbij gaan om strafrechtelijke of bestuursrechtelijke sancties. Bestuursrecht is vooral gericht op herstel en strafrecht is met name gericht op de dader(s). Welke vorm worden

toegepast hangt af van de overtreding en de overtreder. In bepaalde omstandigheden kan worden afgezien van het opleggen van een sanctie. In de 'Gedoogstrategie provincie Drenthe' en in de 'Handhavingstrategie en werkwijze Wabo Groningen 2009' (hoofdstuk 4) staat omschreven onder welke voorwaarden afgezien kan worden van het opleggen van een sanctie.

Bestuursrecht

Als de gevolgen van een overtreding kunnen worden teruggedraaid is het van belang om te weten of er sprake is van:

- acuut gevaar voor milieu, gezondheid, veiligheid of natuur;
- ernstige schade aan milieu, gezondheid of natuur;
- een economisch voordeel voor de overtreder;
- een bewuste overtreding;
- een kans op herhaling van de overtreding (recidive).

In alle gevallen wordt het Openbaar Ministerie (OM) geïnformeerd. Bij acuut gevaar wordt direct bestuursrechtelijk opgetreden door middel van spoedeisende last onder bestuursdwang zonder begunstigingstermijn. Als er geen sprake is van acuut gevaar maar wel van een of meer van de overige vier genoemde situaties, dan wordt een vooraankondiging voor een last onder bestuursdwang of onder dwangsom verstuurd, waarin ook een hersteltijd wordt aangegeven, waarbinnen de overtreder de gevolgen van de overtreding kan herstellen. Wordt binnen de aangegeven hersteltijd de overtreding niet ongedaan gemaakt, dan wordt in principe (na een belangenafweging) de last onder bestuursdwang of dwangsom opgelegd met een begunstigingsstermijn.

Onbewuste overtredingen door goedwillende overtreders, die geen aanleiding geven tot strikte handhaving, kunnen in het algemeen worden afgedaan met gerichte voorlichting. Rapportage van de overtreding is wel noodzakelijk.

Strafrecht

Bij constatering van een strafbaar feit moet een proces-verbaal worden opgemaakt door een daartoe bevoegde ambtenaar. Met het OM worden afspraken gemaakt welke zaken (zoals strafrechtelijk optreden) door het OM worden afgehandeld. Na onderzoek van de toepassingsmogelijkheden kunnen de bestuurlijke strafbeschikking en de bestuurlijke boete als instrumenten worden toegepast.

8.2.8 Gebiedsspecifieke aandachtspunten

Ieder Natura 2000-gebied heeft zijn eigen natuurlijke kenmerken en waarden die veelal terugkomen in de aangewezen doelen voor het gebied. Elke gebied heeft ook zijn gebiedsspecifieke knelpunten en aandachtspunten voor het halen van de Natura 2000-doelstellingen. In paragraaf 8.1 staan de voornaamste aandachtspunten voor de vergunningverlening in het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied. Voor toezicht en handhaving zijn de aandachtspunten grotendeels vergelijkbaar, maar is het aandachtsveld breder, voornamelijk omdat toezicht en handhaving in en rondom Natura 2000-gebieden in sterke mate samenhangt met de toezicht en handhaving in natuurgebieden en het groene buitengebied in het algemeen. In het gebiedsspecifieke uitvoeringsplan toezicht en handhaving zal verder omschreven worden wat de aandachtspunten zijn voor dit gebied.

Aandachtspunten kunnen gedurende de looptijd van het beheerplan veranderen. Via de beheercommissie of via een jaarlijkse evaluatie van het Uitvoeringsplan VTH kunnen in overleg nieuwe prioriteiten gesteld worden of niet meer relevante prioriteiten worden afgewaardeerd. Hier ligt

ook een duidelijke link met de monitoring en de algemene evaluatie van het halen van de Natura 2000-doelstellingen voor het gebied (zie paragraaf 6.2).

8.2.9 Monitoring en evaluatie

Monitoring maakt de resultaten van de handhavingsdoelen zichtbaar. Naar aanleiding van deze resultaten kunnen, indien nodig, de handhavingsstrategie en mogelijk ook de (handhavings) doelen worden aangepast. Met behulp van de monitoringgegevens kan ook verantwoording worden afgelegd over de gedane inspanningen. Goede monitoring levert ook inzicht op in de mate waarin wet- en regelgeving wordt nageleefd en dus welke risico's de Natura 2000-doelen lopen.

Evaluatie van het toezicht en de handhaving vindt plaats door de beheercommissie die jaarlijks bijeenkomt (zie paragraaf 7.7.2) en jaarlijks de onderdelen van het beheerplan bijstuurt. Aan het eind van de beheerplanperiode van zes jaar kan de evaluatie van deze periode gebruikt worden bij het opstellen van het nieuwe beheerplan en bijhorend gebiedsspecifiek uitvoeringsplan toezicht en handhaving.

8.2.10 Contact

Melden van overtredingen en overlast

Indien sprake is van een overtreding of overlast dan kan dit gemeld worden bij:

- Drenthe: het Centraal Meldpunt Milieuklachten op 0592 – 36 53 03 of via het e-mailadres milieuklachten@drenthe.nl
- Groningen: het Centraal Meldpunt Milieuklachten op 050 – 318 00 00 of via het digitale vragenformulier: https://fd9.formdesk.com/provinciegroningen/pg_web_milieuklachtmelden

Overige vragen

Voor algemene vragen over toezicht en handhaving kunt u tevens contact opnemen met:

- provincie Drenthe, telefoonnummer 0592 – 36 55 55,
- provincie Groningen, telefoonnummer 050 – 316 49 11
- of met de betreffende terreinbeherende instanties:
 - Staatsbosbeheer (Langelo), telefoonnummer 0592 - 61 32 81
 - Het Groninger Landschap (Haren), telefoonnummer 050 - 313 59 01
e-mail: info@groningerlandschap.nl

Bijlagen

1 Literatuurlijst

- Berg, A. en T. Gustafson (2007); Meadow management and occurrence of Corncrake (*Crex crex*). Agriculture, ecosystems and Environment 120 (2007), pp 139-144.
- Blok., D. (2013); Mosseninventarisatie Lettelberterpetten en De Coendersborch; Bryologische en Lichenologische Werkgroep van het KNNV.
- Boekel, W. van, R. Blaauw, J. de Bruin, R. Oosterhuis en B. Zoer (2015); Broedvogels in de Onlanden in 2015; Stichting Natuurbelang De Onlanden, Roderwolde; rapport 2015/02.
- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling en R.H. de Bruyne (2007); Inhaalslag verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*): resultaten van het inventarisatiejaar 2006; Stichting Anemoon, Heemstede, rapport nr.: 2007-3, 28 pp.
- Brongers, M. en R. Jalving (1999); De vegetatie van een deel van het object Leekstermeer in 1998; A&W rapport 205; Altenburg & Wymenga ecologisch advies, Feanwâlden.
- Budka, M. en T.S. Osiejuk (2013); Habitat preferences of Corncrake (*Crex crex*) males in agricultural meadows. Agriculture, Ecosystems and Environment 171 (2013) pp. 33-38.
- CIW - Commissie Integraal Waterbeheer (2000); Normen voor het Waterbeheer Achtergronddocument NW4.
- Foppen, R., C.J.F. ter Braak, J. Verboom en R. Reijnen (1999); Dutch Sedge Warblers *Acrocephalus schoenobaenus* and West-African rainfall: Empirical data and simulation modelling show low population resilience in fragmented marshlands. Ardea 87: pp. 113-127.
- Gerritsen, G.J., K. Koffijberg, P. Voskamp en P. Joop (2004); Beschermingsplan Kwartelkoning. Bureau Gerritsen Zwolle en SOVON Vogelonderzoek Nederland onder supervisie van Vogelbescherming Nederland in opdracht van het Expertisecentrum LNV van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Rapport EC-LNV nr.271.
- Glastra, M.J., K. van Immerzeel en W. Molenaar (1999); Onderzoek waterwinning Nietap 2e fase: eindrapport, Iwaco vestiging noord.
- Green, R.E., G. Rocamora en N. Schäffer (1997); Populations, ecology and threats to the Corncrake *Crex crex* in Europe. Vogelwelt 118: 117-134 (1997).
- Huisman, J.B.J (2010); KRW-vismonitoring 2008 -Beschrijving visbestand waterlichamen Damsterdiep, Noordelijke Kustpolders, Leekstermeer, Maren Fivelingo en Paterswoldse meer; Waterschap Noorderzijlvest, Groningen.
- Klaassen, O. en M. Liefing (2012); Belangrijke schakel in Natura 2000-netwerk: Slaapplaatsen van vogels. Natura 2000, toets 02 12.

- Koopmans, M., R. Oosterhuis, R. Blauw, S. Attema en D. Bos (2012); Ganzen en Smienten rond het Leekstermeer in een tijd van vergraving en vernatting – monitoring inzake de waterberging 2008-2012; A&W rapport 1780; Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Koffijberg, K. en J. Schoppers (2009); Kwartelkoningen in Nederland in 2008 en evaluatie van het Beschermingsplan Kwartelkoning. SOVON-informatierapport 2009/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Krijgsveld, K.L., R.R. Smits en J. van der Winden (2008); Verstoringsgevoeligheid van Vogels: update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg in opdracht van Vogelbescherming Nederland. Rapport nr. 08-173.
- Lensink, R., B.G.W. Aarts en L.S. Anema (2011); Bestaand gebruik kleine luchtvaart en beheerplannen Natura 2000 – naar een uniforme en transparante behandeling van dit onderwerp in alle beheerplannen; rapportnr. 10-180; Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. (2011); Bestaand gebruik klein vliegverkeer; hoe verhoudt dit zich tot typische soorten van beschermde habitattypen? Addendum bij Lensink *et al.*, 2011; Bureau Waardenburg, Culemborg
- Ministerie van Economische Zaken (2011); Aanwijzingsbesluit voor het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied; Staatscourant 4458, 14 maart 2011; www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/gebieden/019/n2k019_db%20vw%20leekstermeergebied.pdf
- Ministerie van Economische Zaken (2013); Wijzigingsbesluit voor de Natura 2000-gebieden Witte en Zwarte Brekken, Sneekermeergebied, Deelen, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeergebied, Elperstroomgebied, Arkemheen, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Polder Zeevang, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten en Veerse Meer; Staatscourant 6334, 13 maart 2013; www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/gebieden/019/Definitief-wijzigingsbesluit%20Natura%202000%20complementaire%20doelen.pdf
- Nijssen, M.E., H.M. Beijer, J.H. Bouwman, D. Groenendijk en N.A.C. Smits (2012); Herstelstrategie Dotterbloemgrasland van beekdalen (leefgebied 6).
- Oosterhuis, R. (2010); Rietzangers rond het Leekstermeer; De Grauwe Gors 2010-3 jaargang 38; Avifauna Groningen; 124-130 pp.
- Plantinga, J.E. (2009); De vegetatie van het Leekstermeergebied; A&W-rapport 1226; Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Prinsen, H. en R. Smits (2009); Collision Risk of Birds with a 150kV power line: a case study from the Netherlands: Presentatie Europees Ornithologisch Congres 2009, Sempach (CH); Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Provincie Drenthe (2014); Flora- en faunabeleidsplan.

-
- Rusticus, R.T. en S. Schunselaar (2011); Achtergronddocument water – Leekstermeergebied; Grontmij Nederland, Assen, projectnummer 306871.
- Stowe, T.J., A.V. Newton, R.E. Green en E. Mayes (1993); The decline of Corncrake *Crex crex* in Britain and Ireland in relation to habitat. *Journal of applied Ecology* 1993, 30, pp. 53-62.
- Toivanen, L. (2009); Habitat choice of territorial male Corncrakes *Crex crex* in the province of Värmland. Biology D-level thesis Karlstads Universitet, Sweden.
- Tyler, G.A., R.E. Green en C. Casey (1998); Survival and behaviour of Corncrake *Crex crex* chicks during the mowing of agricultural grassland. *Bird Study*, 45:1 pp 35-50.
- Van den Brink, H., A. van Dijk, B. van Os en P. Venema (1996); Broedvogels van Drenthe; Provincie Drenthe, Stichting Vogelwerkgroep Avifauna Drenthe en SOVON Vogelonderzoek Nederland; Van Gorcum, Assen; ISBN 90 232 3181 3.
- Van der Hut, R.M.G. (2003); Terreinkeus van porseleinhoen, snor en baardman in Nederlandse moerasgebieden: Habitatmodellen ten behoeve van inrichting en beheer. Bureau Waardenburg, Culemborg. Rapport nr. 02-157.
- Van der Hut, R.M.G. en D. Bos (2007); Moerasontwikkeling en herbivore watervogels rond het Leekstermeer: passende beoordeling van herinrichtingsplannen; Altenburg & Wymenga, Veenwouden, rapport 960.
- Van der Jeugd, H. en H.J. Ottens (2008); Monitoring van ganzen en smient op en rond het Leekstermeer, januari-maart 2008. SOVON-monitoringrapport 2008/03. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen
- Van Weperen, M. (2008); Habitat selection of the Corncrake (*Crex crex*) in floodplains along the Dutch Rhine River branches. Radboud University Nijmegen, the Netherlands.
- Voslamber B. en M. Liefing (2011); Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. SOVON-onderzoeksrapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Waterschap Noorderzijlvest (2008); Europese Kaderrichtlijn Water, Waterschap Noorderzijlvest: waterlichaam Leekstermeer: Doelstellingen, maatregelen en kosten. Waterschap Noorderzijlvest, Groningen.

2 Verklarende woordenlijst

anaeroob	bij afwezigheid van zuurstof (i.t.t. aeroob).
boezem	hier: deel van het oppervlaktewater dat geen vast peil heeft. Het is meestal geen onderdeel van een polder, maar dient ertoe polderwater op te slaan voor het wordt afgevoerd.
boezemland	direct op de boezem afwaterend gebied.
depositieruimte	alle ruimte die beschikbaar is voor economische ontwikkelingen
eutroof	voedselrijk.
freatisch	aan de bovenzijde niet afgesloten door een ondoordringbare grondlaag, als eigenschap van grondwater.
fosfaatfront	de fosfaatverzadiging die is ontstaan door langdurige bemesting van een voormalig landbouwgebied.
hypertroof	overmatig voedselrijk.
limnofiel	hier: een voorkeur hebbend voor stilstaand water met rijke beplanting.
kwel	grondwater dat onder druk aan de oppervlakte uit de bodem komt.
mesolithicum	(of: middensteentijd) aanduiding voor een cultuurperiode in Europa die begint na het aflopen van de laatste ijstijd ca. 10.500 v.Chr. en eindigt wanneer een samenleving overschakelt op landbouw en veeteelt en tal van nieuwe technologieën ontwikkelt of overneemt (neolithicum).
ontwikkel(ings)ruimte	het deel van de depositieruimte waarvoor een vergunning moet worden verleend om nieuwe economische initiatieven waar stikstofuitstoot aan te pas komt mogelijk te maken
opstrekking	door landaanwinningen steeds groter wordend.
opvaart	een kanaal dat min of meer haaks op een ander kanaal staat (ook schip-sloot, schipvaart of brandsloot genoemd).
stagnant	niet bewegend of stromend.
stijghoogte	het potentieel peil van het wateroppervlak van grondwater, gemeten vanaf een bepaald niveau (bijvoorbeeld Normaal Amsterdams Peil (NAP), maar meestal de hoogte van de bodem). Het is de hoogte van het water in een peilbuis, of waar het grondwater zou staan als men een put zou slaan.

Moeraslathyrus

3 Gebruikte afkortingen

AmvB	Algemene maatregel van Bestuur
AHN(2)	Actueel Hoogtebestand van Nederland (versie 2 is actualisatie in 2008)
AID	Algemene Inspectie Dienst. Is in 2012 gefuseerd met PD, en VWA tot NVWA (zie ook PD, VWA en NVWA).
AOPA	Aircraft Owners & Pilot Association
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
BHP	Beheerplanperiode
BKMW	Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BOR	Besluit omgevingsrecht
BRS	BOA Registratie Systeem (zie ook BOA)
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CHW	Crisis- en herstelwet
cm	centimeter
DPG	(vereniging) Drents Particulier Grondbezit
EEG	Europese Economische Gemeenschap (voorloper van de huidige EU)
EG	Europese Gemeenschap
EHS	Ecologische Hoofdstructuur (is opgevolgd door het NNN)
EU	Europese Unie
EZ	(ministerie van) Economische Zaken
GLB	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
GS	Gedeputeerde Staten
ha	hectare
HR	Habitatrichtlijn
HUP	Handhavings- en Uitvoeringsplan
I&M	(ministerie) van Infrastructuur en Milieu
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
jr	jaar
KDW	Kritische Depositie Waarde
KNVvL	Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart
KRW	Kaderrichtlijn Water
LEI	Landbouw Economisch Instituut
LESA	Landschapsecologische Systeemanalyse
LMF	Landelijk Meetnet Flora (onderdeel van het NEM –zie NEM)
LNV	(ministerie van) Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
m	meter
m.e.r.	Milieueffectrapportage
MER	Milieueffectrapport
MIPWA	Methodiekontwikkeling Interactieve Planvorming ten behoeve van het Waterbeheer
MOR	Ministeriële regeling Omgevingsrecht
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risiconiveau
N	Stikstof (Notitiewijze volgens Periodiek Systeem der Elementen)
N2000	Natura 2000
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NAP	Normaal Amsterdams Peil

Nb-wet	Natuurbeschermingswet
NDFD	Nationale Database Flora en Fauna
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
NM	(Vereniging) Natuurmonumenten
NND	Natuur Netwerk Drenthe (provinciale deel NNN)
NNG	Natuur Netwerk Groningen (provinciale deel NNN)
NNN	Natuurnetwerk Nederland (opvolger van de EHS)
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit. Is in 2012 ontstaan na fusie tussen AID, PD en VWA (zie ook AID, PD en VWA).
NWP	Nationaal Waterplan
OGOR	Optimaal Grond- en Oppervlaktewater Regime
OM	Openbaar ministerie
P	Fosfor (Notitiewijze volgens Periodiek Systeem er Elementen)
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PD	Plantenziektkundige Dienst. Is in 2012 gefuseerd met AID, en VWA tot NVWA (zie ook AID, VWA en NVWA).
PMV	Provinciale Milieuverordening
POP (2)	Plattelandsonwikkeling Programma (2007-2013)
PS	Provinciale Staten
REGIS	Regionaal Geohydrologisch Informatiesysteem
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RL	Rode Lijst
RO	Ruimtelijke Ordening
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst
RWS	Rijkswaterstaat
S(A)NL	Subsidieregeling (Agrarisch) Natuur en Landschap
SBB	Staatsbosbeheer
SOVON	eerst: Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland nu: Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland
STIBOKA	Stichting voor Bodemkartering
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SVIR	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte
VIIEP	Versnelde Inrichting Eelder- en Peizermaden
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VR	Vogelrichtlijn
TBO	Terreinbeherende Organisatie
TRZ	Toeristisch Recreatieve Zone
TUG	Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik (uit de Wet Luchtvaart)
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VWA	Voedsel- en Waren Autoriteit. Is in 2012 gefuseerd met AID, en PD tot NVWA (zie ook AID, PD en NVWA).
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WB21	Waterbeheer 21e eeuw
WAV	Wet Ammoniak en Veehouderij

4 Toetsing bestaande activiteiten

In deze bijlage staat uitgebreid beschreven welke activiteiten in het gebied plaatsvinden en welke mogelijke effecten ze hebben op de instandhoudingsdoelen. Deze bijlage vormt een aanvulling op hoofdstuk 4 (paragraaf 4.2) waar globaal wordt beschreven welke effecten de verschillende relevante activiteiten hebben op de instandhoudingsdoelen.

Bewoning en infrastructuur

Erven, bewoonde percelen en infrastructuur (wegen etc.) maken per definitie geen deel uit van het Natura 2000-gebied. Bewoonde percelen en wegen die geheel of gedeeltelijk omringd worden door het Natura 2000-gebied zijn 'geëxclaveerd', letterlijk 'uit de begrenzing gehaald': de doelen van het Natura 2000-gebied gelden niet voor deze onderdelen. Wel kan er sprake zijn van een externe werking. Rondom het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied bevinden zich meerdere dorpen en wegen. Een overzicht wordt hieronder gegeven.

Bewoning

In de directe omgeving van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied ligt een aantal dorpen en kleine kernen (zie figuur 1.1):

- Dorpen binnen circa 1 kilometer van het Leekstermeergebied
 - Peizermade ten oosten van het Leekstermeergebied
 - Peizerwolde ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Roderwolde ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Sandebuurt ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Leutingewolde ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Lettelbert ten noorden van het Leekstermeergebied
 - Oostwold, ten noorden van het Leekstermeergebied

- Dorpen, plaatsen en stad op een grotere afstand (tot 5 kilometer) van het Leekstermeergebied
 - Foxwolde ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Roden ten zuiden van het Leekstermeergebied
 - Nieuw Roden ten westen van het Leekstermeergebied
 - Nietap ten westen van het Leekstermeergebied
 - Leek ten westen van het Leekstermeergebied
 - Tolbert ten westen van het Leekstermeergebied
 - Midwolde ten westen van het Leekstermeergebied
 - Enumatil ten noorden van het Leekstermeergebied
 - Den Horn ten noorden van het Leekstermeergebied
 - Hoogkerk ten noorden van het Leekstermeergebied
 - Groningen ten noordoosten van het Leekstermeergebied
 - Eelderwolde ten oosten van het Leekstermeergebied
 - Peize ten zuiden van het Leekstermeergebied

- Verder zijn er verspreid langs en omsloten door het gebied vrijstaande huizen aanwezig.

Infrastructuur

Nabij het Natura 2000-gebied liggen de volgende wegen:

- De rijksweg A7 direct ten noorden van het Leekstermeergebied
- De rijksweg A28 ten oosten van het Leekstermeergebied
- De N372 ten oosten van het Leekstermeergebied
- De N373 ten westen van het Leekstermeergebied
- Meerdere lokale wegen

Otter

Hoogspanningsleiding

Door het oosten van de Polder Matsloot loopt een hoofd-hoogspanningsenergietransportleiding van 220 kV. Deze transportleiding maakt deel uit van het 220 kV net dat Noord-Nederland van elektriciteit voorziet. Het is bekend dat hoogspanningsleidingen zorgen voor slachtoffers onder vogels wanneer deze tegen een leiding of tegen een mast aan vliegen. Aan de andere kant kunnen hoogspanningsmasten nestgelegenheid bieden aan sommige vogelsoorten (bijvoorbeeld ooievaar, visarend) of dienen als uitkijkpost en verzamelpunt (bijvoorbeeld slechtvalk, torenvalk, spreeuw, kauw).

Een negatief effect kan optreden wanneer een vogel ongecontroleerd in aanraking komt met de mast of de leiding. Doorgaans zal dit alleen optreden bij schemer, nacht of mist of wanneer de vogels in paniek opvliegen als gevolg van verstoring. Masten en leidingen zijn echter statische objecten die goed ontlopen kunnen worden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld windmolens die als dynamische objecten veel lastiger te ontwijken zijn.

Prinsen en Smits (2009) presenteren in een onderzoek in de winter bij Hazerswoude-Rijndijk een gemiddeld aantal botsingslachtoffers van 0,58 vogels per dag per kilometer. Daarbij is met name gekeken naar overwinterende vogels die in relatief grote dichtheden onder de leidingen foerageren, een situatie die enigszins vergelijkbaar is met het Leekstermeergebied. Wel wordt aangetekend dat de lokale situatie en soortensamenstelling sterk van invloed is op de uitkomst van het cijfer.

Het hoogspanningstracé door het Leekstermeergebied is circa 1.750 meter lang. Uitgaande van de gevonden waarde van Prinsen en Smits (2009) zou dit mogelijk leiden tot 1 slachtoffer per dag gedurende het winterseizoen van vier maanden, ofwel zo'n 120 vogels per winter. Op het totale aantal vogels (ettelijke tienduizenden) lijkt dit een niet-significante invloed. De invloed

van botsingen met hoogspanningsleidingen op de doelstellingen van het Natura 2000-gebied lijkt dan ook verwaarloosbaar klein.

Mogelijke bedreigingen

Activiteiten in dorpen kunnen een verstorend effect opleveren op foeragerende ganzen in de winter, net als activiteiten op de nabij liggende wegen.

Activiteiten bestaan onder meer uit:

- nieuwbouw/ grootschalig onderhoud vlak bij belangrijke foerageergebieden
- grote dorpsfeesten
- onderhoud van wegen
- hoogspanningsleidingen en masten

Conclusie

De huidige bewoning en infrastructuur in de omgeving (buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied) hebben, qua ruimtegebruik, geen significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Ook kleinschalige uitbreiding en/of intensivering van het huidige gebruik conform de natuurlijke aanwas van de bevolking, binnen het bestemmingsplan, lijken mogelijk zonder vergunningprocedure. Nieuwe woonwijken, wegen of agrarische bestemmingen moeten op hun mogelijke effecten op de Natura 2000-doelen beoordeeld en afgewogen worden. De hoogspanningsleidingen en masten zullen weliswaar slachtoffers eisen, met name onder de wintergasten, maar dat zal geen significant effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen.

Recreatie en toerisme

Het Leekstermeergebied ligt niet in een specifiek toeristisch gebied. Het gebied fungeert als uitloopgebied vanuit de stad Groningen en de dorpen Peize, Roden, Leek en Hoogkerk. Daarnaast is het aantrekkelijk voor de gasten van de omliggende verblijfsaccommodaties. De directe omgeving van het Leekstermeergebied is veelal agrarisch gebied en daardoor niet recreatief aantrekkelijk. De recreatie vindt voornamelijk plaats in het Natura 2000-gebied.

Een belangrijke trekker van toerisme net buiten het gebied is Landgoed Nienoord. Het landgoed kenmerkt zich niet alleen door de oude bossen, de prachtige flora en fauna en de kenmerkende Groningse landerijen, maar ook doordat er midden in het landgoed op loopafstand van elkaar meerdere toeristische attracties zijn gevestigd, zoals het Nationaal rijtuigmuseum, het familiepark Nienoord en het subtropisch zwembasteel. Het gros van de bezoekers blijft op het landgoed en komt niet bij het Leekstermeergebied. Wordt het Leekstermeergebied bezocht, dan wordt dit via de normale toegangswegen benaderd.

Conclusie

De huidige toeristische voorzieningen buiten het Natura 2000-gebied hebben geen significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Ook kleinschalige uitbreiding en/of intensivering van het huidige gebruik lijken mogelijk zonder vergunningprocedure. Nieuwe voorzieningen en vestigingen moeten wel op hun mogelijke effecten beoordeeld en afgewogen worden.

Waterwinning, waterkwaliteit en waterhuishouding

Buiten het Natura 2000-gebied zijn verschillende vormen van watergebruik aanwezig die de waterhuishouding in het Leekstermeergebied (kunnen) beïnvloeden.

Waterwinning

Van nature is de invloed van regionale grondwaterstroming zeer beperkt, aangezien onder het gehele Leekstermeergebied een ondoorlatende potkleilaag aanwezig is van 5 tot 50 meter dik, en daarboven soms plaatselijk nog keileem. Onder het centrum van het gebied zijn de potkleilagen minder dik. Toestroming van diep grondwater kan hier niet geheel worden uitgesloten, vooral ook omdat de diepe grondwaterstand hier hoger is dan de freatische grondwaterstand en enkele basenminnende plantensoorten voorkomen, wat mogelijk duidt op kwel van diep grondwater. Toch is het voorkomen van diepe kwel door de aanwezigheid van potklei niet erg waarschijnlijk. Een andere verklaring voor het voorkomen van deze plantensoorten zou kunnen zijn dat door het ontbreken van keileem in grote delen van het gebied dieper grondwater van onder de keileem, maar van boven de potklei, kan toestromen. Dit water komt in contact met basenrijke, ondiepe potkleilagen en lijkt daardoor wat betreft de samenstelling op diep kwelwater. Hierdoor komen er plantensoorten voor die duiden op beïnvloeding door diepe kwel (moeraszegge en overgangen naar dotterbloemhooilandvegetaties). In de gebieden waar wel keileem is achtergebleven, zijn lokale kwelsystemen actief. Het regenwater zijgt in op de hogere zandgronden, bijvoorbeeld bij Lettelbert en de rug bij Oostwold. Dit uit zich in het voorkomen van kwelindicatoren (waterviolier) vooral ten noorden van de petten. Verder zijn zeer lokale systemen actief waarbij water vanuit de hoger gelegen boezemlanden opkwelt achter de kade van Polder Vredewold. De huidige soortenverspreiding in de gebieden waar keileem voorkomt, komt overeen met het geschetste beeld van lokale hydrologische systemen. De aanwezige indicatoren duiden op een basenarm (grond)watertype dat kan worden verklaard door ondiepe grondwaterstroming boven de keileem (Royal Haskoning, 2007).

Het Waterbedrijf Groningen wint bij pompstation Nietap jaarlijks 9-10 miljoen m³ grondwater ten behoeve van drinkwater (het waterbedrijf heeft hier een vergunning van 12 miljoen m³/jr). Het pompstation ligt op een afstand van circa een kilometer van het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied en heeft invloed op de lokale hydrologie van het gebied. Het gebied is niet aangewezen voor habitattypen, maar bevat wel enkele dotterbloemhooilanden, die afhankelijk zijn van (ondiep) kwelwater.

Uit onderzoek van Glastra et al. (1999) kwam naar voren dat de waterwinning een gering grondwaterstandsverlagend effect tot circa 10 centimeter had in het zuidwestelijk deel van de Polder Matsloot-Roderwolde (zuidelijk deel van Leekstermeergebied) en een verlaging van de kweldruk in het hele oostelijke deel van het Leekstermeergebied. Er zijn geen aanwijzingen dat de winning negatieve effecten heeft of zal krijgen op de huidige Natura 2000-doelstellingen na inrichting van het gebied als waterberging.

Waterkwaliteit

Het Leekstermeer is een Kaderrichtlijn Water-waterlichaam. De waterkwaliteit in het gebied is matig tot slecht. Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het gebied in 2004 in kaart gebracht voor de belangrijkste chemische en biologische parameters. Het Leekstermeer is een laagveenmeer (KRW-type M27 ondiepe laagveenplas). De chemische toestand is voor een aantal stoffen slecht. Het aquatisch systeem in het Leekstermeer is matig ontwikkeld. Uit de KRW-beoordeling volgt dat de ecologische toestand ontoereikend is voor het totaaloordeel biologie. Door de volgende invloeden is de natuurlijke status van het waterlichaam aangetast:

- aanwezigheid van kades en dijken ten behoeve van de landbouwfunctie;
- de waterinname voor drinkwater;
- aantasting van de natuurlijke afvoer door veenafgravingen, veenmineralisatie en bodemdaling;
- vast peilbeheer en aanwezigheid van stuwen ten behoeve van de landbouw- en woonfunctie.

Opheffen van deze invloeden leidt tot significante effecten op de veiligheid en tot schade voor de landbouw. Daarom heeft het waterlichaam de status 'sterk veranderd' gekregen en zijn aangepaste doelstellingen geformuleerd (zie bijlage 2).

De belangrijkste maatregelen die in het kader van de KRW tot 2015 zijn genomen zijn:

- inrichting van de gebieden rondom het Leekstermeer als bergingsgebieden;
- natuurvriendelijk schonen en gedifferentieerd onderhoud;
- reductie van de nutriëntenbelasting vanuit andere waterlichamen.

Waterhuishouding

Door de inrichting van de Eelder- en Peizermaden gezamenlijk met de meebewegende polders zal de waterhuishouding de komende jaren flink veranderen. Niet enkel het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied zal worden aangepast, maar ook het Eelderdiep met haar omgeving. Door de verandering in inrichting zal het gebied vernatten in natte periodes. Tevens dient het reeds als bovenstroomse opvang voor water, waardoor niet enkel het Leekstermeer al het water moet bergen. Wel is het de bedoeling dat het Leekstermeer circa 75% van het water van het Eelderdiep en het Peizerdiep zal gaan doorvoeren naar de boezem.

Het belang van water in het Natura 2000-gebied

In het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied zijn geen habitattypen aangewezen, die regulerend kunnen werken voor de bepaling van de OGOR (Optimaal Grond- en Oppervlaktewater Regime). De biotopen, met bijbehorende randvoorwaarden, van instandhoudingsdoelen zijn dan maatgevend. In het gebied zijn drie broedvogels en drie niet-broedvogels (wintergasten) opgenomen als instandhoudingsdoel.

De niet-broedvogels zijn afhankelijk van het Leekstermeer voor hun veiligheid en overwintering. Zij gebruiken de omliggende weilanden, akkers en overige agrarische gronden als foerageergebied. Grondwater is voor deze foerageergebieden niet maatgevend.

De broedvogels rietzanger en porseleinhoen zijn afhankelijk van het oppervlaktewater en ruigte/rietvelden die op de grens van water en land ontstaan. Deze vorm van biotoop is in de nieuwe inrichting geborgd. Grondwater is hiervoor niet maatgevend. De broedvogel kwartelkoning is een terrestrische vogel die van origine vaak in de beekdalen tot broeden komt. Hij vond hier voornamelijk leefgebied omdat de beekdalen pas laat in het seizoen gemaaid werden. Hoewel het leefgebied relatief vochtig is, is dit niet bepalend voor zijn biotoop. Laat gemaaide ruigtes zijn wel een vereiste.

Het oppervlaktewater in het Leekstermeergebied zorgt voor de juiste randvoorwaarden voor de instandhoudingsdoelen. Door de inrichting en de realisering van waterberging is hier zeker gesteld dat te allen tijde de voorwaarden voor de instandhoudingsdoelen qua oppervlaktewater aanwezig zullen zijn. Aan het grondwater stellen de instandhoudingsdoelen geen harde eisen.

Conclusie

De grondwaterwinning heeft mogelijk een relatief klein effect op de aanwezige kwel in de polder Matsloot. Er zijn echter geen grondwaterafhankelijke habitattypen aangewezen als instandhoudingsdoel, waardoor effecten van waterwinning op de instandhoudingsdoelen niet worden verwacht. Door de nieuwe inrichting neemt het zuiverend effect van het gebied in de voorloop naar het Natura 2000-gebied toe, waardoor zeer waarschijnlijk een verbetering van de waterkwaliteit zal optreden na ontwikkeling van het gebied. De toekomstige waterhuishouding is gericht op hoge waterstanden in de winter en uitzakkende waterstanden in de zomer, wat

een meer natuurlijke peilfluctuatie is. Van de gezamenlijke vormen van watergebruik buiten het gebied worden geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen verwacht.

Faunabeheer

Een deel van het gebied rond het Leekstermeergebied waar standaard faunabeheer en schadebestrijding wordt toegepast, dient als foerageergebied en als rustgebied voor brandgans, kolgans en smient. De foerageergebieden binnen het gebied bevinden zich op dit moment voornamelijk ten noorden en zuiden van het Leekstermeer.

Buiten en binnen de grenzen van het Leekstermeergebied en de aangewezen foerageergebieden mogen brandgans en kolgans en smient verstoord worden indien de vogels schade aan gewassen veroorzaken (zie bijlage VII). Door deze verstoring is een deel van het potentieel foerageergebied tijdelijk onaantrekkelijk en dus treedt er effectief een oppervlakteverlies aan potentieel foerageergebied op. Er is in de omgeving ruimschoots voldoende alternatief foerageergebied voorhanden. Een lokale tijdelijke verjaging zal geen significant negatieve effecten hebben.

Gebruik van het geweer tijdens het faunabeheer kan een verstoring effect hebben op foeragerende en/of rustende brandganzen, kolganzen en smienten. De methoden ‘doden met geweer voor de voet’ en ‘doden met geweer middels drijven’ en nazoeken van valwild heeft een grotere verstoringcontour dan bijvoorbeeld ‘doden met geweer middels aanzit’. Faunabeheer met behulp van het geweer vindt jaarrond plaats in een gedeelte van polders. Verstoring kan bij deze vormen van gebruik ook optreden door de aanwezigheid van mensen en honden. Tijdens het plaatsnemen van fuiken en klemmen en vangen en doden middels vangkooien kan verstoring onder invloed van menselijke aanwezigheid optreden.

Verstoringseffecten kunnen worden voorkomen door beheer met gebruik van geweer toe te passen buiten de periode dat brandganzen, kolganzen en smienten aanwezig zijn in het gebied rond het Leekstermeergebied (1 oktober - 1 maart). Dit is niet altijd wenselijk of mogelijk. Het is dan mogelijk een zodanige afstand te houden tot foerageerplekken van de brandganzen, kolganzen en smienten dat geen significante verstoring meer optreedt. Deze afstand bedraagt 500 meter, en is de afstand die wordt aangehouden binnen de regels voor wildbeheer in ganzenfoerageergebieden. Aangezien er voldoende foerageermogelijkheden zijn rond het Leekstermeergebied, is het niet nodig om buiten de ganzenfoerageergebieden deze mitigatie toe te passen. Eieren rapen en schudden vindt niet plaats in de winter.

Luchtkwaliteit

Rondom het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied komen verschillende activiteiten voor die invloed hebben op de luchtkwaliteit. Deze paragraaf beschrijft de mogelijke bronnen en de mogelijke effecten op het Natura 2000-gebied.

Industrie

Rondom het Leekstermeergebied liggen verschillende bedrijventerreinen. Bedrijven zijn in te delen in verschillende categorieën, met een verschillende invloedssfeer. Om hier inzicht in te geven heeft de Vereniging Nederlandse Gemeenten een brochure opgesteld met een milieuzonering, het zogenaamde Groene Boekje (VNG, 2009). De verwachte invloedssfeer en de kans op effecten zijn uiteengezet in een Quickscan bestaand gebruik, Sectornotities (Arcadis 2008). Hieruit komt naar voren dat bedrijven een maximale directe invloedssfeer van 1.500 meter hebben, als stikstof niet wordt meegenomen als effect. Bedrijven die een invloedssfeer van 1.500 meter hebben vallen in categorie 6 van de VNG. De quickscan gaat er in haar toetsing vanuit dat bedrijven met een VNG categorie van 5.1 of lager in principe geen effect hebben op een Natura 2000-gebied.

- Rondom het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied liggen in de dorpskernen enkele kleinschalige bedrijventerreinen. Deze bevatten voornamelijk kleinschalige lokale bedrijvigheid met binding aan het buitengebied. Deze bedrijven hebben allemaal een geringe milieuvloed op de omgeving. Grondwateronttrekkingen, lozingen, uitstoot van stikstof en dergelijke vinden niet plaats.
- Aan de westzijde van Groningen liggen meerdere bedrijven binnen een straal van vijf kilometer van het Natura 2000-gebied, waarin wat zwaardere bedrijven (> VNG categorie 3.2) zich mogen vestigen. Het betreft de bedrijventerreinen Westpoort (categorie 4 toegestaan, afhankelijk van locatie) en Hoendiep (categorie 4.2 toegestaan). Deze categorieën houden in dat (lichte) industrie, (groot)handel, (schone) productiebedrijven en kantoorachtige bedrijven hier gebouwd mogen worden. Effecten van dit soort bedrijven op de instandhoudingsdoelen worden niet verwacht.
- Ook aan de westzijde van Groningen ligt het industriegebied Vierverlaten-Gravenburg. Hier zijn kartonfabriek Smurfit en een suikerfabriek van de SuikerUnie gevestigd. Op deze terreinen is industrie toegestaan binnen de categorie 5 van de VNG. De fabriek van de SuikerUnie produceert samen met haar zusterbedrijf Dinteloord circa 7.000 ton witsuiker per dag. Dit houdt in dat de productie van de fabriek in Vierverlaten per jaar ruim boven de 2.500 ton ligt, waarmee de fabriek als categorie 5.3 valt te bestempelen volgens de sectornotitie. Andere grotere bedrijven hebben een lagere categorie dan 5.3.

Omdat het gebied in/nabij bebouwd gebied staat zal de invloed van geluid naar buiten beperkt zijn, aangezien bewoning voorwaarden stelt aan de toegestane geluidsemisatie. Mogelijk is er uitstoot van stikstof. Het gebied heeft echter geen instandhoudings-doelstellingen voor habitattypen, waardoor negatieve effecten van de industrie op het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied niet worden verwacht.

Conclusie

De huidige depositie van luchtverontreiniging vanuit de bestaande bedrijven in de directe omgeving van het Leekstermeergebied heeft geen effecten op de instandhoudingsdoelen. Nieuwe bedrijven waarvan een toename van de depositie van luchtverontreiniging te verwachten is, zijn niet vergunningplichtig vanwege een mogelijk effect op het Leekstermeergebied, omdat er geen habitattypen als instandhoudingsdoel zijn opgenomen.

Verkeer

De wegen zoals beschreven onder het kopje Bewoning en infrastructuur worden gebruikt voor vervoer en transport. Deze activiteit heeft een negatieve invloed op de luchtkwaliteit. De intensiteit, omvang en hoeveelheid van omliggende vervoerbewegingen zijn van matig grote omvang. Verkeer en industrie samen dragen voor ongeveer 2% bij aan depositie op de habitattypen (NO_x depositie in Hessel 2010). Verkeer is een niet goed beïnvloedbare bron van stikstofdepositie, waardoor het effect ervan aangepakt moet worden via beheermaatregelen. In het Leekstermeergebied is verkeer echter geen beperking voor het behalen van de instandhoudingsdoelen, aangezien er geen habitattypen zijn aangewezen.

Conclusie

De huidige depositie van luchtverontreiniging vanuit verkeer in de directe omgeving van het Leekstermeergebied heeft geen effecten op de instandhoudingsdoelen. Nieuwe wegen waarvan een toename van de depositie van luchtverontreiniging te verwachten is, zijn niet vergunningplichtig vanwege een mogelijk effect op het Leekstermeergebied, omdat er geen habitattypen als instandhoudingsdoel zijn opgenomen. Indien extra verstoring op kan treden is de aanleg en het gebruik wel vergunningplichtig.

Ammoniak en veehouderij

Het Leekstermeergebied met haar omgeving kon tot voor kort worden gekenmerkt als een veenweidegebied. Dit is goed te zien aan de vele (smalle) watergangen. In de zone rondom het Leekstermeergebied domineert de grondgebonden landbouw. In hoofdzaak gaat het daarbij om melkveehouderijen. Intensieve veehouderijen zijn zeldzaam, evenals intensieve neventakken bij grondgebonden bedrijven. In het Drentse deel heeft de landbouwsector een extensiever karakter, voornamelijk langs het Leekstermeer. Hoe verder verwijderd van het Leekstermeergebied, hoe intensiever de landbouw. Het Groningse deel is goed ingericht ten behoeve van de grondgebonden landbouw.

Het bestemmingsplan biedt ruimte voor groei van het bestaande agrarische bedrijf. Door gebruik te maken van afwijkingsprocedures kan een grotere doorgroei worden gerealiseerd. Nieuwe vestiging van bedrijven is onder voorwaarden mogelijk in de omgeving van het Leekstermeergebied. Uitbreiding of nieuwvestiging zal voornamelijk plaatsvinden in het buitengebied. Binnen de dorpskernen wordt geen uitbreiding verwacht.

Uitbreiding of vestiging van nieuwe bedrijven kan van invloed zijn op de luchtkwaliteit. Momenteel komt circa 5% van de depositie in het gebied uit de eigen 5-kilometerzone rondom het Leekstermeergebied (Hessel, 2010). Omdat er geen habitattypen zijn aangewezen als instandhoudingsdoel worden geen negatieve effecten verwacht van depositie van vermestende stoffen op het Natura 2000-gebied.

Conclusie

Voor vestiging van nieuwe bedrijven en uitbreiding van bestaande bedrijven rondom het Leekstermeergebied is geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist,

aangezien er geen stikstofgevoelig habitattypen is aangewezen als instandhoudingsdoel in het Leekstermeergebied. De aangewezen Vogelrichtlijnsoorten zijn niet afhankelijk van een stikstofmilieu.

Lawaai, licht en fysieke verstoring

Luchtvaart

Grote luchtvaart

Grote luchtvaart vindt in principe niet plaats nabij het Leekstermeergebied. Lensink en van Eekelen (2005) geven aan dat de grote luchtvaart vanaf vliegveld Eelde in principe niet over het Leekstermeergebied mag vliegen. Omdat deze regelgeving is vastgelegd in de aan- en afvliegroutes van grote luchtvaart mag vanuit veiligheidsoverwegingen niet worden afgeweken van deze routes. Grote luchtvaart vindt daarvoor met zekerheid niet plaats boven het Leekstermeergebied.

Kleine luchtvaart (tekst grotendeels gebaseerd op Lensink et al. 2011)

Kleine luchtvaart is wel mogelijk in de directe omgeving van het Leekstermeergebied. Dit betreft voornamelijk lesvluchten vanuit vliegveld Eelde, die verstoring kunnen teweegbrengen als vliegtuigen onder de 3.000 voet (914 m) vliegen. Eventuele militaire vluchten worden in de paragraaf 'militair gebruik' beschreven.

Boven land geldt voor kleine luchtvaart een minimale vlieghoogte 500 voet (ca. 150 m), boven aaneengesloten bebouwing 1.000 voet (ca. 300 m) en boven de Waddenzee 1.500 voet (ca. 450 m). De maximale vlieghoogte waarmee zonder een luchtverkeersleiding mag worden gevlogen is 3.000 voet (ca. 900 m), waardoor een verstoringseffect van vliegtuigen mogelijk is.

In de gedragscode van de KNVvL is opgenomen dat bij de planning en tijdens de vluchtuitvoering natuurbeschermingsgebieden zoveel mogelijk worden vermeden. In die gevallen waarin het overvliegen van deze gebieden niet valt te vermijden wordt een vlieghoogte van minimaal 1.000 voet (ca. 300 m) aangehouden, behoudens wanneer sprake is van een beroepsmatige noodzaak om lager te vliegen.

Door de relatief grote afstand van vliegvelden tot het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (Eelde circa 7,5 kilometer) kan de kleine luchtvaart haar routes dusdanig kiezen dat er niet boven het Natura 2000-gebied Leekstermeergebied gevlogen hoeft te worden. Wanneer de kleine luchtvaart zich aan de gedragscode houdt, vormt zij in de huidige vorm geen bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van het gebied.

Daarnaast sluit de provinciale beleidsnota Luchtvaart (Provincie Drenthe, 2010c) nieuwe luchtvaartactiviteiten uit boven Natura 2000-gebieden, tenzij er sprake is van een groot maatschappelijk belang.

Naast de kleine luchtvaart bieden verschillende ondernemingen (hete)luchtballonvaarten aan vanuit een aantal opstapplaatsen in Drenthe. Mits er aan de vergunningen wordt voldaan kan vanaf bijna elke locatie gevaren worden. De luchtballonnen behoren te voldoen aan de gedragscode voor 'maatschappelijk verantwoord vliegen', opgesteld door de KNVvL en AOPA (Aircraft Owners & Pilot Association), en mogen niet in natuurgebieden landen, behoudens noodsituaties. Tevens dient boven Natura 2000-gebied een minimale vaarhoogte van 1.000 voet (ca. 300 m) aangehouden te worden. Heteluchtballonnen die van een locatie worden opgelaten,

gaan alle in min of meer dezelfde richting. Deze komt overeen met de heersende windrichting. Hierdoor kunnen in korte tijd verschillende ballonnen over een bepaald gebied varen. Bij een volgende start is de wind weer anders en de afgelegde route anders. Eventuele verstoringen in een gebied door ballonvaarten hebben hierdoor een incidenteel karakter. Van structurele verstoring is in veruit de meeste situaties geen sprake. Negatieve effecten op soorten zijn daarom in principe niet aan de orde. Op grond van het voorgaande is het niet aannemelijk dat ballonvaarten, op de schaal waarop deze nu plaatsvinden, instandhoudingsdoelen in een of meer gebieden in het geding brengen.

Conclusie

Zolang de luchtvaart zich houdt aan de genoemde gedragscode heeft het huidige gebruik geen significant negatief effect op het instandhoudingsdoel. Nieuwe voorzieningen, vestigingen, en versoepeling van beleid moeten op hun mogelijke effecten beoordeeld en afgewogen worden.

Activiteiten met geluid

In de omgeving van het Leekstermeergebied kunnen lokale activiteiten en evenementen georganiseerd worden ter vermaak van bewoners en toeristen. Wordt de activiteit binnen een afstand van één kilometer van het Natura 2000-gebied of in een belangrijk foerageergebied gehouden en veroorzaakt de activiteit een geluidsbelasting van minder dan 40dB(A)^{5*} op de begrenzing of belangrijke foerageergebieden van het Leekstermeergebied, dan zal er geen significant negatief effect op broedende of rustende vogels plaatsvinden.

De grens van een maximale geluidsbelasting van 40db(A) is gekozen omdat de dichtheid van broedende weidevogels langs wegen afneemt met 35% bij een geluidsbelasting van 40 db(A) (Reijnen et al. 1996 in Krijgsveld et al. 2008). Is de geluidsbelasting van een evenement op de gebiedsgrens of een belangrijk foerageergebied groter dan 40 db(A), dan kan een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen niet op voorhand worden uitgesloten, waardoor een vergunning noodzakelijk is.

Conclusie

Activiteiten met geluidsproductie vanuit versterkt geluid of motoren kunnen een negatief effect op de instandhoudingsdoelen hebben. Indien de geluidsbelasting op de rand van het gebied of in belangrijke foerageergebieden hoger is dan 40db (A) dan is een vergunning noodzakelijk. Indien de geluidsbelasting lager blijft, dan wordt ervan uitgegaan dat er geen effect te verwachten is van de activiteit op de instandhoudingsdoelen. De effecten op de omgeving zijn afhankelijk van het seizoen verschillend. In de winter kan het gebied waarop de externe werking van toepassing is vanwege de foerageergebieden vele malen groter zijn dan in de zomer. In het kader van vergunningverlening moet afgewogen worden wat het effect van de activiteit is op het foerageergebied, en wat de duur en intensiteit van de activiteit is.

5 * Een geluidsbelasting van 40 dB(A) wordt bepaald door de hoogste waarde van de gemiddelde (equivalente) geluidsniveaus over drie perioden, 07.00-19.00 uur, 19.00-23.00 uur en 23.00-07.00 uur. Als een van deze tijdvakken een gemiddeld geluidsniveau van meer dan 40 dB(A) heeft, is de geluidsbelasting hoger dan 40 dB(A).

6a Mossen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: Plantinga, 2009; Blok, 2013)

Bladmossen

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Gewoon pluisdraadmos	<i>Amblystegium serpens</i>	
Groot rimpelmos	<i>Atrichum undulatum</i>	
Gewoon knopjesmos	<i>Aulacomnium androgynum</i>	
Gewoon smaragdsteeltje	<i>Barbula convoluta</i>	
Kleismaragdsteeltje	<i>Barbula unguiculata</i>	
Gewoon dikkopmos	<i>Brachythecium rutabulum</i>	
Fluweelmos	<i>Brachythecium velutinum</i>	
Zilvermos	<i>Bryum argenteum</i>	
Geelkorrelknikmos	<i>Bryum barnesii</i>	
Gedraaid knikmos	<i>Bryum capillare</i>	
Purperknolknikmos	<i>Bryum ruderale</i>	
Hartbladig puntmos	<i>Calliergon cordifolium</i>	
Gewoon puntmos	<i>Calliergonella cuspidata</i>	
Boskronkelsteeltje	<i>Campylopus</i>	
Grijs kronkelsteeltje	<i>Campylopus introflexus</i>	
Breekblaadje	<i>Campylopus pyriformis</i>	
Gewoon purpersteeltje	<i>Ceratodon purpureus</i>	
Boompjesmos	<i>Climacium dendroides</i>	Rode lijst, kwetsbaar
Gewoon pluisjesmos	<i>Dicranella heteromalla</i>	
Gewoon Sikkelderretje	<i>Dicranoweisia cirrata</i>	
Bossig gaffeltandmos	<i>Dicranum montanum</i>	
Gewoon gaffeltandmos	<i>Dicranum scoparium</i>	
Fijn laddermos	<i>Eurhynchium</i>	
Geploid snavelmos	<i>Eurhynchium striatum</i>	
Gewoon krulmos	<i>Funaria hygrometrica</i>	
Gewoon muisjesmos	<i>Grimmia pulvinata</i>	
Gesnaveld klauwtjesmos	<i>Hypnum cupressiforme</i>	
Recht palmpjesmos	<i>Isoetecium alopecuroides</i>	Rode lijst, kwetsbaar
Knikkend palmpjesmos	<i>Isoetecium myosuroides</i>	
Fijn laddermos	<i>Kindbergia praelonga</i>	
Beekmos	<i>Leptodictyum riparium</i>	
Gewoon kantmos	<i>Lophocolea bidentata</i>	
Gewoon sterremos	<i>Mnium hornum</i>	
Gewone haarmuts	<i>Orthotrichum affine</i>	
Grijze haarmuts	<i>Orthotrichum diaphanum</i>	
Broedhaarmuts	<i>Orthotrichum lyellii</i>	
Gekroesde haarmuts	<i>Orthotrichum pulchellum</i>	
Gewoon knikkertjesmos	<i>Physcomitrium pyriforme</i>	
Rondbladig boogsterrenmos	<i>Plagiomnium affine</i>	
Gerimpeld hoogsterrenmos	<i>Plagiomnium undulatum</i>	
Glanzend platmos (var.	<i>Plagiothecium denticulatum denticulatum</i>	
Krom platmos	<i>Plagiothecium laetum</i>	
Groot platmos	<i>Plagiothecium nemorale</i>	
Bronsmos	<i>Pleurozium schreberi</i>	

Gewoon peermos	<i>Pohlia nutans</i>	
Gewoon haarmos (var.	<i>Polytrichum commune commune</i>	
Fraai haarmos	<i>Polytrichum formosum</i>	
Gerand haarmos	<i>Polytrichum longisetum</i>	
Gewoon viltsterrenmos	<i>Rhizomnium punctatum</i>	
Boomsnavelmos	<i>Rhynchostegium confertum</i>	
Nederlandse naam	<i>Wetenschappelijke naam</i>	Bijzonderheden
Gewoon haakmos	<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	
Muurachterlichtmos	<i>Schistidium crassipilum</i>	
Gewimperd veenmos	<i>Sphagnum fimbriatum</i>	
Fraai veenmos	<i>Sphagnum fallax</i>	
Gewoon veenmos	<i>Sphagnum palustre</i>	
Haakveenmos	<i>Sphagnum squarrosus</i>	
Glanzend veenmos	<i>Sphagnum subnitens</i>	Rode lijst, kwetsbaar
Knikkersterretje	<i>Syntrichia papillosa</i>	
Gewoon thujamos	<i>Thuidium tamariscinum</i>	
Gewoon muursterretje	<i>Tortula muralis</i>	
Knotskroesmos	<i>Ulotia bruchii</i>	
Broedkroesmos	<i>Ulotia phyllantha</i>	
Staaftjesiepenmos	<i>Zygodon conoideus</i>	
Levermossen		
Gaaf buidelmos	<i>Calypogeia muelleriana</i>	
Lippenmos	<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	
Gewoon kantmos	<i>Lophocolea bidentata</i>	
Gedrongen kantmos	<i>Lophocolea heterophylla</i>	
Parapluutjesmos	<i>Marchantia polymorpha</i>	
Blauw boomvorkje	<i>Metzgeria fruticulosa</i>	Rode lijst, gevoelig
Elzenmos	<i>Pallavicinia lyellii</i>	
Gewoon plakkaatmos	<i>Pellia epiphylla</i>	
Moerasplakkaatmos	<i>Pellia neesiana</i>	
Boomfranjemos	<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	
Gewoon schijfjesmos	<i>Radula complanata</i>	

6b Planten Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: Plantinga, 2009 – betreft uitsluitend opnames in het noordelijke deel van het Leekstermeergebied)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
zevenblad	<i>Aegopodium podagraria</i>
moerasstruisgras	<i>Agrostis canina</i>
hoog struisgras	<i>Agrostis gigantea</i>
fioringras	<i>Agrostis stolonifera</i>
grote waterweegbree	<i>Alisma plantago-aquatica</i>
look-zonder-look	<i>Alliaria petiolata</i>
zwarte els	<i>Alnus glutinosa</i>
geknikte vossenstaart	<i>Alopecurus geniculatus</i>
grote vossenstaart	<i>Alopecurus</i>
gewone engelwortel	<i>Angelica sylvestris</i>
gewoon reukgras	<i>Anthoxanthum odoratum</i>
wijfjesvaren	<i>Athyrium filix-femina</i>
kleine watereppe	<i>Berula erecta</i>
zachte berk	<i>Betula pubescens</i>
veerdelig tandzaad	<i>Bidens tripartita</i>
zachte dravik	<i>Bromus hordeaceus</i>
zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>
hennegras	<i>Calamagrostis canescens</i>
gewone dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>
haagwinde	<i>Calystegia sepium</i>
pinksterbloem	<i>Cardamine pratensis</i>
scherpe zegge	<i>Carex acuta</i>
tweerijige zegge	<i>Carex disticha</i>
elzenzegge	<i>Carex elongata</i>
ruige zegge	<i>Carex hirta</i>
hazenzegge	<i>Carex hirta</i>
draadzegge	<i>Carex lasiocarpa</i>
zwarte zegge	<i>Carex nigra</i>
geelgroene zegge	<i>Carex oederi</i>
blauwe zegge	<i>Carex panicea</i>
pluimzegge	<i>Carex paniculata</i>
hoge cyperzegge	<i>Carex pseudocyperus</i>
oeverzegge	<i>Carex riparia</i>
snavelzegge	<i>Carex rostrata</i>
gewone hoornbloem	<i>Cerastium fontanum</i>
rankende helmbloem	<i>Ceratocarpus claviculata</i>
kale jonker	<i>Cirsium palustre</i>
hazelaar	<i>Corylus avellana</i>
eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyn</i>
kamgras	
ruwe smele	<i>Deschampsia cespitosa</i>
smalle stekelvaren	<i>Dryopteris carthusiana</i>
brede stekelvaren	<i>Dryopteris dilatata</i>
gewone waterbies	<i>Eleocharis palustris</i>
brede waterpest	<i>Elodea canadensis</i>

Nederlandse naam

smalle waterpest
kweek
harig wilgenroosje
Nederlandse naam
moerasbast
viltige bast
kantige bast
holpijp
lidrus
koninginnenkruid
rietzwenkgras
beemdlangbl
rood zwenkgras
moerasspirea
gewone es
hennepnetel
kleefkruid
moeraswalstro
robertskruid
hondsdrif
mannagras
liesgras
moerasdroogbloem
gestreepte witbol
gladde witbol
waterviolier
hop
kikkerbeet
gewone waternavel
gevleugeld hertschooi
reuzenbalsemien
gele lis
zomprus
knolrus
biezenknoppen
pitrus
veldlathyrus
klein kroos
puntkroos
vertakte leeuwentand
E
moerasrolklaver
echte koekoeksbloem
wolfspoet
moeraswederik
grote wederik
grote kattenstaart
watermunt

Wetenschappelijke naam

Elodea nuttallii
Elytrigia repens
Epilobium hirsutum
Wetenschappelijke naam
Epilobium palustre
Epilobium parviflorum
Epilobium tetragonum
Equisetum fluviatile
Equisetum palustre
Eupatorium cannabinum
Festuca arundinacea
Festuca pratensis
Festuca rubra
Filipendula ulmaria
Fraxinus excelsior
Galeopsis tetrahit
Galium aparine
Galium palustre
Geranium robertianum
Glechoma hederacea
Glyceria fluitans
Glyceria maxima
Gnaphalium uliginosum
Holcus lanatus
Holcus mollis
Hottonia palustris
Humulus lupulus
Hydrocharis morsus-ranae
Hydrocotyle vulgaris
Hypericum tetrapterum
Impatiens glandifera
Iris pseudacorus
Juncus articulatus
Juncus bulbosus
Juncus conglomeratus
Juncus effusus
Lathyrus
Lemna minor
Lemna trisulca
Leontodon autumnalis
Lolium perenne
Lotus pedunculatus
Lychnis flos-cuculi
Lycopus europaeus
Lysimachia thyrsoflora
Lysimachia vulgaris
Lythrum salicaria
Mentha aquatica

Nederlandse naam

waterdrieblad
bosgierstgras
pijpenstrootje
veelkleurig vergeet-mij-nietje
zompvergeet-mij-nietje
moerasvergeet-mij-nietje
gele plomp
witte waterlelie
Nederlandse naam
watertorkruid
pijptorkruid
veenwortel
waterpeper
melkeppe
rietgras
timothee
riet
smalle weegbree
straatgras
veldbeemdgras
ruw beemdgras
glanzig fonteinkruid
puntig fonteinkruid
stomp fonteinkruid
zilverschoon
wateraardbei
zomereik
scherpe boterbloem
egelboterbloem
grote boterbloem
kruipende boterbloem
blaartrekkende boterbloem
sporkehout
zwarte bes
gele waterkers
framboos
braam
veldzuring
krulzuring
waterzuring
ridderzuring
pijlkruid
grauwe wilg
blauw glidkruid
klein kruiskruid
dagkoekoeksbloem
bitterzoet
wilde lijsterbes

Wetenschappelijke naam

Menyanthes trifoliata
Milium effusum
Molinia cerulea
Myosotis discolor
Myosotis laxa
Myosotis scorpiodes
Nuphar lutea
Nymphaea
Wetenschappelijke naam
Oenanthe aquatica
Oenanthe fistulosa
Persicaria amphibia
Persicaria hydropiper
Peucedanum palustre
Phalaris arundinacea
Phleum pratense
Phragmites australis
Plantago lanceolata
Poa annua
Poa pratensis
Poa trivialis
Potamogeton lucens
Potamogeton mucronatus
Potamogeton obtusifolius
Potentilla anserina
Potentilla palustris
Quercus robur
Ranunculus acris
Ranunculus flammula
Ranunculus lingua
Ranunculus repens
Ranunculus sceleratus
Rhamnus frangula
Ribes nigrum
Rorippa amphibia
Rubus idaeus
Rubus spec.
Rumex acetosa
Rumex crispus
Rumex hydrolapathum
Rumex obtusifolius
Sagittaria sagittifolia
Salix cinerea
Scutellaria galericulata
Senecio vulgaris
Silene dioica
Solanum dulcamara
Sorbus aucuparia

Nederlandse naam

grote egelskop
veelwortelig kroos
moerasandoorn
zeegroene muur
moerasmuur
krabbenscheer
paardenbloem
moerasvaren
kleine klaver
rode klaver
witte klaver
kleine lisdodde
grote lisdodde
Nederlandse naam
grote brandnetel
schildereprijs
moerasviooltje

Wetenschappelijke naam

Sparganium erectum
Spirodela polyrhiza
Stachys palustris
Stellaria palustris
Stellaria uliginosa
Stratiotes aloides
Taraxacum spec.
Thelypteris palustris
Trifolium dubium
Trifolium pratense
Trifolium repens
Typha angustifolia
Typha latifolia
Wetenschappelijke naam
Urtica dioica
Veronica scutellata
Viola palustris

6c **Dagvlinders Natura 2000-gebied Leekstermeergebied**

(bron: NDF)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Argusvlinder	<i>Lasiommata megera</i>	laatste waarneming in 2002
Atalanta	<i>Vanessa atalanta</i>	
Bont zandoogje	<i>Pararge aegeria</i>	
Bruine vuurvlinder	<i>Lycaena tityrus</i>	
Bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>	
Citroenvlinder	<i>Gonepteryx rhamni</i>	
Dagpauwoog	<i>Aglais io</i>	
Distelvlinder	<i>Vanessa cardui</i>	
Gehakelde aurelia	<i>Polygonia c-album</i>	
Groot dikkopje	<i>Ochlodes sylvanus</i>	
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>	
Hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>	
Icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>	
Kleine vos	<i>Aglais urtica</i>	
Kleine vuurvlinder	<i>Lycaena phlaeas</i>	
Klein geaderd witje	<i>Pieris napi</i>	
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>	
Koevinkje	<i>Aphantopus hyperantus</i>	
Landkaartje	<i>Araschnia levana</i>	
Oranje luzernevlinder	<i>Colias croceus</i>	
Oranjetipje	<i>Anthocharis cardamines</i>	
Oranje zandoogje	<i>Pyronia tithonus</i>	
Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>	

6d Libellen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: NDFD)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Azuurwaterjuffer	<i>Coenagrion puella</i>	
Blauwe breedscheenjuffer	<i>Platycnemis pennipes</i>	
Blauwe glazenmaker	<i>Aeshna cyanea</i>	
Bloedrode heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	
Bruine glazenmaker	<i>Aeshna grandis</i>	
Bruinrode heidelibel	<i>Sympetrum striolatum</i>	
Gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	
Gewone pantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>	
Glassnijder	<i>Brachytriton pratense</i>	
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>	Rode lijst; FF-wet-III; bijl. IV-HR
Grote keizerlibel	<i>Anax imperator</i>	
Grote roodoogjuffer	<i>Erythromma najas</i>	
Houtpantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>	
Lantaarntje	<i>Ischnura elegans</i>	
Metaalglanslibel	<i>Somatochlora metallica</i>	één waarneming (2000)
Noordse witsnuitlibel	<i>Leucorrhina rubicunda</i>	één waarneming (2005)
Paardenbijter	<i>Aeshna mixta</i>	
Platbuik	<i>Libellula depressa</i>	
Smaragdlibel	<i>Cordulia aenea</i>	
Steenrode heidelibel	<i>Sympetrum vulgatum</i>	
Tangpantserjuffer	<i>Lestes dryas</i>	
Tengere grasjuffer	<i>Ischnura pumilio</i>	
Variabele waterjuffer	<i>Coenagrion pulchellum</i>	
Viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	
Vroege glazenmaker	<i>Aeshna isocetes</i>	
Vuurjuffer	<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	
Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	
Weidebeekjuffer	<i>Caleopteryx splendens</i>	
Zwarte heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>	

6e Vissen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: NDFF; Huisman, 2010)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Alver	<i>Alburnus alburnus</i>	
Baars	<i>Perca fluviatilis</i>	
Blankvoorn	<i>Rutilus rutilus</i>	
Brasem	<i>Abramis brama</i>	
Graskarper	<i>Ctenopharyngodon idella</i>	
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>	Rode lijst; FF-III; bijl. I AMvB
Karper	<i>Cyprinus carpio</i>	
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>	FF-wet-I
Kolblei	<i>Blicca bjoerkna</i>	
Kroeskarper	<i>Carassius carassius</i>	Rode lijst
Paling	<i>Anguilla anguilla</i>	FF-wet-I
Pos	<i>Gymnocephalus cernuus</i>	
Riviergrondel	<i>Gobio gobio</i>	
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>	één waarneming (1990)
Ruisvoorn	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	
Snoek	<i>Esox lucius</i>	
Snoekbaars	<i>Sander lucioperca</i>	
Spiering	<i>Osmerus eperlanus</i>	één waarneming (1974)
Tiendoorlige stekelbaars	<i>Pungitius pungitius</i>	
Vetje	<i>Leucaspisus delineatus</i>	Rode lijst
Winde	<i>Leuciscus idus</i>	Rode lijst
Zeelt	<i>Tinca tinca</i>	
Zonnebaars	<i>Lepomis gibbosus</i>	één waarneming (2010)

6f Amfibieën en reptielen Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: van Uchelen, 2010, NDDF)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	FF-wet-I
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	FF-wet-I
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>	Rode lijst; FF-wet III bijl.IV-HR
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>	Rode lijst; FF-wet III bijl.I AMvB
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	FF-wet-I
Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>	Rode lijst; FF-wet III bijl.IV-HR
Bastaardkikker	<i>Rana esculenta</i>	
Meerkikker	<i>Rana rindibunda</i>	FF-wet-I
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>	Rode lijst; FF-wet III bijl.I AMvB

6g Broedvogels Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (2012-2015)

(bron: van Boekel et al. 2015)

	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2012	2013	2014	2015	VR
1	Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	6	8	8	8	A021
2	Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	3				A004
3	Geoorde fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	1				A008
4	Roodhalsfuut	<i>Podiceps grisegena</i>	?				
5	Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	29	32	32	32	A005
6	Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	17	16	15	12	
7	Kolgans	<i>Anser albifrons</i>		2	2	1	A041
8	Grauwe gans	<i>Anser anser</i>	40	57	43	56	A043
9	Soepgans	(<i>Anser unox</i>)	?	82	109	79	
10	Canadese gans	<i>Branta canadensis ssp</i>	17	17	10	5	
11	Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	5	7	7	9	A045
12	Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	15	20	16	19	
13	Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	2	9	8	6	
14	Krakeend	<i>Anas strepera</i>	38	58	61	53	A051
15	Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	10	11	18	7	A052
16	Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	150	218	203	153	A053
17	Soepeend	<i>Anas ssp</i>	1	9	7	2	
18	Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>	13	10	22	6	
19	Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	86	56	37	13	A056
20	Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	8	4	7	7	A059
21	Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	42	34	41	22	A061
22	Bruine kiekendief	<i>Circus</i>	4	2	4	3	A081
23	Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	2	2	1	2	
24	Sperwer	<i>Accipiter</i>	1			1	
25	Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	8	7	6	4	
26	Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>		?		?	
27	Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>	4	2	4	3	
28	Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	1				A122
29	Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	8	17	38	39	
30	Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	18	27	67	55	
31	Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	9	7	22	10	A119
32	Kleinst waterhoen	<i>Porzana pusilla</i>	1		2	2	
33	Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	4	10	16	13	
34	Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	111	151	128	90	A125
35	Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	21	10	11	6	A130
36	Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	3				A132
37	Kleine plevier	<i>Charadrius dubius</i>	13	2	1	1	
38	Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	41	34	29	29	A142
39	Kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	?				A151
40	Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	10	12	14	7	A153
41	Grutto	<i>Limosa limosa</i>	29	9	10	3	A156
42	Wulp	<i>Numenius arquata</i>	18	9	10	5	A160
43	Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	47	21	23	19	A162
44	Holenduif	<i>Columba oenas</i>		1	2	1	
45	Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	5	11	14	8	

	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2012	2013	2014	2015	VR
46	Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	2		2	4	A193
47	Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	6	3	5	5	
48	Kerkuil	<i>Tyto</i>	1				
49	Bosuil	<i>Strix aluco</i>	1	1			
50	Ransuil	<i>Asio otus</i>	1				
51	Velduil	<i>Asio flammeus</i>	1				A222
52	Ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i>				1	
53	Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	6	8	11	8	
54	Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	2	1	2	3	
55	Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	61	62	52	34	
56	Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	13		2	5	
57	Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	5	14	9	6	
58	Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	30	104	93	68	
	soort (NL-naam)	Wetenschappelijke naam	2012	2013	2014	2015	VR
59	Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	4	4	2	3	
60	Witte kwikstaart	<i>Motacilla</i>	22	12	13	12	
61	Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	25	46	75	83	
62	Heggemus	<i>Prunella modularis</i>			6	2	
63	Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	11	6	14	15	
64	Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	24	45	59	52	A272
65	Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	6	9	11	13	
66	Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>	19	13	14	16	A276
67	Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>		1			A277
68	Merel	<i>Turdus merula</i>	17	28	35	40	
69	Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	8	10	12	17	
70	Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	1	1		3	
71	Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	20	28	46	45	
72	Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	9	20	55	56	A292
73	Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	134	331	482	379	A295
74	Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	35	44	67	89	
75	Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	117	132	246	231	
76	Grote karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	1				A298
77	Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>			1		
78	Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	2	2	2	3	
79	Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	20	53	74	74	
80	Tuinfluitier	<i>Sylvia borin</i>	9	16	29	34	
81	Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	14	23	41	44	
82	Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	30	39	73	56	
83	Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	48	87	118	114	
84	Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>			1	4	
85	Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	1				
86	Baardmannetje	<i>Panurus biarmicus</i>		2	8	27	
87	Pimpelmees	<i>Cyanistes caeruleus</i>	7	15	13	16	
88	Koolmees	<i>Parus major</i>	12	17	38	28	
89	Matkop	<i>Poecile montanus</i>	1		4	4	
90	Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>		1	2	2	
91	Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	1	4	9	14	
92	Boomklever	<i>Sitta europaea</i>		1	1	1	

	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2012	2013	2014	2015	VR
93	Huismus	<i>Passer domesticus</i>				2	
94	Ringmus	<i>Passer montanus</i>		5	2	2	
95	Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	2	2	3	4	
96	Ekster	<i>Pica pica</i>	1	1			
97	Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>		9	8	9	
98	Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	3	4	5	9	
99	Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>			1	1	
100	Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	13	31	32	30	
101	Groenling	<i>Chloris chloris</i>		3	4	2	
102	Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	2	8	13	7	
103	Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	1	4	11	10	
104	Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	2	1	1	1	
105	Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	63	271	387	315	

* De aanwezige soorten van de Vogelrichtlijn (VR) zijn voorzien van de code zoals deze wordt gebruikt bij de Vogelrichtlijn

6h Zoogdieren Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

(bron: NDDF, eigen waarneming)

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bijzonderheden
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	FF-wet-I
Beverrat	<i>Myocastor coypus</i>	
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	FF-wet-I
Bruine rat	<i>Rattus norvegicus</i>	
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>	FF-wet-I
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	FF-wet-I
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	FF-wet-I
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>	FF-wet-I
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	FF-wet-III; bijl. IV-HR
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>	FF-wet-I
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>	FF-wet-I
Haas	<i>Lepus europaeus</i>	FF-wet-I
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>	FF-wet-I
Hond	<i>Canis lupus familiaris</i>	
(Huis)kat	<i>Felis catus</i>	
Huismuis	<i>Mus musculus</i>	
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	FF-wet-I
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	FF-wet-III; bijl. IV-HR
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	
Mol	<i>Talpa europaeus</i>	FF-wet-I
Muskusrat	<i>Ondatra zibethicus</i>	
Otter	<i>Lutra lutra</i>	RL; FF-wet-III; bijl. II & IV-HR
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	FF-wet-I
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	FF-wet-III; bijl. IV-HR
Rosse woelmuis	<i>Myodes glareolus</i>	FF-wet-I
Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	FF-wet-III; bijl. IV-HR
Steenmarter	<i>Martes foina</i>	FF-wet-II
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>	FF-wet-I
Wasbeerhond	<i>Nyctereutes procyonoides</i>	twee waarnemingen (1992)
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>	RL; FF-wet-III; bijl. I AMvB
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>	FF-wet-III; bijl. IV-HR
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	FF-wet-I
Woelrat	<i>Arvicola amphibius</i>	
Zwarte rat	<i>Rattus rattus</i>	

6i Groninger ganzenakkoord - 27 mei 2014

Aanleiding

De provincie Groningen kent gebieden waar trekganzen rusten en foerageren. Ganzen zijn beschermde vogels op grond van de Flora- en faunawet. Voor de trekganzen hebben we een bijzondere internationale verantwoordelijkheid gezien de functie die Nederland heeft gedurende het winterhalfjaar. Naast trekganzen kennen we zomerganzen. Dit zijn ganzen die voor een belangrijk deel jaarrond in ons land verblijven en schade veroorzaken in zomer en winter. Voor zomerganzen geldt dat Nederland moet zorgen voor een gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten. De ganzen in Groningen veroorzaken te veel schade, wat aanleiding geeft om met betrokken partijen afspraken te maken hoe we dit voor de toekomst gaan verminderen.

Doel

Het akkoord beoogt ganzenpopulaties in Groningen duurzaam in stand te houden op een niveau, waarbij een goed evenwicht wordt gevonden tussen de omvang van de van nature voorkomende populaties en de risico's die daarmee samenhangen.

Concreet betekent dit:

de schade veroorzaakt door ganzen in zes jaar terug te brengen naar een acceptabel niveau;
het planmatig reduceren van de populatie zomerganzen tot een acceptabel niveau;
het planmatig wegnemen van populaties exoten en gedomesticeerde ganzen;
probleemsituaties met zomer- en/of winterganzen via gebiedsgericht maatwerk.

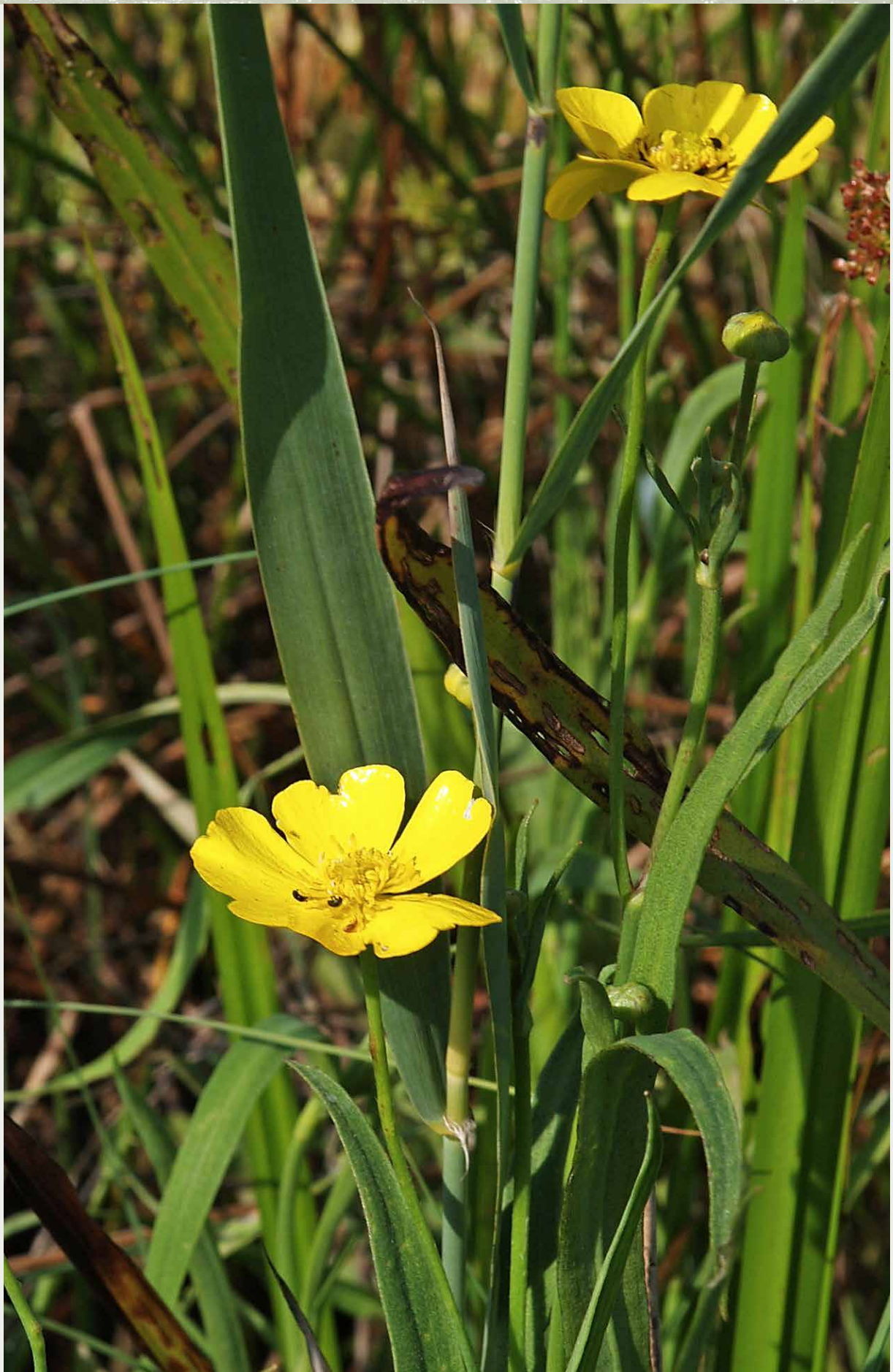
Hierdoor zal:

- op termijn de noodzaak tot het doden van ganzen voor beheer en schadebestrijding sterk verminderen;
- het schudden van eieren na zes jaar niet meer worden toegepast; en
- wordt voldaan aan de door Nederland aangegane internationale verplichtingen voor trekganzen en in Nederland aanwezige zomerganzen.

Overwegende

- dat de landbouwschade van ganzen in de provincie Groningen vooral wordt veroorzaakt door trekganzen;
- dat de schadeproblematiek in de provincie Groningen zich toespitst op een relatief beperkt aantal gebieden;
- dat het overgrote deel van de huidige foerageergebieden functioneel is;
- dat er een actieve en gerichte aanpak van de schadebestrijding nodig is om de schade verder te beperken;
- dat de schade veroorzaakt door zomerganzen moet verminderen en zeker niet groeien;
- dat het aantal brandganzen toeneemt;
- dat het aantal kolganzen stabiliseert en de jongenproductie licht is gedaald;
- dat ondersteunend afschot van trekganzen juridisch gezien alleen samen kan gaan met het bieden van voldoende foerageer- en rustgebieden waar de ganzen naar uit kunnen wijken;
- dat de zomerganzenpopulatie nog in een opbouwfase verkeert en voorkomen moet worden dat deze stand zich ongebreideld uitbreidt.

Komen we tot de volgende afspraken:

Grote boterbloem

Algemeen

- De bestaande afspraken van het landelijke ganzenakkoord zijn zoveel mogelijk van toepassing en verwerkt.
- Indien het Groninger ganzenakkoord ergens niet in voorziet en waarover ook in het landelijk ganzenakkoord geen overeenstemming was bereikt, worden in overleg met betrokken partijen nadere afspraken gemaakt.
- De afspraken worden gemaakt voor een periode van zes jaar;
- Alle aspecten, die van invloed (kunnen) zijn op de doelstelling van het onderhavige akkoord worden gemonitord door het meten van de parameters: afschot, schade (in hectares en bedrag per eenheid), aantallen ganzen per soort, het effect van de schadereducerende maatregelen op de omvang van de schade, de functionaliteit van de foerageergebieden en de deelname binnen de foerageergebieden.
- Partijen werken de monitoring, schadebestrijding en handhaving nader uit.
- Partijen komen minimaal eenmaal per jaar bij elkaar en bespreken, onder meer aan de hand van de resultaten van de monitoring, de effectiviteit van het beleid tot dusverre, bewaken de voortgang en nemen, indien de schade geen dalende trend vertoont, in gezamenlijk overleg maatregelen om de effectiviteit te vergroten.
- Partijen stellen geen bezwaar of beroep in tegen vergunningen, ontheffingen en aanwijzingen, die passen binnen het kader van dit akkoord, respectievelijk de door de GAK's opgestelde plannen.
- Personele inzet op populatiebeheer wordt ook door terrein beherende organisaties en maatschappelijk betrokken organisatie binnen hun vermogen geleverd, inclusief medewerking bij het onderbouwen van vergunningen, ontheffingen en aanwijzingen en het openstellen van natuurgebieden voor uitvoerders van de afgesproken maatregelen.

Foerageergebieden

- De foerageergebieden zoals deze in 2005 zijn vastgesteld blijven de eerste twee jaren gehandhaafd en indien partijen dit nodig achten na deze twee jaren aangepast.
- De deelname binnen de foerageergebieden wordt daar waar mogelijk gemaximaliseerd en heeft nagenoeg uitsluitend betrekking op overjarig grasland, incidenteel op akkerpercelen indien dit ten goede komt van de rust in het foerageergebied.
- De foerageergebieden zijn van kracht van 1 november tot 1 april, foerageergebieden met een belangrijk aandeel aan brandganzen wordt de periode verlengd tot 15 mei.
- De buitendijkse gebieden langs de Waddenkust en de Dollard zullen worden ingericht (bieden rust en korte vegetatie) als rust- en foerageergebieden voor vooral de brand- en rotgans conform het kwelderherstelprogramma.

Winterrust

Is rust voor trekganzen op graslandpercelen voor een bepaalde periode waarbij afschot niet mogelijk is maar bij dreigende schade wel de mogelijkheid is om opzettelijk te verontrusten. Voor alle trekganzen, inclusief de grauwe gans en brandgans, geldt een winterrustperiode van 1 november tot 1 maart.

Voor kolgans geldt een winterrustperiode van 1 november tot 1 april.

Schadebestrijding

winterperiode

- Nadruk ligt op het reduceren van schade, waarbij verontrusting en schade aan overige natuurwaarden zoveel mogelijk voorkomen dient te worden bij de inzet van schade- en populatie reducerende maatregelen.

- Er komt een maatwerkplan voor schadebestrijding in de winterperiode in goede afstemming met de jagers. Hierin wordt de wijze van schadebestrijding en beperkingen nader uitgewerkt en wordt de schadebestrijding effectiever en adequater ingericht. Hierbij zal gebruik gemaakt worden van ervaringen die zijn op gedaan in onder andere de provincie Flevoland.
- In de periode 1 november tot 15 mei is ondersteunen d afschot van brandgans mogelijk in de gebieden aan de noordkust en het Dollardgebied op kwetsbare gewassen met uitzondering van de foerageergebieden;
- In de periode 1 november tot 1 maart is ondersteunend afschot van grauwe gans alleen mogelijk op kwetsbare gewassen met uitzondering van de foerageergebieden;
- In de periode 1 november tot 1 april is ondersteunend afschot van kolgans alleen mogelijk op kwetsbare gewassen met uitzondering van de foerageergebieden;
- Beperkingen in relatie tot ondersteunend afschot conform het (oude) G7 akkoord.
- Gecoördineerd afschot van koppelvormende grauwe ganzen wordt, daar waar dat effectief is, mogelijk gemaakt en uitgevoerd.

zomerperiode

- Een van de uitgangspunten van dit akkoord is het terugbrengen van de feitelijke (uitgekeerde) schade, veroorzaakt door overzomerende ganzen, tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 (grauwe gans) en 2011 (brandgans). Deze schadeomvang wordt in onderling overleg tussen partijen vertaald naar een streefwaarde voor een populatieomvang, waarmee de uitvoering aan- en bijgestuurd wordt.
- In de periode 1 maart tot 1 november is ondersteunend afschot van grauwe gans in de gehele provincie Groningen op alle gewassen mogelijk met uitzondering van de foerageergebieden in maart;
- In de periode 1 april tot 1 november is ondersteunend afschot van kolgans in de gehele provincie Groningen op alle gewassen mogelijk;
- In de periode 15 mei tot 1 november is ondersteunend afschot van brandgans in de gehele provincie op alle gewassen mogelijk.
- Er worden alleen maatregelen uitgevoerd die worden voorgedragen door het GAK.
- Nadruk ligt op het reduceren van schade, waarbij verontrusting en schade aan overige natuurwaarden zoveel mogelijk voorkomen dient te worden bij de inzet van schade- en populatiereducerende maatregelen.
- Voorwaarde voor een succesvol ganzenbeleid zijn: een ruimhartig ontheffingen/aanwijzingen beleid binnen de juridische mogelijkheden, en dat ganzen niet op de wildlijst komen.
- Exoten en soepganzen mogen met alle wettelijk toegestane middelen worden bestreden met de kanttekening dat de rust van trekganzen te allen tijde gegarandeerd blijft.

Financiering

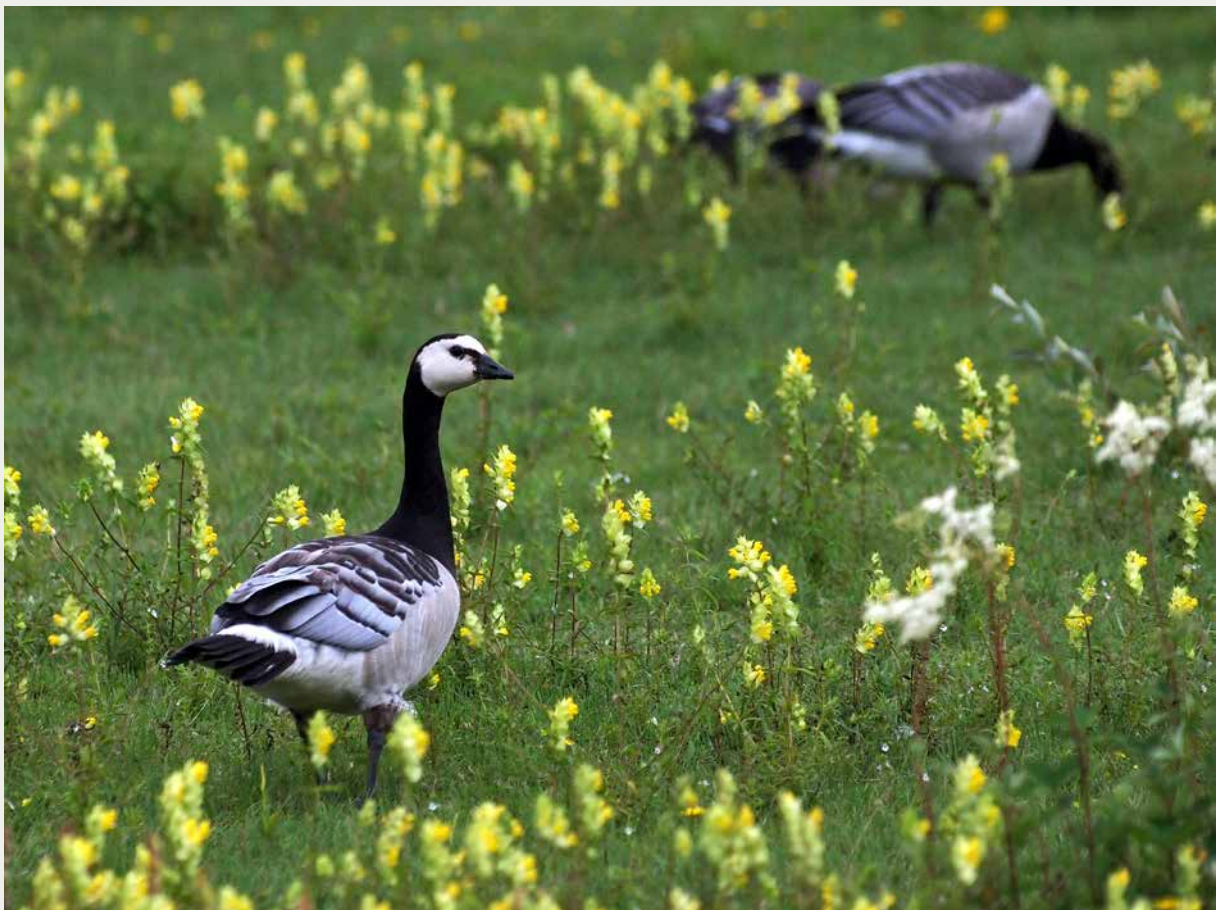
- Deelnemers van een foerageergebied krijgen 100% van de getaxeerde schade vergoed, ook wordt het behandelbedrag van €300,- terugbetaald;
- Deelnemers van een foerageergebied ontvangen een deelnemerspremie per schadehectare van € 50,-. De deelnemerspremie wordt bekostigd uit de saldo's die overblijven na uitvoering van dit akkoord, gezien over een periode van zes jaar; Een alternatief voor de € 50,- deelnemerspremie zou kunnen zijn om de kVEM prijs binnen foerageergebieden te verhogen. Dit punt wordt nader uitgewerkt en indien partijen overeenkomen vervangen voor de deelnemerspremie.
- Aanvragen voor een tegemoetkoming in de schade bij het Faunafonds waarbij geen schade wordt uitgekeerd, wordt het behandelbedrag terug betaald.
- Buiten de foerageergebieden geldt voor de winterperiode een schadevergoeding van 95%.

- Schade, veroorzaakt door zomerganzen in de zomerperiode, wordt voor maximaal 95% van de door het Faunafonds getaxeerde schade uitbetaald, met een maximum van landelijk € 2 miljoen per jaar met ingang van het jaar 2015.
- Maatregelen ter uitvoering van het populatiereductiebeleid worden bekostigd uit de bestaande provinciale budgetten voor uitvoering van Flora- en Faunabeleid en Faunabeheereenheden.
- Het totale schadebedrag (deelnemerspremie, schadebedragen en andere toegerekende kosten), is gemiddeld over de komende 6 jaar nooit hoger dan het maximaal beschikbare budget bij de provincie. Dreigt de gemiddelde schade hoger te worden dan het beschikbare budget, dan zullen partijen aanvullende maatregelen afspreken en uitvoeren om de schade te reduceren.

Definities

Trekganzen

- grauwe gans in de winterperiode
- brandgans in de winterperiode
- kolgans in de winterperiode
- rietgans (toendra- en taigarietgans)
- kleine rietgans
- rotgans (zwarte rotgans, witbuikrotgans)
- dwerggans
- roodhalsgans

Brandgans

Zomerganzen

- grauwe ganzen die jaarrond in Nederland verblijven
- brandganzen die jaarrond in Nederland verblijven
- exoten (inclusief onbeschermde soorten)
- kolgans in de zomerperiode
- nijlgans (halfgans)
- Canadese gans
- Indische gans
- gedomesticeerde gans (soepgans) en hybriden

Status ganzen op basis van de definities

- Onder trekganzen worden verstaan de onder de definitie van trekganzen genoemde soorten die gedurende een bepaalde tijd in de winterperiode in Nederland overwinteren. Dit zijn circa 2 miljoen dieren. Onder de trekganzen bevinden zich ook soorten waar in de zomerperiode (1 maart - 1 november) het zomerregime op van toepassing is.
- In het akkoord zijn de kleine rietgans, toendrarietgans, taigarietgans, rotgans, zwarte rotgans, witbuikrotgans, roodhalsgans, sneeuwgans en dwerggans niet genoemd. Deze soorten zijn op basis van de Flora- en faunawet als beschermd aangemerkt. Beheer en schadebestrijding van deze soorten is op basis van het ganzenakkoord niet aan de orde.

Het planmatig wegnemen van exoten en verwilderde ganzensoorten.

- Onder exoten worden verstaan de onder de definitie van exoten genoemde ganzensoorten die jaarrond in Nederland verblijven en die niet horen tot populaties grauwe ganzen of brandganzen. De status van exoot in het Groninger ganzenakkoord komt echter niet altijd overeen met de status die bepaalde ganzensoorten hebben in de Flora- en faunawet.
- Dit geldt voor de Canadese gans en de kolgans, die van uit de wet bezien tot de inheems beschermde diersoorten behoren. Voor deze soorten is een gunstige staat van instandhouding een vereiste. De bronpopulaties van deze soorten bevinden zich echter buiten Nederland. Daarom wordt een gunstige staat van instandhouding in Nederland vooralsnog niet van toepassing geacht. Mocht blijken dat Nederland verplicht is de gunstige staat van instandhouding na te streven, dan zullen waarschijnlijk minimale populaties vastgesteld moeten worden.

Winterperiode

De winterperiode loopt van 1 november tot 1 maart.

Zomerperiode

De zomerperiode loopt van 1 maart tot 1 november.

Winterrust

Winterrust betekent geen schot op grasland gedurende een aantal maanden maar wel bij dreigende schade de mogelijkheid tot opzettelijk verontrusten van grauwe gans, kolgans en brandgans.

Foerageergebieden

De Foerageergebieden zijn die gebieden die door Gedeputeerde Staten van Groningen in 2005 zijn vastgesteld overeenkomstig het 'Gebiedsplan Ganzenfoerageergebieden provincie Groningen 2005'

Deelnemende partijen

De partijen treden bij het sluiten van het Groninger ganzenakkoord en bij de uitvoering daarvan vanuit het gezamenlijk perspectief naar buiten. De deelnemende partijen zijn:

- Stichting Groninger Landschap (SGL)
- Staatsbosbeheer (SBB)
- Vereniging Natuurmonumenten (NM)
- Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO)
- BoerenNatuur (BenN)

provincie Groningen

Opmerkingen en toelichtingen

1. Bij de bestrijding van schade die trekganzen veroorzaken aan de schadepercelen mogen op grond van de Flora- en faunawet (onder andere) geen lokmiddelen gebruikt worden. Ook geldt er een maximum voor het aantal in te zetten geweren en een maximum aantal vogels per geweer per dag (conform afspraken in G7 akkoord)
2. De schadebestrijding in oktober kan de gehele dag plaatsvinden. In november en december is de schadebestrijding toegestaan tot 12.00 uur, conform de huidige schadeverordening. Partijen die bij de uitvoering betrokken zijn, stellen voor 1 oktober 2014 een protocol op en voeren dit uit, zodat bij een melding van dreigende schade zo snel mogelijk (in elk geval dezelfde dag) gestart wordt met een verjagingsactie. In het protocol wordt ook het minimum aantal jagers geregeld dat wordt ingezet (zie ook punt a.) Zij mogen aanwezig zijn tot 12.00 uur (op de bewuste locatie). Verwacht wordt dat deze handelwijze:
 - voor de betrokken agrariër een belangrijk signaal vormt dat hij serieus wordt genomen;
 - de kans op schadereductie vergroot.

